

**UCHWAŁA NR 167/XXIX/17
RADY MIASTA ZAMBRÓW**

z dnia 20 czerwca 2017 r.

w sprawie przyjęcia do realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasta Zambrów.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 2 i 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 446, poz. 1579, poz. 1948, z 2017 r. poz. 730, poz. 935) w związku z uchwałą Nr 14/V/2015 Rady Miasta Zambrów z dnia 24 lutego 2015 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Zambrowa Rada Miasta Zambrów uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasta Zambrów” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Przedsięwzięcia wynikające z „Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasta Zambrów” będą realizowane w latach 2017 - 2022.

§ 3. Monitorowanie i ewaluacja „Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasta Zambrów” prowadzone będą do dnia 31 grudnia 2022 r.

§ 4. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Zambrów.

§ 5. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Zbigniew Korzeniowski

Załącznik do Uchwały Nr 167/XXIX/17
Rady Miasta Zambrów
z dnia 20 czerwca 2017 r.

Gmina Miasto Zambrów

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY MIASTO ZAMBRÓW na lata 2017 – 2022

Czerwiec 2017

SPIS TREŚCI

1.	WPROWADZENIE	4
2.	ZAŁOŻENIA PROGRAMU REWITALIZACJI	6
2.1.	Okres programowania	6
2.2.	Model pracy nad Programem	7
3.	DIAGNOZA I DELIMITACJA OBSZARU REWITALIZACJI	7
3.1.	Metodologia wyznaczania obszaru zdegradowanego	8
3.2.	Diagnoza.....	8
3.2.1.	Ogólna charakterystyka miasta	8
3.2.2.	Sfera społeczna.....	9
3.2.2.1.	Demografia.....	9
3.2.2.2.	Bezrobocie.....	11
3.2.2.3.	Pomoc społeczna	13
3.2.2.4.	Bezpieczeństwo społeczne	15
3.2.2.5.	Oświata.....	16
3.2.2.6.	Kultura i sport.....	22
3.2.2.7.	Ochrona zdrowia	25
3.2.2.8.	Aktywność obywatelska.....	26
3.2.3.	Sfera przestrzenno-techniczna.....	28
3.2.3.1.	Zagospodarowanie przestrzenne	28
3.2.3.2.	Struktura użytkowa	28
3.2.3.3.	Warunki mieszkaniowe	29
3.2.3.4.	Dziedzictwo historyczne i kulturowe	31
3.2.3.5.	Komunikacja i transport	31
3.2.3.6.	System energetyczny	33
3.2.3.7.	Gospodarka wodno-ściekowa i odpadowa	34
3.2.4.	Sfera gospodarcza	35
3.2.4.1.	Sektor gospodarczy	36
3.2.4.2.	Aktywność na rynku pracy.....	38
3.2.4.3.	Turystyka.....	39
3.2.5.	Sfera środowiskowa	40
3.2.5.1.	Emisja zanieczyszczeń powietrza	40
3.2.5.2.	Klimat akustyczny.....	42
3.2.5.3.	Odpady	44
3.2.5.4.	Wartości przyrodnicze i krajobrazowe.....	46
3.2.5.5.	Formy ochrony przyrody.....	47
3.3.	Granice obszarów badawczych	48
3.4.	ANALIZA WSKAŹNIKOWA	51
3.4.1.	Analiza sfery społecznej.....	55
3.4.1.1.	Analiza natężenia zjawisk kryzysowych dla poszczególnych wskaźników w sferze społecznej	56
3.4.1.2.	Podsumowanie	64
3.4.2.	Analiza sfery gospodarczej	67
3.4.2.1.	Analiza natężenia zjawisk kryzysowych dla poszczególnych wskaźników w sferze gospodarczej	67
3.4.2.2.	Podsumowanie	70
3.4.3.	Analiza sfery przestrzenno-funkcjonalnej.....	72
3.4.3.1.	Analiza natężenia zjawisk kryzysowych dla poszczególnych wskaźników w sferze przestrzenno-funkcjonalnej.....	73

3.4.3.2.	Podsumowanie	75
3.4.4.	Analiza sfery technicznej	77
3.4.4.1.	Analiza natężenia zjawisk kryzysowych dla poszczególnych wskaźników w sferze technicznej	77
3.4.4.2.	Podsumowanie	79
3.4.5.	Analiza sfery środowiskowej	81
3.4.5.1.	Analiza natężenia zjawisk kryzysowych dla poszczególnych wskaźników w sferze środowiskowej	81
3.4.5.2.	Podsumowanie	83
4.	OBSZARY ZDEGRADOWANE	85
4.1.	Zasięg przestrzenny obszaru wymagającego wsparcia	85
4.2.	Analiza SWOT obszaru rewitalizacji	90
5.	POWIĄZANIA PROGRAMU Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI.....	94
5.1.	Powiązania z dokumentami wspólnotowymi	94
5.2.	Powiązania z dokumentami krajowymi	95
5.3.	Powiązania z dokumentami regionalnymi	98
5.4.	Powiązania z dokumentami lokalnymi	100
6.	STRATEGIA I KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	102
6.1.	Wizja i oczekiwane rezultaty rewitalizacji.....	102
6.2.	Cele rewitalizacji i kierunki działań.....	106
7.	PLANOWANE PROJEKTY I PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE.....	106
7.1.	Kluczowe projekty rewitalizacyjne	108
7.2.	Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne.....	114
7.3.	Projekty zintegrowane.....	118
8.	MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH.....	118
9.	MODEL PARTNERSTWA I PARTYCYPACJI	120
9.1.	Model uspołecznienia – system komunikacji społecznej.....	121
9.2.	Partnerstwo na poziomie programu.....	125
9.3.	Partnerstwo na poziomie wdrażania i monitorowania	131
10.	FINANSOWANIE PROGRAMU - INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE.....	132
10.1.	Źródła finansowania.....	132
10.2.	Plan finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych	132
10.3.	Wysokość środków	136
11.	SYSTEM WDRAŻANIA	136
12.	MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU.....	140
a.	System monitorowania i oceny Programu	140
b.	Wskaźniki realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji	141
13.	STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	147
14.	SPIS TABEL I RYSUNKÓW.....	148

1. WPROWADZENIE

Na potrzeby projektowania interwencji wspierających rewitalizację współfinansowaną ze środków programów operacyjnych w ramach nowej perspektywy finansowej w Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 zdefiniowano zagadnienie rewitalizacji jako „*kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji*”.

Jak określono w Wytycznych rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmocnienie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji powinny być prowadzone w sposób spójny: wewnątrz (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnątrz (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych).

Aby prowadzone działania rewitalizacyjne przyniosły oczekiwane rezultaty na danym obszarze, niezbędne jest:

- a. uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy;
- b. przeprowadzenie pełnej diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru rewitalizacji oraz analizie dotyczących go problemów; diagnoza powinna obejmować kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe;
- c. ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;
- d. właściwe dobranie narzędzi i interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru;
- e. zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej;
- f. skoordynowanie prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji;
- g. włączenie partnerów w procesy programowania i realizacji rewitalizacji oraz otwarty dialog z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.

Rewitalizację miast należy więc rozumieć jako kompleksową odpowiedź na degradację społeczną, gospodarczą, przestrzenną, techniczną i środowiskową miast. Takie podejście wynika wprost z zapisów Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, w której drugi cel strategiczny „*Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych*” obejmuje m.in. cel szczegółowy „*Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze*”.

Zdiagnozowana skala problemów miasta Zambrów wymusza podjęcie skoordynowanych działań zmierzających do ich rozwiązania.

„Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017 - 2022” ma charakter wieloletniego planu inwestycyjnego, i jest kontynuacją działań rewitalizacyjnych ujętych w *Lokalnym Programie Rewitalizacji na obszar Osiedla Południowego Miasta Zambrowa na lata 2004 - 2013* oraz *Lokalnym Programie Rewitalizacji dla centrum miasta Zambrów na lata 2008 – 2013*.

Program Rewitalizacji należy traktować jako dokument operacyjny wdrażający zapisy Strategii Rozwoju Miasta Zambrów na lata 2012-2022 roku, z zakresu rewitalizacji w gminie Zambrów. Dokument został przygotowany, aby precyzyjnie zidentyfikować potrzeby w zakresie rewitalizacji obszarów zdegradowanych w sferze społecznej, ekonomicznej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej w gminie w celu rozwiązywania problemów występujących na obszarze rewitalizacji.

Celem Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów jest wyprowadzenie ze stanu kryzysowego wskazanych obszarów zdegradowanych poprzez wdrożenie programu rewitalizacji, który zapewni przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji wyznaczonych obszarów oraz polepszy jakość życia mieszkańców.

Opracowanie dokumentu jest realizacją uchwały NR 14/V/15 RADY MIASTA ZAMBRÓW z dnia 24 lutego 2015 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Zambrowa, która nałożyła na Burmistrza obowiązek opracowania niniejszego dokumentu. Konieczność opracowania takiego dokumentu wiąże się z przyjętymi procedurami pozyskiwania środków pomocowych pochodzących z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Kształt opracowania został nakreślony w Wytocznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, w których wskazano na układ i cechy niniejszego opracowania.

Przygotowany program rewitalizacji obejmuje lata 2017-2022 i jest trzecim tego typu dokumentem opracowanym na rzecz miasta. W dokumencie zostały określone najważniejsze zadania w sferze społecznej, ekonomicznej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej, które mogą powstrzymać proces degradacji gminy miasto Zambrów w wyniku realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Program rewitalizacji obejmuje zwarty teren położony w południowo-wschodniej części miasta – tzw. koszary, o powierzchni 1,033 km², i wszystkich mieszkańców tam zamieszkałych.

Mając na uwadze proces powstawania programu, Burmistrz Miasta Zambrów swoim zarządzeniem z dnia 12 stycznia 2017 r. Nr 0050.5.2017 powołał zespół ds. sporządzenia Programu Rewitalizacji Zambrowa. Dokument powstawał zgodnie z zasadą partnerstwa, przy udziale wielu osób: nie tylko urzędników, ale przede wszystkim przy zaangażowaniu przedstawicieli instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, mieszkańców rewitalizowanego obszaru Zambrowa i wsparciu ekspertów zewnętrznych.

Prace nad Programem składały się z trzech etapów: przygotowania, diagnozowania, projektowania i prowadzone były w oparciu o następujące zasady:

1. Kompleksowość i zintegrowane podejście – wszelkie projekty realizowane w ramach Programu są spójne i skoordynowane z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy. Komplementarne i zintegrowane interwencje realizowane w tym samym czasie, stanowią gwarancję wyjścia obszaru z kryzysu. Program angażuje różnych partnerów publicznych i społecznych, nie tylko poprzez konsultacje na etapie przygotowania dokumentu, ale również poprzez wspólną realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Długi horyzont czasowy – do 2022 roku – pozwala na kompleksową realizację projektów, a przyjęty okres programowania nie kończy

procesu rewitalizacji, a jest jedynie etapem planowanego, całościowego i długofalowego podejścia do ożywienia zdegradowanych obszarów Gminy Miasto Zambrów.

2. Partnerstwo i partycypacja - zadbano, aby w oparciu o zasadę empowerment zapewnić możliwość udziału i zaangażowania społeczeństwa, zwłaszcza tych grup, których dotyczą zdiagnozowane problemy. Partycypacja społeczna zarówno na etapie diagnozowania, programowania, jak i wdrażania i monitorowania Programu umożliwia włączenie w procesy rozwojowe szerokiego grona partnerów: publicznych, komercyjnych i pozarządowych i konsolidację wysiłków wszystkich, którzy pragną działać na rzecz wychodzenia obszarów z kryzysu.
3. Koncentracja interwencji – ukierunkowanie zadań i działań rewitalizacyjnych na głównych obszarach problemowych, zidentyfikowanych w ujętych diagnozach, oraz kontynuację rozpoczętych projektów, w celu utrzymania bądź zwiększenia efektów podjętych działań rewitalizacyjnych na obszarach wymagających wsparcia.
4. Wewnętrzna i zewnętrzna spójność – wskazane projekty rewitalizacyjne wynikają z diagnozy problemów zidentyfikowanych na obszarach wymagających wsparcia. Wszystkie przedsięwzięcia wskazane w Programie realizują spójne cele, którym przyporządkowane są określone wskaźniki. Wyznaczone cele rewitalizacji wykazują zgodność z zewnętrznymi i wewnętrznymi dokumentami o charakterze strategicznym i planistycznym gminy miasta Zambrów.
5. Wielowymiarowa komplementarność – wybrane do realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjne są wzajemnie powiązane, wzajemnie się dopełniają przestrzennie i problemowo, i koncentrują na wyprowadzeniu zdegradowanych obszarów z kryzysu. W ramach procesów rewitalizacji zakłada się wzmocnienie efektów przedsięwzięć zrealizowanych w ramach polityki spójności 2007-2013 poprzez kontynuację działań rewitalizacyjnych na obszarach wymagających wsparcia ze środków EFR, EFS i FS i prywatnych funduszy.

2. ZAŁOŻENIA PROGRAMU REWITALIZACJI

2.1. Okres programowania

W ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022, odnoszącego się do zdegradowanych obszarów miejskich Zambrów wyróżniono jeden okres programowania, w którym następuje rozdysponowanie środków finansowych – lata 2017-2022.

Program ma charakter strategiczno-operacyjny, a zatem należy przyjąć, że rok 2022 wyznacza okres obowiązywania zapisów Programu głównie w zakresie założonych celów rewitalizacji na wskazanych obszarach, zakresu interwencji oraz priorytetowych typów projektów.

2.2. Model pracy nad Programem

Pierwszym etapem prac nad dokumentem Programu było wyznaczenie obszaru rewitalizacji poprzez przeprowadzenie wnikliwej diagnozy obecnej sytuacji miasta, wyznaczenie na jej podstawie głównych czynników i zjawisk kryzysowych, oraz wyzwań i celów rozwojowych w zakresie rewitalizacji.

Metodologia tworzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji, uwzględniała zasadę triangulacji dla zapewnienia trafności, rzetelności i najwyższej jakości prowadzonych działań badawczych i ograniczenie błędu pomiaru. Wybrana koncepcja metodologiczna, zastosowana w trakcie opracowywania Programu poprzez różnorodność technik analizy i gromadzenia informacji, porównywanie i łączenie wyników pozwoliła lepiej poznać i zrozumieć badane problemy, stworzyć możliwość dokonania odniesień i porównań, tak aby powstał szeroki materiał badawczy do oceny i wnioskowania, i w rezultacie obiektywna analiza uwzględniająca punkty widzenia wielu różnych grup interesariuszy.

Model pracy nad dokumentem pozwolił na dokonanie pełnej diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego wskazanego w programie rewitalizacji oraz zdefiniowanie dotyczących go problemów. Diagnoza obejmuje łącznie kwestie społeczne, ekonomiczne, przestrzenne-infrastrukturalne i środowiskowe, a także kulturowe i techniczne. Powyższe pozwoliło na rzetelne ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zsynchronizowanie zadań we wszystkich sferach rewitalizacji i koordynację prowadzonych działań.

3. DIAGNOZA I DELIMITACJA OBSZARU REWITALIZACJI

W niniejszym rozdziale przedstawiono kompleksową diagnozę przeprowadzoną dla gminy Miasto Zambrów obejmującą szczegółową analizę w ujęciu społecznym, funkcjonalno-przestrzennym, technicznym, środowiskowym i gospodarczym. Przedmiotową diagnoza została sporządzona w oparciu o weryfikowalne mierniki, dostosowane do charakteru diagnozowanego obszaru.

Diagnoza ma na celu zbadanie natężenia negatywnych zjawisk na terenie gminy miasto Zambrów i wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Wyznaczenie wymienionych obszarów stanowi pierwszy etap procesu rewitalizacji, a także przyczynia się do sporządzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022.

W opracowaniu opisano metodologię wyznaczania obszaru zdegradowanego i zdiagnozowano czynniki i zjawiska kryzysowe występujące na obszarze gminy w podziale na poszczególne obszary w aspekcie społecznym, gospodarczym i infrastrukturalnym. Przedstawiono ogólną charakterystykę gminy Miasto Zambrów, a następnie przeprowadzono pogłębioną diagnozę obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji w oparciu o analizę wskaźnikową. Przyjęcie do analizy metody standaryzacji umożliwiło obiektywne porównywanie obszarów przestrzennych i sfer problemowych podlegających diagnozie, i tym samym precyzyjne i jednoznaczne wyłonienie obszarów gminy, które najbardziej narażone są na degradację w ujęciu społecznym, funkcjonalno-przestrzennym, technicznym, środowiskowym i gospodarczym i wymagają interwencji.

3.1. Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego

Wyznaczenie obszarów zdegradowanych na terenie gminy miasta Zambrów zostało przeprowadzone przy pomocy dwóch odrębnych analiz: jakościowej i wskaźnikowej.

Analiza jakościowa obejmowała obszar całej gminy i w niniejszym dokumencie przyjęła formę szczegółowej diagnozy obejmującej kwestie społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne i środowiskowe. W tym celu przeprowadzono analizę danych zastanych (desk research), która stanowiła bazę dla dalszych rozważań oraz ustaleń związanych z realizacją kolejnych etapów delimitacji obszaru rewitalizacji. Zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020* analizie poddane zostały dane dotyczące wszystkich wskazanych powyżej sfer, co pozwoliło na rzetelne określenie stanu kryzysowego i wyłonienie obszaru rewitalizacji.

Kluczowym etapem podczas prac nad wyznaczeniem obszarów zdegradowanych było przeprowadzenie analizy wskaźnikowej, która wskazała na obszary gminy najbardziej narażone na degradację w ujęciu społecznym, funkcjonalno-przestrzennym, technicznym, środowiskowym i gospodarczym.

Koncentracja zjawisk kryzysowych na danym terenie zdefiniowała obszary zdegradowane, z których wyłoniono obszar dysfunkcyjny do rewitalizacji.

3.2. Diagnoza

3.2.1. Ogólna charakterystyka miasta

Miasto Zambrów położone jest w środkowo-zachodniej części województwa podlaskiego, w powiecie zambrowskim. Jest ono ważnym węzłem drogowym, gdyż krzyżują się tutaj strategiczne drogi krajowe. Przez miasto przebiegają: krajowa droga ekspresowa Nr 8 oraz drogi krajowe Nr 63 i Nr 66. Tereny zurbanizowane Zambrowa koncentrują się wokół głównego węzła komunikacyjnego – skrzyżowania drogi krajowej ekspresowej Nr 8 i drogi krajowej Nr 63 oraz na terenach leżących wzdłuż południowego przebiegu dróg krajowych Nr 63 i Nr 66.

Zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego przyjętym uchwałą Sejmiku Województwa Podlaskiego nr IX/80/03 z dnia 27 czerwca 2003 r. Miasto Zambrów jest powiatowym wielofunkcyjnym ośrodkiem rozwoju skupiającym usługi o znaczeniu powiatowym i ponadpowiatowym w zakresie edukacji, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury, handlu, administracji i otoczenia biznesu. Potencjał gospodarczy miasta opiera się głównie o przetwórstwo rolno – spożywcze i drobną wytwórczość.

Zambrów spełnia istotną rolę w zaspokajaniu potrzeb nie tylko społeczności miasta, ale także całego powiatu. Owa „metropolitalna” rola Zambrowa jest bezpośrednim efektem jego przestrzennego usytuowania, gdyż w promieniu kilkunastu kilometrów nie ma innych ośrodków miejskich.

Pod względem liczby ludności Zambrów jest siódmym co do wielkości miastem w województwie podlaskim. Spośród 36 miast województwa, przewagę nad Zambrowem pod względem liczby ludności mają: Białystok, były miasta wojewódzkie: Łomża i Suwałki, a także Augustów, Bielsk Podlaski i Hajnówka. Ludność Zambrowa stanowi ok. 2% ludności całego województwa podlaskiego.

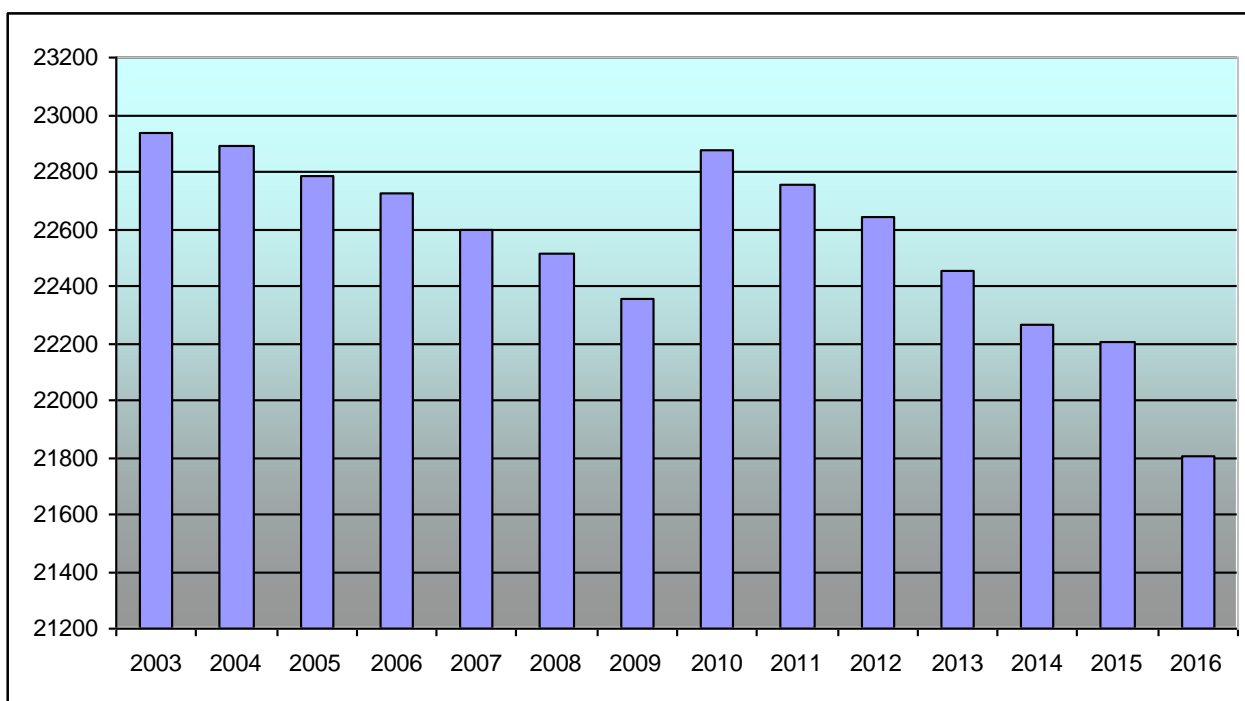
3.2.2. Sfera społeczna

3.2.2.1. Demografia

Jednym z podstawowych czynników wpływających na rozwój jednostek samorządu terytorialnego jest sytuacja demograficzna oraz perspektywy jej zmian.

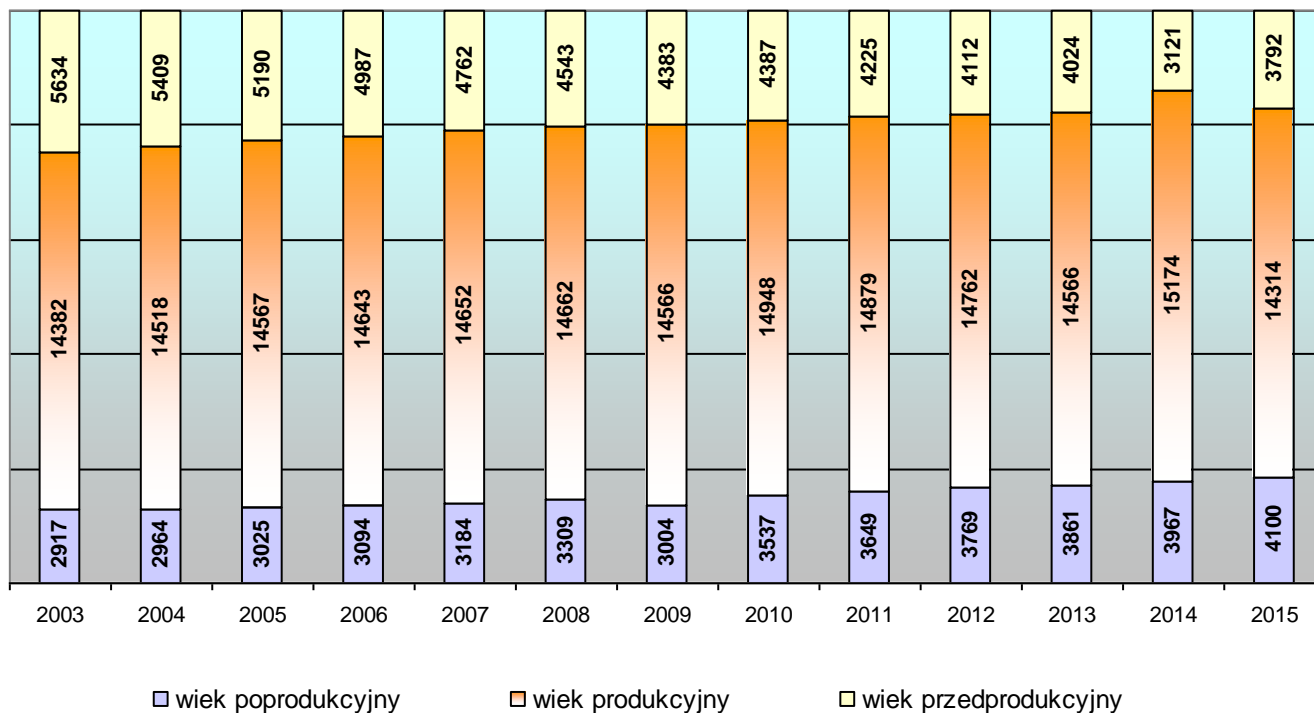
Od połowy lat osiemdziesiątych XX wieku trwa w całym kraju tendencja spadkowa w jego rozwoju demograficznym. Liczba ludności Zambrowa zmniejsza się od kilkunastu lat, w latach 2003-2016 ubyło ok. 1132 osoby.

Rysunek 1. Ludność Zambrowa w latach 2003-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (2003-2015), UM Zambrów (2016)

Bezpośrednią przyczyną zmniejszania się liczby mieszkańców - obserwowana w długim okresie - jest notowany od 1985 r. spadek liczby urodzeń – przy prawie nieistotnych zmianach w liczbie zgonów. Obecnie miasto zamieszkuje 21 801 osób (dane z Urzędu Miasta, 2016 r.), a gęstość zaludnienia na 1 km² wynosi ok. 1 147 osób.

Rysunek 2. Struktura wiekowa ludności Zambrowa w latach 2003-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Od 2003 roku wzmocnieniu uległ potencjał ekonomiczny gminy, o czym świadczy przyrost liczby ludności w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby ludności w wieku przed i poprodukcyjnym. W 2014 roku w wieku zdolności produkcyjnej było 68,16% populacji, zaś w roku 2003 – 62,7%. W 2015 r. zaobserwowano spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym (64,46% ogółu populacji) i jednocześnie wzrost w porównaniu do lat poprzednich zarówno ludności w wieku przedprodukcyjnym, jak i poprodukcyjnym. Strukturę wiekową ludności Zambrowa w latach 2003-2015 zaprezentowano na poniższym rysunku (brak danych za 2016 r.).

Przewidywaną liczbę ludności Zambrowa wyznaczono na podstawie prognozy GUS dla miast województwa podlaskiego. Prognoza ta uwzględnia nowy porządek demograficzny, charakteryzujący się obniżeniem płodności, spadkiem natężenia umieralności, wahaniami liczby migracji.

W Tabeli 1. przedstawiono prognozę liczby ludności miasta Zambrów na tle powiatu zambrowskiego i województwa podlaskiego do roku 2024.

Tabela 1. Prognoza ludności Zambrowa na tle powiatu zambrowskiego i województwa podlaskiego w latach 2017 -2024 r.

Rok	Województwo podlaskie	powiat zambrowski			miasto Zambrów		
	Ogółem	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
2017	1 162 880	43 137	21 254	21 883	21 501	10 287	11 214
2018	1 159 818	42 972	21 167	21 805	21 402	10 235	11 167
2019	1 156 687	42 820	21 091	21 729	21 298	10 186	11 112
2020	1 153 546	42 649	21 009	21 640	21 200	10 143	11 057
2021	1 150 138	42 474	20 916	21 558	21 097	10 088	11 009
2022	1 146 429	42 278	20 813	21 465	20 982	10 034	10 948
2023	1 142 405	42 065	20 717	21 348	20 864	9 982	10 882
2024	1 138 056	41 856	20 603	21 253	20 734	9 918	10 816

Źródło: Prognozy ludności na lata 2015-2024 oraz Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2011 – 2035, GUS www.stat.gov.pl [2011]

Zgodnie z przyjętymi założeniami i prognozą demograficzną GUS liczba ludności do 2030 roku zmaleje o ok. 2,7% w stosunku do roku 2016 i wyniesie 21 208.

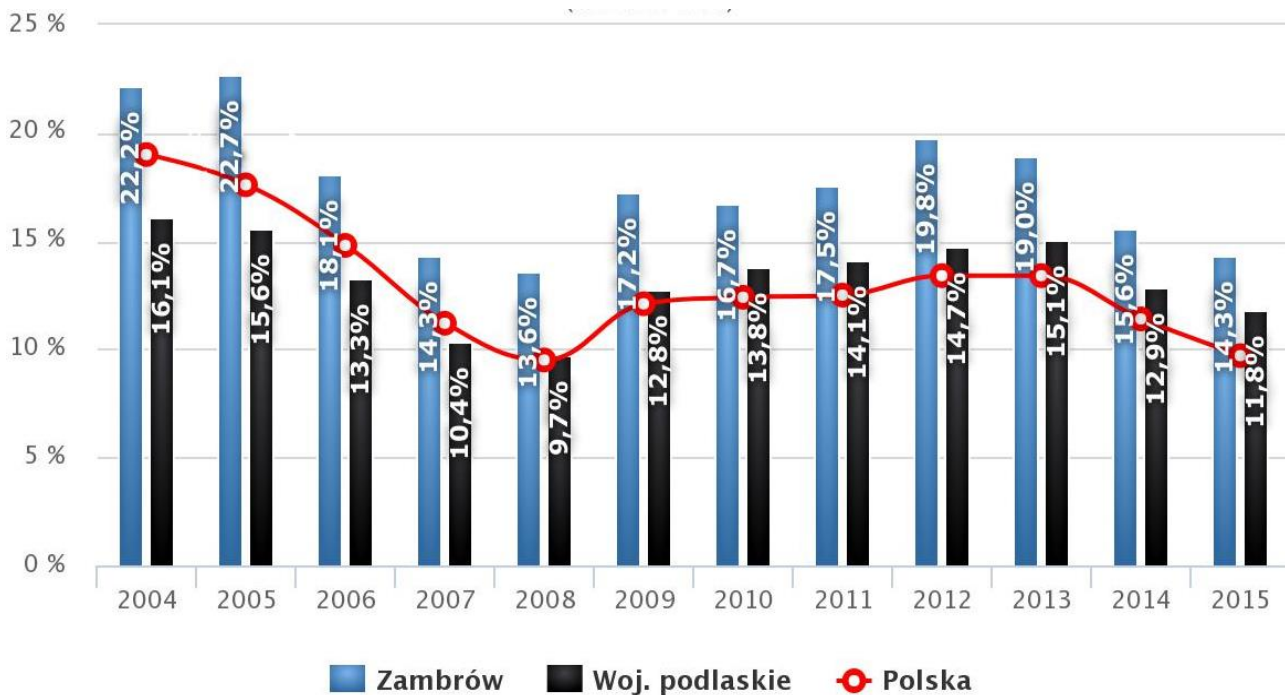
Zgodnie z prognozami Głównego Urzędu Statystycznego w ciągu najbliższych 20 lat ta niekorzystna tendencja będzie się utrzymywała i spowoduje, że liczba mieszkańców Zambrowa w 2020 r. wyniesie 21 200, zaś w 2035 roku liczba mieszkańców Zambrowa zmaleje o 13,13% i wyniesie 18 938 osób.

Podsumowując charakterystykę demograficzną mieszkańców Zambrowa, należy stwierdzić, że malejący przyrost naturalny, a także trend migracji zagranicznych, który w coraz większej mierze dotyczy młodych zambrowian, nie pozwalają zbyt optymistycznie oceniać przyszłości miasta. Z prognoz GUS wynika, że do roku 2024 wystąpi znaczny spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i znaczny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. Tak, więc pojawią się wyraźne procesy starzenia się populacji Zambrowa. Pociuszający jest jednak fakt, że zgodnie z prognozą dynamika spadku ludności w mieście Zambrów jest nieco niższa, niż prognoza dla województwa podlaskiego.

3.2.2.2. Bezrobocie

Statystyki wskazują na systematyczny spadek odsetka osób bezrobotnych od roku 2003 do roku 2008, po czym nastąpił jego niewielki wzrost, co jest konsekwencją ogólnego kryzysu rynkowego. Wartość stopy bezrobocia w 2015 r. (brak danych za 2016 r.) była jednak niższa od tej z roku 2004 o 7,9% i wynosiła 14,3%.

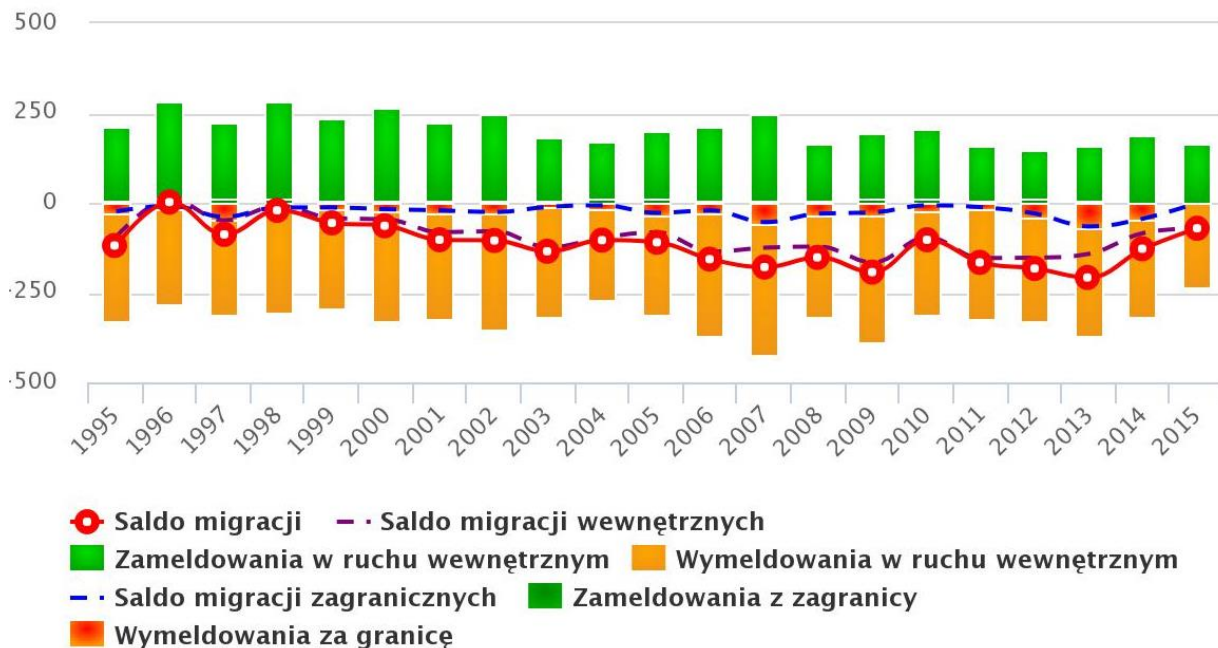
Rysunek 3. Szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego w Zambrowie w latach 2004-2015

Źródło: <http://www.polskawliczbach.pl/Zambrow>, stan z dnia 25.03.2017 r.

W 2015 roku (brak danych za 2016 r.) zarejestrowano 165 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 236 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wynosi dla Zambrowa -71. W tym samym roku 0 osób zameldowało się z zagranicy oraz zarejestrowano 0 wymeldowań za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące 0.

Rysunek 4. Migracje na pobyt stały w latach 1995-2015 w Zambrowie

Źródło: <http://www.polskawliczbach.pl/Zambrow>, stan z dnia 25.03.2017 r.

W walce z bezrobociem i dążeniu do wzmocnienia konkurencyjności regionu w obszarze rozwoju przemysłu, powstały tereny inwestycyjne położone w obrębie ulic Aleja Wojska Polskiego i Targowej, przy południowej granicy miasta. Teren przeznaczony jest pod inwestycje przemysłowe. Na uwagę zasługuje uregulowany stan prawny i uzbrojenie w podstawowe media i rozwijająca się przedsiębiorczość na tych terenach.

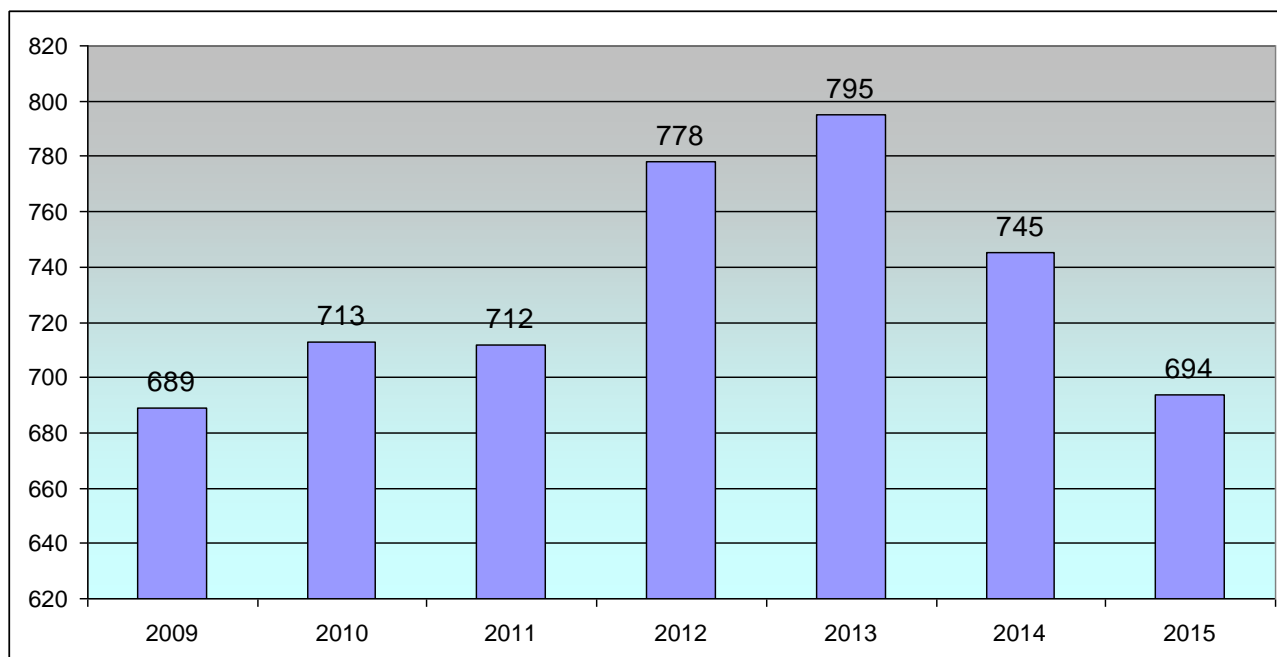
3.2.2.3. Pomoc społeczna

Diagnoza problemów społecznych występujących na terenie miasta Zambrów została dokonana w oparciu o rozeznanie środowiskowe pracowników socjalnych MOPS w Zambrowie i dane statystyczne.

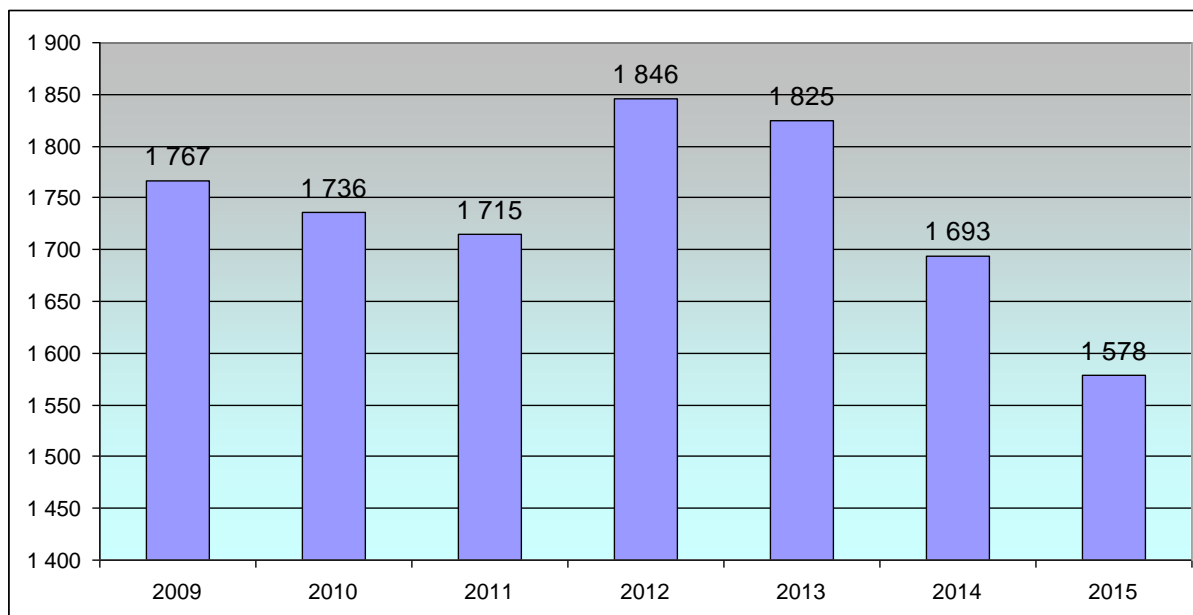
Z danych MOPS wynika, że pomocą społeczną obejmuje każdego roku objętych jest 7-8% mieszkańców Zambrowa. Wśród podopiecznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zambrowie w 2015 r. (brak danych za 2016 r.) zasadniczym powodem ubiegania się o pomoc było bezrobocie (dotyczy ono średniorocznie 75% zambrowian korzystających z usług MOPS). Problem bezrobocia dość często występuje łącznie z innymi niekorzystnymi zjawiskami, takimi jak: bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych oraz nadużywanie alkoholu. Te kwestie społeczne także stosunkowo często stanowią przyczynę ubiegania się o pomoc społeczną przez mieszkańców Zambrowa.

Dokładane liczby gospodarstw domowych i osób objętych pomocą społeczną przedstawiono na poniższym wykresie.

Rysunek 5. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rysunek 6. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mając na uwadze potrzeby osób starszych, którym często towarzyszy niepełnosprawność Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej przy współdziałaniu z PCK, zapewnia usługi opiekuńcze w zakresie zaspokajania codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

Budowany system pomocy społecznej w Zambrowie wymaga stałej rozbudowy infrastruktury społecznej i przygotowywania jej do zmieniających się potrzeb społecznych, wypracowania nowych sposobów pracy socjalnej, jak np. zawierania kontraktów z podopiecznymi, poprzez które pracownik socjalny mógłby wyegzekwować np. aktywność w poszukiwaniu pracy, zobowiązać do działań poprawiających sytuację klienta, mającej na celu usamodzielnienie osób i rodzin oraz poprawę ich funkcjonowania, a także zapobieganie zjawiskom rodzącym zapotrzebowanie na pomoc społeczną.

Zarówno mieszkańcy miasta jak i powiatu zambrrowskiego objęci są pomocą Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. Do zadań PCPRu należy w szczególności: organizowanie i prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego dla rodzin naturalnych i zastępczych, a także terapii rodzinnej, prowadzenie ośrodka interwencji kryzysowej, zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców poprzez prowadzenie i organizowanie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, tworzenie i wdrażanie programów pomocy dziecku i rodzinie, pomoc w integracji ze środowiskiem osób opuszczających zakłady karne, placówki opiekuńczo-wychowawcze, resocjalizacyjne, zakłady dla nieletnich i rodziny zastępcze, przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz kontynuowanie nauki osobom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, a także wsparcie dla osób z zaburzeniami

psychicznymi, pomoc uchodźcom w zakresie indywidualnego programu integracji, organizowanie opieki w rodzinach zastępczych.

Przy Centrum działa punkt konsultacyjny – informacyjny dla osób z problemami, gdzie dyżur pełnią: psycholog, pedagog, organizator pomocy społecznej. Celem działania pracowników punktu jest pomoc w rozwiązywaniu problemów wynikających z sytuacji stosowania przemocy w rodzinie, zażywania narkotyków, niepełnosprawności, niezaradności opiekuńczo – wychowawczej, współpraca z instytucjami zajmującymi się organizowaniem pomocy zmierzającej do rozwiązywania problemów. Ponadto przy Zespole Placówek Opiekuńczo – Wychowawczych w Zambrowie działa hostel świadczący usługi dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

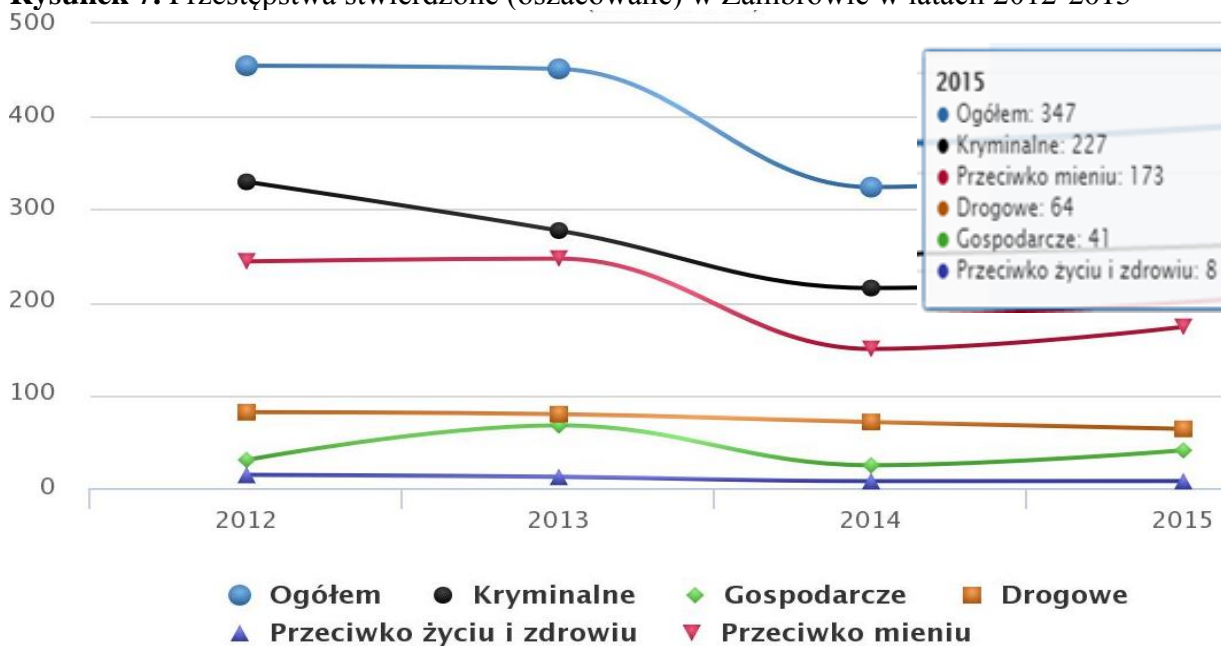
3.2.2.4. Bezpieczeństwo społeczne

Czyny przestępcze popełniane na terenie Zambrowa są głównie skierowane przeciwko mieniu. Straty jednostkowe popełnianych czynów są nieznaczne i mieszczą się w granicach 500 - 1000 złotych. Do kategorii przestępstw najczęściej popełnianych w Zambrowie należą: kradzieże, kradzieże z włamaniem, jak również uszkodzenie i niszczenie mienia.

W ostatnich latach Policja doprowadziła do wzrostu wykrywalności czynów przestępczych związanych z narkotykami. Problem narkomanii jest także rozwiązywany w ramach programu „Bezpieczny Zambrów”, realizowanego wspólnie przez Policję, gminę Miasto Zambrów oraz inne instytucje i organizacje z terenu miasta.

Na poniższym wykresie zaprezentowano charakterystykę działań przestępczych na terenie gminy Miasto Zambrów, z widocznym trendem spadku przestępczości od 2014 r. (brak danych za 2016 r.).

Rysunek 7. Przestępstwa stwierdzone (oszacowane) w Zambrowie w latach 2012-2015

Źródło: <http://www.polskawliczbach.pl/Zambrów>, stan z dnia 25.03.2017 r.

3.2.2.5. Oświata

Opis sytuacji miasta Zambrów w zakresie oświaty obejmuje charakterystykę placówek prowadzonych przez gminę miejską Zambrów, na poziomie przedszkolonym, podstawowym i gimnazjalnym.

Na terenie Miasta Zambrów funkcjonują: cztery przedszkola publiczne oraz jedno niepubliczne, trzy szkoły podstawowe publiczne, dwa gimnazja, jedno publiczne oraz jedno gimnazjum niepubliczne o uprawnieniach szkoły publicznej.

Miasto Zambrów jest organem prowadzącym dla:

- Miejskiego Przedszkola Nr 1 w Zambrowie „Akademia Malucha” ul. Sadowa 5,
- Miejskiego Przedszkola Nr 3 w Zambrowie u. Magazynowa 2A,
- Miejskiego Przedszkola Nr 4 w Zambrowie ul. Papieża J. P. II 8A,
- Miejskiego Przedszkola Nr 6 w Zambrowie ul. 71 Pułku Piechoty 10,
- Miejskiego Gimnazjum Nr 1 w Zambrowie im. T. Kościuszki ul. Wszyńskiego 6A,
- Szkoły Podstawowej Nr 3 w Zambrowie im. J. Kusocińskiego ul. Magazynowa 13,
- Szkoły Podstawowej Nr 4 w Zambrowie im. Wł. Broniewskiego ul. Konopnickiej 13,
- Szkoły Podstawowej Nr 5 w Zambrowie im. M. Kopernika ul. Obrońców Zambrowa 6.

Na terenie miasta Zambrów funkcjonują cztery przedszkola, prowadzone przez Urząd Miasta Zambrów. Uczęszczają do nich dzieci z miasta Zambrów, jak również z pobliskich miejscowości na terenie gminy. Najwięcej dzieci uczęszcza do Miejskiego Przedszkola Nr 6 – 296 dzieci, najmniej do Miejskiego Przedszkola Nr 3 – 132. Wykaz wraz z charakterystyką tych placówek przedstawiono poniższych tabelach.

Tabela 2. Liczba dzieci oraz etaty

Placówka	Liczba dzieci				Liczba dzieci tylko na podstawę programową (bez opłat za pobyt)	Liczba grup		Etaty nauczycieli	Etaty administracji	Etaty obsługi
	Razem	W grupie integracyjnej	Liczba dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego	Liczba dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w grupach integracyjnych		Razem	Grup integracyjnych			
Miejskie Przedszkole Nr 1	154	0	1	0	0	6	0	11,79	1	12
Miejskie Przedszkole Nr 3	132	0	0	0	23	6	0	8,28	1	12,7
Miejskie Przedszkole	220	19	4	4	43	9	1	13,74	1	20

Nr 4										
Miejskie Przedszkole Nr 6	296	25	5	5	7	13	1	19,09	1	31
RAZEM:	802	44	10	9	73	34	2	52,9	4	75,7

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w roku szkolnym 2015/2016, UM Zambrów

Na dzień dzisiejszy w mieście nie funkcjonują publiczne punkty opieki nad dziećmi do lat 3 (żłobki). Gmina Miasto Zambrów w odpowiedzi na zidentyfikowany problem dysproporcji w sytuacji kobiet i mężczyzn na rynku pracy oraz brak miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w stosunku do istniejących potrzeb w Zambrówie (liczba dzieci w wieku do 3 lat na dzień 30.03.2016 r. to 804) pozyskała dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 na realizację projektu pt. "Utworzenie żłobka miejskiego w Zambrówie". Miejski żłobek w Zambrówie rozpocznie działalność od 1 sierpnia 2017 r. z 24 miejscami opieki nad dziećmi w wieku do lat 3.

W 2015 r. 5 258 mieszkańców Zambrów jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata). Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku 12,7% ludności posiada wykształcenie wyższe, 2,2% wykształcenie policealne, 13,2% średnie ogólnokształcące, a 13,4% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 22,3% mieszkańców Zambrów, gimnazjalnym 5,8%, natomiast 27,4% podstawowym ukończonym, a 2,8 mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej.

Analizując system edukacyjny w Gminie Miasto Zambrów w dalszej kolejności opisane zostaną szkoły podstawowe i gimnazjum funkcjonujące w mieście.

Tabela 3. Szkoły podstawowe i gimnazja na terenie miasta Zambrów

Lp.	Nazwa szkoły	Imię i nazwisko Dyrektora	Adres szkoły
1.	Miejskie Gimnazjum Nr 1 Im. Tadeusza Kościuszki	mgr Ryszard Ogrodnik	ul. Prymasa S. Wyszyńskiego 6A 18-300 Zambrów
2.	Szkoła Podstawowa Nr 3 Im. Janusza Kusocińskiego	mgr Bożena Przeździecka	ul. Magazynowa 13 18-300 Zambrów 3
3.	Szkoła Podstawowa Nr 4 Im. Władysława	Mgr Ryszard Świdorski	ul. M Konopnickiej 13 18-300 Zambrów
4.	Szkoła Podstawowa Nr 5 Im. Mikołaja Kopernika	mgr Andrzej Szeligowski	ul. Obrońców Zambrów 6 18-300 Zambrów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta w Zambrówie

W roku szkolnym 2015/2016 we wszystkich tych placówkach uczy się łącznie 2007 uczniów, w 86 oddziałach. Liczba etatów zatrudnionych nauczycieli wynosi w sumie 178,04, a pracowników niepedagogicznych 72,75.

Najwięcej uczniów – 692 - pobiera naukę w SP nr 4, co stanowi 34,5% ogółu uczących się w tych szkołach. Najmniej uczniów ma Szkoła Podstawowa Nr 3 i jest to 355 osób (17,7%). SP Nr 5 i MG Nr 1 mają odpowiednio 452 (22,5%) oraz 508 (25,3%) uczniów.

Tabela 4. Liczba uczniów i oddziałów w szkołach na przestrzeni lat 2010 – 2016

Rok	SP 3 Zambrów	SP 4 Zambrów	SP 5 Zambrów	MG 1 Zambrów
	Liczba uczniów / liczba oddziałów			
2010	419/18	643/25	374/16	737/29
2011	418/18	644/25	372/16	727/29
2012	364/15	599/25	360/16	622/24
2013	343/14	600/24	372/17	570/22
2014	356/15	646/26	397/18	529/21
2015	355/16	692/29	452/20	508/21
2016	316/13	649/27	434/19	482/19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta w Zambrowie

Najlepsze wyniki w nauce osiągają uczniowie Szkoły Podstawowej Nr 5. 70 uczniów tej placówki w roku szkolnym 2015/2016 uzyskało świadectwo z wyróżnieniem, co stanowiło 15,7% ogółu uczących się w szkołach podstawowych i gimnazjum w Zambrowie. Natomiast najłabsze wyniki (19 uczniów przystąpiło do egzaminów poprawkowych, co stanowi 3,8% uczących się) i brak promocji do kolejnej klasy (26 uczniów nie uzyskało promocji – 5,2% uczących się) odnotowano w Miejskim Gimnazjum Nr 1.

Tabela 5. Promocja uczniów

Szkoła	Świadectwo z wyróżnieniem		Egzaminy poprawkowe		Niepromowani	
	Liczba uczniów	Procent uczniów	Liczba uczniów	Procent uczniów	Liczba uczniów	Procent uczniów
Miejskie Gimnazjum Nr 1	53	10,6	19	3,8	26	5,2
Szkoła Podstawowa Nr 3	25	6,96	7	1,95	1	0,28
Szkoła Podstawowa Nr 4	61	8,82	0	0	2	0,29
Szkoła Podstawowa Nr 5	70	15,7	3	0,67	3	0,67

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w roku szkolnym 2015/2016, UM Zambrów

Do sprawdzianu w klasie 6 w mieście Zambrów w trzech szkołach podstawowych przystąpiło łącznie 186 uczniów:

- w Szkole Podstawowej Nr 3 – 56 uczniów,
- w Szkole Podstawowej Nr 4 – 89 uczniów,
- w Szkole Podstawowej Nr 5 – 41 uczniów.

Tabela 6. Wyniki sprawdzianu w klasie 6 szkoły podstawowej w mieście Zambrów

Szkoła	Język polski i matematyka (ogółem)					Język polski					Matematyka				
	Średnia	Średni wynik w				Średnia	Średni wynik w				Średnia	Średni wynik w			
		gminie	powiecie	woj.podl.	kraju		gminie	powiecie	woj.podl.	kraju		gminie	powiecie	woj.podl.	kraju
SP Nr 3	59%	61%	59%	63%	63%	69%	71%	69%	71%	71%	48%	52%	50%	54%	54%
SP Nr 4	60%	61%	59%	63%	63%	72%	71%	69%	71%	71%	49%	52%	50%	54%	54%
SP Nr 5	67%	61%	59%	63%	63%	71%	71%	69%	71%	71%	63%	52%	50%	54%	54%

Źródło: https://www.oke.lomza.pl/images/pliki/sp/wyniki/2016/SP_2016_wyniki_w_szkolach-podlaskie.pdf, stan z dnia 31.03.2017 r.

Uczniowie Szkoły Podstawowej Nr 3 osiągnęli z części pierwszej ogółem średni wynik 59%. Wynik sprawdzianu uplasował szkołę w 4 staniu – niżej średniej. Wynik szkoły jest równy wynikowi w osiągniętemu w powiecie, o 2% niższy od średniego wyniku w gminie, o 4% niższy od średniego wyniku w województwie i kraju. Wynik szczegółowy z części pierwszej przedstawiał się następująco: język polski średni wynik 69% , matematyka 48%. Z części drugiej średni wynik wyniósł 63% i był o 6% niższy od średniego wyniku w gminie, o 3 % niższy od wyniku w powiecie oraz o 7% niższy od wyniku w województwie i o 8% niższy od wyniku w kraju. W 9 stopniowej skali staninowej szkoła uplasowała się w 4 staniu – niżej średniej. Uczniowie szkoły napisali sprawdzian najslabiej ze wszystkich zambrowskich szkół podstawowych.

Uczniowie Szkoły Podstawowej Nr 4 osiągnęli z części pierwszej ogółem średni wynik 60%. Jest to wynik o 1% niższy od średniego wyniku w gminie, o 3% niższy od wyniku w województwie i kraju oraz o 1% wyższy od średniego wyniku w powiecie. Szkoła uplasowała się w 5 staniu – wynik średni. Wynik szczegółowy z części pierwszej przedstawiał się następująco: język polski średni wynik 72%, matematyka 49%. Z części drugiej średni wynik wyniósł 70% i był o 1% wyższy od średniego wyniku w gminie, 4% wyższy od wyniku w powiecie, równy wynikowi w województwie i o 1% niższy od wyniku w kraju. Szkoła uplasował się w 5 staniu – wynik średni.

Uczniowie Szkoły Podstawowej Nr 5 osiągnęli z części pierwszej ogółem średni wynik 67%. Jest to wynik wyższy o 6% od średniego wyniku w gminie, o 8% od wyniku w powiecie, o 4% od wyniku w województwie i w kraju. Wynik sprawdzianu uplasował szkołę w 6 staniu – wynik wyżej średniej. Wynik szczegółowy z części pierwszej przedstawiał się następująco: język polski średni wynik 71%, matematyka 63%. Z części drugiej średni wynik wyniósł 74% i był wyższy o 5 % od wyniku w gminie, o 8% od wyniku w powiecie, o 4% w województwie i o 3% od wyniku w kraju. Z tej części sprawdzianu wynik szkoły mieści się w 6 staniu. Uczniowie szkoły napisali sprawdzian najlepiej ze wszystkich zambrowskich szkół podstawowych.

W Miejskim Gimnazjum nr 1 do egzaminu przystąpiło 169 uczniów. Egzamin obejmował wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego w odniesieniu do wybranych przedmiotów nauczanych na trzecim i wcześniejszych etapach edukacyjnych.

Egzamin gimnazjalny składał się z trzech części:

- humanistycznej z zakresu historii i wiedzy o społeczeństwie oraz z zakresu języka polskiego,
- matematyczno-przyrodniczej z zakresu przedmiotów przyrodniczych i z zakresu matematyki,
- z języka obcego nowożytnego.

Tabela 7. Wyniki egzaminów gimnazjalnych w Miejskim Gimnazjum nr 1 w roku szkolnym 2015/2016

Przedmiot/grupa przedmiotów	Liczba piszących uczniów	Średni wynik w szkole w % zdobytych punktów	Średni wynik w województwie w % zdobytych punktów	Średni wynik w kraju w % zdobytych punktów
Historia i wos	169	60	56	56
Język polski	169	70	68	69
Przedmioty przyrodnicze	168	50	52	51
Matematyka	168	45	49	49
Język angielski podstawowy	155	64	66	64
Język angielski rozszerzony	155	42	45	45
Język niemiecki podstawowy	5	89	57	56
Język rosyjski podstawowy	8	65	68	61

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w roku szkolnym 2015/2016, UM Zambrów

Wyniki uczniów Miejskiego Gimnazjum nr 1 uzyskane w roku szkolnym 2015/2016 są znacznie lepsze niż wyniki z poprzedniego roku. W dziewięciostopniowej skali staninowej, która pozwala porównywać wyniki uzyskane przez szkołę (ucznia) z wynikami uzyskanymi przez całą piszącą egzamin populację, wyraźnie widać uzyskane lepsze lub takie same wyniki z poszczególnych części egzaminu:

Tabela 8. Wyniki egzaminów gimnazjalnych w Miejskim Gimnazjum nr 1

Przedmiot/grupa przedmiotów	2014/2015	2015/2016
Historia i wos	6 (wyżej średni)	7 (wysoki)
Język polski	3 (niski)	6 (wyżej średni)
Przedmioty przyrodnicze	4 (niżej średni)	5 (średni)
Matematyka	4 (niżej średni)	5 (średni)
Język angielski podstawowy	6 (wyżej średni)	6 (wyżej średni)
Język angielski rozszerzony	6 (wyżej średni)	6 (wyżej średni)

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w roku szkolnym 2015/2016, UM Zambrów

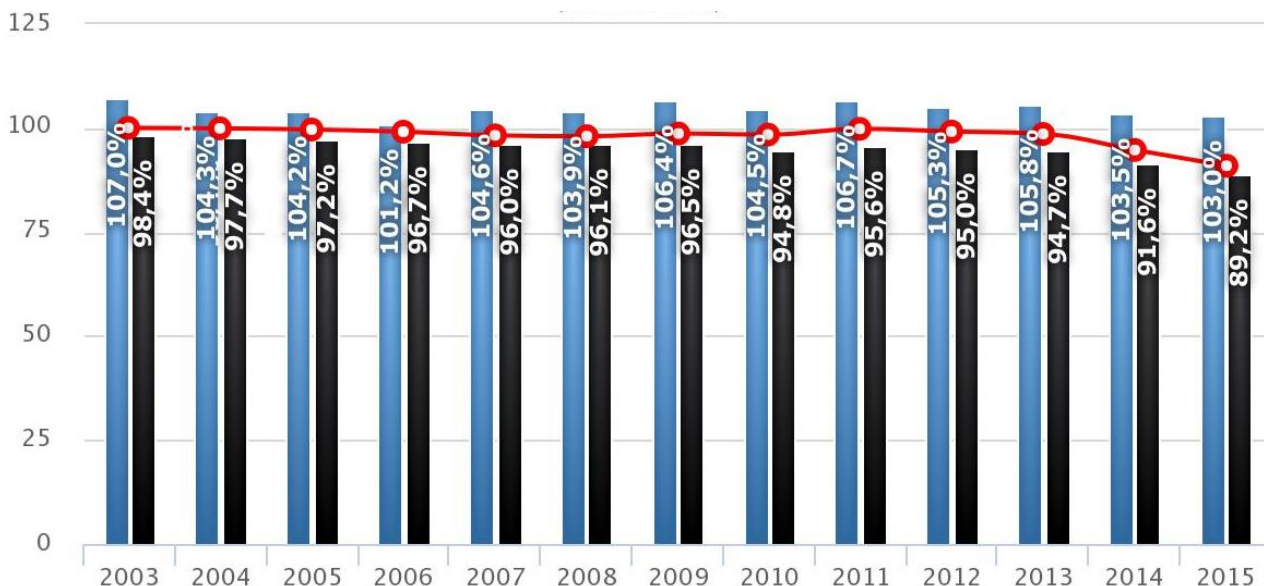
Wyniki z historii i wo są (stanin 7 – wysoki) najwyższe spośród egzaminów ze wszystkich części pisanych w dziejach MG 1, są we wszystkich częściach wyższe niż wyniki uzyskane przez uczniów Gimnazjum ZSO.

W porównaniu do całego województwa podlaskiego mieszkańcy Zambrowa mają niższy poziom wykształcenia. Wśród kobiet mieszkających w Zambrowie największy (16,9%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (28,0%) oraz podstawowe ukończone (27,8%). 16,0% mieszkańców Zambrowa w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) zalicza się do przedziału 3-6 lat - wychowanie przedszkolne (16,5% wśród dziewczynek i 15,5% wśród chłopców). Na tysiąc dzieci w wieku przedszkolnym 080 uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypada 0,98 dzieci w wieku przedszkolnym.

W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie podstawowym (7-12 lat) kształci się 23,8% ludności (24,9% wśród dziewczynek i 22,7% wśród chłopców). Na 1 oddział w szkołach podstawowych przypada 24 uczniów.

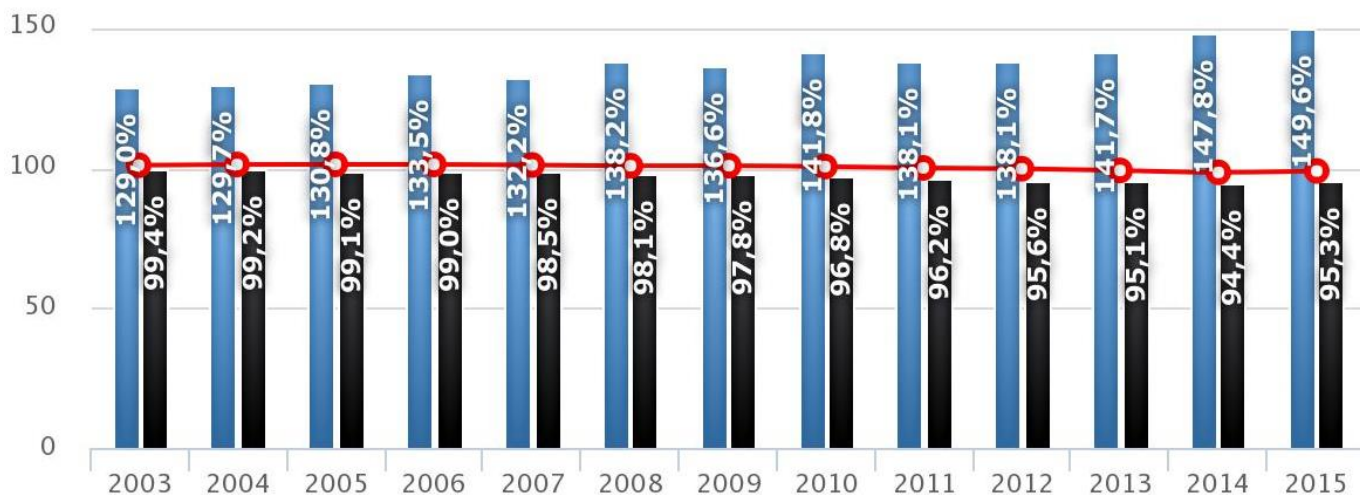
W roku 2015 współczynnik skolaryzacji brutto (stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat) wynosi 103,0%, co zostało przedstawione na poniższym wykresie.

Rysunek 8. Szkolnictwo podstawowe w Zambrowie – współczynnik solaryzacji brutto w latach 2003-20015

Źródło: <http://www.polskawliczbach.pl/Zambrow>, stan z dnia 25.03.2017 r.

Wśród mieszkańców w wieku potencjalnej nauki 12,2% zalicza się do przedziału 13-15 lat - kształcenie na poziomie gimnazjalnym (11,5% wśród dziewczyn i 12,8% wśród chłopaków). Na 1 oddział w szkołach gimnazjalnych przypada 25 uczniów. Współczynnik skolaryzacji brutto (Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach gimnazjalnych do osób w wieku 13-15 lat) wynosi 149,61, %, co zostało przedstawione na poniższym wykresie.

Rysunek 9. Szkolnictwo gimnazjalne w Zambrowie – współczynnik solaryzacji brutto w latach 2003-2015

Źródło: <http://www.polskawliczbach.pl/Zambrow>, stan z dnia 25.03.2017 r.

W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie ponadgimnazjalnym (16-18 lat) kształci się 19,7% mieszkańców (20,2% wśród dziewczyn i 19,3% wśród chłopaków). Na 1 oddział w szkołach ogólnokształcących przypada 4 uczniów. 23 uczniów przypada na oddział w szkołach średnich zawodowych i artystycznych.

W przedziale wiekowym odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych (19-24 lat) znajduje się 28,4% mieszkańców Zambrowa w wieku potencjalnej nauki (26,9% kobiet i 29,7% mężczyzn).

3.2.2.6. Kultura i sport

Instytucjonalnym organizatorem życia kulturalnego miasta, zajmującym się upowszechnianiem muzyki, książki, filmu, tańca, teatru, jest Miejski Ośrodek Kultury w Zambrowie, który od stycznia 2012 roku prowadzi swoją działalność w Centrum Kultury w Zambrowie. W nowym obiekcie znajduje się nowoczesne kino 3D z widownią na 340 miejsc.

W ramach działalności MOK funkcjonują:

- Miejska Biblioteka Publiczna - główna część zbiorów znajduje się przy ulicy Wyszyńskiego 2 (wypożyczalnia dla dorosłych i dla dzieci), filia biblioteki (wypożyczalnia dla dorosłych i dzieci) działa przy Alei Wojska Polskiego. W MBP działa również bezpłatna kawiarenka internetowa, z której można korzystać w celach edukacyjnych;
- Regionalna Izba Historyczna - prowadzi działalność w bardzo szerokim zakresie. Kontynuuje gromadzenie i opracowywanie zabytków, wykonuje badania terenowe (opracowywanie mapy stanowisk archeologicznych, tras rowerowych, wykonywanie dokumentacji fotograficznej). RIH w Zambrowie wydaje własne czasopismo:

„Zeszyty Regionalne”. Pismo poświęcone dziejom i kulturze północno – wschodniego Mazowsza”;

- Galeria MOK – mieści się przy ul. Wyszyńskiego 2 w budynku Miejskiej Biblioteki Publicznej. W dwóch salach Galerii organizowane są wystawy artystów środowiska zambrowskiego, a także twórców z województwa. W Galerii mają też miejsce spotkania edukacyjne z uczniami szkół;
- Pracownia Plastyczna. Wiodącymi kierunkami działań pracowni jest rysunek i malarstwo. Pracownia Plastyczna jest miejscem spotkań i pracy twórczej artystów – amatorów;
- Teatr Form Różnych - teatr rozpoczął swą działalność w listopadzie 1999 roku. W ramach teatru działa też Zespół Folklorystyczny, który powstał w 2002 r. Występuje on w strojach wzorowanych na strojach ludowych z repertuarem pieśni i tańców Podlasia i Kurpi. Charakteryzuje go wielopokoleniowość, ponieważ członkami zespołu są osoby mające od 7 do 75 lat. Ma już w swoim dorobku liczne nagrody zdobyte na przeglądach powiatowych, regionalnych, wojewódzkich i międzynarodowych. Występował również poza granicami województwa podlaskiego oraz kraju;
- Miejska Młodzieżowa Orkiestra Dęta – prowadzona przez Kapelmistrza Krzysztofa Witkowskiego. W orkiestrze grają uczniowie zambrowskiego gimnazjum, uczniowie szkół ponadgimnazjalnych zambrowskiego, absolwenci lub uczniowie PSM w Zambrówie. Miejska Młodzieżowa Orkiestra Dęta powstała w 1997 r. Orkiestra uczestniczy we wszystkich uroczystościach miejskich, koncertuje także w województwie podlaskim, w kraju oraz poza jego granicami. Odnosi sukcesy na międzynarodowych konkursach orkiestr dętych. Ozdobą orkiestry jest sekcja marżonetek. W ramach działalności orkiestry dętej organizowana jest w Zambrówie corocznie od 2004 r., ciesząca się ogromną popularnością, Międzynarodowa Parada Młodzieżowych Orkiestr Dętych. Orkiestra zaliczana jest do najlepszych młodzieżowych orkiestr dętych na Podlasiu. Uczestniczy we wszystkich uroczystościach miejskich, jest zapraszana i koncertuje nie tylko w woj. podlaskim ale i poza jego granicami. Ozdobą orkiestry jest sekcja taneczna, cheerleaderki i marżonetki;
- Zespół Instrumentalny „Camerata” - działa przy MOK w Zambrówie od września 2003 roku. Występują w nim uczniowie i absolwenci PSM I stopnia im. W. Lutosławskiego w Zambrówie. Zespół prowadzi Mariola Zalewska – nauczyciel klasy skrzypiec zambrowskiej szkoły muzycznej.
- Studio piosenki Art - prowadzone przez Mariusza Prusińskiego.

MOK w Zambrówie realizuje także działalność wydawniczą. Staraniem MOK ukazały się publikacje lokalnych autorów i poetów, w tym m.in. Jerzego Dąbrowskiego, Jarosława Strenkowskiego, Janusza Kuleszy, Zbigniewa Jacha i Romualda Sinoffa.

Organizatorem życia kulturalnego w dziedzinie muzyki jest Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia im. W. Lutosławskiego w Zambrówie. Obecnie szkoła kształci ponad 100 uczniów w 8 specjalnościach instrumentalnych: akordeon, flet, fortepian, gitara, klarnet, saksofon, skrzypce, trąbka. Oprócz kształcenia muzycznego dzieci i młodzieży szkoła umuzykalnia środowisko dając liczne koncerty w wykonaniu uczniów i nauczycieli. Do tradycji należą koncerty z okazji świąt państwowych, Koncert Noworoczny, koncerty dla szkół podstawowych i przedszkoli. Uczniowie szkoły odnoszą liczne sukcesy na konkursach i przesłuchaniach ogólnopolskich i międzynarodowych. Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. Witolda Lutosławskiego w Zambrówie jest także od 2007 r. organizatorem

Międzynarodowego Konkursu Fortepianowego im. W. Lutosławskiego oraz od 1998 r. Regionalnego Konkursu Gitarowego. Uzupełnieniem instytucjonalnej oferty kulturalnej Zambrowa jest także działalność kulturotwórcza realizowana przez organizacje pozarządowe na terenie miasta. Jednym z prężnie działających w tym obszarze podmiotów jest Stowarzyszenie na Rzecz Edukacji, Rehabilitacji, Wsparcia Społecznego i Samorządności „SZANSA”. Wkład „Szansy” w życie kulturalne miasta jest istotny, obejmuje m.in.: prowadzenie stałych formy artystycznych: Zambrowska Kapela Eli, Integracyjna Grupa Teatralna „ZAMBRUSIE”, Kabaret „SZANSIK”, Integracyjny Zespół Folklorystyczny „SZANSA”, organizację „Przeglądu Dorobku Artystycznego Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej z powiatu zambrowskiego”, a także imprez integracyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz wyjazdów do teatru i filharmonii.

Na terenie miasta, działa aktywne grono twórców kultury, głównie rzeźbiarzy, malarzy i poetów ludowych, jak też liczna grupa osób zaangażowanych w rozpowszechnienie różnych dziedzin kultury, m. in. muzyki, śpiewu, teatru, fotografii.

W tym miejscu należy podkreślić istotną rolę kulturotwórczą lokalnych przedszkoli i szkół. Ważnym elementem funkcji kulturotwórczej placówek edukacyjnych są biblioteki szkolne.

Zambrów posiada infrastrukturę przygotowaną do rozwoju sportu i rekreacji, na którą składają się: Pływalnia Miejska „Delfin”, korty miejskie do gry w tenisa ziemnego, stadion miejski (oddany w 2014 r. nowo zmodernizowany stadion, z zadaszoną trybuną dla 999 widzów, na którym odbywają się mecze piłkarskie II – ligowego klubu „ZKS Olimpia” oraz liczne zawody biegowe), zagospodarowane miejsca do spacerowania i jazdy rowerem, tereny rekreacyjne nad zalewem wyposażone w scenę estradową, nowoczesne 3 place zabaw dla dzieci, 2 miejsca zaaranżowane na siłownię na powietrzu dla dorosłych, 1 urządzenie kalisteniczne pn. „Street Workout”, skate park, tor do jazdy wyczynowej na rolkach i rowerze „Pumptrack”, w zależności od pory roku plaża miejska/lodowisko, pomost nad zalewem wraz z miejscem do wędkowania, ścieżki rowerowe czy fontanna. Na terenie miasta znajdują się też sale, hale i boiska sportowe funkcjonujące przy szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Przy szkołach podstawowych funkcjonują 3 boiska sportowe tzw. orliki, zrealizowane w ramach programu rządowego „Moje Boisko – Orlik 2012”.

W przyszłości (przełom czerwca i lipca bieżącego roku) planuje się również stworzenie przy zalewie miejskim plaży miejskiej oraz pomostu dla rowerków wodnych i kajaków.

W Zambrowie funkcjonują kluby i stowarzyszenia tj.: Klub sportowy ZKS Olimpia, klub sportowy „Orkan” przy szkole podstawowej nr 3, MTS Zambrów, Zambrowski klub „Karate Kyokushin”, Stowarzyszenia Sportowe Rekord Zambrów, Stowarzyszenie Sportteam Zambrów, Drużyna Nexxteam Zambrów oraz Zambrowska Liga Tenisa.

W mieście odbywa się wiele imprez sportowych organizowanych przez poszczególne kluby jak też przez Urząd Miasta. Do stałych imprez sportowych należą: Halowy Turniej Piłki Nożnej o Puchar Burmistrza, Turniej o Puchar Burmistrza Zambrowa Karate Kyokushin, Festiwal Mini Siatkówki o Puchar Burmistrza Miasta Zambrów, Zambrowski Bieg Uliczny, Maraton Szosowy czy Otwarty Singlowy Turniej Tenisa Ziemnego o Puchar Burmistrza Miasta Zambrów. Dużą popularnością cieszą się cykliczne rajdy rowerowe „Zambrów na rowery”, w ramach których uczestnicy pokonują dystanse od 30 do 100 km po terenie powiatu zambrowskiego jak również do miejscowości pobliskich województw.

3.2.2.7. Ochrona zdrowia

Głównym podmiotem oferującym świadczenia opieki zdrowotnej w Zambrowie jest NZOZ Szpital Powiatowy w Zambrowie Spółka z o.o. obejmujący swym zakresem zarówno mieszkańców Zambrowa, jak i powiatu zambrowskiego. W Szpitalu znajduje się 6 oddziałów i 8 specjalistycznych poradni:

I. Ambulatoryjna Opieka Specjalistyczna:

Poradnie kontraktowane już w 2011 r.

1. Poradnia Chirurgii Ogólnej.
2. Poradnia Ginekologiczno - Położnicza.
3. Poradnia Gruźlicy i Chorób Płuc.
4. Poradnia Endokrynologiczna.
5. Poradnia Chirurgii Onkologicznej.
6. Poradnia Onkologiczna.
7. Poradnia Urazowo-Ortopedyczna.
8. Pracownia Endoskopii.

II. Rehabilitacja Lecznicza

1. Poradnia Rehabilitacji.
2. Pracownie Fizjoterapii.

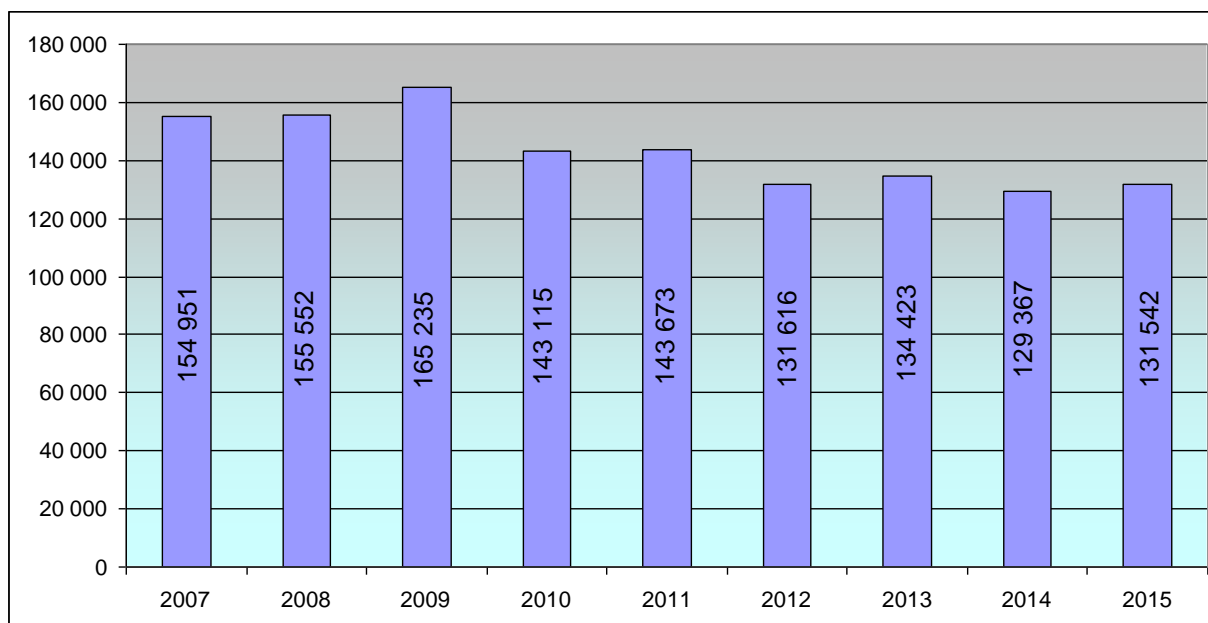
III. Leczenie Szpitalne - w ramach oddziałów:

1. Oddział Wewnętrzny.
2. Oddział Chirurgiczno-Urazowy.
3. Oddział Ginekologiczno-Położniczy.
4. Oddział Dziecięcy.
5. Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii.
6. Izba Przyjęć.

IV. Podstawowa Opieka Zdrowotna w zakresie nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej.

Między 2009, a 2011 rokiem dokonano remontu generalnego i termomodernizacji budynku szpitala. Zrealizowano także remonty Oddziału Dziecięcego i Oddziału Wewnętrznego.

Analizując dane statystyczne dotyczące ochrony zdrowia w mieście należy zauważyć, że na terenie Zambrowa funkcjonuje 18 zakładów opieki zdrowotnej (w tym 2 publiczne i 16 niepublicznych). Na poniższym wykresie zbiorczo przedstawiono ilość udzielonych porad w ramach podstawowej opieki zdrowotnej (brak danych za 2016 r.).

Rysunek 10. Podstawowa opieka zdrowotna w Gminie Miasto Zambrów – porady

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podstawowa Opieka Zdrowotna w mieście Zambrów stanowi fundament systemu opieki zdrowotnej. Liczba udzielonych porad zdrowotnych od wielu lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Dobrze działający system podstawowej opieki zdrowotnej pozwala na skuteczną profilaktykę, wczesne wykrywanie i leczenie chorób, uniknięcie zbędnych hospitalizacji. Jest również bardziej ekonomiczny. Ponadto poprawia bezpieczeństwo zdrowotne społeczeństwa, ponieważ informacja o schorzeniach i przyjmowanych lekach znajduje się w jednym miejscu. Wzmocnienie roli podstawowej opieki zdrowotnej, istotne zwiększenie zakresu świadczeń dostępnych w podstawowej opiece zdrowotnej i poprawa opieki / diagnostyki ambulatoryjnej w ramach lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej to ważne zadania publicznej służby zdrowia.

3.2.2.8. Aktywność obywatelska

Przejawem silnego kapitału społecznego jest angażowanie się obywateli w życie publiczne, w tym także w podejmowanie decyzji przez administrację publiczną i w ich realizację. Aktywność obywatelska rozumiana jest jako nieprzymuszona działalność społeczeństwa na arenie społeczno-politycznej. Mowa tu o udziale w życiu społeczności lokalnej, krajowej bądź międzynarodowej. Najważniejszym wskaźnikiem aktywności społeczeństwa jest frekwencja wyborcza. W Polsce jest ona wciąż na zbyt niskim poziomie. Jak podaje Raport Polska 2030, Polaków charakteryzuje niska aktywność obywatelska. Polski sektor pozarządowy jest niewielki i niestabilny, a prawie połowa Polaków wyraża małe zainteresowanie troską o dobro wspólne, przy czym wskaźnik ten wyraźnie obniżył się w porównaniu z rokiem 2005.

Podobną tendencję obserwuje się w Gminie Miasto Zambrów. W poniższym zestawieniu przedstawiono frekwencję w wyborach samorządowych w 2014 r.

Tabela 9. Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r. w Gminie Miasto Zambrów dla każdego z obwodów wyborczych

Numer obwodu	Granice obwodu	Frekwencja
1.	ulice: Konopnickiej, Obwodowa, Orzeszkowej, Podleśna, Prusa, Sienkiewicza, Słoneczna, Słowackiego, Zielona, Żeromskiego, Żytunia	49,72%
2.	ulice: Bema, Białostocka Nr 3 i 5, Generała Stefana Kosseckiego, Podedwornego od Nr 4 do końca, Pułaskiego, Sosnowa, Świerkowa	42,84%
3.	ulice: Białostocka domy prywatne i bloki Nr 19, 21,23, 25, 29, 31, 33, 39	46,56%
4.	ulice: Białostocka Nr 20A, 20B, 20C,20D, 20E, 20F, 20G, Papieża Jana Pawła II Nr 1A - 8	44,35%
5.	ulice: Brzozowa, Łomżyńska, Nadrzeczna, Ostrowska, Pl. Sikorskiego, Podedwornego Nr 1,2,3, Polowa, Sadowa, Wąska, Willowa, Wilsona, Wodna	45,67%
6.	ulice: Kościuszki, Mickiewicza, Milenijna, Paderewskiego, Papieża Jana Pawła II Nr 10, 12, 12A, 14, 16, 18, 20, Piłsudskiego, Pogodna, Poświętne, Prymasa Wyszyńskiego Nr 5,7, Sportowa, Świętokrzyska	47,65%
7.	ulice: Grabowska, Łanowa, Papieża Jana Pawła II Nr 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, Polna, Prymasa Wyszyńskiego – domy prywatne i budynki Nr 9,11, 13, 15, 15A, 17, 21, 23, 25, Rolnicza, Ustronna, Wiśniowa, Zaciszna	45,03%
8.	ulica: Raginisa	47,78%
9.	aleja Wojska Polskiego Nr 2- 9, 14 – 40, 42, ulice: Armii Krajowej, Chopina, Cmentarna, Handlowa, Jantarowa, Krótka, Księdza Marcina Krajewskiego, Lipowa, Łakowa, Moniuszki, Młynowa, Obrońców Zambrowa, Wądołkowska, Wiejska	49,40%
10.	ulice: 71 Pułku Piechoty domy prywatne i bloki Nr 2, 4, 6, 8, 12, 14, 16, Fabryczna, Mazowiecka, Piaskowa, Poligonowa, aleja Wojska Polskiego Nr 11	38,01%
11.	ulice: Grunwaldzka, Legionowa	42,48%
12.	aleja Wojska Polskiego Nr 41, 41A, 41B, 41C, 41D, 43, 49A, 49B, 49C, ulice: Elektryczna, Magazynowa	33,26%
13.	aleja Wojska Polskiego Nr 44,46,48,50, 52, 54, 58 i Nr 60 do końca, ulice: Dębowa, Kolejowa, Kościelna, Księdza Henryka Kulbata, Leśników, mjra Stanisława Knapika, Ofiar Katynia, Ogrodowa, Przykoszarowa, Sitarska, Stokrotki, Strzelnicza, Targowa, Wolska	46,97%
14.	Szpital Powiatowy w Zambrowie	50,00%

We wszystkich okręgach aktywność obywatelska mierzona frekwencją w wyborach była niska (średnio – 44,98%), a najniższa w obwodzie 12. (aleja Wojska Polskiego Nr 41, 41A, 41B, 41C, 41D, 43, 49A, 49B, 49C, ulice: Elektryczna, Magazynowa), gdzie wyniosła jedynie 33,26%.

W zdecydowanej większości społeczeństwo wykazuje zainteresowanie sprawami publicznymi, ale niechętnie uczestniczy w regulowaniu tych spraw, nie angażuje się, a więc i nie korzysta z dostępnego zakresu wpływu i sprawstwa.

Partycypacja społeczna, i wzbudzenie chęci obywateli do podejmowania wspólnych działań jest wpisana w proces rewitalizacji. Na każdym etapie tego procesu (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie) zostaną zaprogramowane realizowane przy współdziałaniu różnych grup interesariuszy zintegrowane działania zmierzające do wprowadzenia ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych.

3.2.3. Sfera przestrzenno-techniczna

3.2.3.1. Zagospodarowanie przestrzenne

Zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego przyjętym uchwałą Sejmiku Województwa Podlaskiego nr IX/80/03 z dnia 27 czerwca 2003 r. Miasto Zambrów jest powiatowym wielofunkcyjnym ośrodkiem rozwoju skupiającym usługi o znaczeniu powiatowym i ponadpowiatowym w zakresie edukacji, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury, handlu, administracji i otoczenia biznesu. Potencjał gospodarczy miasta opiera się głównie o przetwórstwo rolno – spożywcze i drobną wytwórczość.

Na terenie Gminy Miasto Zambrów obowiązuje obecnie 21 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Plany te stanowią akty prawa miejscowego, których celem jest określenie zasad kształtowania ładu przestrzennego na danym terenie, którego dotyczą. Zapisy zawarte w MPZP nie wykluczają możliwości realizacji działań inwestycyjnych ujętych w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miasto Zambrów.

3.2.3.2. Struktura użytkowa

Według Ewidencji geodezyjnej, struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Miasta Zambrów przedstawia się następująco:

Tabela 10. Powierzchnia użytków rolnych w Mieście Zambrów [w ha]

Użytki rolne ogółem: 1304 ha					
Lp.	Gmina	grunty orne	sady	łąki	pastwiska
1.	Zambrów - miasto	1 021	19	33	231

Źródło: Ewidencja geodezyjna 2014 rok.

Spośród użytków rolnych, największą powierzchnię stanowią grunty orne 1021 ha, co stanowi prawie 78,31% tych użytków. Pastwiska o powierzchni 231 ha stanowią 17,71% powierzchni użytków rolnych, pozostałe 52 ha, stanowiące 3,98% przypada na łąki i sady. Stan i podsumowanie Analizując strukturę przestrzenną miasta można stwierdzić, że 2/3 jego powierzchni jest wykorzystywane rolniczo (62.7%), w tym największy odsetek stanowią grunty orne.

Struktura użytkowania gruntów w mieście Zambrów, świadczy o rolniczym charakterze obszaru. Źródłem zagrożeń środowiska w związku z gospodarką rolną są: obiekty inwentarskie, wzrost nawożenia, stosowanie nawozów mineralnych i organicznych, stosowanie środków ochrony roślin. Do czynników wpływających na zmniejszenie bioróżnorodności jest zanik lokalnych odmian roślin uprawnych i ras zwierząt hodowlanych. Jednym z istotnych zagrożeń jest wzrost terenów pod zabudowę mieszkaniową i rekreacyjną kosztem terenów rolniczych. Szansą na rozwój gospodarki rolnej przyjaznej środowisku jest rolnictwo ekologiczne i coraz bardziej popularne programy rolno - środowiskowe. Wzrost znaczenia rolnictwa ekologicznego, stanowi korzystny dla środowiska kierunek rozwoju gospodarczego gminy.

Struktura użytkowania i położenia miasta tworzy doskonałe warunki do zrównoważonego rozwoju gminy, poprzez wykorzystanie potencjału przyrodniczo – rolniczego i tym samym przyczynia się do poprawy poziomu życia jej mieszkańców.

3.2.3.3. Warunki mieszkaniowe

Budynki mieszkalne zlokalizowane na terenie Gminy Miasto Zambrów obejmują zarówno zabudowę jednorodziną, jak i wielorodziną. W obrębie miasta funkcjonuje 9 osiedli.

Ogólna liczba mieszkańców miasta w 2016 r. wynosiła 21 801 (wg danych z UM Zambrów, stan na 31.12.2016 r.). Liczba budynków mieszkalnych jednorodzinnych na terenie miasta w 2016 r. wynosiła 1608 z czego 176 w zabudowie wielorodzinnej i 1432 w zabudowie jednorodzinnej. Na terenie miasta Zambrów swoją funkcję pełnią zarządcy budynków wielorodzinnych:

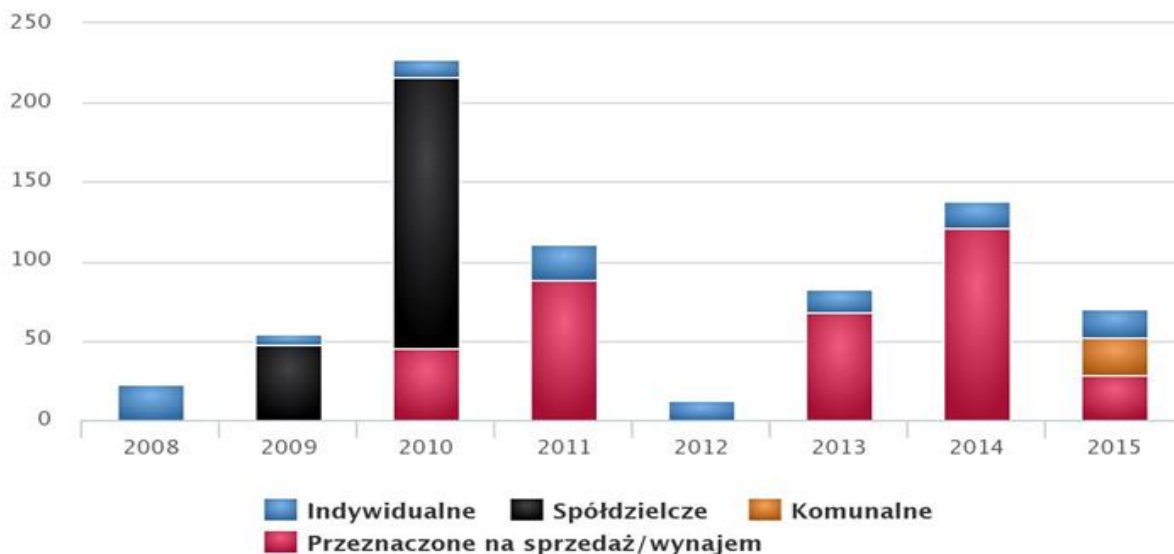
- Zambrowska Spółdzielnia Mieszkaniowa
- Zarząd Nieruchomościami
- Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko-Własnościowa „Nadzieja”
- Zarząd Mienia Komunalnego
- Spółdzielnia Mieszkaniowa „NOWINA”
- „MEROX”
- Wojskowa Agencja Mienia.

Na terenie miasta jednorodzinne budynki mieszkalne stanowią głównie zabudowę wolnostojącą (ponad 70%). Ogrzewane są w znacznej większości przez indywidualne źródła ciepła. Nieliczna ich część ogrzewana jest przez ciepło sieciowe z ciepłowni miejskiej. Ponad 95% budynków wykorzystuje centralne ogrzewanie jako sposób ogrzewania. Nośnikami energii wykorzystywanymi przez ten sektor mieszkalny do ogrzewania pomieszczeń oraz przygotowania ciepłej wody użytkowej są głównie: węgiel bitumiczny (w tym ekogroszek, koks) oraz węgiel podbitumiczny (w tym węgiel kamienny, miał), drewno, gaz, olej opałowy, i energia elektryczna.

Jeżeli przyjrzymy się strukturze nowych zasobów mieszkaniowych w mieście Zambrów, to w 2015 r. (brak danych za 2016 r.) na ogólną liczbę oddanych do użytku 70 mieszkań:

- 34,3% stanowią mieszkania komunalne,
- 25,7% stanowią mieszkania osób fizycznych,
- 40% stanowią mieszkania przeznaczone na sprzedaż,
- nie oddano do użytku żadnego mieszkania spółdzielczego,

Rysunek 11. Liczba mieszkań oddanych do użytku w latach 2008-2015

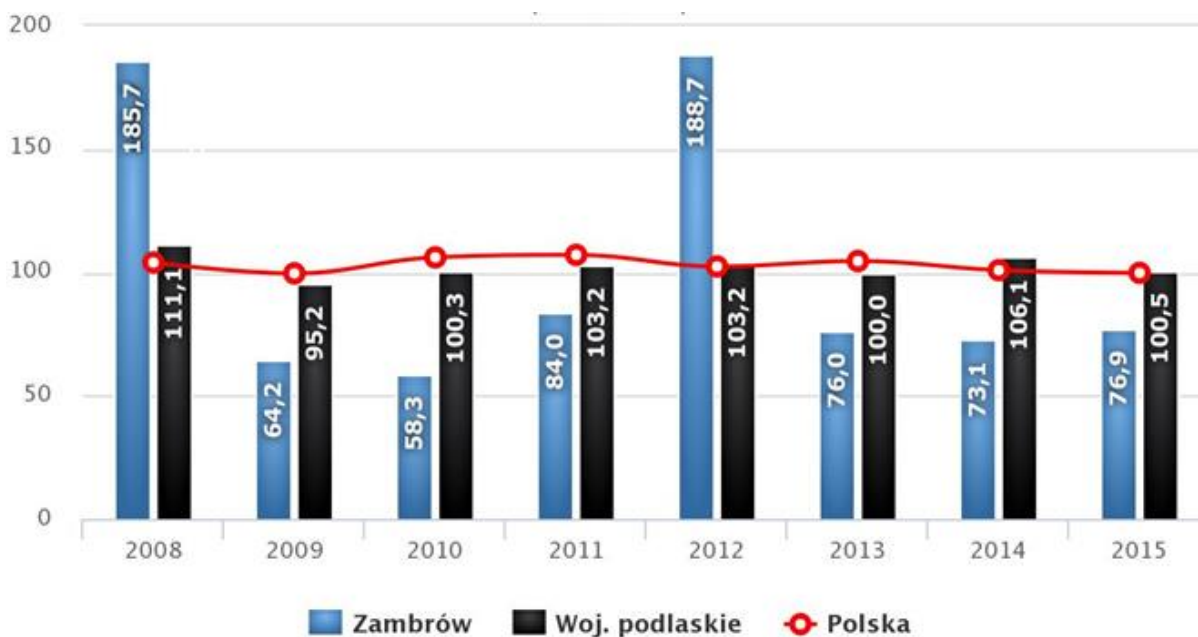

Źródło: <http://www.polskawliczbach.pl/Zambrow>, stan z dnia 25.03.2017 r.

W Zambrowie najczęściej jest mieszkań o wielkości 40-50 m². Stanowią one prawie 1/3 wszystkich zasobów mieszkaniowych (z czego prawie 40% z zasobów spółdzielczych). Mieszkań małych do 30 m² jest 5 % ogółu zasobów. Najwięcej udziału mieszkań małych znajduje się w zasobach mienia komunalnego.

Osiągane w Zambrowie standardy mieszkaniowe nie różnią się radykalnie od przeciętnej krajowej i przeciętnej miast naszego województwa. Przeciętne mieszkanie w Zambrowie ma powierzchnię brutto 76,9 m², co zostało przedstawione na poniższym wykresie.

Rysunek 12. Powierzchnia nieruchomości (w m²) oddanych do użytku w latach 2008-2015

Źródło: <http://www.polskawliczbach.pl/Zambrow>, stan z dnia 25.03.2017 r.

Wiek i stan techniczny zasobów jest zróżnicowany. Około 34% ogółu zambrowskich mieszkań znajduje się w budynkach mieszkalnych wybudowanych przed 1970 r. Mieszkań wybudowanych w ostatnich 15 latach jest 5,6%.

W zasobach mieszkaniowych zarządzanych przez spółdzielnie mieszkaniowe i gminę średnio z opłatami za mieszkanie zalega 42% mieszkań, z czego 4% powyżej 6 miesięcy. Średnie zadłużenie na mieszkanie wynosi 184 złotych. Średnie zadłużenie na mieszkanie najemców zalegających z opłatami wynosi 332 złotych.

Trzeba pamiętać, że misją gminy w zakresie gospodarowania komunalnym zasobem mieszkaniowym powinno być zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych najuboższych grup społeczności gminy tzn. potrzeb mieszkaniowych tych osób, które w inny sposób nie są w stanie rozwiązać samodzielnie problemów z pozyskaniem mieszkania. Reforma ustrojowa państwa, wprowadzając dwa kolejne szczeble samorządu terytorialnego, nie zmniejszyła zakresu kompetencji i zadań gmin. W sferze mieszkalnictwa gmina nadal jest odpowiedzialna za zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych swej lokalnej społeczności – co jest zapisane m.in. w ustawie o samorządzie gminnym.

3.2.3.4. Dziedzictwo historyczne i kulturowe

W rejestrze zabytków województwa podlaskiego, prowadzonym przez Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajdują się 54 (wymienione w tabeli nr 1) obiekty nieruchome położone na terenie miasta Zambrów.

Do elementów przestrzenno-kulturowych podlegających ochronie zaliczono:

- zachowana najstarsza część układu urbanistycznego Zambrowa, t.j. rynek i ulice przyległe,
- obszar południowej części Zambrowa, t.j. zabytkowy zespół koszar wraz z Al. Wojska Polskiego, główną osią kompozycyjną zespołu,
- obszar, na którym zachowały się ślady przedlokacyjnego układu książęcej wsi targowej z początku XV w. t.j. zespół kościoła parafialnego, trójkątny plac przed kościołem i ulica Poświętne,
- obszar krajobrazu naturalnego i urządzonego, związanego przestrzennie z historycznym założeniem urbanistycznym, t.j. dolinie rzeki Jabłonka i dawne ogrody plebańskie.

Warto wymienić zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta:

- Kościół parafialny p.w. Trójcy w Zambrowie wraz z otoczeniem
- Cmentarz parafialny rzymskokatolicki
- Kaplica cmentarna w Zambrowie
- Neoromańska kaplica cmentarna z 1870 r.
- Cmentarz żydowski w Zambrowie
- Zespół Koszar Szkoły Artyleryjskiej w Zambrowie.

3.2.3.5. Komunikacja i transport

System transportu publicznego w gminie Miasto Zambrów opiera się na połączeniach autobusowych organizowanych przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej

w Zambrowie Sp. z o.o. W dniu 2 stycznia 2017 r. nastąpiło połączenie spółki PKS w Białymstoku S.A. (Spółka Przejmująca) ze spółkami PKS w Suwałkach S.A., PKS w Łomży Sp. z o.o., PKS w Zambrów Sp. z o.o., PKS w Siemiatyczach Sp. z o.o. (Spółki Przejmowane). Spółka Przejmująca Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Białymstoku Spółka Akcyjna, z dniem 2 stycznia 2017 r. dokonała zmiany nazwy na następującą: Podlaska Komunikacja Samochodowa Nova Spółka Akcyjna.

Przedsiębiorstwo obsługuje również transport dalekobieżny. Transport dalekobieżny odbywa się w kierunku wschód-zachód, północ-południe, obsługiwany jest również przez inne oddziały Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w poszczególnych miastach. Na obszarze miasta nie funkcjonują pasażerskie przewozy kolejowe.

Przez miasto przebiegają 3 ciągi dróg krajowych:

- Droga nr 8 o kategorii funkcjonalnej „S” o znaczeniu tranzytowym europejskim łącząca wschód i północny wschód europy z centrum krajów europejskich. W relacjach najbliższych Zambrowa droga nr 8 łączy Warszawę z Białymstokiem. W obszarze Polski droga przebiega od Kudowy Zdroju przez Wrocław, Warszawę, Białystok do Budziska.
- Droga nr 63 w bezpośrednich relacjach w rejonie Zambrowa: Łomża-Zambrów-Czyżew. Relacja krajowa: Węgorzewo (północna granica państwa) – Łomża – Zambrów – Siedlce – Sławatycze (wschodnia granica państwa). Jest to droga o funkcji zasadniczo tranzytowej i częściowo prowadzącej ruch docelowy. Przebiega poprzez centrum miasta, uciążliwym dla ruchu i mieszkańców układem ulic o niskim standardzie technicznym i funkcjonalnym.
- Droga Nr 66 w bezpośrednich relacjach w rejonie Zambrowa: Zambrów – Wysokie Mazowieckie – Szepietowo - Brańsk. Relacja krajowa: Zambrów – Bielsk Podlaski – Połowce (wschodnia granica państwa). Jest to droga o funkcji częściowo tranzytowej i częściowo prowadzącej ruch docelowy. Przebiega od drogi nr 63 w centrum miasta, uciążliwym dla ruchu i mieszkańców układem ulic o niskim standardzie technicznym i funkcjonalnym.

Na terenie miasta znajduje się 57,97 km dróg publicznych. Długość gminnych dróg publicznych w Zambrowie wynosi łącznie 34,002 km (stan na dzień 31 grudnia 2016 r.). Obecne dojazdy do miasta są zapewnione poprzez wjazdy dróg krajowych i tylko w nieznacznej części przez dojazdy niższych kategorii. Występuje zasadniczy konflikt ruchu tranzytowego i ruchu miejskiego. Układ drogowy pod względem obecnej siatki połączeń nie jest do końca dostosowany do aktualnych potrzeb ruchu samochodowego. Miasto Zambrów posiada, co prawda północną obwodnicę miasta, która w znacznej części wyprowadziła ruch tranzytowy, w ciągu drogi krajowej Nr 8, poza granice miasta, jednak konieczne jest również odciążenie ruchu krajowego od strony południowej. Tranzyt powoduje nie akceptowalne uciążliwości dla mieszkańców, dlatego budowa kolejnego obejścia, które wyłączy ruch tranzytowy przez miasto w kierunku Siedlec i Bielska Podlaskiego, jest pilnym zadaniem realizacyjnym.

Przez miasto przebiega rzeka ponad którą istnieje, w ciągach ulic, 5 mostów. Mosty te są w średnim stanie technicznym i wymagają sukcesywnych konserwacji i przebudów ułatwiających przeprawy samochodowe i przejścia ludzi.

Przepustowości układu komunikacyjnego limitują węzły, skrzyżowania i włączenia ulic. W tym zakresie Zambrów jak typowe miasta tej wielkości posiada wiele zaniedbań i braków. W ostatnich latach konsekwentnie realizowano wprowadzenie sygnalizacji świetlnej na kilku skrzyżowaniach miejskich i budowę skrzyżowań bezkolizyjnych, m. in. rondo w

ciągu ulicy Białostockiej, Ostrowskiej, Mazowieckiej, 71 Pułku Piechoty. Poprawę tej sytuacji może zapewnić tylko eliminacja ruchu tranzytowego na obejścia i poza tereny zainwestowane oraz powiększanie terenu pod skrzyżowania i ich sukcesywna przebudowa.

Od 1 stycznia 2017 r. na terenie miasta Zambrów uregulowana została kwestia ruchu krajowego w ciągu drogi krajowej Nr 63, w granicach administracyjnych miasta Zambrów, której ciąg stanowią ulice: Łomżyńska, Białostocka, Józefa Piłsudskiego, Tadeusza Kościuszki i Aleja Wojska Polskiego. Dotychczas ruch krajowy odbywał się drogą gminną ul. Józefa Piłsudskiego co generowało na miasto koszty związane z modernizacją drogi spowodowane ruchem tranzytowym. Ul. Józefa Piłsudskiego prowadzony był ruch krajowy, a ul. Tadeusza Kościuszki – droga wąska i jednokierunkowa – wykorzystywana była jedynie w ruchu miejskim.

Sieć ścieżek rowerowych poza odcinkami nowych szerokich chodników i ścieżek oraz terenami rekreacyjnymi jest na terenie Zambrowa ograniczona. Stan techniczny i parametry geometryczne chodników oraz izolowanie ruchu pieszego od intensywnego ruchu samochodowego są niewystarczające. Łączna długość istniejących obecnie ścieżek rowerowych na terenie miasta wynosi:

Łączna długość istniejących obecnie ścieżek rowerowych na terenie miasta wynosi:

- w ciągu dróg gminnych – ok. 13,3 km,
- w ciągu dróg powiatowych – ok. 1,338 km,
- w ciągu dróg krajowych – ok. 1,701 km.

Obecnie Gmina Miasto Zambrów jest po pozytywnej ocenie Concept Note projektu dotyczącego budowy ścieżki rowerowej z Zambrowa do Czerwonego Boru z Programu Transgranicznego Polska-Białoruś-Ukraina. W czerwcu będziemy składać pełen wniosek aplikacyjny. Po pozytywnej ocenie wniosku, planujemy realizację inwestycji w 2018 r.

3.2.3.6. System energetyczny

Operatorem sieci elektrycznej na terenie Zambrowa jest PGE Dystrybucja S.A. Oddział Białystok. Miasto Zambrów pobiera energię elektryczną z istniejącej stacji transformatorowej 110/15kV –GPZ w Zambrowie, która jest zasilana linią 110 kV Łomża – Zambrów –Wysokie Mazowieckie. Na stacji Zambrów pracują dwa transformatory 110/15 kV – jeden o mocy 16 MVA, drugi 25 MVA. Obciążenie stacji wynosi od 10,5 MW do 19 MW. W chwili obecnej moc transformatorów jest wystarczająca i pokrywa zapotrzebowanie na moc i energię elektryczną istniejących odbiorców.

Tabela 11. Struktura sieci elektroenergetycznej na terenie Miasta Zambrów

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość
Linie napowietrzne 110 kV	km	5,42
Linie napowietrzne nN	km	44,5
Linie kablowe nN	km	53,9
Linie napowietrzne SN-15 kV	km	29,1
Linie kablowe SN-15 kV	km	12,7
Napowietrzne stacje transformatorowe SN/nN	szt.	19
Wnętrzowe stacje SN/nN	szt.	35
Stacje obce	szt.	7

Źródło: PGE Dystrybucja S.A. Oddział Białystok

W Mieście Zambrów zużycie energii elektrycznej w 2014 r. kształtowało się na poziomie 46,8 GWh.

W latach 2009, 2011 i 2012 WIOŚ w Białymstoku przeprowadził ocenę poziomu pól elektromagnetycznych na obszarze województwa podlaskiego w 45 wybranych punktach pomiarowych. W żadnym z punktów pomiarowych nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych wartości określonych w rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz.U. Nr 192, poz. 1883) i wynoszącej 7 V/m dla badanych częstotliwości. Można więc przypuszczać, iż aktualny stan promieniowania elektromagnetycznego na terenie miasta Zambrów znajduje się poniżej dopuszczalnych wartości progowych. Prawdopodobnie stały rozwój urządzeń wytwarzających pole elektromagnetyczne, w szczególności budowa linii przesyłowych doprowadzi do stopniowego zwiększania tego poziomu.

W działaniach na rzecz zabezpieczenia przed oddziaływaniem pola elektromagnetycznego, należy dążyć do lokalizacji linii przesyłowych - elektroenergetyki o wysokich napięciach (110 - 400 kV) - jak najdalej od terenów zamieszkałych i przeznaczonych do zamieszkania.

3.2.3.7. Gospodarka wodno-ściekowa i odpadowa

Sieć wodociągowa na terenie miasta Zambrów jest dobrze rozwinięta.

Tabela 12. Charakterystyka urządzeń sieciowych - wodociągi i kanalizacja, w roku 2014

WODOCIĄGI		Wartość za 2014 r.
Długość czynnej sieci rozdzielczej [km]		50,8
Ilość przyłączy [szt.]		1 364
Jednostki użyteczności publicznej	Woda dostarczona m3/rok]	92 700
Gospodarstwa domowe	Woda dostarczona [m3/rok]	652 800
Podmioty gospodarcze	Woda dostarczona [m3/rok]	7 100

Źródło: ZCiW Sp. z o.o. oraz GUS

Tabela 13. Zestawienie budynków mieszkalnych w gminie podłączonych do sieci wodociągowej w latach 2008-2014

Lp	Nazwa	Jedn.	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	Budynki mieszkalne	szt.	1433	1441	1453	1490	1501	1514	1596
2.	Ilość przyłączy	szt.	1229	1249	1268	1294	1317	1339	1364
3.	Stopień zwodociągowania wg przyłączy i budynków	%	85,76	86,67	87,27	86,84	87,74	88,44	85,46

Źródło: ZCiW Sp. z o.o. oraz GUS

Ludność gminy w wodę zaopatrywana jest z zasobów wód podziemnych. Ujęcia wód powierzchniowych nie stanowią źródeł zaopatrzenia ludności w wodę pitną.

Siec wodociągowa pokrywa prawie całe miasto i jej rozbudowa zależy od przyjętych kierunków rozwoju zabudowy. Największymi odbiorcami wody na terenie miasta jest Zambrowska Spółdzielnia Mieszkaniowa oraz Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nadzieja”.

Zgodnie z przedstawionymi informacjami w zakresie ilości przyłączy, w 2014 r. 232 budynki mieszkalne, na terenie gminy Miasto Zambrów, nie posiadały przyłącza wodociągowego.

3.2.4. Sfera gospodarcza

Z racji swego atrakcyjnego położenia, jak też rozbudowanej infrastruktury, Zambrów stanowi interesujące miejsce do inwestowania i rozwijania działalności gospodarczej. Jedną z najważniejszych inicjatyw samorządu miasta Zambrów z zakresu wspierania lokalnej przedsiębiorczości było utworzenie w 2006 roku Zambrowskiego Parku Przemysłowego. Inwestycja powstała dzięki dofinansowaniu ze środków UE. Zambrowski Park Przemysłowy powstał na bazie hal produkcyjnych po byłych Zambrowskich Zakładach Przemysłu Bawełnianego. Inwestycja wpłynęła na usprawnienie całej gospodarki lokalnej. Pozyskano trzech strategicznych inwestorów, w tym dwóch zagranicznych, którzy stworzyli miejsca pracy dla ponad 200 osób (branża produkcji okien oraz produkcji opakowań papierowych). Ponadto w 2011 roku zakończyła się rozbudowa ZPP, w wyniku prac adaptacyjnych pod cele produkcyjno-usługowe zostało przekazanych dodatkowo ok. 7 500 m² powierzchni użytkowej w przemysłowym standardzie, z halą podzieloną na sześć modułowych sektorów, z nowymi posadzkami, uzbrojeniem oraz infrastrukturą na zewnątrz obiektu. Projekt rozbudowy otrzymał dofinansowanie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013.

Ponadto w 2009 dzięki wsparciu ze środków Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej Miasto Zambrów uzbroiło w pełną infrastrukturę techniczną 18 ha terenów przemysłowych w południowej części miasta, na których swoją działalność rozpoczynają nowe firmy produkcyjne.

W ostatnich latach władze samorządowe podjęły działania w celu modernizacji i rozbudowy infrastruktury technicznej, a także społecznej. W tej chwili miasto posiada:

- nowoczesną oczyszczalnię ścieków-oddaną do użytku w 1994 roku,
- składowisko odpadów komunalnych wybudowane w 1997 roku (szacuje się, że nieka wysypiska pozwoli na składowanie w proekologicznych warunkach około 450 tys. m³ zagęszczonych odpadów, co zabezpieczy potrzeby miasta na co najmniej 10 lat),
- sieć rozdzielczą gazu ziemnego,
- ciepłownię miejską dysponującą rezerwą mocy,
- stację uzdatniania wody wraz z ujęciami, pozwalającymi na otrzymanie wody bez konieczności chemicznego uzdatniania,
- sieć wodociągową,
- sieć kanalizacji sanitarnej, deszczowej.

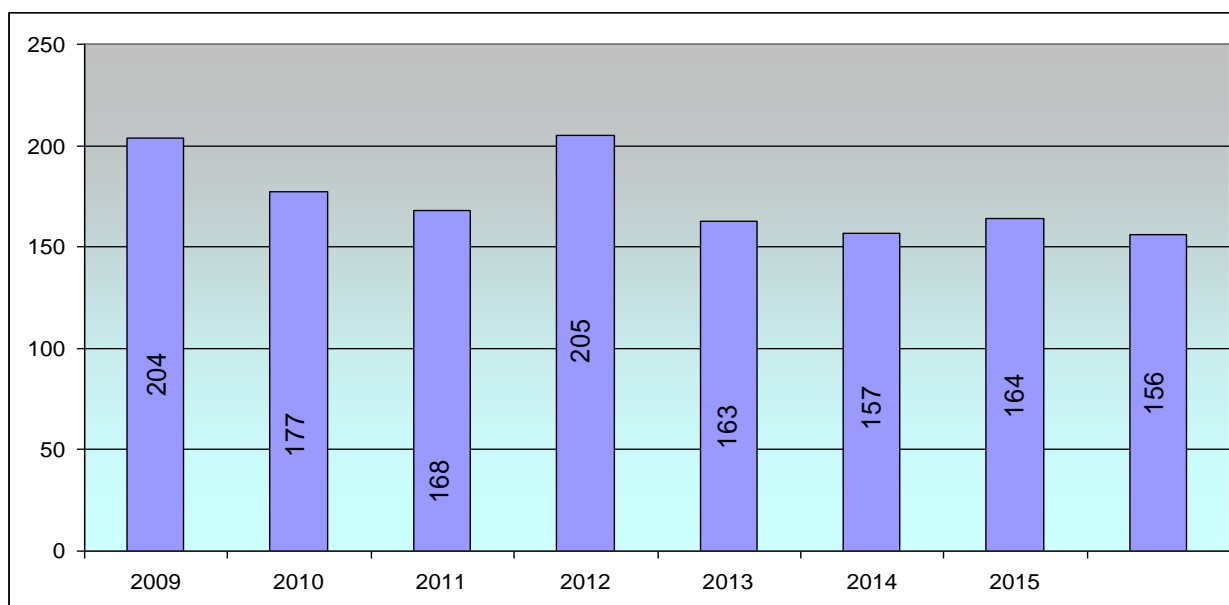
Najbardziej spektakularne sukcesy miasta Zambrów, które miały miejsce na przestrzeni lat 1990 - 2015 to: wybudowanie i zmodernizowanie oczyszczalni ścieków, wybudowanie 15 km i wyremontowanie 7 km dróg gminnych, wybudowanie sieci

wodociągowej (miasto jest obecnie zwodociągowane w 100%), kanalizacyjnej (sieć kanalizacyjna obejmuje 98% powierzchni miasta) i gazowej (50% powierzchni miasta), przebudowanie układu komunikacyjnego w centrum miasta, wyremontowanie obiektów szkół i przedszkoli, wybudowanie hal sportowych przy szkołach miejskich, wybudowanie boisk szklonych, tzw. „Orlików” przy dwóch szkołach podstawowych, wybudowanie pływalni miejskiej z parkiem wodnym, skate parku i lodowiska, zagospodarowanie terenów zielonych nad zalewem, utworzenie Zambrowskiego Parku Przemysłowego, przygotowanie terenów inwestycyjnych uzbrojonych w pełną infrastrukturę, wybudowanie Zakładu Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów, wybudowanie targowicy miejskiej oraz wybudowanie nowoczesnego Centrum Kultury z salą widowiskowo-kinową na 344 miejsca. Część powyższych zadań otrzymało dofinansowanie z programów Unii Europejskiej.

3.2.4.1. Sektor gospodarczy

Od połowy lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku w Zambrowie nastąpił dynamiczny wzrost przedsiębiorczości. Corocznie przybywało około 200 nowych firm, w większości były to mikroprzedsiębiorstwa. Wyjątek stanowił rok 2007, kiedy to po raz pierwszy odnotowano spadek liczby podmiotów, co stanowiło efekt ogólnego trendu wynikającego z kryzysu gospodarczego, który został przedstawiony na rysunku poniżej.

Rysunek 13. Podmioty nowo zarejestrowane w systemie REGON w latach 2009-2016

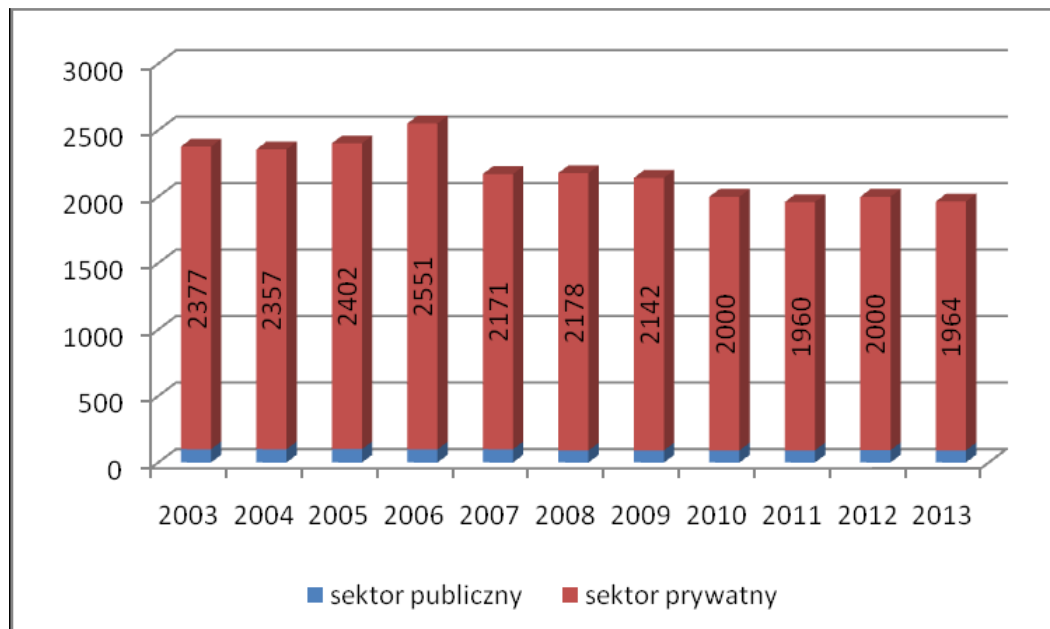

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na obszarze Gminy Miasto Zambrów na koniec 2015 r. (brak danych za 2016 r.) zarejestrowanych było 1 917 podmiotów gospodarczych (dane z Centralnej Ewidencji Informacji o Działalności Gospodarczej prowadzonej przez Ministerstwo Gospodarki, rok 2015). Obiekty te stanowią zarówno niewielkie placówki osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w dziedzinie handlu i usług, jak również duże zakłady produkcyjne,

ze względu na rozwijające się strefy przemysłowe miasta. Od 2010 roku liczba podmiotów utrzymuje się na stabilnym poziomie, co zostało przedstawione na poniższym wykresie.

Rysunek 14. Ilość podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w latach 2003-2013

Źródło: GUS, Aktualizacja założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i gaz

Podmioty gospodarcze funkcjonujące na terenie miasta stanowiły 60,11% ogólnej liczby podmiotów działających w powiecie zambrowskim. Przyglądając się strukturze przedsiębiorstw na terenie Zambrowa można zauważyć, że większość z nich stanowią podmioty sektora prywatnego (około 95% ogółu podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON).

Dominacja podmiotów prywatnych w ogólnej strukturze przedsiębiorstw na terenie Zambrowa stanowi atut miasta. Podmioty prywatne o wiele łatwiej dostosowują się, bowiem do zmieniającego się otoczenia na rynku. Należy podkreślić, że przedsiębiorstwa w Zambrowie to w większości małe firmy. Zdecydowana większość przedsiębiorstw stanowią działalności gospodarcze prowadzone przez osoby fizyczne.

W strukturze podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Zambrowie, zgodnie ze stanem z końca grudnia 2014 roku, dominuje działalność prowadzona w sekcji G, tj. handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów. Do wspomianej sekcji należy 27,7% zambrowskich przedsiębiorców. Około 15% stanowią podmioty zajmujące się świadczeniem usług budowlanych. Inne branże działalności pojawiają się już zdecydowanie rzadziej: przetwórstwo przemysłowe – 8,7%, zdrowotna i pomoc społeczna – 8,65%, transport i gospodarka magazynowa – 7,53%, opieka pozostała działalność usługowa – 7,43%, działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – 6,72%.

Do głównych branż przemysłu na terenie miasta Zambrów można zaliczyć: produkcję okien, przetwórstwo rolno-spożywcze, budownictwo, produkcję opakowań. Powstały na bazie hal produkcyjnych po byłych Zakładach -Zambrowski Park Przemysłowy, wpłynął na usprawnienie lokalnej gospodarki oraz rozwój nowoczesnego przemysłu. W południowej części miasta również znajdują się tereny inwestycyjne, obejmujące ulice Sitarską, Targową oraz Strzelniczą, przeznaczone pod innowacyjne inwestycje produkcyjne. Jednym

z największych zakładów działających na terenie miasta jest Spółdzielnia Mleczarska „Mlekpól” z zakładem w Zambrowie, która znajduje się w północno-zachodniej części miasta. Okręgowy zakład jest równocześnie największym emitorem na terenie miasta oraz największym odbiorcą mediów energetycznych. Posiada własne źródło ciepła, jakim jest gaz ziemny.

Zakładami zatrudniającymi największą liczbę pracowników w Zambrowie są: Spółdzielnia Mleczarska, „MLEKPOL” odział w Zambrowie i firma Keylite.

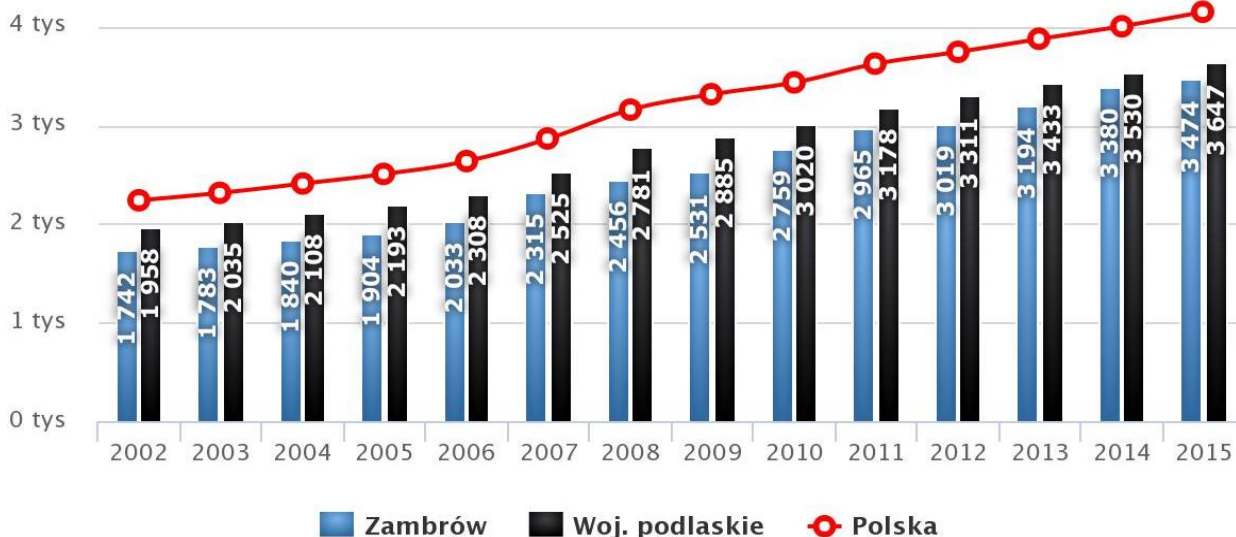
3.2.4.2. Aktywność na rynku pracy

W Zambrowie na 1000 mieszkańców pracuje 177 osób¹. Jest to wartość porównywalna do wartości dla województwa podlaskiego oraz znacznie mniej od wartości dla Polski. 46,3% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 53,7% mężczyźni.

Statystyki wskazują na systematyczny spadek odsetka osób bezrobotnych od roku 2003 do roku 2008, po czym nastąpił jego niewielki wzrost, co jest konsekwencją ogólnego kryzysu rynkowego. Bezrobocie rejestrowane w Zambrowie wynosiło w 2015 roku (brak danych za 2016 r.) 14,3% (15,0% wśród kobiet i 13,7% wśród mężczyzn). Jest to znacznie więcej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla województwa podlaskiego oraz znacznie więcej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla całej Polski.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Zambrowie wynosi 3 473,68 PLN, co odpowiada 83,70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

Rysunek 15. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w latach 2002-2015

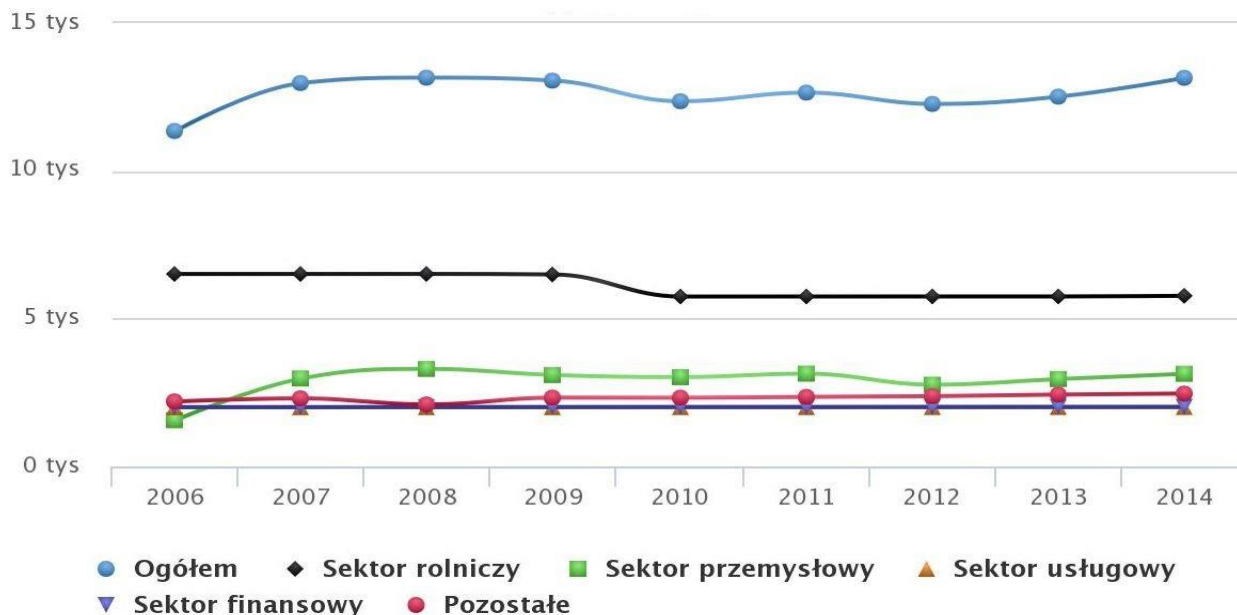

Źródło: <http://www.polskawliczbach.pl/Zambrow>, stan z dnia 25.03.2017 r.

¹ Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców Zambrowa 597 osób wyjeżdża do pracy do innych miast, a 350 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi - 247.

Rysunek 16. Liczba pracujących według sektorów ekonomicznych w Zambrowie w latach 2006-2014 (brak danych za lata 2015-2016)

Źródło: <http://www.polskawliczbach.pl/Zambrow>, stan z dnia 25.03.2017 r.

Jak zaprezentowano na powyższym rysunku, 43,9% aktywnych zawodowo mieszkańców Zambrowa pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 23,8% w przemyśle i budownictwie, a 15,3% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 15,3% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Dążeniu do wzmocnienia konkurencyjności regionu, w obszarze rozwoju przemysłu powstały tereny inwestycyjne położone w obrębie ulic Aleja Wojska Polskiego i Targowej, przy południowej granicy miasta. Teren przeznaczony jest pod inwestycje przemysłowe. Na uwagę zasługuje uregulowany stan prawny i uzbrojenie w podstawowe media i rozwijająca się przedsiębiorczość na tych terenach.

3.2.4.3. Turystyka

Turystyka jest ważną i nowoczesną sferą aktywności gospodarczej, a jednocześnie sferą działalności społecznej. Aktywność turystyczna jest jednym z mierników poziomu życia mieszkańców i wskaźnikiem rozwoju cywilizacyjnego społeczeństwa. Jej znaczenie przejawia się w wysokiej zdolności do generowania nowych miejsc pracy, podnoszenia jakości życia lokalnych społeczności, podwyższania konkurencyjności regionów. Równocześnie, turystyka przyczynia się do odkrywania najcenniejszych zasobów kulturowych i środowiskowych,

których eksponowanie poprawia wewnętrzny i zewnętrzny wizerunek kraju, regionów oraz miejscowości.

Miasto Zambrów spełnia wobec swoich mieszkańców także funkcję sportowo-rekreacyjną. Zambrów jest miastem o bogatych tradycjach sportowych. Funkcjonują tu kluby i towarzystwa propagujące sport. Należą do nich m.in.: klub sportowy ZKS „Olimpia”, klub sportowy „Orkan” działający przy SP nr 3, TKKF „Żubr”, MTS Zambrów, Zambrowski Klub „Karate Kyokushin”, klub „Oyama Karate”.

W Zambrowie odbywa się wiele cyklicznych imprez sportowych organizowanych przez poszczególne kluby, jak też przez Urząd Miasta. Do stałych imprez sportowych należą: Halowy Turniej Piłki Nożnej o Puchar Burmistrza Miasta, Turniej Samorządowy w Piłce Siatkowej o Puchar Przewodniczącego Rady Miasta oraz Halowy Turniej Zakładów Pracy w Piłce Nożnej o Puchar Przewodniczącego Rady Miasta.

Zambrów posiada infrastrukturę przygotowaną do rozwoju sportu i rekreacji, na którą składają się: Pływalnia Miejska „Delfin” (www.basendelfin.org), korty miejskie, aktualnie modernizowany stadion miejski, zagospodarowane tereny rekreacyjne nad zalewem wyposażone w scenę estradową, nowoczesne place zabaw dla dzieci oraz siłownie na powietrzu dla dorosłych, pomost wraz z miejscem do wędkowania, ścieżki rowerowe, fontannę, skate park - tor do jazdy wyczynowej na rolkach i rowerze „Pumptrack”, urządzenie kalisteniczne pn. „Street Workout” oraz w zależności od pory roku plażę miejską/lodowisko.

Uzupełnieniem infrastruktury ogólnomiejskiej są sale, hale i boiska sportowe funkcjonujące przy szkołach podstawowych, gimnazjum i szkołach ponadgimnazjalnych na terenie miasta. Przy szkołach podstawowych znajdują się boiska sportowe zrealizowane w ramach programu rządowego „Moje Boisko - Orlik 2012”.

Zambrów posiada bazę noclegową przygotowaną na przyjęcie i obsługę turystów. Znajdują się tutaj trzy obiekty hotelowe oraz bary i restauracje oferujące pokoje do wynajęcia. Ponadto ofertę noclegową w swojej ofercie posiada Bursa Szkolna przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Zambrowie.

3.2.5. Sfera środowiskowa

3.2.5.1. Emisja zanieczyszczeń powietrza

Zanieczyszczenia powietrza stanowią zarówno gazowe, jak i pyłowe substancje emitowane do atmosfery. Do najbardziej toksycznych, a więc najbardziej niebezpiecznych należą: dwutlenek siarki, tlenki azotu, ozon oraz pyły. Związki dostają się do atmosfery w wyniku emisji spalin z pojazdów, elektrociepłowni, zakładów przemysłowych, składowisk odpadów i surowców.

Według danych zawartych w opracowaniu Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku „Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu zambrowskiego w 2015 roku” powiat zambrowski, a więc i Miasto Zambrów charakteryzuje się stosunkowo niewielkim poziomem emisji zanieczyszczeń do powietrza. Ewidencja GUS obejmuje 4 kotłownie, 23,4 km sieci ciepłej przesyłowej i 1,5 km połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów (GUS,2014; brak danych za 2015 rok).

Według danych pozyskanych z bazy emisji zanieczyszczeń do powietrza powstałej w wyniku realizacji projektu „Zgromadzenie danych emisyjnych wraz z oceną ich

poprawności i kompletności” przez firmę ATMOTERM S.A. na zamówienie GIOŚ w emisji ze źródeł punktowych największy udział mają: zanieczyszczenia pyłowe, dwutlenek azotu oraz dwutlenek siarki. Niski jest udział niemetanowych lotnych związków organicznych (NMLZO), amoniaku oraz benzo(a)pirenu. - największy udział w emisji pyłów drobnych i bardzo drobnych ma sektor spalania paliw poza przemysłem, co oznacza między innymi, że emisje pochodzą z ogrzewania indywidualnego budynków (emisja powierzchniowa). Największy udział w emisji powierzchniowej mają zanieczyszczenia pyłowe, dwutlenek siarki, niemetanowe lotne związki organiczne oraz tlenki azotu. Niski jest udział amoniaku oraz benzo(a)pirenu.

W powiecie zambrowskim natężenie ruchu kołowego (poza drogą S8) pod względem emisji spalin nie stwarza zagrożenia dla środowiska i zdrowia człowieka. Gorsza sytuacja występuje w pasie drogi krajowej S8, która jest przebudowywana na dwupasmową drogę ekspresową. Rocznie jeździ po niej ok. 6 milionów pojazdów, w tym ok. 1 milion samochodów ciężarowych, które są źródłem emisji tlenków węgla, tlenków azotu, węglowodorów aromatycznych i alifatycznych, pyłu, dwutlenku siarki, związków ołowiu i sadzy. Pogarsza to znacznie stan środowiska, co skutkuje wyłączeniem użytków rolnych znajdujących się wzdłuż drogi krajowej z ekologicznej produkcji rolnej.

W emisji pochodzącej z transportu drogowego największy udział mają zanieczyszczenia pyłowe, tlenki azotu oraz niemetanowe lotne związki organiczne. Niski jest udział dwutlenku siarki oraz benzo(a)pirenu. Bilans wskazuje, że emisja z transportu drogowego ma znaczący udział w całkowitej emisji w powiecie zambrowskim.

Według danych GUS największa ilość zanieczyszczeń gazowych przypada na dział wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz i wodę. Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych w 2015 roku w powiecie zambrowskim stanowiła niewiele ponad 11% emisji gazowej w woj. podlaskim. Największy udział w emisji zanieczyszczeń gazowych miał dwutlenek węgla.

W ostatnich latach wyraźnie obniżyła się emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych. W 2015 roku wyniosła ona 16 ton, w tym prawie 100% pochodziło ze spalania paliw (GUS,2015). Emisja pyłowa z większości kotłowni komunalnych i zakładowych jest skutecznie redukowana w urządzeniach odpylających. W 2015 roku 470 ton zanieczyszczeń pyłowych było zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do ich redukcji (GUS,2015).

Na terenie powiatu zambrowskiego znajdują się nieliczne źródła emisji zanieczyszczeń do powietrza. Są to głównie kotłownie emitujące do powietrza zanieczyszczenia powstające w wyniku spalania węgla, gazu ziemnego i paliw płynnych. Największe z nich zlokalizowane są na terenie Zambrowa. Są to: Ciepłownia Miejska w Zambrowie i kotłownia SM „MLEKPOL” Zakład Produkcji Mleczarskiej w Zambrowie. Poza terenem miasta największe źródła emisji znajdują się na terenie SGT EUROPOL GAZ Tłocznia Gazu Zambrów w Grzymałach. Na terenie Zambrowa znajdują się również mniejsze obiekty takie jak: kotłownia olejowa „PROVITUS” S.C. Zakład w Zambrowie oraz kotłownia Szpitala Ogólnego w Zambrowie. Poza Zambrowem źródła emisji zanieczyszczeń, powstających w procesach energetycznego spalania paliw znajdują się w Pomorskiej Instytucji Gospodarki Budżetowej „POMERANIA” Oddział w Czerwonym Borze - dawniej Podlaska Instytucja Gospodarki Budżetowej „BIELIK” w Czerwonym Borze i EKO STOK Górskie Ponikły. Pozostałe obiekty na terenie powiatu to niewielkie kotłownie o mocy 0,3-0,8 MW pracujące na potrzeby grzewcze szkół i instytucji (np. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Długoborzu) oraz piekarnie, ciastkarnie itp. Na terenie powiatu zlokalizowane są również obiekty emitujące zanieczyszczenia z procesów technologicznych.

Największym źródłem tego typu jest Przedsiębiorstwo Robót Drogowych „BITUM” Sp. z o.o. w Zambrowie. Wytwórnice emitują do powietrza zanieczyszczenia pyłowe (pył krzemowy) i gazowe (CO, NO_x, węglowodory), powstające w procesie produkcji mas asfaltowych do budowy dróg. Źródła technologiczne występują również, obok źródeł energetycznych, w zakładach branży przetwórstwa mięsnego. Na terenie powiatu znajdują się ponadto niewielkie zakłady rzemieślnicze, o znaczeniu lokalnym, emitujące zanieczyszczenia z procesów technologicznych (lakiernie, warsztaty samochodowe, stolarnie), o niewielkim zasięgu oddziaływania.

Według danych zawartych w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Zambrów, największy udział w rocznym zużyciu energii cieplnej oraz największa emisja zanieczyszczeń powietrza obserwuje się w sektorze mieszkalnym, natomiast najmniejszy w sektorze usługowym.

3.2.5.2. Klimat akustyczny

Hałasem przyjęto określać wszelkie niepożądane, dokuczliwe, nieprzyjemne, uciążliwe lub szkodliwe dźwięki oddziałujące na narząd słuchu i inne zmysły, oraz inne części organizmu człowieka. Z fizycznego punktu widzenia dźwięki te to drgania mechaniczne ośrodka sprężystego (gazu, cieczy lub ośrodka stałego). W zależności od źródła wystąpienia hałas można podzielić na dwa rodzaje:

- przemysłowy
- komunikacyjny (drogowy, lotniczy, kolejowy)

Na obszarze gminy miasto Zambrów hałas przemysłowy nie jest źródłem problemów, z uwagi na brak zakładów przemysłowych uciążliwych dla środowiska oraz że istniejące zakłady zlokalizowane są na terenach przemysłowych zlokalizowanych na obrzeżach miasta. Problemem jest natomiast hałas komunikacyjny, którego uciążliwość zarówno dla ludzi, jak i środowiska w głównej mierze uzależniona jest od: natężenia ruchu, prędkości, udziału pojazdów ciężkich w strumieniu pojazdów i stanu technicznego pojazdów, a także rodzaju i stanu nawierzchni.

Klimat akustyczny miasta Zambrów kształtuje głównie komunikacja drogowa. Najistotniejszym źródłem emisji hałasu jest komunikacja samochodowa, głównie na drogach krajowych, (przede wszystkim, przy prowadzącej ruch tranzytowy w stronę granicy wschodniej, drodze krajowej nr 8 i w mniejszym stopniu przy drogach nr 63 i 66. Biorąc pod uwagę nakładanie się ruchu tranzytowego na ruch lokalny, najbardziej obciążone było właśnie miasto Zambrów) i w znacznie mniejszym stopniu na drogach powiatowych i lokalnych.

Sytuację zmieniła diametralnie oddana do użytkowania w 2012 roku obwodnica, wybudowana w ciągu drogi krajowej nr 8, wyprowadzająca cały ruch tranzytowy poza miasto. Obwodnica Zambrowa i Wiśniewa o długości ok. 11,1 km omija od północy Zambrów i od południa Wiśniewo. W ramach budowy obwodnicy przebudowana została na odcinku 4,05 km także droga krajowa 63 Zambrów – Łomża, łącząca się z drogą ekspresową. Droga nr 8 należy do podstawowej sieci dróg w kraju. Ma kluczowe znaczenie dla obsługi ruchu w północno-wschodnim regionie Polski. Obsługuje ona nie tylko ciężki ruch tranzytowy od granicy kraju do centrum, ale też ruch gospodarczy oraz znaczny ruch turystyczny w okresie letnim.

Z uwagi na wzrastającą liczbę pojazdów i zwiększające się natężenie ich ruchu można przyjąć, iż na terenie gminy utrzymuje się tendencja wzrostowa natężenia hałasu związanego

z ruchem kołowym. Przyczyna uciążliwości jest także zła, jakość nawierzchni dróg. Dodatkowo ruch samochodowy jest źródłem wibracji, odczuwalnych w budynkach w bezpośrednim sąsiedztwie drogi. W porze dziennej przeważa ruch samochodów osobowych, natomiast w porze nocnej udział samochodów ciężarowych. W związku z tym mieszkańcy gminy przez całą dobę narażeni są na działanie hałasu.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku w 2013 roku prowadził badania hałasu komunikacyjnego w Zambrowie, w punkcie zlokalizowanym przy Alei Wojska Polskiego 27 A w ciągu drogi nr 680 z Czyżewa do Zambrowa (ostatnie badania prowadzono w 2008r.). Wyznaczony punkt zlokalizowany jest na terenie zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego oraz terenach mieszkaniowo – usługowych. Prowadzono tu pomiary krótkookresowe równoważnego poziomu dźwięku LAeqD oraz LAeqN w odniesieniu do jednej doby mające zastosowanie do ustalenia i kontroli warunków korzystania ze środowiska oraz rejestrację struktury i natężenia ruchu pojazdów z wyodrębnieniem pojazdów ciężkich. Przeprowadzone pomiary miały na celu porównanie otrzymanych poziomów hałasu oraz natężenia ruchu z pomiarami prowadzonymi w roku 2008.

Pomiary przeprowadzono jesienią w dniach: 29 - 30.10.2013r. (dni pracy). Na podstawie wykonanych pomiarów wskaźników LAeqD (od 06:00 do 22:00) oraz LAeqN (od 22:00 do 06:00) wyliczono poziomy krótkookresowe: LD dla pory dnia i LN dla nocy.

Tabela 14. Wyniki pomiarów hałasu w mieście Zambrów w 2013r

Lokalizacja punktu pomiarowego	Data	Wyniki pomiarów krótkookresowych		Przekroczenia wartości dopuszczalnych	
		LAeq D (600 -2200)	LAeq N (2200 - 600)	LAeq D (600 -2200)	LAeq N (2200 - 600)
Zambrów, Aleja Wojska Polskiego 27 A	29-30.10.2013r.	65,7	60,5	0,7	4,5

Źródło: Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu zambrowskiego w 2013 roku

Tabela 15. Struktura i natężenie ruchu pojazdów w punkcie pomiarowym w mieście Zambrów, rok 2013

Lokalizacja punktu pomiarowego	Data pomiaru	Liczba pojazdów na dobę	Liczba pojazdów lekkich na dobę	Liczba pojazdów ciężkich na dobę
Zambrów, Aleja Wojska Polskiego 27 A	29-30.10.2013r.	12433	11415	1028

Źródło: Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu zambrowskiego w 2013 roku

Przekroczenia dopuszczalnych wartości odnotowano zarówno w porze dnia i nocy. Przez Zambrów, pomimo skierowania dużego strumienia pojazdów na obwodnicę, przejeżdża w dalszym ciągu znaczna ilość pojazdów z tzw. ruchu lokalnego. Ilość pojazdów ciężkich stanowi ok. 9% wszystkich zarejestrowanych pojazdów. W porównaniu z pomiarami przeprowadzonymi w roku 2008 w tym samym punkcie pomiarowym, stwierdzić należy, że w dalszym ciągu odnotowuje się przekroczenia równoważnego poziomu dźwięku określonego dla pory dnia i nocy (pomimo podwyższenia wielkości wartości dopuszczalnych).

Tabela 16. Zestawienie badań prowadzonych w roku 2008 i 2013 w punkcie pomiarowym na terenie miasta Zambrów

Zambrów, Aleja Wojska Polskiego 27 A					
2008			2013		
Dopuszczalny poziom hałasu	Wartość pomierzona	Przekroczenia wartości dopuszczalnej	Dopuszczalny poziom hałasu	Wartość pomierzona	Przekroczenia wartości dopuszczalnej
LAeqD dla pory dnia [dB]					
60	67	7,0	65	65,7	0,7
Dopuszczalny poziom hałasu	Wartość pomierzona LAeqN dla pory nocy [dB]	Przekroczenia wartości dopuszczalnej	Dopuszczalny poziom hałasu	Wartość pomierzona	Przekroczenia wartości dopuszczalnej
LAeqN dla pory nocy [dB]					
50	66	16	56	60,5	4,5

Źródło: Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu zambrowskiego w 2013 roku

Zestawiając badania prowadzone w roku 2008 i 2013 zauważyć można, że poziom hałasu w 2013r. w ciągu dnia zmalał o 1,3 dB, a nocą o 5,5, dB. Przekroczenie wartości dopuszczalnej dla nocy w 2013r. zmalało ponad 3 – krotnie, jednak w dalszym ciągu jest dość duże. Aleja Wojska Polskiego w Zambrowie obciążona jest, więc dużym ruchem lokalnym.

3.2.5.3. Odpady

Powstanie odpadów komunalnych jest ściśle związane z działalnością bytową człowieka. Źródłami powstania odpadów są przede wszystkim gospodarstwa domowe oraz obiekty usługowe. Typowymi rodzajami odpadów, jakie powstają na terenie gminy są odpady komunalne, wielkogabarytowe, odpady ulegające biodegradacji pochodzące z pielęgnacji terenów zielonych, odpady niebezpieczne takie jak: baterie, akumulatory, świetlówki, detergenty, leki, oleje, zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne, itp.

W mieście Zambrów za gospodarowanie odpadami komunalnymi odpowiada Zakład Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czerwonym Borze należący do Zachodniego Regionu Gospodarowania Odpadami Komunalnymi i Obszaru Czerwony Bór. ZPiUO w Czerwonym Borze przyjmuje odpady z gmin powiatu zambrowskiego, wysokomazowieckiego oraz białostockiego.

Zasady utrzymania czystości i porządku na terenie miasta Zambrów określa Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie miasta Zambrów powołany Uchwałą Rady Miasta Zambrów nr 118/XXV/13 z dnia 22.01.2013 w sprawie Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie gminy. Zgodnie z Regulaminem odpady komunalne na terenie gminy miasto Zambrów zbierane są selektywnie z podziałem na:

- na papier, tekturę, metal, tworzywa sztuczne, szkło i opakowania wielomateriałowe- pojemniki koloru żółtego z napisem „surowce wtórne”,
- odpady komunalne ulegające biodegradacji, z wyłączeniem odpadów zielonych- pojemniki koloru brązowego z napisem „biodegradowalne”,
- odpady zmieszane- pojemniki koloru zielonego lub czarnego .

Od 1 października 2015 roku dodatkowo zbierane jest selektywnie szkło oraz popiół.

W Zambrowie Systemem Gospodarowania Odpadami Komunalnymi zostały objęte nieruchomości zamieszkałe oraz część nieruchomości niezamieszkałych, na których powstają odpady komunalne. Właściciele nieruchomości byli zobowiązani do składania deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi do Urzędu Miasta. Wykonawcę odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych na terenie Gminy Miasto Zambrów ustala się w drodze przetargu.

Gminy: Gmina Miasto Zambrów, Gmina Zambrów, Gmina Rutki, Gmina Kołaki Kościelne, Gmina Szumowo, Gmina Czyżew Osada, Gmina Andrzejewo, Gmina Zaręby Kościelne, Gmina Zawady, powierzyły Miastu Zambrów zadanie publiczne związane z rozbudową i modernizacją składowiska odpadów komunalnych w Czerwonym Borze. Do projektu przyłączyły się również gminy: Miasto Wysokie Mazowieckie, Gmina Wysokie Mazowieckie, Gmina Sokoły, Gmina Kobylin Borzymy, Gmina Kołaki Kościelne, Gmina Szepietowo, Gmina Nowe Piekuty, Gmina Klukowo, Miasto i Gmina Ciechanowiec, Gmina Szulborze Wielki, Gmina Boguty Pianki, Gmina Nur, Miasto Tykocin, Gmina Poświętne, Gmina Turośń Kościelna, Miasto i Gmina Suraż, Miasto i Gmina Łapy. Łącznie 26 gmin przystąpiło do projektu budowy Zakładu Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych.

Koszt budowy zakładu wyniósł 38 819 469,20 zł. Gmina Miasto Zambrów uzyskała dofinansowanie z Funduszu Spójności, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013, Oś priorytetowa: II Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi, Działanie: 2.1 Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi ze szczególnym uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych, w wysokości 21 600 924,82 zł. Okres realizacji projektu: 24.03.2010 r. – 31.10.2012 r.

Plan Gospodarki Odpadami Komunalnymi Województwa Podlaskiego na lata 2012-2017 uchwała nr xx/233/12 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 21 czerwca 2012 roku, wydziela cztery regiony gospodarki odpadami. Zambrów należy do regionu zachodniego i podlega pod obszar Czerwony Bór. Odpady komunalne zebrane z terenu miasta są przekazywane do Zakładu Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czerwonym Borze, który został wybudowany dla 26 gmin.

Miasto Zambrów w latach 2012-2014 osiągnęło wymagany poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji oraz poziomy recyklingu, przygotowania do ponownego użycia oraz odzysku innymi metodami niektórych frakcji odpadów komunalnych.

W 2012 roku przed wprowadzeniem Systemu Gospodarowania Odpadami Komunalnymi, zebrano z terenu miasta rocznie:

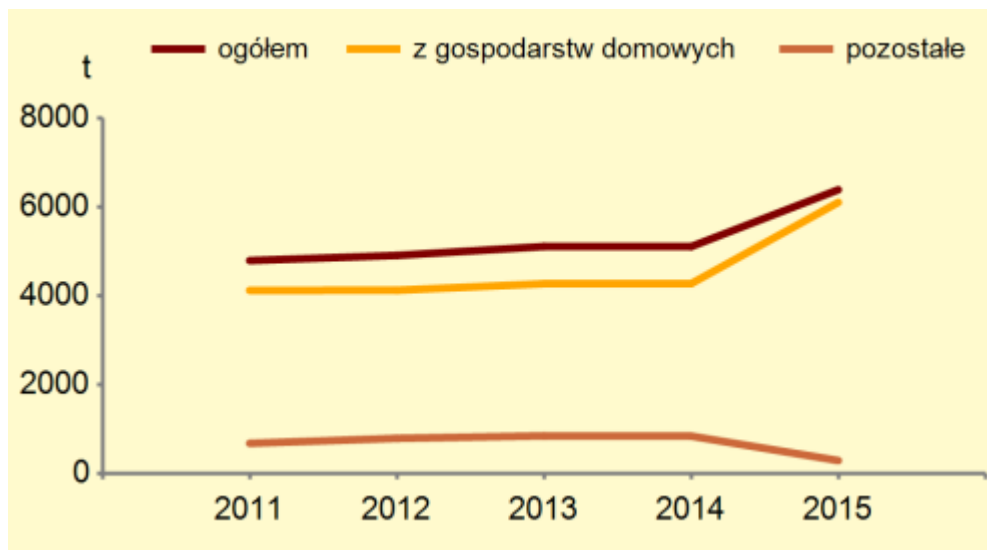
- odpadów zmieszanych: 4384,3 Mg
- odpadów zebranych selektywnie (frakcje wg tabeli nr 6)- 897,7 Mg
- Łącznie: 5282 Mg/rok

W 2014 roku po 1,5 rocznym funkcjonowaniu Systemu Gospodarowania Odpadami Komunalnymi, zebrano z terenu miasta rocznie:

- odpadów zmieszanych: 5328,1 Mg
- odpadów zebranych selektywnie (frakcje wg tabeli nr 6)- 1299,46 Mg
- Łącznie 6554 Mg/rok

Zebrane odpady komunalne w latach 2011-2015 w Gminie Miasto Zambrów przedstawiono na poniższym rysunku.

Rysunek 17. Zebrane odpady komunalne w ciągu roku w Gminie Miasto Zambrów

Źródło: GUS (<http://bialystok.stat.gov.pl>)

Wśród głównych zagrożeń środowiska, związanych z gospodarką odpadową należy wymienić: niewłaściwe przechowywanie odpadów stałych, niekontrolowanie wprowadzania odpadów do środowiska, zbyt niski udział wysortowanych surowców wtórnych z masy odpadów zmieszanych.

3.2.5.4. Wartości przyrodnicze i krajobrazowe

Miasto jest położone w północno-wschodniej części Polski w terenie o najmniej zmienionym i zanieczyszczonym środowisku naturalnym - obszar ten przynależy do tzw. „Zielonych Płuc Polski”.

Teren miasta cechuje się zurbanizowaną przestrzenią charakterystyczną dla terenów miejskich. Zaistniałe procesy urbanistyczne nie zniszczyły równowagi między miastem, a środowiskiem przyrodniczym.

Krajobraz został ukształtowany przez zlodowacenia czwartorzędowe, charakteryzuje się obecnością licznych form geomorfologicznych. Na obszarze gminy na jej obrzeżach dominuje krajobraz rolniczy, użytki rolne stanowią ponad połowę powierzchni gminy.

Zgodnie z zapisami *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Zambrów* na obszarze Miasta Zambrów zachowały się elementy tworzące swoisty krajobraz kulturowy. Krajobraz kulturowy gminy reprezentuje typ krajobrazu rolniczo - osadniczego, z enklawami krajobrazu przyrodniczego, reprezentowanego przez niewielkie kompleksy leśne, zbiorniki wodne itp.

Do głównych elementów, które kształtują strukturę przestrzenną i krajobraz w Zambrówie określonych w *Studium uwarunkowań...zaliczamy:*

Obszary chronione – miejski system ekologiczny:

- obejmuje on doliny rzeki Jabłonki i Prątnika stanowiące główny ciąg ekologiczny będący miejscem spływu wód i mas powietrza oraz migracji roślin i zwierząt z naturalną roślinnością (zadrzewieniami i zakrzewieniami),
- zalew na rzece Jabłonce o funkcji rekreacyjnej,
- urządzone tereny zieleni miejskiej (parki, skwery, zieleń uliczna, tereny małej architektury osiedlowej, zieleń ogródków działkowych) o funkcjach rekreacyjnych, krajobrazowych, ekologicznych, aerosanitarnych i klimatycznych,
- cmentarze o funkcjach: grzebalnej, tożsamości kulturowej i ekologicznej (zieleni),
- ogrody działkowe o funkcjach: rekreacyjnej i ekologicznej,
- tereny otwarte użytków rolnych (łąki, pastwiska, pola uprawne)

Na terenie Miasta Zambrów wyznaczono Jednostki Architektoniczno - Krajobrazowe (JARK), integrujące walory środowiska przyrodniczego i kulturowego o zróżnicowanym stopniu presji antropogenicznej, której wynikiem jest dzisiejsza wartość mniej lub bardziej zdeformowanych obiektów kulturowych i ich otoczenia.

Zgodnie z zapisami *Studium uwarunkowań...* w strefach tych niezbędne jest narzucenie pewnych rygorów w zakresie utrzymania historycznie wykształconych układów dróg oraz form budownictwa. Nowa zabudowa kubaturowa powinna w sposób szczególnie nawiązywać do tradycyjnych form podlaskich w ich konstrukcji i detalu.

Ochrona ciągłości i wzbogacanie walorów ekologicznych, krajobrazowych i rekreacyjnych podstawowego systemu przyrodniczego ukierunkowane powinny być w szczególności na:

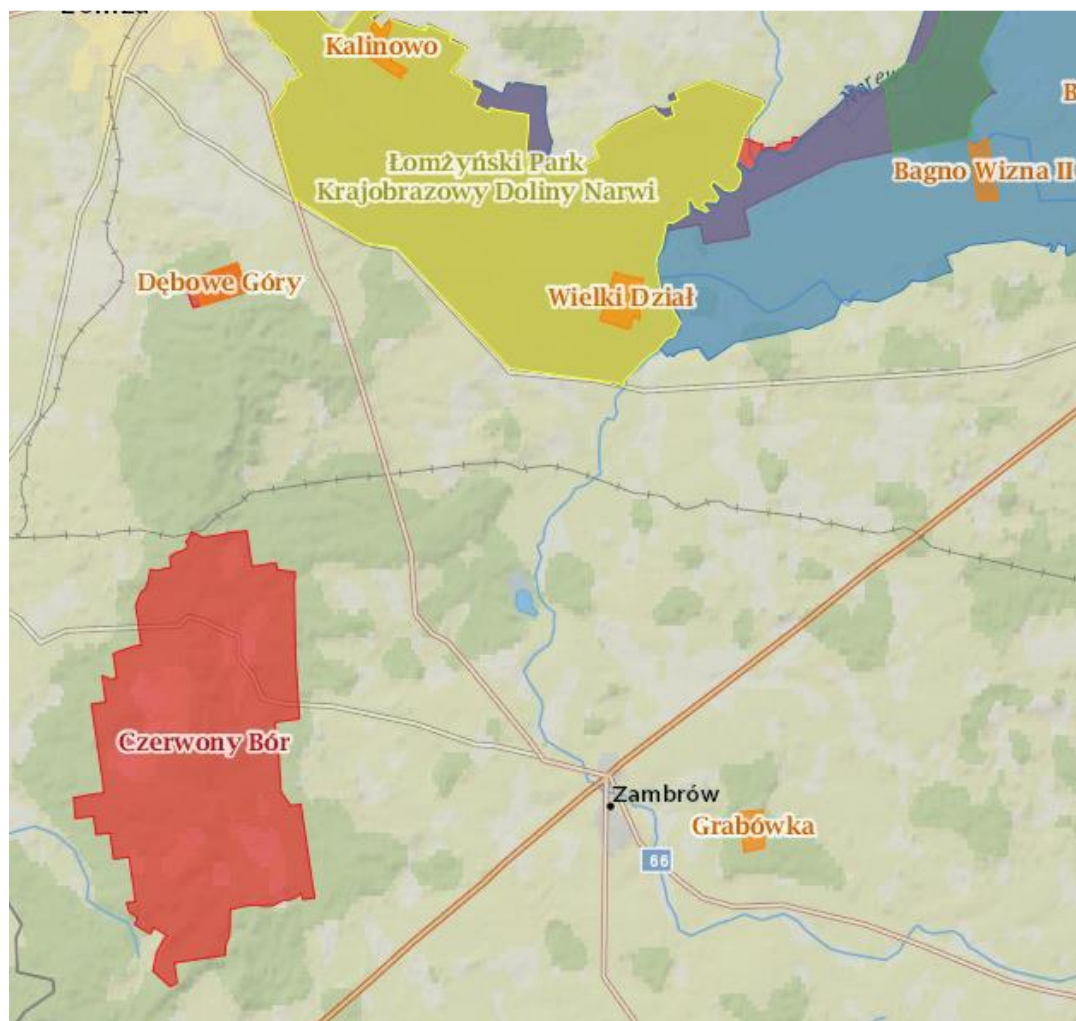
- zagospodarowaniu parkowym kolejnej części doliny rzeki Jabłonki w jednostce śródmiejskiej,
- urządzeniu nowych parków i zieleni urządzonej z udziałem sportu i rekreacji,
- obowiązek kształtowania powiązań przyrodniczych.

3.2.5.5. Formy ochrony przyrody

Na terenie gminy Miasto Zambrów nie występują formy ochrony przyrody. Najbliżej występujący obszar chroniony w sąsiedztwie miasta znajduje się w odległości 4 km, jest to rezerwat przyrody „Grabówka”, powstały w celu ochrony grądu typowego oraz fragmentu łągu jesionowo – olszowego. Na terenie miasta Zambrów brak jest również pomników przyrody. Na terenie gminy Zambrów w bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu „Grabówka” pomnikiem przyrody jest dąb szypułkowy rosnący w kompleksie leśnym „Grabówka”. Miasto Zambrów nie leży w obrębie obszarów NATURA 2000. Najbliższe obszary specjalnej ochrony Natura 2000 to PLB200004 - Przełomowa Dolina Narwi (ok. 11 km od Zambrowa) oraz PLB200005 – Bagno Wizna (ok. 12 km od Zambrowa). Natomiast najbliższe specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) to PLH200018 – Czerwony Bór (ok. 8 km od Zambrowa) oraz PLH20024 – Ostoja Narwiańska (ok. 11 km od Zambrowa). Na rys. 1. przedstawiono wyżej wymienione najbliższe położone obszary NATURA 2000 oraz najbliższy znajdujący się rezerwat przyrody „Grabówka” względem miasta Zambrów.

Rysunek 18. Formy ochrony przyrody zlokalizowane w obrębie miasta Zambrów

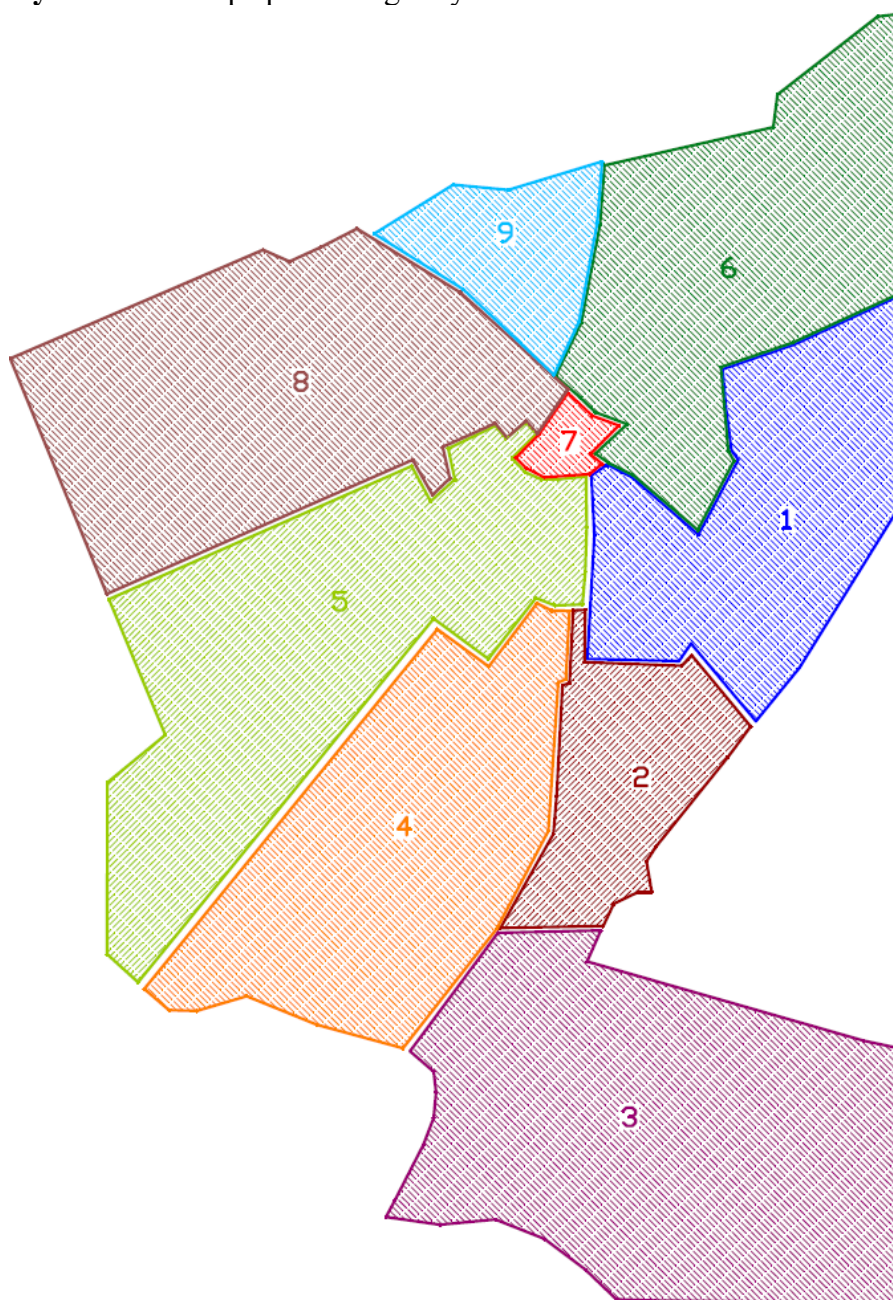
Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/

3.3. Granice obszarów badawczych

Delimitacji obszarów zdegradowanych dokonano przy uwzględnieniu podziału terytorialnego gminy miasta Zambrów na jednostki analityczne (okręgi badawcze) o jednorodnej strukturze i podobnej charakterystyce. W procesie wyznaczania granic obszarów problemowych uwzględniono funkcje terenu, budowę przestrzenną i charakter zabudowy (fizjonomię), a także intensywność użytkowania.

Biorąc pod uwagę powyższe teren gminy miasto Zambrów został podzielony na – 9 obszarów.

Rysunek 19. Mapa podziału gminy miasto Zambrów na 9 obszarów badawczych

Źródło: UM Zambrów

W poniższej tabeli przedstawiono szczegółowe dane dotyczące 9 obszarów wyłonionych do analizy, tj. spis ulic wchodzących w skład strefy, powierzchnia, liczba mieszkańców poszczególnych stref.

Tabela 17. Podział gminy miasto Zambrów na jednostki analityczne

L.p.	Nazwa obszaru (wykaz ulic)	Powierzchnia w km ²	% powierzchni gminy	Liczba ludności	% całości ludności gminy
1	71 Pułku Piechoty, Grabowska, Rolnicza, Mazowiecka, Poświętne, Pogodna, Piaskowa, Fabryczna, Ustronna, Zaciszna, Polna, Łanowa, Poligonowa	2,028	10,67%	2427	11,13%
2	Aleja Wojska Polskiego do torów, Legionowa, Grunwaldzka, Magazynowa, Przykoszarowa, Elektryczna	1,033	5,43%	5613	25,75%
3	Aleja Wolska Polskiego za torami, Kościelna, ks. Kulbata, Wolska, Leśników, mjr Knapika, Ofiar Katynia, Targowa, Strzelnicza, Sitarska, Dębowa Produkcyjna	3,776	19,87%	295	1,35%
4	Wądołkowska, Chopina Lipowa, Moniuszki, Krótka, Ogrodowa, Jantarowa, Milenijna, Stokrotki	2,647	13,93%	735	3,37%
5	Obrońców Zambrowa, Armii Krajowej, kpt. Raginisa, Cmentarna, Handlowa, ks. Krajewskiego, Wiejska, Łąkowa, Ostrowska, Młynowa	3,187	16,77%	1826	8,38%
6	Białostocka, Wyszyńskiego, Jana Pawła II, Paderewskiego, Podedwornego, gen. Bema, gen. Kosseckiego, Pułaskiego, Wiśniowa	2,466	12,98%	7355	33,74%
7	Kościuszki, Mickiewicza, Wąska, Wodna, Świętokrzyska, Piłsudskiego, Sportowa	0,131	0,69%	763	3,50%
8	pl. Gen. Sikorskiego, Wilsona, Sadowa, Łomżyńska, Willowa, Polowa, Brzozowa, Nadrzeczna	3,058	16,09%	1371	6,29%
9	Konopnickiej, Sienkiewicza, Słowackiego, Prusa, Żeromskiego, Orzeszkowej, Zielona, Żytunia, Obwodowa, Podleśna, Sosnowa, Świerkowa, Słoneczna	0,675	3,55%	1416	6,50%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

3.4. ANALIZA WSKAŹNIKOWA

W celu zbadania natężenia negatywnych zjawisk na terenie gminy miasto Zambrów w oparciu o metodę standaryzacji przeprowadzona została analiza wskaźnikowa. Przyjęta metodologia została opracowana na podstawie wskazówek zawartych w Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 oraz ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji.

Rozpoczynając proces analityczny w oparciu o przekrojowe dane zebrane do diagnozy wyznaczono wskaźniki obrazujące sytuację w poszczególnych obszarach badawczych. W dalszej kolejności zebrane dane zostały poddane analizie, co umożliwiło przypisanie zjawisk kryzysowych do wyłonionych stref i delimitację obszarów problemowych na terenie gminy miasto Zambrów.

Za wartości referencyjne wskaźników przyjęto ich średnie wartości dla gminy Miasto Zambrów. O zjawiskach negatywnych świadczą negatywne odchylenia od tych wartości zależne od rodzaju wskaźnika. Jednocześnie należy zaznaczyć, że w analizie uwzględniono dwa rodzaje wskaźników:

- wskaźniki (stymulanty rewitalizacji), dla których odchylenie w górę od wartości referencyjnej wskazuje na sytuację kryzysową i większą potrzebę działań rewitalizacyjnych,
- wskaźniki (destymulanty rewitalizacji), dla których odchylenie w dół od wartości referencyjnej wskazuje na sytuację kryzysową i potrzebę interwencji.

W procesie diagnozy zjawisk kryzysowych wykorzystano również analizę przestrzenną na poziomie wyznaczonych stref. Po wyliczeniu wartości wszystkich wskaźników w poszczególnych obszarach i określeniu stopnia odchylenia od wartości referencyjnej dla całej gminy, możliwe było przypisanie im odpowiednich kolorów, których barwę i intensywność skorelowano zgodnie z wartością odchylenia danego wskaźnika względem wartości referencyjnej dla całej gminy. Dzięki zastosowaniu skali degradacji i zobrazowań kartograficznych możliwa była prezentacja graficzna negatywnych zjawisk na mapach.

Następnie wybrany zestaw wskaźników posłużył do wyliczenia wskaźnika syntetycznego J. Perkala w postaci średniej standaryzowanej wartości cech dla każdego wskaźnika. Metoda Perkala pozwala na porównywalność poszczególnych mierników i otrzymywanie jednego syntetycznego wskaźnika degradacji. Wybrana metodyka dostarcza dogodne schematy klasyfikacyjne do rejonizacji, pozwalając na porównywanie i porządkowanie badanych jednostek z punktu widzenia uzyskanych wartości wskaźników.

Obliczenie wskaźnika syntetycznego metodą J. Perkala obejmuje 2 etapy:

I. Normalizacja poszczególnych mierników przyjętych do badań

Normalizacja pozwoliła na przekształcenie wartości zmiennych wyrażonych w różnych jednostkach do postaci porównywalnej. Znormalizowane wskaźniki zostają sprowadzone do porównywalnej skali, która nie jest związana z jednostką miary, następnie wyrażone w jednostkach standaryzowanych stają się porównywalne i można je sumować.

Normalizacji cech dokonano przez ich standaryzację, która polega na odjęciu od zmiennych ich wartości średnich arytmetycznych, a następnie podzieleniu otrzymanej

różnicy przez odchylenie standardowe według wzoru:

$$z_{ij} = \frac{(x_{ij} - \bar{x}_j)}{s_j}, (j = 1, 2, \dots, n)$$

Gdzie:

z_{ij} – wartość znormalizowanego wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i

x_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i

$\bar{x}_j$ – średnia arytmetyczna wskaźnika j

s_j – odchylenie standardowe wskaźnika j

Normalizując mierniki należy również uwzględnić specyfikę wskaźników. W przypadku gdy wysoka wartość wskaźnika jest zjawiskiem pozytywnym, a niższa wartość wskaźnika wskazuje na większy poziom degradacji (destymulanty), wskaźnik po normalizacji należy pomnożyć przez -1.

Wartości znormalizowanych wskaźników mogą przyjmować wartości dodatnie lub ujemne. Wartość dodatnia wskazuje na wyższy poziom degradacji na danym obszarze, niż średnia dla gminy Miasto Zambrów. Z kolei wartość ujemna wskazuje obszary o najlepszej sytuacji, w których negatywne zjawiska w porównaniu ze średnią dla gminy odznaczają się mniejszym natężeniem. Za podobne uznawane są obszary o zbliżonych wartościach wskaźników.

Do obliczenia odchylenia standardowego miernika j wykorzystano poniższy wzór:

$$s_j = \sqrt{\frac{\sum (x_{ij} - \bar{x}_j)^2}{n}}$$

gdzie:

s_j - odchylenie standardowe miernika j ,

x_{ij} - wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i ,

$\bar{x}_j$ - średnia arytmetyczna wskaźnika j , n - liczba jednostek urbanistycznych.

II. Wyznaczenie wskaźników syntetycznych dla każdej sfery: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

W tym celu należy wyznaczyć średnią arytmetyczną poszczególnych wskaźników we wszystkich sferach, aby otrzymać wskaźnik syntetyczny Perkala według wzoru:

$$W_S = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N z_{ij}$$

gdzie:

Ws – wskaźnik syntetyczny

z_{ij} – wskaźnik znormalizowany j dla jednostki urbanistycznej i

Następnie wystandaryzowane wskaźniki ze wszystkich sfer zostają zsumowane, a wyliczony wskaźnik sumaryczny obrazuje odchylenie od normy, którą reprezentuje wartość średnia dla całej gminy.

Zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 jako obszary zdegradowane wskazuje się wszystkie jednostki analityczne, które charakteryzują się występowaniem negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz przynajmniej jednej ze sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej bądź technicznej (mają wartość dodatnią w sferze społecznej oraz co najmniej wartość dodatnią w jednej z pozostałych sfer). Natomiast jako obszary rewitalizacji wskazuje się jednostki analityczne, które spełniają cechy jednostek zdegradowanych, a dodatkowo wartość wskaźnika sumarycznego jest najwyższa.

Przyjęcie do analizy metody standaryzacji umożliwiło obiektywne porównywanie obszarów przestrzennych i sfer problemowych podlegających diagnozie, i tym samym precyzyjne i jednoznaczne wyłonienie obszarów gminy, które najbardziej narażone są na degradację w ujęciu społecznym, funkcjonalno-przestrzennym, technicznym, środowiskowym i gospodarczym i wymagają interwencji.

Zebrane dane zostały wykorzystane do przeprowadzenia analizy wskaźnikowej w oparciu o 27 wskaźników odnoszących się do każdej ze sfer (społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej).

Tabela 18. Zestawienie wskaźników

SFERA SPOŁECZNA
1. Dynamika zmian liczby ludności na 100 mieszkańców w latach 2012-2016
2. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
3. Liczba osób długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
4. Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym lub poniżej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
5. Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 lat w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
6. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
7. Liczba osób korzystających z zasiłków stałych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
8. Liczba osób skierowanych na przymusowe leczenie alkoholowe w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
9. Liczba przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

10. Liczba nieletnich matek w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
11. Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
12. Liczba dzieci objętych dożywianiem w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
13. Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta
14. Liczba organizacji pozarządowych uczestniczących w konkursach na realizację zadań własnych gminy w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta
SFERA GOSPODARCZA
15. Wskaźnik obciążenia demograficznego (udział osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności w wieku produkcyjnym) - stymulanta
16. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku do 30 lat w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
17. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta
18. Liczba podmiotów gospodarczych nowozarejestrowywanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców – destymulanta
SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA
19. Wskaźnik gęstości zaludnienia - stymulanta
20. Liczba lokali socjalnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
21. Liczba zabytków wpisanych do rejestru zabytków województwa podlaskiego w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
22. Liczba przystanków komunikacji miejskiej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta
SFERA TECHNICZNA
23. Liczba lokali i budynków infrastruktury publicznej wymagających remontu o charakterze bieżącym w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
24. Liczba lokali i budynków infrastruktury publicznej wymagających remontu o charakterze kapitalnym w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
25. Liczba budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta
SFERA ŚRODOWISKOWA
26. Wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej (niezabudowanej) w obszarach ogółem - destymulanta
27. Liczba budynków podłączonych do sieci kanalizacji miejskiej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta

Źródło: Opracowanie własne

Analizie poddano dane mierzalne, obiektywne i weryfikowalne, pozyskane z instytucji działających na terenie gminy miasto Zambrów, zgodnie ze stanem na koniec

2016 r.. Wybrany zestaw wskaźników posłużył do zbadania natężenie zjawisk kryzysowych występujących na danym terenie i wyłonienia obszaru najbardziej predestynowanego do objęcia działaniami rewitalizacyjnymi.

W dalszej części opracowania zaprezentowano wyniki przeprowadzonej analizy wskaźnikowej w ujęciu społecznym, funkcjonalno-przestrzennym, technicznym, środowiskowym i gospodarczym.

3.4.1. Analiza sfery społecznej

W procesie wyznaczania obszaru zdegradowanego w pierwszej kolejności, należy zidentyfikować dysfunkcje w sferze społecznej na danym terytorium, ponieważ największym potencjałem rozwojowym danego obszaru jest jego kapitał ludzki. W oparciu o dane pozyskane z różnych źródeł przeanalizowano zjawiska mogące świadczyć o sytuacji kryzysowej występującej wśród lokalnej społeczności w określonych obszarach funkcjonalnych. Analizie poddano takie kwestie społeczne jak: demografia, ubóstwo, problemy społeczne, bezpieczeństwo, aktywność społeczna, poziom edukacji i kapitału społecznego.

Diagnoza społeczna przedstawiona została w postaci zestawień tabelarycznych.

Tabela 19. Zebrane dane do wskaźników delimitacji – sfera społeczna

Dane		Wartość dla całej gminy	Dane dla poszczególnych obszarów funkcjonalnych								
			1	2	3	4	5	6	7	8	9
STREFA SPOŁECZNA											
Liczba ludności	2012	22 497	2546	5827	292	649	1899	7530	833	1468	1453
	2013	22 271	2528	5729	295	653	1888	7489	802	1427	1460
	2014	22 125	2494	5678	299	667	1864	7464	784	1425	1450
	2015	21 966	2443	5640	300	735	1853	7408	763	1402	1422
	2016	21 801	2427	5613	295	735	1826	7355	763	1371	1416
Liczba zarejestrowanych bezrobotnych		1312	117	471	15	34	85	374	35	121	60
Liczba osób długotrwale bezrobotnych		736	7	301	10	22	42	216	20	86	32
Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym lub poniżej		760	61	329	7	17	42	168	16	92	28
Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych		462	32	148	5	9	28	147	13	56	24
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej		1602	125	823	7	28	78	286	47	152	56

Liczba osób korzystających z zasiłków stałych	145	4	74	4	2	3	28	7	13	10
Liczba osób skierowanych na przymusowe leczenie alkoholowe	19	2	10	0	0	2	3	0	2	0
Liczba nieletnich matek	3	1	1	0	0	0	1	0	0	0
Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty	56	2	18	0	1	5	20	2	5	3
Liczba dzieci uczących się w szkołach podstawowych i gimnazjum	1809	204	518	32	66	142	589	41	110	107
Liczba dzieci objętych dożywianiem	237	11	120	2	12	8	40	3	31	10
Liczba przestępstw	237	20	113	2	4	16	49	3	22	8
Liczba organizacji pozarządowych	40	4	12	0	1	3	11	1	4	4
Udział organizacji pozarządowych uczestniczących w konkursach na realizację zadań własnych gminy	10	1	3	0	0	0	2	0	2	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

3.4.1.1. Analiza natężenia zjawisk kryzysowych dla poszczególnych wskaźników w sferze społecznej

Demografia

Jednym z podstawowych czynników wpływających na rozwój jednostek samorządu terytorialnego jest sytuacja demograficzna oraz perspektywy jej zmian. Na wstępie analizy sfery społecznej zbadano więc dynamikę zmian liczby ludności w wybranym okresie czasu (2012-2016) na 9 obszarach.

Tabela 20. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2012-2016 w przeliczeniu na 100 mieszkańców

Obszar	Dynamika	
Obszar 1	95,33%	-4,67
Obszar 2	96,33%	-3,67
Obszar 3	101,03%	1,03
Obszar 4	113,25%	13,25
Obszar 5	96,16%	-3,84
Obszar 6	97,68%	-2,32
Obszar 7	91,60%	-8,40
Obszar 8	93,39%	-6,61
Obszar 9	97,45%	-2,55
Wartość referencyjna	96,91%	-3,09

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Dynamika zmian liczby ludności na danym terenie uzależniona jest od zmian społeczno-gospodarczych na nim zachodzących i jednocześnie pozwala określić zainteresowanie ludności do osiedlania się na stałe na danym obszarze.

W gminie Miasto Zambrów podobnie jak w całym kraju obserwuje się niekorzystne zmiany demograficzne. Dynamika zmian ludności w latach 2012 – 2016 potwierdza niekorzystne trendy demograficzne. Różnica mieszkańców między 2012, a 2016 rokiem wynosi 696 mieszkańców (dynamika ludności 96,91%). Wzrost liczby mieszkańców zaobserwowano jedynie na 2 obszarach (obszar 3 i 4), na pozostałych 7 obszarach nastąpił odpływ ludności (największy na obszarze 2 – 214 osób).

Problemy społeczne

W dalszej kolejności szczegółowo przeanalizowano jeden z najistotniejszych problemów społecznych, jakim jest bezrobocie. Dane do analizy pozyskane z Powiatowego Urzędu Pracy w Zambrowie zaprezentowano w poniższych zestawieniach tabelarycznych.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące liczby osób bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Wyższe wartości wskaźnika, aniżeli średnia dla gminy miasto Zambrów, odnotowano w obszarach: 2 oraz 8.

Tabela 21. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 1	
Obszar 1	4,82
Obszar 2	8,39
Obszar 3	5,08
Obszar 4	4,63
Obszar 5	4,65
Obszar 6	5,08
Obszar 7	4,59
Obszar 8	8,83
Obszar 9	4,24
Wartość referencyjna	6,02

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zambrowie

Bezrobocie stanowi istotny problem społeczny, którego skala narasta w przypadku, gdy znaczny odsetek osób pozostaje bez pracy przez dłuższy okres czasu (powyżej 12 miesięcy). Biorąc pod uwagę powyższe zbadano wskaźnik dotyczący liczby osób długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w gminie i zdiagnozowano najgorszą sytuację pod tym względem w obszarze 8 (6,27) i 2 (5,36). Również w obszarze 3 występują znaczące problemy w tej sferze – wartość wskaźnika wyższa od wartości referencyjnej.

Tabela 22. Liczba długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 2	
Obszar 1	0,29
Obszar 2	5,36
Obszar 3	3,39
Obszar 4	2,99
Obszar 5	2,30
Obszar 6	2,94
Obszar 7	2,62
Obszar 8	6,27
Obszar 9	2,26
Wartość referencyjna	3,38

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zambrowie

Podobnie najwyższe wartości wskaźnika dotyczącego liczby osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym lub poniżej w przeliczeniu na 100 mieszkańców zaobserwowano w obszarze 8 (6,71) i 2 (5,86), co koreluje z niskim poziomem edukacji i kapitału społecznego na tych terenach.

Tabela 23. Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym lub poniżej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 3	
Obszar 1	2,51
Obszar 2	5,86
Obszar 3	2,37
Obszar 4	2,31
Obszar 5	2,30
Obszar 6	2,28
Obszar 7	2,10
Obszar 8	6,71
Obszar 9	1,98
Wartość referencyjna	3,49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zambrowie
Powiatowy Urząd Pracy w Zambrowie udostępnił również dane dotyczące liczby osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 l. Wyższe wartości wskaźnika, aniżeli średnia dla gminy

(2,12) również odnotowano w obszarach 8 (4,08) i 2 (2,64), co potwierdza trudną sytuację we wskazanych strefach.

Tabela 24. Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 lat w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 4	
Obszar 1	1,32
Obszar 2	2,64
Obszar 3	1,69
Obszar 4	1,22
Obszar 5	1,53
Obszar 6	2,00
Obszar 7	1,70
Obszar 8	4,08
Obszar 9	1,69
Wartość referencyjna	2,12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zambrowie

Przeanalizowano również dane na temat liczby osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców uzyskane z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zambrowie. Przyczynami trudnej sytuacji życiowej są: ubóstwo, bezrobocie, bezradność opiekuńczo-wychowawcza, niepełnosprawno, przemoc w rodzinie, bezdomność, alkoholizm.

Tabela 25. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 5	
Obszar 1	5,15
Obszar 2	14,66
Obszar 3	2,37
Obszar 4	3,81
Obszar 5	4,27
Obszar 6	3,89
Obszar 7	6,16
Obszar 8	11,09
Obszar 9	3,95
Wartość referencyjna	7,35

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zambrowie

Wyższe wartości wskaźnika - liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców, aniżeli wartość referencyjna dla gminy miasto Zambrów (7,35) odnotowano w obszarach: 2 (14,66) i 8 (11,09). Oznacza to, że w wymienionych strefach występuje największa liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 osób.

Tabela 26. Liczba osób korzystających z zasiłków stałych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 6	
Obszar 1	0,16
Obszar 2	1,32
Obszar 3	1,36
Obszar 4	0,27
Obszar 5	0,16
Obszar 6	0,38
Obszar 7	0,92
Obszar 8	0,95
Obszar 9	0,71
Wartość referencyjna	0,67

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zambrowie

Analizując dane dotyczące liczby osób korzystających z zasiłków stałych w 5 obszarach (3, 2, 8, 7 i 9) odnotowano wyższe wartości wskaźnika, aniżeli wartość referencyjna, co oznacza natężenie problemów społecznych i ubóstwo we wskazanych strefach.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej udostępnił również dane dotyczące liczby osób skierowanych na przymusowe leczenie alkoholowe, liczby nieletnich matek, liczby rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty i liczby dzieci objętych dożywianiem.

Dane obrazujące problemy społeczne w poszczególnych strefach zestawiono jako wskaźniki w poniższych tabelach.

W gminie miasto Zambrów problemy alkoholowe koncentrują się na obszarach 2 (0,18), 8 (0,15) i 5 (0,11), co potwierdzają wyższe, aniżeli wartość referencyjna dla gminy (0,09) wartości wskaźnika na tych terenach.

Tabela 27. Liczba osób skierowanych na przymusowe leczenie alkoholowe w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 7	
Obszar 1	0,08
Obszar 2	0,18
Obszar 3	0,00
Obszar 4	0,00
Obszar 5	0,11
Obszar 6	0,04
Obszar 7	0,00
Obszar 8	0,15
Obszar 9	0,00
Wartość referencyjna	0,09

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zambrowie

Wyższe wartości wskaźnika obrazującego problem zbyt wczesnego macierzyństwa, aniżeli wartość referencyjna dla gminy miasto Zambrów (0,01)) odnotowano w obszarach: 1 (0,04) i 2 (0,02). Oznacza to, że w wymienionych strefach występuje zjawisko zbyt wczesnego macierzyństwa, choć należy zaznaczyć że macierzyństwo nieletnich matek to incydentalne przypadki w gminie miasto Zambrów.

Tabela 28. Liczba nieletnich matek w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 8	
Obszar 1	0,04
Obszar 2	0,02
Obszar 3	0,00
Obszar 4	0,00
Obszar 5	0,00
Obszar 6	0,01
Obszar 7	0,00
Obszar 8	0,00
Obszar 9	0,00
Wartość referencyjna	0,01

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zambrowie

Biorąc pod uwagę wartości wskaźnika liczba rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty w przeliczeniu na 100 mieszkańców wartości wyższe, aniżeli wartość średnia dla gminy (0,26) odnotowano na obszarach: 8 (0,36), 2 (0,32) i 6 (0,27). Oznacza to, że w tych strefach występuje największa liczba rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Tabela 29. Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 9	
Obszar 1	0,08
Obszar 2	0,32
Obszar 3	0,00
Obszar 4	0,14
Obszar 5	0,11
Obszar 6	0,27
Obszar 7	0,26
Obszar 8	0,36
Obszar 9	0,21
Wartość referencyjna	0,26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

W mieście funkcjonują 4 placówki oświatowe: Szkoła Podstawowa nr 3 (zlokalizowana w obszarze 3), Szkoła Podstawowa nr 4 (w obszarze 9), Szkoła Podstawowa nr 5 (w obszarze 5), i Miejskie Gimnazjum nr 1 (w obszarze 6). Biorąc pod uwagę rejonizację

szkół i faktyczną liczbę dzieci uczęszczających do placówek oświatowych przeanalizowano potrzebę w zakresie dożywiania dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej – badając udział dzieci objętych dożywianiem.

Tabela 30. Udział dzieci objętych dożywianiem w ogóle dzieci uczących się - stymulanta

Wskaźnik - 10	
Obszar 1	5,39
Obszar 2	23,17
Obszar 3	6,25
Obszar 4	18,18
Obszar 5	5,63
Obszar 6	6,79
Obszar 7	7,32
Obszar 8	28,18
Obszar 9	9,35
Wartość referencyjna	13,10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zambrowie

Największy odsetek dzieci objętych dożywianiem wśród ogółu uczących się występuje w obszarze 8 (28,18) i obszarze 2 (23,17), podczas gdy średnia wartość dla gminy wynosi 13,10.

Bezpieczeństwo

W ocenie sfery społecznej istotną rolę odgrywają także kwestie poziomu bezpieczeństwa w gminie. W tym celu wykorzystano możliwe do uzyskania dane przekazane przez Komendę Powiatową Policji w Zambrowie, czyli liczbę przestępstw na każde 100 osób. W tabeli poniżej zestawiono liczbę przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców

Tabela 31. Liczba przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 11	
Obszar 1	0,82
Obszar 2	2,01
Obszar 3	0,68
Obszar 4	0,54
Obszar 5	0,88
Obszar 6	0,67
Obszar 7	0,39
Obszar 8	1,60
Obszar 9	0,56
Wartość referencyjna	1,09

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Najwięcej przestępstw na 100 mieszkańców popełniono w obszarze 2 (2,01), gdzie w 2016 r. dokonano 113 przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców gminy. Wartość

wyższą wskaźnika – 1,60, aniżeli wartość średnia dla gminy – 1,09 odnotowano również na obszarze 8.

Aktywność obywatelska

Podczas diagnozy analizie poddano także aktywność obywatelską mierzoną wskaźnikiem aktywności stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, co zostało zaprezentowane w poniższych tabelach.

Tabela 32. Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta

Wskaźnik - 12	
Obszar 1	0,16
Obszar 2	0,21
Obszar 3	0,00
Obszar 4	0,14
Obszar 5	0,16
Obszar 6	0,15
Obszar 7	0,13
Obszar 8	0,29
Obszar 9	0,28
Wartość referencyjna	0,18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Tabela 33. Liczba organizacji pozarządowych uczestniczących w konkursach na realizację zadań własnych gminy w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta

Wskaźnik - 13	
Obszar 1	0,04
Obszar 2	0,05
Obszar 3	0,00
Obszar 4	0,00
Obszar 5	0,00
Obszar 6	0,03
Obszar 7	0,00
Obszar 8	0,15
Obszar 9	0,14
Wartość referencyjna	0,05

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

W obszarze 3 nie zarejestrowano żadnej organizacji pozarządowej. Należy jednak mieć na uwadze, że organizacje pozarządowe zarejestrowane na danym obszarze oddziałują poprzez swoją działalność na obszary sąsiadujące.

Niższe wartości wskaźnika odnoszące się do liczby organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców w 2016 roku, aniżeli wartość referencyjna odnotowano w obszarach: 7 (0,13), 4

(0,14), 6 (0,15), i obszarach: 1 i 5 (0,16). Organizacje pozarządowe zarejestrowane w obszarach 4, 5 i 7 wykazywały zerową aktywność w zakresie udziału w konkursach realizację zadań własnych gminy w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Niższą, aniżeli wartość średnia dla gminy aktywność organizacji pozarządowych odnotowano w obszarach 1 (0,04) i 6 (0,03), a w obszarze 2 wartość wskaźnika była równa wartości referencyjnej (0,05).

Najlepszym wskaźnikiem aktywności społecznej jest frekwencja w wyborach. W ramach analizy sfery społecznej wzięto więc pod uwagę także zaangażowanie lokalnej społeczności w życie publiczne i analizie poddano frekwencję w wyborach samorządowych w 2014 r.. W przypadku frekwencji nie umieszczono danych w tabeli wskaźników znormalizowanych, dane te posłużyły w końcowym etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego. W przypadku gdy zestawiono ulice, które charakteryzowały się największym nagromadzeniem negatywnych zjawisk, analizie poddano również te same ulice w kontekście wyników frekwencji wyborczej, co potwierdziło negatywne skumulowanie na ulicach.

3.4.1.2. Podsumowanie

W celu wskazania, w których jednostkach badawczych występuje wysokie bądź bardzo wysokie nasilenie negatywnych zjawisk w sferze społecznej dokonano syntetycznej oceny stopnia nasilenia negatywnych zjawisk metodą Perkala.

Aby możliwe było porównanie uzyskanych wyników dokonano ich normalizacji zgodnie z przyjętym wcześniej wzorem. Następnie zostały zliczone wszystkie wskaźniki dla danego obszaru, i dodatkowo wykazane odchylenia poszczególnych wskaźników od wartości referencyjnej.

W poniższej tabeli zaprezentowano znormalizowane wartości analizowanych wskaźników oraz wartość wskaźnika syntetycznego Perkala dla poszczególnych obszarów gminy Miasto Zambrów.

Tabela 34. Wskaźnik syntetyczny Perkala - sfera społeczna

Obszar	Wskaźniki znormalizowane													Wskaźnik Perkala	Liczba wskazań powyżej* średniej
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
1	-0,47	-1,73	-0,38	-0,80	-0,26	-1,18	1,06	2,31	-1,03	-0,84	-0,17	0,06	0,16	-3,28	1
2	1,71	1,33	1,60	0,77	2,23	1,41	2,39	0,58	1,06	1,34	2,16	-0,53	-0,06	16,00	12
3	-0,31	0,14	-0,47	-0,35	-0,99	1,50	-0,08	-0,74	-1,75	-0,74	-0,45	2,06	0,89	-1,30	2
4	-0,59	-0,10	-0,50	-0,91	-0,61	-0,94	-0,08	-0,74	-0,56	0,73	-0,72	0,41	0,89	-3,73	1
5	-0,57	-0,52	-0,51	-0,55	-0,49	-1,18	1,44	-0,74	-0,79	-0,81	-0,07	0,07	0,89	-3,83	1
6	-0,31	-0,13	-0,52	0,01	-0,59	-0,70	0,48	0,27	0,63	-0,67	-0,48	0,25	0,41	-1,35	1
7	-0,61	-0,32	-0,63	-0,34	0,00	0,51	-0,08	-0,74	0,54	-0,61	-1,01	0,47	0,89	-1,93	1

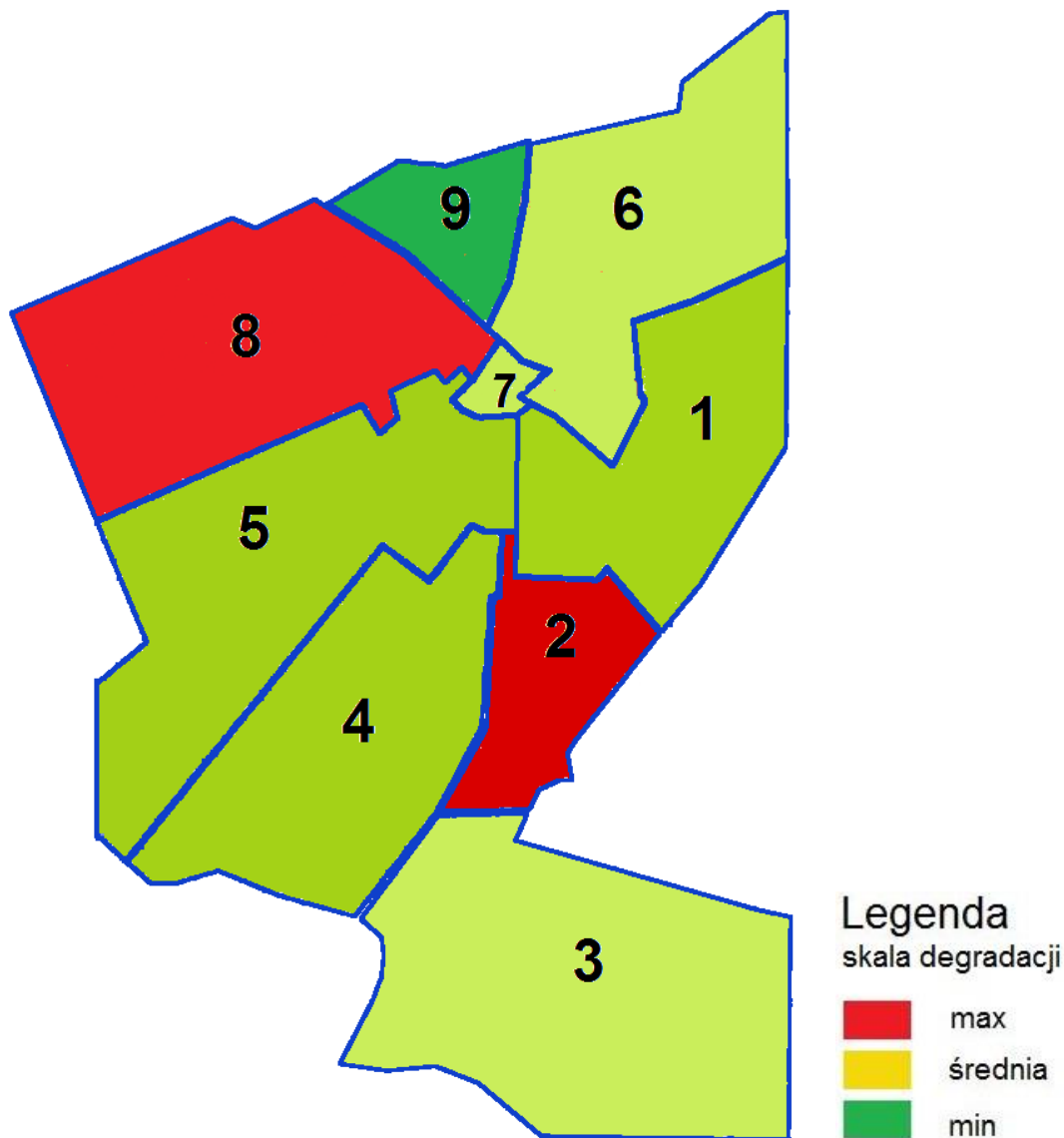
8	1,98	1,88	2,10	2,50	1,29	0,58	1,94	-0,74	1,44	1,96	1,36	-1,47	-1,72	13,11	12
9	-0,83	-0,54	-0,70	-0,35	-0,58	0,04	-0,08	-0,74	0,10	-0,36	-0,68	-1,36	-1,63	-7,71	3

*poniżej dla destymulant

Legenda:

1. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
2. Liczba długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
3. Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym lub poniżej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
4. Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 lat w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
5. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
6. Liczba osób korzystających z zasiłków stałych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
7. Liczba osób skierowanych na przymusowe leczenie alkoholowe w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
8. Liczba nieletnich matek w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
9. Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
10. Udział dzieci objętych dożywianiem w ogóle dzieci uczących się – stymulanta
11. Liczba przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
12. Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców -destymulanta
13. Liczba organizacji pozarządowych uczestniczących w konkursach na realizację zadań własnych gminy w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta

Rysunek 20. Strefa społeczna - podsumowanie w ujęciu przestrzennym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

W wyniku analizy wskaźników znormalizowanych należy stwierdzić, iż w sferze społecznej najbardziej zdegradowane są:

- Obszar 2 (16; 12 odchyłeń od średniej),
- Obszar 8 (13,11; 12 odchyłeń od średniej).

Obszar 2 oraz 8, to jednostki gminy miasto Zambrów o najtrudniejszej sytuacji społecznej, mierzonej w zasadzie we wszystkich wymiarach analizy (bezrobocie, największa liczba udzielonych świadczeń z MOPS, wysoki poziom przestępczości, alkoholizmu, niska frekwencja wyborcza, znacząca potrzeba dożywiania dzieci).

3.4.2. Analiza sfery gospodarczej

Analiza potencjału rozwoju ekonomiczno-gospodarczego i analiza sytuacji zastanej są niezwykle ważne w kontekście planowanych działań w ramach procesu rewitalizacji. Skuteczne planowanie zmian w lokalnej gospodarce, wpływa bowiem na jej konkurencyjność i atrakcyjność dla pracowników oraz potencjalnych inwestorów.

W poniższej tabeli przedstawiono zebrane dane dla poszczególnych wskaźników specyficznych dla badanej sfery gospodarczej. Na ich podstawie określono czynniki i zjawiska kryzysowe występujące w sferze gospodarczej w 9 badanych obszarach.

Tabela 35. Zebrane dane do wskaźników delimitacji – sfera gospodarcza

Dane		Wartość dla całej gminy	Dane dla poszczególnych obszarów funkcjonalnych								
			1	2	3	4	5	6	7	8	9
STREFA GOSPODARCZA											
Liczba ludności W wieku	0-18	3950	452	1082	63	158	326	1308	93	231	237
	19-49	9661	1047	2496	138	344	846	3278	309	600	603
	50-65	5047	502	1038	58	182	480	2005	151	310	321
	Powyżej 66	3143	426	997	36	51	174	764	210	230	255
Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku do 30 lat		399	25	142	3	15	37	119	10	32	16
Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON		1366	163	254	41	50	121	446	84	129	78
Liczba podmiotów gospodarczych nowozarejestrowanych w latach 2012-2016		76	6	21	0	0	8	23	8	8	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

3.4.2.1. Analiza natężenia zjawisk kryzysowych dla poszczególnych wskaźników w sferze gospodarczej

W poniższych tabelach przedstawiono wartości poszczególnych wskaźników specyficznych dla badanej sfery gospodarczej. Na ich podstawie określono czynniki i zjawiska kryzysowe występujące w sferze gospodarczej na poszczególnych obszarach.

Podczas diagnozy sfery gospodarczej przeanalizowano Wskaźnik obciążenia demograficznego (stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym), co zostało przedstawione w tabeli poniżej:

Tabela 36. Wskaźnik obciążenia demograficznego - stymulanta

Wskaźnik - 1	
Obszar 1	54,00
Obszar 2	58,83
Obszar 3	50,51
Obszar 4	39,73
Obszar 5	37,71
Obszar 6	39,22
Obszar 7	65,87
Obszar 8	50,66
Obszar 9	53,25
Wartość referencyjna	47,95

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Wskaźnik obciążenia demograficznego określa względną ilość osób młodych (do 18 roku życia) oraz osób starszych (kobiety od 60 roku życia, mężczyźni od 65 roku życia) w odniesieniu do populacji w wieku produkcyjnym. Wysoki poziom współczynnika obciążenia demograficznego wskazuje na niekorzystną strukturę wiekową mieszkańców, wpływającą na poziom życia ludności.

Wartość współczynnika obciążenia demograficznego dla gminy miasto Zambrów w 2016 r. wynosił 47,95. Najwyższa wartość, a tym samym najmniej korzystna, ww. wskaźnika została odnotowana na obszarze 7 (65,87) oraz na obszarze 2 (58,83). Natomiast niższe wartości wskaźnika, aniżeli wartość referencyjna odnotowano w obszarach: 4, 5 i 6.

Analizie poddano również liczbę osób bezrobotnych w młodym wieku – do 30 lat. Młodzi to potencjał społeczeństwa, a ich praca to także zabezpieczenie dla osób starszych. Aktywizacja zawodowa tej grupy wiekowej powinna być zatem sprawą priorytetową.

Tabela 37. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku do 30 lat w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 2	
Obszar 1	1,03
Obszar 2	2,53
Obszar 3	1,02
Obszar 4	2,04
Obszar 5	2,03
Obszar 6	1,62
Obszar 7	1,31
Obszar 8	2,33
Obszar 9	1,13
Wartość referencyjna	1,83

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Wysokie bezrobocie wśród młodzieży jest konsekwencją systemu edukacji, ukierunkowanego na zdobywanie wiedzy teoretycznej. Biorąc pod uwagę bezrobocie wśród ludzi młodych najgorzej sytuacja wygląda w obszarze 2 (2,53) i obszarze 8 (2,33). Niekorzystna pod względem bezrobocia wśród ludzi młodych jest również sytuacja w obszarach 4 (2,04) i 5 (2,03), gdzie jest większa liczba osób bezrobotnych w wieku do 30 lat, aniżeli średnia dla gminy (1,83).

We wskazanych powyżej obszarach warto wdrożyć działania mające na celu ułatwienie młodym osobom wejście na rynek pracy oraz zniwelowanie lub uniknięcie wykluczenia społecznego, spowodowanego brakiem aktywności zawodowej.

Na podstawie art. 9 ust. 1 pkt 1 ustawy o rewitalizacji, obszar gminy może znajdować się w stanie kryzysowym z uwagi na koncentrację negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej, w szczególności takich jak: „niski stopień przedsiębiorczości czy słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw”.

Mając na uwadze powyższe analizie poddany został również aspekt rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy miasto Zambrów, który to przekłada się na wzrost zatrudnienia w gminie (a tym samym ograniczenie poziomu bezrobocia), a także wysokość dochodów gminy i tym samym znacząco wpływa na wysoki poziom życia jej mieszkańców.

Poniżej przeanalizowano liczbę funkcjonujących podmiotów gospodarczych i nowozarejestrowywanych podmiotów gospodarczych w gminie miasto Zambrów.

Tabela 38. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta

Wskaźnik - 3	
Obszar 1	6,72
Obszar 2	4,53
Obszar 3	13,90
Obszar 4	6,80
Obszar 5	6,63
Obszar 6	6,06
Obszar 7	11,01
Obszar 8	9,41
Obszar 9	5,51
Wartość referencyjna	6,27

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Tabela 39. Liczba podmiotów gospodarczych nowozarejestrowywanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2012-2016 - destymulanta

Wskaźnik - 4	
Obszar 1	0,25
Obszar 2	0,37
Obszar 3	0,00
Obszar 4	0,00
Obszar 5	0,44

Obszar 6	0,31
Obszar 7	1,05
Obszar 8	0,58
Obszar 9	0,14
Wartość referencyjna	0,35

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Analiza liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców wykazała najniższy wskaźnik przedsiębiorczości w obszarze 2 (4,53). Niższe wartości, aniżeli wartość referencyjna dla gminy Miasto Zambrów (6,27) odnotowano również w obszarach 5 (5,51) i 6 (6,06), co oznacza że na tych terenach funkcjonuje najmniej przedsiębiorstw.

W obszarach 3 i 4 w 2016 r. nie zarejestrowano nowych podmiotów gospodarczych, a najniższą aktywność gospodarczą odnotowano w obszarze 9 (0,14), a na obszarach 1 (0,25) i 6 (0,31) zarejestrowano mniej nowych działalności gospodarczych, aniżeli średnia dla gminy (0,35).

3.4.2.2. Podsumowanie

Z racji swego atrakcyjnego położenia, jak też rozbudowanej infrastruktury, Zambrów stanowi interesujące miejsce do inwestowania i rozwijania działalności gospodarczej. Sytuację gospodarczą miasta można zatem określić jako stale poprawiającą się.

Do analizy sfery gospodarczej wykorzystano następujące wskaźniki, które pomogły w diagnozie tego obszaru: wskaźnik obciążenia demograficznego, liczbę zarejestrowanych bezrobotnych w wieku do 30 lat, liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, oraz liczbę nowozarejestrowywanych podmiotów gospodarczych w gminie miasto Zambrów w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

W poniższej tabeli zaprezentowano wartości znormalizowane wskaźników oraz wartość wskaźnika syntetycznego Perkala (im wyższa wartość wskaźnika, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia stanu kryzysowego) z uwzględnieniem podziału gminy miasto Zambrów na 9 obszarów.

Biorąc pod uwagę dane zaprezentowane w tabeli można wnioskować, że wśród obszarów, które znajdują się w stanie kryzysowym wymienić należy przede wszystkim obszar 2 (3,06). Zjawiska kryzysowe występują również na obszarach 4 (0,86), 9 (0,47) i 8 (0,25).

Tabela 40. Wskaźnik syntetyczny Perkala - sfera gospodarcza

Obszar	Wskaźniki znormalizowane				Wskaźnik Perkala	Liczba wskazań powyżej* średniej
	1	2	3	4		
1	0,44	-1,17	0,20	0,33	-0,19	2
2	0,98	1,57	0,59	-0,08	3,06	3
3	0,06	-1,19	-1,08	1,14	-1,07	2

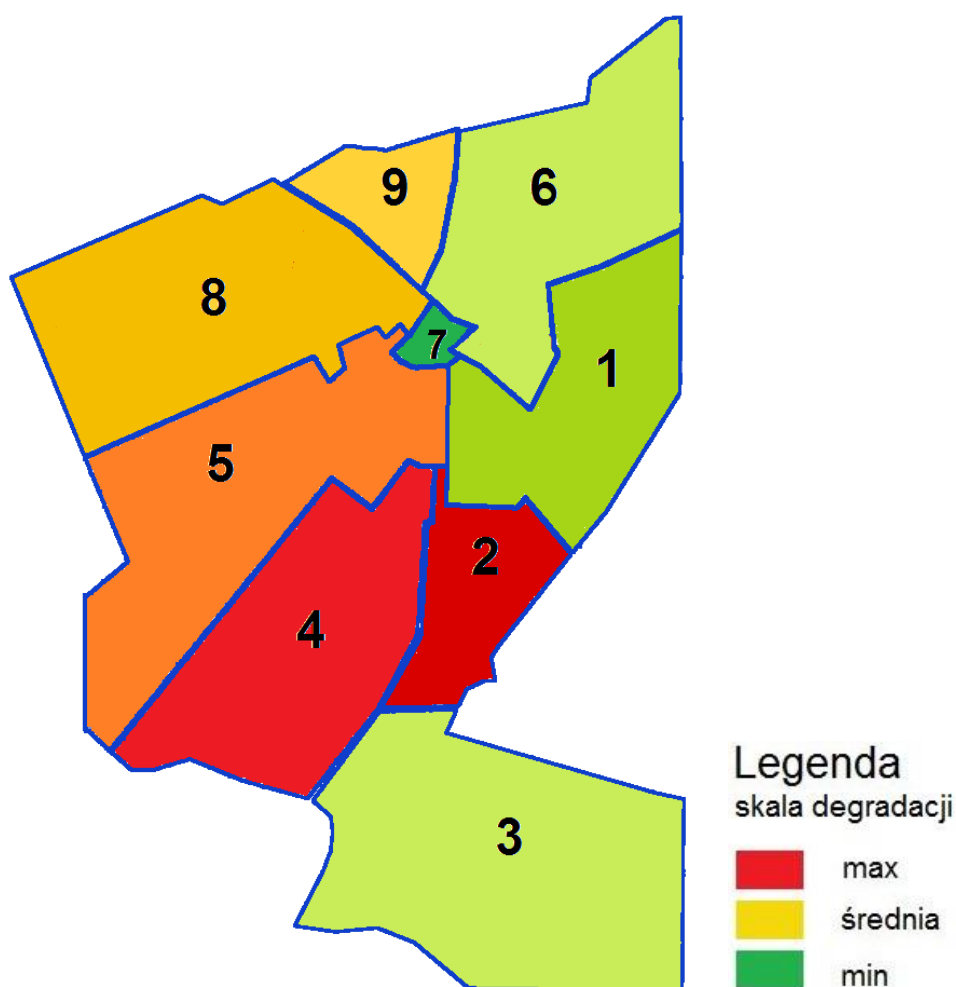
4	-1,14	0,68	0,18	1,14	0,86	2
5	-1,37	0,65	0,22	-0,29	-0,79	1
6	-1,20	-0,09	0,32	0,12	-0,86	2
7	1,76	-0,66	-0,56	-2,27	-1,73	1
8	0,07	1,21	-0,28	-0,76	0,25	2
9	0,36	-0,99	0,41	0,68	0,47	3

*poniżej dla destymulant

Legenda:

1. Wskaźnik obciążenia demograficznego - stymulanta
2. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku do 30 lat w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
3. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru CEIDG w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta
4. Liczba podmiotów gospodarczych nowozarejestrowywanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2012-2016 - destymulanta

Rysunek 21. Strefa gospodarcza - podsumowanie w ujęciu przestrzennym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Sumaryczny wskaźnik wartości znormalizowanych wskazuje na wysokie bądź bardzo wysokie nasilenie negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej na obszarach 2, 4, 5, 8 i 9. Obszar 2 i 4 charakteryzuje się najtrudniejszą sytuacją gospodarczą, mierzoną w prawie wszystkich wymiarach analizy (3 odchylenia od średniej).

Skuteczne zaplanowanie przemian w lokalnej gospodarce, jest niezwykle ważne bowiem wpływa na wzrost jej konkurencyjności i atrakcyjność dla pracowników oraz potencjalnych inwestorów. Ponadto duża aktywność gospodarcza wskazuje na zdrową tkankę społeczną, przejawiająca inicjatywę, co prowadzi do poprawy jakości życia i poziomu rozwoju społecznego.

3.4.3. Analiza sfery przestrzenno-funkcjonalnej

Według zapisów art. 9 ust. 1 pkt 3 ustawy o rewitalizacji, obszar gminy znajduje się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych, w przypadku „niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych”.

Mając na uwadze powyższe dokonano diagnozy na tej płaszczyźnie w oparciu o następujące wskaźniki zestawione w tabeli poniżej.

Tabela 41. Zebrane dane do wskaźników delimitacji – sfera przestrzenno-funkcjonalna

Dane	Wartość dla całej gminy	Dane dla poszczególnych obszarów funkcjonalnych								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
STREFA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA										
Liczba ludności na km2 (wskaźnik gęstości zaludnienia)	1147,36	1196,75	5433,69	78,13	277,67	572,95	572,95	5824,43	448,33	2097,78
Liczba lokali socjalnych	28	0	7	0	11	2	0	2	6	0
Liczba budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej	286	25	80	8	9	20	100	12	19	13
Liczba zabytków wpisanych do rejestru zabytków województwa podlaskiego	54	1	28	1	0	4	0	12	8	0
Liczba przystanków komunikacji miejskiej	26	0	11	4	0	0	6	2	1	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

3.4.3.1. Analiza natężenia zjawisk kryzysowych dla poszczególnych wskaźników w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

W gminie miasto Zambrów średnia gęstość zaludnienia wynosi 1147,36 os./km². Analiza gęstości zaludnienia na terenie poszczególnych obszarów pozwala zauważyć, że wartość ww. wskaźnika powyżej średniej odnotowano na obszarach 7 (5824,43), 2 (5433,69), 9 (2097,78) i 1 (1196,75).

Powyższe świadczy o koncentracji ludności na tych obszarach, co wynika z ich funkcji centrotwórczej. Skoncentrowane są tu najważniejsze funkcje gminne, tj. administracyjna, handlowa i usługowa, mieszkaniowa, a także edukacyjna.

Tabela 42. Wskaźnik gęstości zaludnienia - liczba ludności na 1 km² - stymulanta

Wskaźnik - 1	
Obszar 1	1196,75
Obszar 2	5433,69
Obszar 3	78,13
Obszar 4	277,67
Obszar 5	572,95
Obszar 6	572,95
Obszar 7	5824,43
Obszar 8	448,33
Obszar 9	2097,78
Wartość referencyjna	1147,36

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

W ramach sfery przestrzenno-funkcjonalnej poddano analizie liczbę mieszkań socjalnych (komunalnych) w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Wyższe wartości, aniżeli wartość referencyjna (0,13) odnotowano w następujących obszarach: 4 (1,50), 8 (0,44) i 7 (0,26).

Tabela 43. Liczba lokali socjalnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 2	
Obszar 1	0,00
Obszar 2	0,12
Obszar 3	0,00
Obszar 4	1,50
Obszar 5	0,11
Obszar 6	0,00
Obszar 7	0,26
Obszar 8	0,44
Obszar 9	0,00
Wartość referencyjna	0,13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Na terenie Gminy Miasto Zambrów znajdują się 54 zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa podlaskiego. Obiekty te – często o funkcjach mieszkaniowych - są bardzo często w złym stanie technicznym, co przekłada się na obraz stanu zasobu mieszkaniowego na obszarze gminy. Biorąc pod uwagę wysoką degradację elementów przestrzenno-kulturowych podlegających ochronie powyższy wskaźnik w analizie potraktowano jako stymulanty rewitalizacji. Odchylenie w górę od wartości referencyjnej wskazuje bowiem na sytuację kryzysową i większą potrzebę działań rewitalizacyjnych w zakresie restauracji i ochrony zabytkowych zasobów gminy.

Procentowo najwięcej zabytków znajduje się w obszarze 2 (28 zabytków stanowiących 51,9 % ogółu zabytków w gminie) i 7 (12 zabytków stanowiących 22,2 % ogółu). Wartości wyższe od średniej referencyjnej (0,25) odnotowane w obszarach 7 (1,57), 8 (0,58), 2 (0,50) i 3 (0,34) oznaczają, iż w danej strefie znajduje się więcej zabytków aniżeli ogółem dla gminy.

Tabela 44. Liczba zabytków wpisanych do rejestru zabytków województwa podlaskiego w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta

Wskaźnik - 3	
Obszar 1	0,04
Obszar 2	0,50
Obszar 3	0,34
Obszar 4	0,00
Obszar 5	0,22
Obszar 6	0,00
Obszar 7	1,57
Obszar 8	0,58
Obszar 9	0,00
Wartość referencyjna	0,25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

W ramach analizy sfery przestrzenno-funkcjonalnej ocenie poddano również poziom obsługi komunikacyjnej badając liczbę przystanków komunikacji miejskiej przypadającą na 100 mieszkańców.

Należy jednak zaznaczyć, iż sieć komunikacji zbiorowej w mieście Zambrów jest słabo rozwinięta, ma charakter osiowy i nie odgrywa istotnego znaczenia w systemie komunikacji miejskiej, ponieważ większość mieszkańców porusza się własnymi środkami transportu.

Tabela 45. Liczba przystanków komunikacji miejskiej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta

Wskaźnik - 4	
Obszar 1	0,00
Obszar 2	0,20
Obszar 3	1,36
Obszar 4	0,00
Obszar 5	0,00

Obszar 6	0,08
Obszar 7	0,26
Obszar 8	0,07
Obszar 9	0,14
Wartość referencyjna	0,12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Analizując powyższe zestawienie obserwujemy, iż w obszarze 1, 4 i 5 nie ma w ogóle przystanków komunikacji miejskiej. Natomiast niższe wartości aniżeli wartość referencyjna wynosząca 0,26 odnotowano w obszarach: 8 (0,07) i 6 (0,08).

3.4.3.2. Podsumowanie

Korzystne warunki przestrzenno-funkcjonalne świadczą o potencjale i atrakcyjności danego obszaru, mogą one stać się przyczynkiem do przyciągnięcia nowych mieszkańców lub potencjalnych inwestorów, dlatego tak ważna jest ocena uwarunkowań przestrzennych i określenie obszarów problemowych w tym zakresie.

W celu wskazania obszarów, w których występuje wysokie bądź bardzo wysokie nasilenie negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej dokonano syntetycznej oceny sytuacji kryzysowej. W poniższej tabeli zaprezentowano wartości znormalizowane wskaźników oraz wartość wskaźnika syntetycznego Perkala (im wyższa wartość wskaźnika, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia stanu kryzysowego) z uwzględnieniem podziału gminy miasto Zambrów na 9 obszarów.

Biorąc pod uwagę dane zaprezentowane w tabeli można wnioskować, że wśród obszarów, które znajdują się w stanie kryzysowym wymienić należy: obszar 7 (4,86) i obszar 2 (2,71).

Tabela 46. Wskaźnik syntetyczny Perkala - sfera przestrzenno-funkcjonalna

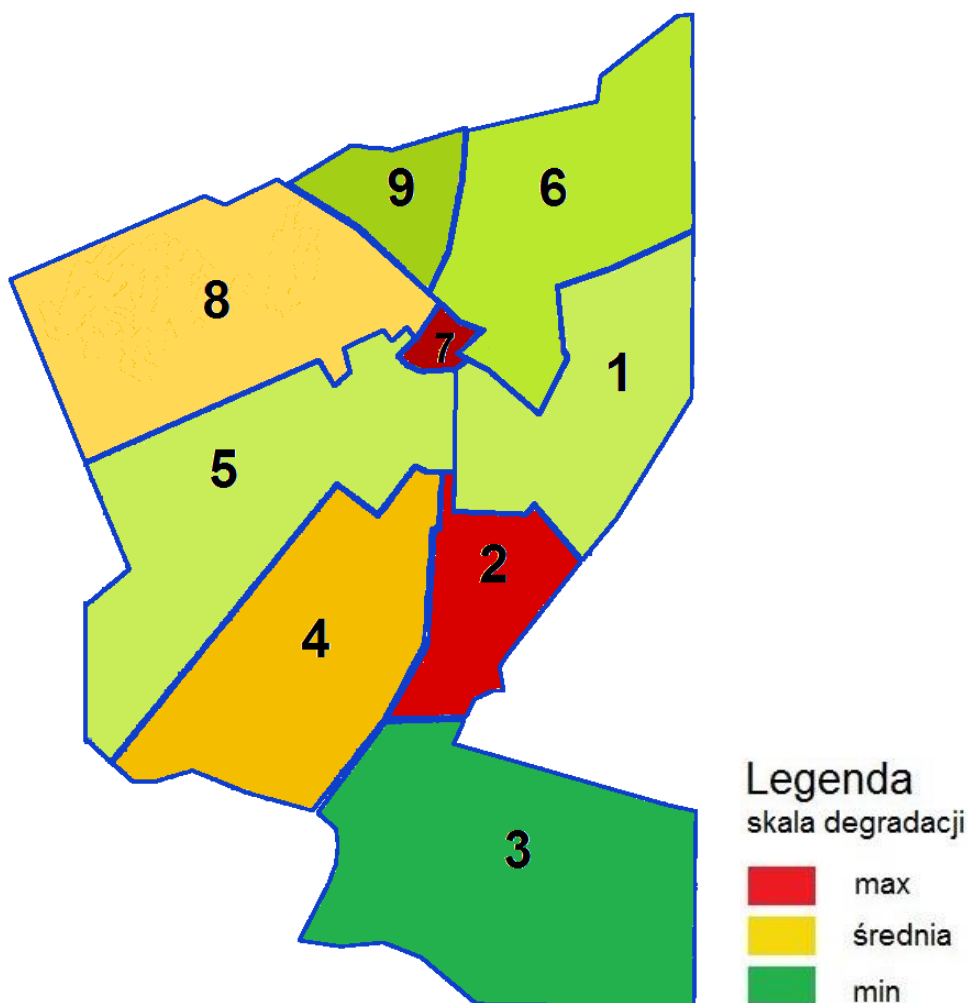
Obszar	Wskaźniki znormalizowane				Wskaźnik Perkala	Liczba wskazań powyżej* średniej
	1	2	3	4		
1	-0,43	-0,55	-0,67	0,57	-1,08	1
2	1,60	-0,38	0,29	0,08	1,60	2
3	-0,97	-0,55	-0,04	-2,77	-4,34	1
4	-0,88	1,51	-0,75	0,57	0,44	1
5	-0,73	-0,40	-0,30	0,57	-0,86	0
6	0,42	-0,55	-0,75	0,37	-0,51	1
7	1,79	-0,19	2,54	-0,08	4,06	3
8	-0,79	0,05	0,47	0,39	0,11	3
9	0,00	-0,55	-0,75	0,22	-1,09	0

*poniżej dla destymulant

Legenda:

1. Wskaźnik gęstości zaludnienia - liczba ludności na 1 km²
2. Liczba lokali socjalnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
3. Stopień skanalizowania - liczba budynków podłączonych do sieci kanalizacji miejskiej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta
4. Liczba zabytków wpisanych do rejestru zabytków województwa podlaskiego w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
5. Liczba przystanków komunikacji miejskiej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta

Rysunek 22. Strefa przestrzenno-funkcjonalna - podsumowanie w ujęciu przestrzennym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Sumaryczny wskaźnik wartości znormalizowanych wskazuje na wysokie bądź bardzo wysokie nasilenie negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej na obszarach 7, 2, 4 i 8. Obszar 7 charakteryzuje się najtrudniejszą sytuacją, mierzoną prawie we wszystkich wymiarach analizy (4,06; 3 odchylenia od średniej). Sytuację kryzysową i potrzebę działań rewitalizacyjnych zdiagnozowano również w obszarze 2 (1,60); 2 odchylenia od średniej.

Problemy przestrzenno-funkcjonalne o mniejszym natężeniu występują również w obszarach 4 (0,44) i 8 (0,11).

3.4.4. Analiza sfery technicznej

W toku delimitacji obszarów zdegradowanych zbadano również aspekt sfery technicznej, czyli stan infrastruktury technicznej w gminie miasto Zambrów. Analiza tej sfery umożliwiła ocenę jakości życia mieszkańców i wskazanie obszarów problemowych z jakimi boryka się gmina w tym zakresie.

Do zdiagnozowania występujących problemów w tej sferze wykorzystano następujące dane zestawione w tabeli poniżej.

Tabela 47. Zebrane dane do wskaźników delimitacji – sfera techniczna

Kryterium	Dane	Wartość dla całej gminy	Dane dla poszczególnych obszarów funkcjonalnych								
			1	2	3	4	5	6	7	8	9
SFERA TECHNICZNA											
stan techniczny lokali i budynków infrastruktury publicznej	liczba budynków w stanie dobrym	71	5	33	0	1	1	19	7	4	1
	liczba budynków wymagających remontu o charakterze bieżącym	24	1	3	0	1	1	5	2	11	0
	liczba budynków wymagających remontu o charakterze kapitalnym	66	6	2	0	0	0	55	2	0	1
Liczba budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej		286	25	80	8	9	20	100	12	19	13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

3.4.4.1. Analiza natężenia zjawisk kryzysowych dla poszczególnych wskaźników w sferze technicznej

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 4 o stanie kryzysowym na obszarze gminy świadczą również wskaźniki charakteryzujące sferę techniczną, a są to w szczególności „degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie

z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska”.

Mając na uwadze powyższe analizie poddano wskaźniki, dotyczące liczby lokali i budynków infrastruktury publicznej wymagających remontu w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Wyższe wartości wskaźnika, aniżeli średnia wartość dla gminy miasto Zambrów (0,11), odnotowano w obszarach: 8 (0,80), 7 (0,26) i 4 (0,14), co wskazuje na największą liczbę lokali i budynków infrastruktury publicznej wymagających remontu o charakterze bieżącym w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Tabela 48. Liczba lokali i budynków infrastruktury publicznej wymagających remontu o charakterze bieżącym w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta

Wskaźnik - 1	
Obszar 1	0,04
Obszar 2	0,05
Obszar 3	0,00
Obszar 4	0,14
Obszar 5	0,05
Obszar 6	0,07
Obszar 7	0,26
Obszar 8	0,80
Obszar 9	0,00
Wartość referencyjna	0,11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Natomiast najwięcej budynków wymagających remontu o charakterze kapitalnym w przeliczeniu na 100 mieszkańców znajduje się w obszarze 6 (0,75) – 55 budynków, co stanowi aż 83,3 % ogółu wszystkich budynków w gminie kwalifikujących się do generalnego remontu.

Tabela 49. Liczba lokali i budynków infrastruktury publicznej wymagających remontu o charakterze kapitalnym w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta

Wskaźnik - 2	
Obszar 1	0,25
Obszar 2	0,04
Obszar 3	0,00
Obszar 4	0,00
Obszar 5	0,00
Obszar 6	0,75
Obszar 7	0,26
Obszar 8	0,00
Obszar 9	0,07
Wartość referencyjna	0,30

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Zbadano również stopień przyłączy do sieci ciepłowniczej w gminie Miasto Zambrów.

Tabela 50. Liczba budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta

Wskaźnik - 3	
Obszar 1	1,03
Obszar 2	1,43
Obszar 3	2,71
Obszar 4	1,22
Obszar 5	1,10
Obszar 6	1,36
Obszar 7	1,57
Obszar 8	1,39
Obszar 9	0,92
Wartość referencyjna	1,31

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Bazując na powyższym zestawieniu wskaźnika, obserwujemy niższą wartość miernika, aniżeli wartość referencyjna dla gminy (1,31) odnotowano w obszarach 9 (0,92), 1 (1,03), 5 (1,10) i 4 (1,22), co oznacza że na tych terenach występuje najmniej budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

3.4.4.2. Podsumowanie

Do analizy sfery technicznej wykorzystano wskaźniki, które świadczą o poziomie rozwoju technicznego gminy i ukazują występowanie zjawisk kryzysowych w sferze technicznej. Analizie poddano dane dotyczące liczby lokali i budynków infrastruktury publicznej wymagających remontu w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

W poniższej tabeli zaprezentowano wartości znormalizowane wskaźników oraz wartość wskaźnika syntetycznego Perkala (im wyższa wartość wskaźnika, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia stanu kryzysowego) z uwzględnieniem podziału gminy miasto Zambrów na 9 obszarów.

Tabela 51. Wskaźnik syntetyczny Perkala - sfera techniczna

Obszar	Wskaźniki znormalizowane			Wskaźnik Perkala	Liczba wskazań powyżej* średniej
	1	2	3		
1	-0,49	0,42	0,76	0,68	1
2	-0,44	-0,49	-0,03	-0,96	0
3	-0,67	-0,64	-2,61	-3,92	0
4	-0,10	-0,64	0,37	-0,37	2
5	-0,44	-0,64	0,63	-0,45	1
6	-0,38	2,57	0,10	2,28	1

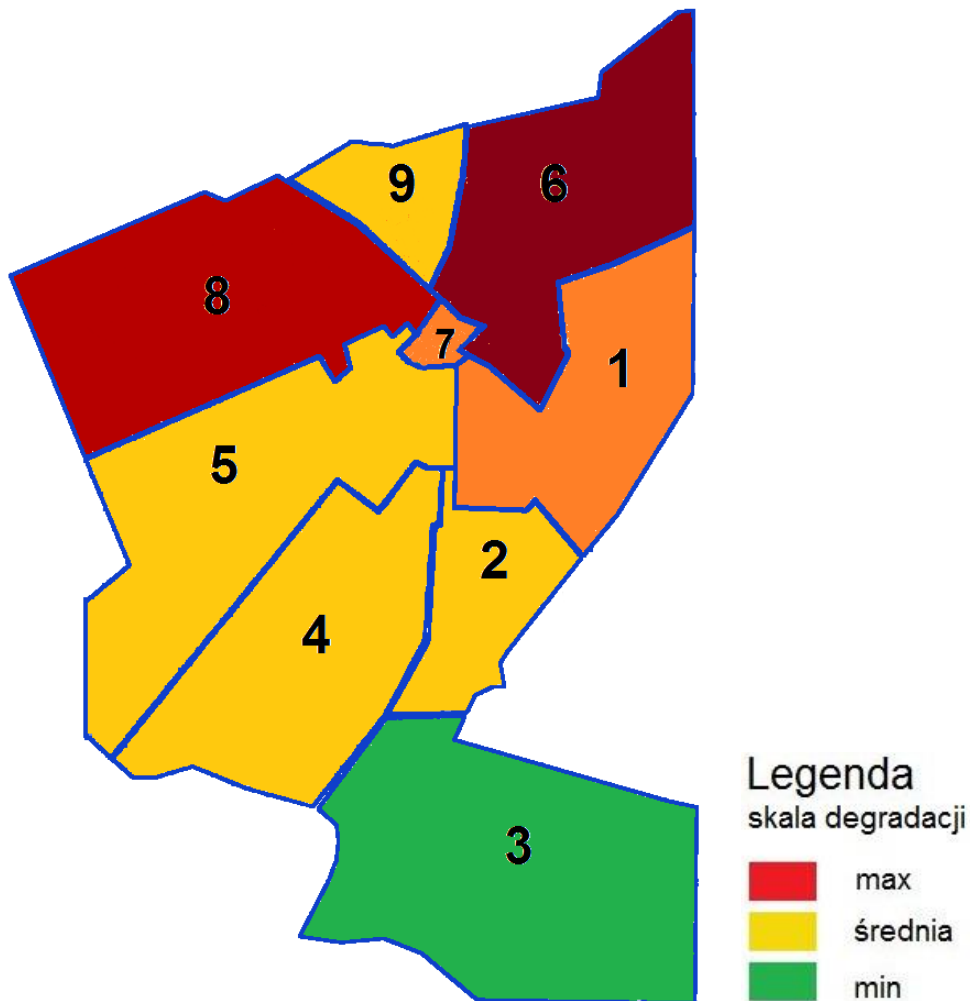
7	0,42	0,48	-0,33	0,58	1
8	2,67	-0,64	0,05	2,08	1
9	-0,67	-0,34	0,99	-0,02	1

*poniżej dla destymulant

Legenda:

1. Liczba lokali i budynków infrastruktury publicznej wymagających remontu o charakterze bieżącym w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
2. Liczba lokali i budynków infrastruktury publicznej wymagających remontu o charakterze kapitalnym w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta
3. Liczba budynków podłączonych do sieci kanalizacji miejskiej w stanie średnim w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta
4. Liczba budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej w stanie średnim w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta

Rysunek 23. Strefa techniczna - podsumowanie w ujęciu przestrzennym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Biorąc pod uwagę dane zaprezentowane w tabeli powyżej można wnioskować, że wśród obszarów, które znajdują się w stanie kryzysowym wymienić należy: obszar 6 (2,28), i 8 (2,08). Niekorzystne zjawiska w sferze technicznej występują również na obszarach: 1 (0,68) i 7 (0,58).

3.4.5. Analiza sfery środowiskowej

W procesie wyznaczenia obszarów kryzysowych wymagających działań interwencyjnych w ramach procesu rewitalizacji nie można pomijać analizy problemów w sferze środowiskowej. Dobra kondycja środowiskowa, ma bowiem wpływ na jakość życia mieszkańców oraz stanowi o atrakcyjności i potencjale danego obszaru.

Gmina Miasto Zambrów zlokalizowana jest na terenie „Zielonych Płuc Polski”, terenie o najmniej zmienionym i zanieczyszczonym środowisku naturalnym. Cały obszar strefy podlaskiej (do której należy gmina) został zaklasyfikowany pod względem stężenia SO₂, NO₂, Ołowiu, Niklu, Kadmu, Arseniu, Benzenu, Tlenku węgla, Ozonu, Pyłu PM_{2,5} do poziomu A (2013 r.). Ogólny stan jakości powietrza w województwie podlaskim, a tym samym w Gminie Miasto Zambrów, można więc uznać jako dobry.

Teren miasta cechuje się zurbanizowaną przestrzenią charakterystyczną dla terenów miejskich. Zaistniałe procesy urbanistyczne nie zniszczyły równowagi między miastem, a środowiskiem przyrodniczym. Ponadto władze miasta w trosce o zdrowie mieszkańców, jak również o estetykę miasta stale realizują działania ukierunkowane na poprawę stanu środowiska.

W poniższej tabeli zaprezentowano dane zebrane do analizy sfery środowiskowej.

Tabela 52. Zebrane dane do wskaźników delimitacji – sfera środowiskowa

Dane	Wartość dla całej gminy	Dane dla poszczególnych obszarów funkcjonalnych								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
STREFA ŚRODOWISKOWA										
Wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej (w %)	84	83	61	90	95	86	84	69	77	73
Liczba budynków podłączonych do sieci kanalizacji miejskiej	1706	254	162	93	160	183	237	46	166	405

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

3.4.5.1. Analiza natężenia zjawisk kryzysowych dla poszczególnych wskaźników w sferze środowiskowej

W dobie narastającej w sposób niepokojącej tendencji do wzrostu terenów zainwestowanych kosztem terenów biologicznie czynnych analizie poddano wzajemną relację struktury przestrzennej miasta i środowiska przyrodniczego.

Najmniej obszarów wolnych od zabudowy w stosunku do powierzchni gminy ogółem, pokrytych głównie roślinnością, znajduje się w obszarze 2 (61%). System przyrodniczy

miasta mniej korzystny niż średnia dla gminy (84%) obserwuje się również na obszarach: 7 (69%), 9 (73%), 8 (77%) i 1 (83%).

Tabela 53. Wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej (niezabudowanej) w obszarach ogółem - destymulanta

Wskaźnik - 1	
Obszar 1	83%
Obszar 2	61%
Obszar 3	90%
Obszar 4	95%
Obszar 5	86%
Obszar 6	84%
Obszar 7	69%
Obszar 8	77%
Obszar 9	73%
Wartość referencyjna	84%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Do analizy kondycji środowiskowej gminy miasto Zambrów wykorzystano również wskaźnik obrazujący stopień skanalizowania gminy. Wyższe wartości wskaźnika wskazują na mniejsze obciążenie na danym obszarze środowiska przyrodniczego. Najmniej budynków, które posiadają czynne przyłącze do sieci kanalizacyjnej zlokalizowanych jest w obszarze 2 (2,89). Niższe wartości od średniej referencyjnej (7,83) odnotowano również w obszarach 6 (3,22) i 7 (6,03).

Tabela 54. Stopień skanalizowania – liczba budynków podłączonych do sieci kanalizacji miejskiej w przeliczeniu na 100 mieszkańców – destymulanta

Wskaźnik – 2	
Obszar 1	10,47
Obszar 2	2,89
Obszar 3	31,53
Obszar 4	21,77
Obszar 5	10,02
Obszar 6	3,22
Obszar 7	6,03
Obszar 8	12,11
Obszar 9	28,60
Wartość referencyjna	7,83

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

3.4.5.2. Podsumowanie

Do analizy sfery środowiskowej wykorzystano wskaźnik, który obrazuje aktualną sytuację ekologiczną i środowiskową gminy. W poniższej tabeli zaprezentowano wartości znormalizowane wskaźnika oraz wartość wskaźnika syntetycznego Perkala (im wyższa wartość wskaźnika, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia stanu kryzysowego) z uwzględnieniem podziału gminy miasto Zambrów na 9 obszarów.

Tabela 55. Wskaźnik syntetyczny Perkala - sfera środowiskowa

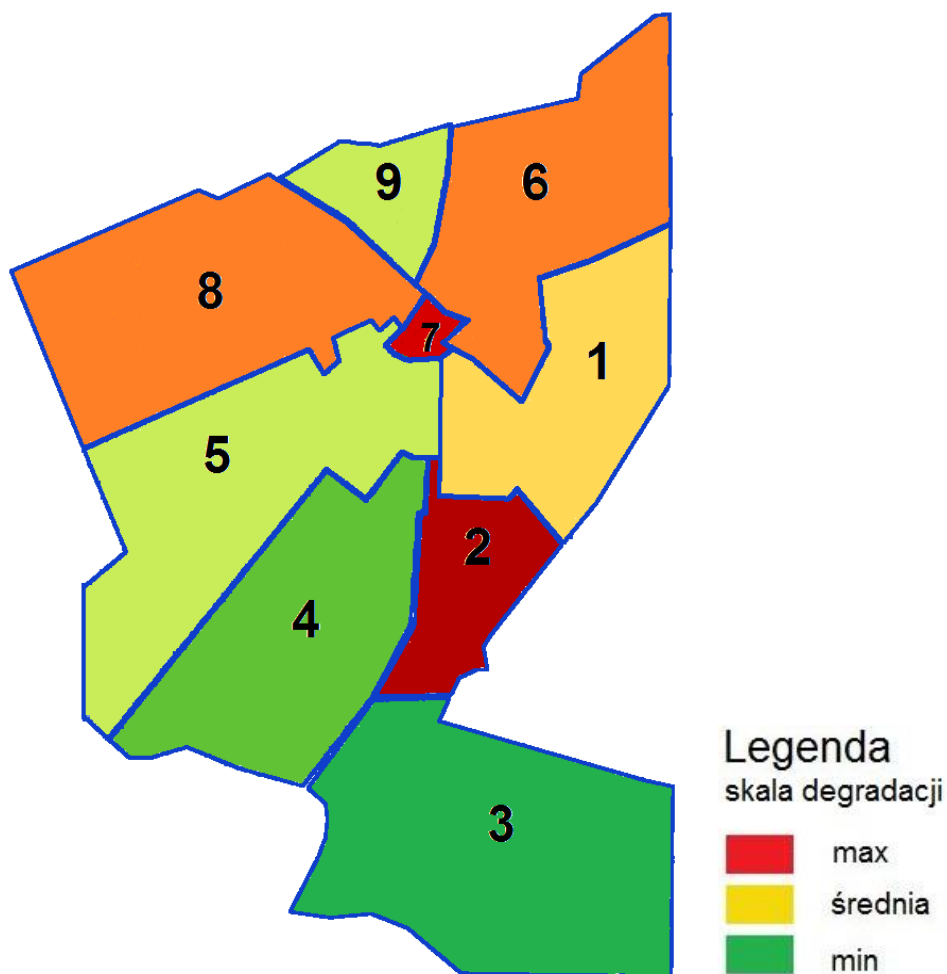
Obszar	Wartości znormalizowane wskaźnika		Wskaźnik Perkala	Liczba wskazań poniżej średniej
	1	2		
1	-0,32	0,36	0,04	1
2	1,85	1,11	2,96	2
3	-1,01	-1,73	-2,74	0
4	-1,50	-0,76	-2,26	0
5	-0,61	0,40	-0,21	0
6	-0,42	1,08	0,66	1
7	1,06	0,80	1,86	2
8	0,27	0,19	0,47	1
9	0,67	-1,44	-0,77	1

*poniżej dla destymulant

Legenda:

1. Wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej (niezabudowanej) w obszarach ogółem - destymulanta
2. Stopień skanalizowania – liczba budynków podłączonych do sieci kanalizacji miejskiej w przeliczeniu na 100 mieszkańców – destymulanta

Rysunek 24. Strefa środowiskowa - podsumowanie w ujęciu przestrzennym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Gmina Miasto Zambrów wykazuje się świadomością jaką rolę pełni zieleń na terenach zurbanizowanych oraz jak wpływa na kształtowanie jakości i stanu środowiska w mieście i przy planowaniu przestrzennym ma na uwadze rozwój terenów zielonych i ochronę przed degradacją powierzchni biologicznie czynnych.

Biorąc pod uwagę wartości znormalizowane i wskaźnik syntetyczny zaprezentowane w tabeli nr 48 można wnioskować, że wśród obszarów, które znajdują się w najmniej korzystnej sytuacji w zakresie wzajemnej relacji struktury przestrzennej i środowiska przyrodniczego, i wykazują najniższy stopień skanalizowania, należy wymienić przede wszystkim obszary: 2 (2,96) i 7 (1,86). Odchylenia od wartości referencyjnej i tym samym problemy środowiskowe zdiagnozowano także na obszarach: 6 (0,66), 8 (0,47), i w mniejszym stopniu na obszarze 1 (0,04).

4. OBSZARY ZDEGRADOWANE

4.1. Zasięg przestrzenny obszaru wymagającego wsparcia

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 (j.t. Dz. U. z 2015 r., poz. 1777 ze zm.), zwanej dalej ustawą, rewitalizacja stanowi *proces wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki.*

Obszar zdegradowany, o którym mowa powyżej, to *przestrzeń która charakteryzuje się występowaniem negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz przynajmniej jednej ze sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej, które wpływają na pogorszenie jakości życia mieszkańców.*

Zasięg przestrzenny obszarów zdegradowanych został określony zgodnie z Ustawą z dnia 9 października o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 r. poz. 1777) i Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020. **Delimitacja obszaru zdegradowanego została przeprowadzona na podstawie wyników analizy przyjętych wskaźników, która ujawniła szczególną koncentrację problemów i wysoką skalę natężenia negatywnych zjawisk na badanych obszarach zdegradowanych.**

Proces wyznaczenia obszaru wymagającego wsparcia składał się z kilku etapów:

- I. wyznaczenie jednostek urbanistycznych, tj. jednostki analityczne (okręgi badawcze) o jednorodnej strukturze i podobnej charakterystyce, dla których możliwe jest pozyskanie danych dotyczących zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych oraz technicznych,
- II. pozyskanie niezbędnych danych statystycznych oraz przeprowadzenie analizy wskaźnikowej za pomocą wskaźnika syntetycznego metodą Perkala. Następnie na podstawie przyjętej metodyki oraz przyjętych mierników dokonanie normalizacji wskaźników w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej oraz środowiskowej.
- III. wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, tj. obszarów, dla których w wyniku analizy zdiagnozowano kryzys z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz zidentyfikowano problemy w pozostałych sferach. Następnie biorąc pod uwagę szczególną koncentrację negatywnych zjawisk, i dodatkowo uwzględniając wnioski z konsultacji społecznych został wyłonienie obszaru rewitalizacji dla Gminy Miasto Zambrów.

Wyznaczenie, opis oraz analizę problemów na obszarze zdegradowanym przeprowadzono na podstawie zestawienia wiarygodnych i mierzalnych danych pozyskanych przede wszystkim z Urzędu Miasta Zambrów oraz jednostek organizacyjnych: Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zambrowie, Powiatowego Urzędu Pracy w Zambrowie, Powiatowej Komendy Policji w Zambrowie, i in.. Prezentacja danych statystycznych gminy Miasto Zambrów ukazała złożoność i wielowymiarowość omawianych zagadnień i zjawisk. Analiza pięciu sfer funkcjonowania gminy i jej mieszkańców odsłoniła trudności, z którymi boryka się miasto Zambrów. Zidentyfikowane problemy występują w każdej z badanych sfer: społecznej, gospodarczej, przestrzenno- funkcjonalnej, technicznej oraz środowiskowej.

Tabela Nr 56 przedstawia wyniki delimitacji dla Gminy Miasto Zambrów, gdzie zdiagnozowane negatywne problemy w poszczególnych sferach zostały oznaczone symbolem "1", a ich brak symbolem "0". Obszary, w których wystąpił problem w sferze społecznej oraz dodatkowo przynajmniej w jednej z pozostałych sfer zostały uznane za zdegradowane.

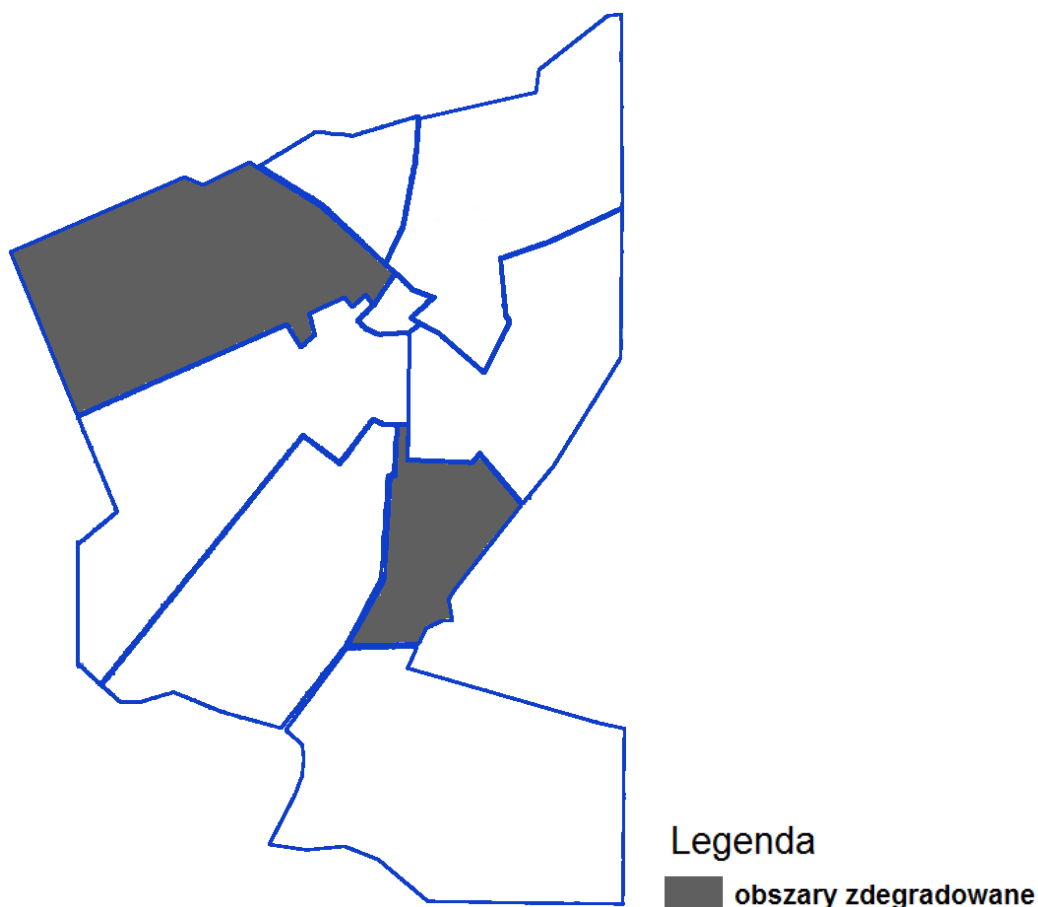
Tabela 56. Obszary zdegradowane – podsumowanie

Obszary	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcyjna	Sfera techniczna	Sfera środowiskowa	Obszar zdegradowany
1	0	0	0	0	0	0
2	1	1	1	0	1	1
3	0	0	0	0	0	0
4	0	1	0	0	0	0
5	0	1	0	1	0	0
6	0	0	1	0	0	0
7	0	0	1	0	1	0
8	1	1	1	0	1	1
9	0	1	0	0	1	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Obszary zdegradowane zostały przedstawione na poniższym rysunku

Rysunek 25. Obszar zdegradowane w gminie miasto Zambrów w ujęciu przestrzennym

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z Wytycznymi w Zakresie Rewitalizacji w Programach Operacyjnych na lata 2014-2020 obszar objęty rewitalizacją może stanowić maksymalnie 20% obszaru Gminy oraz być zamieszkały przez nie więcej niż 30% mieszkańców tej Gminy. Zgodnie z ww. dokumentem obszar rewitalizacji to obszar który obejmuje całość lub część obszaru zdegradowanego, gdzie występuje szczególna koncentracja negatywnych zjawisk. W skład obszaru rewitalizacji mogą również wejść obszary występowania problemów przestrzennych, takich jak tereny poprzemysłowe, powojaskowe lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

W Gminie Miasto Zambrów za tereny zdegradowane uznano obszar 2 i 8, gdzie problemy wykazano w każdej ze sfer, poza sferą techniczną. Obszary zdegradowane zamieszkuje 6984 osób, co stanowi 32,04% ogółu mieszkańców i zajmują one łącznie 21,53% powierzchni Gminy. Odsetek dotyczący powierzchni i ludności przekracza maksymalne wartości, jakie zawarte są w Ustawie z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji. Z tego powodu spośród terenów zdegradowanych należało wyłonić obszar rewitalizacji, który nie przekracza 20% powierzchni Gminy oraz nie zamieszkuje go więcej niż 30% ludności. Obszar ten wskazano na podstawie wartości sumarycznego wskaźnika degradacji (wskaźnika syntetycznego Perkala).

W Tabeli Nr 57 przedstawiono wyniki delimitacji przeprowadzonej dla Gminy Miasto Zambrów na podstawie analizy wskaźnikowej w pięciu sferach, na podstawie której wyłonił się obszar rewitalizacji. Łącznie przeanalizowano 28 wskaźników, a wyniki normalizacji i wartość syntetycznego wskaźnika Perkala przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 57. Obszary zdegradowane - zestawienie syntetycznych wskaźników

Obszary	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera techniczna	Sfera środowiskowa	WSKAŹNIK SYNTETYCZNY PERKALA
1	-2,87	-1,13	-0,32	0,68	0,04	-3,60
2	14,22	2,78	1,57	-0,96	2,96	20,57
3	2,24	-0,29	-6,94	-3,92	-2,74	-11,65
4	-4,89	1,58	0,81	-0,37	-2,26	-5,14
5	-3,28	0,76	-0,23	-0,45	-0,21	-3,42
6	-1,06	-0,88	-0,41	2,28	0,66	0,59
7	-1,76	-3,21	3,73	0,58	1,86	1,21
8	10,72	0,31	0,16	2,08	0,47	13,74
9	-7,35	0,07	-0,10	-0,02	-0,77	-8,17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Wyższą wartość wskaźnika syntetycznego Perkala, należy interpretować jako obszar, na którym skoncentrowane są negatywne zjawiska. Uwzględniając aspekt społeczny, jako jeden z najważniejszych wskaźników definiujący negatywne zjawisko na wskazanym obszarze, wyodrębniono obszar który cechują się największymi przekroczeniami w pięciu sferach. Najwyższa wartość zsumowanych wskaźników wystandaryzowanych i tym samym koncentracja zjawisk kryzysowych została wykazana na obszarze 2 (20,57).

Analiza wskaźnikowa umożliwiła wyznaczenie wartości sumarycznego wskaźnika degradacji społecznej, na podstawie którego dokonano hierarchizacji jednostek analitycznych, wg poziomu natężenia negatywnych zjawisk. Po przeprowadzeniu diagnozy oraz analizie wszystkich wskaźników obszar 2 został uznany za obszar rewitalizacji.

Dodatkowo słuszność wyboru potwierdza najniższa w całej gminie aktywność obywatelska na tym obszarze. Biorąc pod uwagę frekwencję w wyborach samorządowych w 2014 r. najniższą frekwencję odnotowano w obwodzie 12. (aleja Wojska Polskiego Nr 41, 41A, 41B, 41C, 41D, 43, 49A, 49B, 49C, ulice: Elektryczna, Magazynowa). Granice okręgu wyborczego 12 pokrywają się z obszarem 2, który na podstawie rzetelnej diagnozy wyłoniono do rewitalizacji.

W poniższej tabeli przedstawiono charakterystykę obszaru rewitalizacji.

Tabela 58. Charakterystyka obszaru rewitalizacji

Obszar 2	Nazwa obszaru (wykaz ulic)	Powierzchnia w km ²	% powierzchni i gminy	Liczba ludności	% całości ludności gminy
	Aleja Wojska Polskiego do torów, Legionowa, Grunwaldzka, Magazynowa, Przykoszarowa, Elektryczna	1,033	5,43%	5613	25,75%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

Program rewitalizacji obejmuje teren miasta położony w południowo-wschodniej części miasta. Obszar ten zajmują 5,43 % powierzchni Gminy oraz liczy 25,75 % ogółu mieszkańców Gminy.

Obszar rewitalizowany zamyka się wyraźnie wyodrębnionymi granicami w układzie przestrzennym miasta. Granice tego terenu zostały określone przez układ ulic już istniejących. Od południa ogranicza go ulica Elektryczna i przesuwając się dalej, zgodnie ze wskazówkami zegara, trzeba wskazać na przebieg granicy na ulicy Przykoszarowa, która stanowi zachodnią granicę obszaru rewitalizowanego. Następnie granica przebiega ulicą Wojska Polskiego do torów. Ulica Legionowa jest północną granicą obszaru rewitalizowanego. Wschodnią granicę wyznacza przebieg ulicy Magazynowej. Ulica Wojska Polskiego charakteryzuje się znacznym natężeniem ruchu drogowego.

Program rewitalizacji dotyczy obszaru o istotnym znaczeniu dla rozwoju Gminy Miasto Zambrów. Historycznie teren ten został ukształtowany przez budowę koszar wojsk carskich w XIX w. Teren ten funkcjonuje na mapie miasta i w świadomości mieszkańców Zambrowa jako Osiedle Koszary. Na wskazanym obszarze znajduje się zespół budynków pokoszarowych, które obecnie pełnią funkcję budynków mieszkalnych objętych programem rewitalizacji, będących w większości w administracji Zarządu Nieruchomościami w Zambrowie Sp. z o.o. Na tym terenie znajduje się także 25 budynków Zambrowskiej Spółdzielni Mieszkaniowej objętych programem.

Kompleks budynków pokoszarowych został wpisane na listę obiektów objętych prawną ochroną konserwatorską w dniu 16 stycznia 1989 r. Wpisu do rejestru zabytków dokonano pod nr A-382 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łomży.

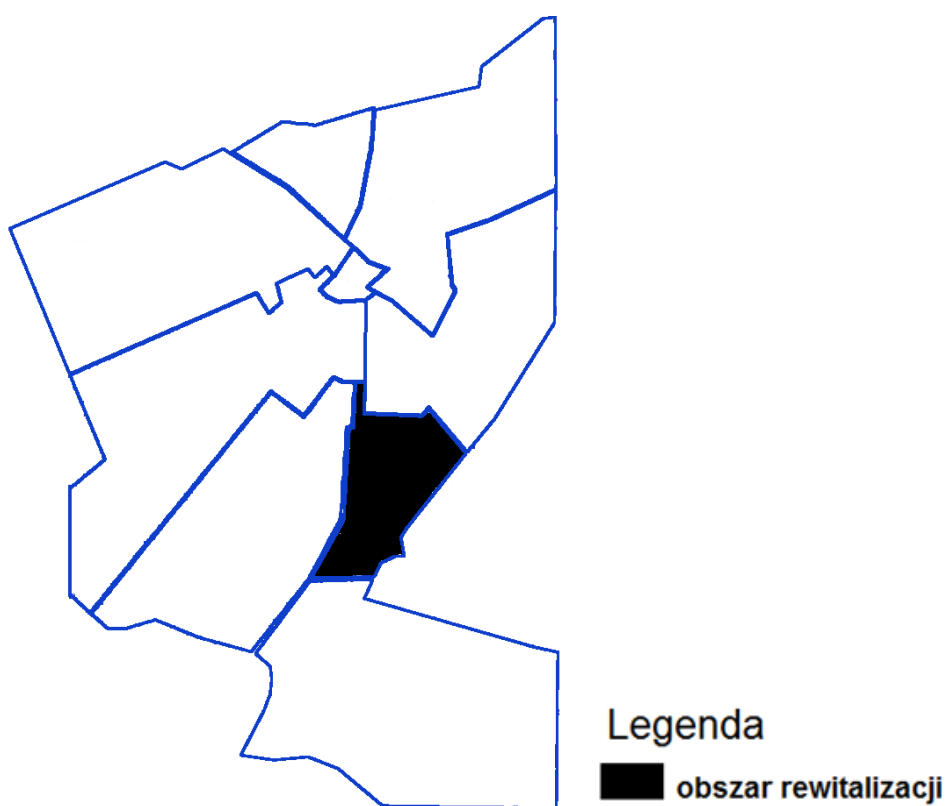
Na obszarze tym znajduje się także 15 obiektów budowlanych i lokali włączonych do programu należących do różnych podmiotów gospodarczych, w tym 5 należących do Powszechnej Spółdzielni Spożywców „Społem” w Zambrowie, które pełnią rolę placówek handlowych i magazynowych. W sąsiedztwie obszaru rewitalizowanego położone są liczne zakłady i centrum handlowe. Od ponad 50 l. Koszary służą miastu jako budynki mieszkalne, administracyjne, oświatowe oraz zakłady pracy. W obszarze rewitalizowanym funkcjonuje

park przemysłowy, który powstał w budynkach po dawnych zakładach „Zamtex”. Na obszarze znajdują się w dalszym ciągu nieruchomości będące własnością ZPB Zamtex w likwidacji, w złym stanie technicznym.

W obszarze wskazanym do rewitalizacji występują duże zaniedbania w sferze środowiskowej i funkcjonalno-przestrzennej, np. ubytki architektoniczne, zdewastowane, niezagospodarowane miejsca przestrzeni publicznej, brak miejsc rekreacji, wypoczynku, zabaw, miejsc parkingowych, występują również miejsca niebezpieczne, gdzie szerzą się niekorzystne zjawiska społeczne.

Obszar rewitalizacji wskazany na podstawie wykonanych analiz i danych zawartych w diagnozie został przedstawiony graficznie na poniższym rysunku.

Rysunek 26. Obszar rewitalizacji w gminie miasto Zambrów w ujęciu przestrzennym

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że odnotowane wskaźniki dla obszaru wskazanego do rewitalizacji znacząco odbiegają do wskaźników dla pozostałej części miasta. Odchylenie to wskazuje na nawarstwianie się trudności, które prowadzą do degradacji tego obszaru. Potrzeba działań rewitalizacyjnych na wskazanym powyżej obszarze wynika z zaistniałych licznych problemów w różnych sferach, począwszy od najważniejszej sfery społecznej, a skończywszy na sferze środowiskowej. Na wyłonionym do rewitalizacji obszarze zdegradowanym, znajdującym się w stanie kryzysowym koncentrują się negatywne zjawiska społeczne, w szczególności bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niski poziom kapitału społecznego, oraz występują na nim negatywne zjawiska: gospodarcze, środowiskowe, oraz przestrzenno-funkcjonalne.

Prawidłowość tę potwierdzają również dane z badań ankietowych mieszkańców miasta zrealizowanych na potrzeby opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów. Dane te wraz z danymi przedstawionymi wcześniej potwierdzają słuszność wyboru tego rejonu miasta do programu.

Obszar rewitalizacji został wskazany w sposób obiektywny w oparciu o zróżnicowane narzędzia, metody i techniki badawcze. W celu zdiagnozowania problemów dokonano analizy danych zastanych, przeprowadzono badania ankietowe, wśród potencjalnych odbiorców i beneficjentów LPR. Wyniki przeprowadzonych badań stanowią uzupełnienie wcześniej przeprowadzonej analizy desk research. Dopelnieniem prowadzonych badań uczyniono analizę wskaźnikową, która pozwoliła zobrazować natężenie i koncentrację zjawisk kryzysowych i wyłonić obszar rewitalizacji.

Na podstawie przeprowadzonych analiz należy stwierdzić, że zasadnym jest prowadzenie działań rewitalizacyjnych na wskazanym obszarze. Diagnoza obszaru stanowiącego o problematycznym charakterze gminy Miasto Zambrów, pozwoli na dokonanie zmian, które w przyszłości pozwolą ograniczyć bariery rozwojowe gminy.

4.2. Analiza SWOT obszaru rewitalizacji

Rewitalizacja jest przedsięwzięciem wielowymiarowym, rozłożonym w czasie, uzależnionym od trudnych do przewidzenia czynników, dlatego należy w sposób systematyczny, na każdym etapie procesu rewitalizacji analizować uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne.

Aby pogłębić analizę stanu obszaru rewitalizacji przeprowadzono identyfikację i klasyfikację czynników wewnętrznych (mocne i słabe strony) i zewnętrznych (szanse i zagrożenia) warunkujących rozwój obszaru objętego badaniem wykorzystano jedną z najpopularniejszych, a zarazem najskuteczniejszych metod analitycznych - analizę SWOT. Przyjęta metoda obejmuje zderzenie ze sobą mocnych i słabych stron z szansami i zagrożeniami i pozwala określić pozycję (wyeksponować potencjał) badanego obszaru, a także możliwość osłabienia lub wzmocnienia siły oddziaływania tych czynników. Przedstawiona analiza SWOT ukazuje atuty i słabe strony obszaru miasta poddanego procesom rewitalizacji.

Wykorzystując tę metodologię analizy wskazuje się kierunki działań zmierzające do poprawy istniejącej sytuacji. Analiza została wykonana w formie tabelarycznej, w ujęciu uwarunkowań rozwojowych wewnętrznych i zewnętrznych. Poszczególne czynniki, ujęte w analizie SWOT zostały ustalone warsztatowo, a następnie poddane rangowaniu przez uczestników spotkania w trakcie sesji warsztatowej w dniu 02.06.2017 r. Podczas spotkania ustalona została hierarchia czynników (od najważniejszego do najmniej ważnego) zaliczonych do mocnych i słabych stron oraz do szans i zagrożeń. Dla każdego czynnika i przypisano odpowiednią wagę w skali od +1 do +5 w przypadku uwarunkowań pozytywnych oraz w skali od -5 do -1 w przypadku uwarunkowań negatywnych i wyliczono średnią arytmetyczną siły ich obecnego oddziaływania na obszar rewitalizacji.

Analizę SWOT przeprowadzono w odniesieniu do obszaru rewitalizacji, a wyniki przeprowadzonych analiz prezentują poniższe tabele.

MOCNE STRONY		
Lp.	Kluczowe mocne strony	Siła oddziaływania mocnej strony od +1 do +5
1.	Wzrost poziomu kształcenia	+5
2.	Wysoki współczynnik skanalizowania, istnienie nowoczesnej	+5

MOCNE STRONY		
Lp.	Kluczowe mocne strony	Siła oddziaływania mocnej strony od +1 do +5
	oczyszczalni ścieków	
3.	Możliwość kształcenia w szkołach średnich o profilu rolniczym	+5
4.	Selektywna zbiórka i zagospodarowanie odpadów	+5
5.	Możliwość wykorzystania wolnych obiektów na cele opieki społecznej	+5
6.	Wzrastająca liczba podmiotów gospodarczych	+5
7.	Zagospodarowanie przestrzenne	+5
8.	Przetwórstwo owocowo-warzywne	+5
9.	Otwartość i życzliwość mieszkańców	+ 5
10.	Wysoki czynnik zwodociągowania	+ 4,8
11.	Sprzyjająca polityka miasta w stosunku do potencjalnych inwestorów i przedsiębiorców	+ 4,7
12.	Atrakcyjne tereny do zagospodarowania na cele przemysłowe	+ 4,6
13.	Istniejące studium zagospodarowania przestrzennego	+ 4,5
14.	Dobrze rozwinięty sport szkolny	+ 4,5
15.	Znaczny odsetek osób w wieku produkcyjnym	+4,5
16.	Nowoczesne wysypisko śmieci i prawidłowa gospodarka odpadami	+4,5
17.	Położenie przy drogach tranzytowych	+ 4,4
18.	Położenie miasta	+4
19.	Poprawa energetyczna budynków mieszkaniowych poprzez docieplanie zewnętrzne	+ 3,8
20.	Duża liczba wolnej i taniej siły roboczej	+ 3,8
21.	Wysoko specjalistyczna produkcja mleczarska	+ 3,3
22.	Poprawa estetyki budynków i osiedli mieszkaniowych	+ 3
23.	Rozwój lokalnego przetwórstwa żywności oraz powstanie produktów lokalnych	+2

SŁABE STRONY		
Lp.	Kluczowe słabe strony	Siła oddziaływania słabej strony od -1 do -5
1.	Mała aktywność gospodarcza i przedsiębiorczość mieszkańców	-5
2.	Wysoka stopa bezrobocia	-5
3.	Niska mobilność bezrobotnych mieszkańców miasta	-5
4.	Zagrożenia patologiami społecznymi, jak np. alkoholizm, niktynizm	-5
5.	Duża skala potrzeb remontowych - szczególnie gospodarki komunalnej	-5
6.	Problem bezpańskich psów	-5
7.	Brak terenów przygotowanych pod przyszłe inwestycje (uzbrojenia)	-5
8.	Brak Domu Spokojnej Starości	-5
9.	Brak ścieżek rowerowych	-5

SŁABE STRONY		
Lp.	Kluczowe słabe strony	Siła oddziaływania słabej strony od -1 do -5
10.	Spadająca liczba urodzeń	-5
11.	Brak kapitału na rozpoczęcie działalności gospodarczej	-5
12.	Zagrożenie ze strony młodocianych osób naruszających ustalony ład i porządek np. chuligaństwo, wandalizm	- 4,7
13.	Małe zainteresowanie inwestorów wolnymi obiektami przemysłowymi	- 4,5
14.	Brak mieszkań socjalnych i komunalnych	- 4,5
15.	Problem alkoholizmu wśród młodzieży	- 4,3
16.	Niski poziom dochodów ludności	- 4,3
17.	Zły stan techniczny dróg	-4
18.	Niewystarczająca baza sportowo-rekreacyjna	-4
19.	Duża uciążliwość ruchu tranzytowego	- 4
20.	Niewielkie perspektywy zawodowe dla młodych, wykształconych mieszkańców miasta i odpływ wykształconej młodzieży do większych ośrodków miejskich	-3,9
21.	Mała dostępność do wysokokwalifikowanej kadry medycznej w ramach usług finansowanych przez kasę chorych	- 3,8
22.	Duża liczba nieekologicznych kotłowni w budynkach jednorodzinnych i przemysłowych	-3,7
23.	Mała liczba miejsc noclegowych i niski standard całorocznych obiektów noclegowych	-3
24.	Zaniedbania wychowawcze dzieci i młodzieży, szczególnie w rodzinach-domach patologicznych	-2
25.	Niskie kwalifikacje siły roboczej	-1
26.	Zjawisko bezrobocia długotrwałego	-1

SZANSE ZEWNĘTRZNE TKWIĄCE W OTOCZENIU		
Lp.	Kluczowe szanse	Siła oddziaływania szansy od +1 do +5
1.	Bliskość położenia aglomeracji warszawskiej	+5
2.	Położenie na szlaku tranzytowym z zachodu na wschód	+5
3.	Rozwinięte kontakty handlowe z innymi regionami kraju	+ 5
4.	Położenie w obszarze Zielonych Płuc Polskich	+ 4,5
5.	Korzystne położenie komunikacyjne	+ 4,4
6.	Brak emisji szkodliwych gazów i pyłów	+ 4,3
7.	Niski wskaźnik inflacji	+4
8.	Bliskość ośrodków akademickich w Białymstoku, Warszawie i Łomży	+ 4
9.	Szanse rozwoju gospodarczego ze względu na położenie	+ 4
10.	Aktywność władz miasta w przezwyciężaniu barier ograniczających rozwój miasta	+ 4
11.	Wsparcie rozwoju miasta z Funduszy Unii Europejskiej	+ 3,8
12.	Podstawy do aktywnych działań w zakresie pozyskiwania	+ 3,7

SZANSE ZEWNĘTRZNE TKWIĄCE W OTOCZENIU		
Lp.	Kluczowe szanse	Siła oddziaływania szansy od +1 do +5
	inwestorów: tworzenie dyspozycyjnych obszarów dla rozwoju działalności przemysłowej, produkcyjnej i usługowej	

ZAGROŻENIA ZEWNĘTRZNE TKWIĄCE W OTOCZENIU		
Lp.	Kluczowe zagrożenia	Siła oddziaływania zagrożenia od -1 do -5
1.	Monopolistyczna pozycja producentów mediów (woda, co, gaz)	-5
2.	Położenie w rejonie słabego rozwoju gospodarczego	-5
3.	Zły stan techniczny dróg krajowych	-5
4.	Utrzymanie się wysokiego poziomu bezrobocia,	- 5
5.	Niewystarczające środki na pomoc społeczną	- 5
6.	Brak stabilnej polityki prorodzinnej ze strony państwa	- 5
7.	Brak systemów wsparcia budownictwa mieszkaniowego	- 4,8
8.	Niedostateczne środki finansowe dla kas chorych na ochronę zdrowia	- 4,7
9.	Wpływ negatywny mediów na kształtowanie postaw i zachowań wśród młodzieży	-4,5
10.	Brak motywacyjnej funkcji zasiłków do podejmowania zatrudnienia	- 4,3
11.	Patologie społeczne, w szczególności alkoholizm, przemoc w rodzinie	- 4
12.	Duża odległość od silnych ośrodków przemysłowych	- 3,8
13.	Niedostateczne środki subwencji oświatowej dla samorządów (brak środków na zajęcia pozalekcyjne, na naukę jęz. obcych, na wyposażenie pracowni przedmiotowych, na prowadzenie świetlic, na pomoc psychologiczno-pedagogiczną, na doradców metodycznych, na stypendia socjalne i zasiłki dla uczniów, na doszkalać nauczycieli)	- 3,7
14.	Brak środków na modernizację dróg	- 3,7
15.	System prawny powodujący długotrwałą procedurę rozpoczęcia realizacji inwestycji	- 3,5
16.	Brak wystarczających środków finansowych z budżetu państwa na skuteczną walkę z bezrobociem	- 3
17.	Bardzo niskie nakłady na instytucje kultury i sportu	- 3

Szanse rozwojowe miasta zostały w tyle za mocnymi stronami. Średnia ocena szans rozwojowych to 4,3 punktu, podczas gdy średnia cech określających mocne strony obszaru rewitalizacji wynosi ponad 4,4 punktu. Za największe szanse rozwojowe uznano położenie na szlaku tranzytowym z zachodu na wschód, bliskość aglomeracji warszawskiej i rozwinięte kontakty handlowe z innymi regionami kraju.

Średnia ocena wskazanych zagrożeń osiągnęła wartość 4,3 punktu, podczas gdy średnia ocena słabych cech została określona na 3,7 punktu. Największego zagrożenia

upatruje się w wysokim bezrobociu i braku wystarczających środków finansowych na walkę z bezrobociem, w braku stabilnej polityki prorodzinnej ze strony państwa. Wśród zagrożeń o wysokiej sile oddziaływania wskazywano również monopolistyczną pozycję producentów mediów, położenie w rejonie słabego rozwoju gospodarczego i zły stan techniczny dróg krajowych.

5. POWIĄZANIA PROGRAMU Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI

W niniejszym rozdziale przedstawiono powiązania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów z dokumentami strategicznymi w zakresie rozwoju przestrzenno-gospodarczego na poziomie wspólnotowym, a także zgodność z założeniami planów strategicznych zarówno na poziomie krajowym, regionalnym, jak i lokalnym.

Powiązania Programu z wieloma dokumentami o charakterze strategicznym udowadniając tym samym, iż zaplanowane w dokumencie przedsięwzięcia rewitalizacyjne wykazują komplementarność z celami i zadaniami wskazanymi w dokumentach wdrażanych na szczeblach od lokalnego, po krajowy i wspólnotowy, a ich realizacja podniesie efektywność podejmowanych działań.

5.1. Powiązania z dokumentami wspólnotowymi

Karta Lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich

Karta Lipska podkreśla potrzebę opracowania strategii zintegrowanego rozwoju miejskiego, przy uwzględnieniu aspektu ekonomicznego, społecznego i ekologicznego, a także wymiaru zdrowotnego i kulturowego oraz zdolności instytucjonalnych państwa.

Ponadto prowadzenie polityki zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich winno uwzględniać warunki i potrzeby lokalne oraz zasadę pomocniczości. Karta opisuje narzędzia wykorzystywane do wdrażania programów zintegrowanego rozwoju oraz podaje główne zalecenia dotyczące krajowych polityk miejskich.

LPR dla miasta Zambrów realizuje podejście ujęte w Karcie Lipskiej. Program uwzględnia szeroki wymiar zintegrowanego rozwoju miasta zarówno w aspekcie ekonomicznym, społecznym, jak również zwraca uwagę na warunki i potrzeby lokalne.

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Dokument „Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” (dalej zwany Europa 2020) jest unijną strategią rozwoju na najbliższe dziesięciolecie, stanowiącą najwyższy poziom odniesienia przy programowaniu strategicznym każdego poziomu programowania państw Unii Europejskiej. Dostosowanie się do wytycznych ma wymiar cywilizacyjny. Formułując zapisy Strategii, w szczególności nadrzędne wytyczne kierunkowe planowania strategicznego należy zwrócić uwagę na następujące kwestie:

„(...) Strategia Europa 2020 obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;*

- *Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;*
- *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną”.*

Lokalny Program Rewitalizacji miasta Zambrów na lata 2016-2022 roku zwraca szczególną uwagę na takie zagadnienia, jak rozwój innowacji, wspieranie zatrudnienie i rozwój rynku pracy oraz walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

5.2. Powiązania z dokumentami krajowymi

Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo

Strategia Rozwoju Kraju 2020 oparta jest na scenariuszu stabilnego rozwoju. Celem głównym strategii średniookresowej staje się wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne – *Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna*, w których koncentrować się będą główne działania oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych. Strategia średniookresowa wskazuje działania polegające na usuwaniu barier rozwojowych, w tym słabości polskiej gospodarki, ujawnionych przez kryzys gospodarczy, jednocześnie jednak koncentrując się na potencjałach społeczno-gospodarczych i przestrzennych, które odpowiednio wzmocnione i wykorzystane będą stymulowały rozwój.

Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów w latach 2017-2022 wpisuje się w miejski wymiar Strategii Rozwoju Kraju 2020 pod kątem osiągnięcia spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności (DSRK)

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 jest dokumentem o charakterze analitycznym, stanowiącym opis nowego projektu cywilizacyjnego, zorientowanego na przyszłość w perspektywie do 2030 roku. Główne wyzwanie dla długookresowej polityki rozwoju, wobec wzrastających nierówności zarówno między obszarami wiejskimi i miejskimi, między zachodem a wschodem kraju, a także coraz wyraźniejszych kontrastów jakości życia wewnątrz dużych miast, dotyczy wspierania najbardziej dynamicznych obszarów oraz wyrównywania szans rozwojowych obszarów słabszych.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów w latach 2017-2022 odpowiada na wyzwanie wspierania obszarów słabszych poprzez rozwijanie i kreowanie ich potencjałów, i tym samym wpisuje się w cele i założenia DSRK.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jest to najważniejszy dokument dotyczący zagospodarowania przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych

do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

Dokument mówi o konieczności współpracy miast i ich obszarów funkcjonalnych, podkreślając dużą rolę zarówno ośrodków miejskich jak i ośrodków subregionalnych. Wskazuje na elementy decydujące o mobilności mieszkańców i wpływające na decyzje o wyborze miejsca zamieszkania i pracy. Są to zarówno rozwiązania w zakresie transportu publicznego oraz dostępność infrastruktury społecznej, w tym budownictwa mieszkaniowego i pozostałej infrastruktury, oraz działania związane z rewitalizacją obszarów zdegradowanych.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju, stanowiąc integralny element polityki rozwoju, aktywnie wspomaga osiągnięcie celów rozwojowych oraz rozwiązywanie konfliktów i kolizji przestrzennych dzięki uwzględnieniu uwarunkowań i wymagań wynikających z cech poszczególnych elementów przestrzeni: systemu gospodarczego i społecznego, infrastruktury, struktury osadniczej, środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Lokalny Program Gminy Miasto Zambrów w latach 2017-2022 uwzględnia założenia KPZK 2030 w szczególności w zakresie efektywnego wykorzystania przestrzeni i budowania potencjału do wzrostu konkurencyjności i zatrudnienia.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020 Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR)

Konkurencyjność regionów w znacznym stopniu kreowana jest przez ich główne ośrodki miejskie. W ostatnich latach obserwuje się jednak w miastach wzrost liczby obszarów koncentrujących negatywne zjawiska społeczno-gospodarcze. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego podkreśla, że jednym z głównych wyzwań polityki regionalnej w odniesieniu do tego typu skoncentrowanych problemów rozwojowych jest znalezienie odpowiednich instrumentów wspomagania kompleksowej rewitalizacji i restrukturyzacji oraz uwzględnienie, w zakresie polityki regionalnej, działań dotychczas utożsamianych z polityką miejską. KSRR 2010-2020 zaleca podjęcie kompleksowych działań rewitalizacyjnych, od przeciwdziałania zjawiskom kryzysowym, po pobudzenie rozwoju społeczno-gospodarczego i poprawę jakości życia na obszarach zdegradowanych.

Do najważniejszych zagadnień, które powinny być brane pod uwagę przy projektowaniu i realizacji działań restrukturyzacyjnych i rewitalizacyjnych, należą:

- Działania nakierowane na wsparcie jakości kapitału ludzkiego,
- Tworzenie nowoczesnych miejsc pracy,
- Działania w zakresie infrastruktury technicznej,
- Działania wspierające modernizację i rozwój obiektów użyteczności publicznej znaczeniu subregionalnym,
- Wsparcie kompleksowych programów rewitalizacyjnych.

Kierunkowe założenia ujęte w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020 Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR) zostały uwzględnione przy opracowaniu Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022. Zgodnie z KSRR 2010-2020 w celu przywrócenia do życia obszarów zdegradowanych i stworzenia tam miejsc przyjaznych mieszkańcom, konieczne jest przeprowadzenie wieloetapowych i długookresowych działań rewitalizacyjnych, co uwzględnia opracowywany LPR.

Krajowa Polityka Miejska 2023 (KPM)

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju Krajowa Polityka Miejska (KPM) będzie dokumentem określającym planowane działania administracji rządowej dotyczące polityki miejskiej, uwzględniającym cele i kierunki określone w średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz krajowej strategii rozwoju regionalnego (art. 21b). Posłuży ona celowemu, ukierunkowanemu terytorialnie działaniu państwa na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych oraz wykorzystaniu ich potencjałów w procesach rozwoju kraju. KPM prezentuje kierunki działań rewitalizacyjnych i wskazuje, że najbardziej zaawansowanym procesem przemian w tkance miejskiej jest kompleksowa rewitalizacja, przeprowadzana na obszarach zdegradowanych.

Wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców będzie podstawowym celem Krajowej Polityki Miejskiej (KPM). Wszystkie miasta mają być dobrym miejscem do życia, z dostępem do wysokiej jakości usług z zakresu ochrony zdrowia, edukacji, transportu, kultury, administracji publicznej itp.

Głównymi podmiotami i adresatami Krajowej Polityki Miejskiej będą: instytucje rządowe, jednostki samorządu terytorialnego, mieszkańcy miast i organizacje ich zrzeszające, podmioty należące do sfery biznesu, nauki oraz sfery pozarządowej oraz korporacje samorządowe i podmioty reprezentujące obszary funkcjonalne miast (związki, stowarzyszenia itp.). Krajowa Polityka Miejska przyczyni się do zwiększenia efektywności działań wszystkich tych podmiotów oraz zaproponuje rozwiązania służące zapewnieniu kompleksowości ich działań. W szczególności Krajowa Polityka Miejska zdefiniuje zasady dla zapewnienia kompleksowości działań podmiotów publicznych tak, aby działania podejmowane w ramach zakresu zadań jednych podmiotów nie powodowały negatywnego wpływu na inne obszary. Tylko kompleksowe i komplementarne podejście pozwoli na realizację interesu publicznego w sposób optymalny i całościowy.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów w latach 2017-2022 nawiązuje w swoich założeniach do kierunków KPM. Podobnie jak to zawiera KPM, Program zakłada kompleksowe i komplementarne podejście do realizacji interesu publicznego.

Założenia do Narodowego Planu Rewitalizacji 2022 (NPR)

Narodowy Plan Rewitalizacji ma być dokumentem rządowym, który stworzy przyjazne warunki dla prowadzenia rewitalizacji w Polsce, np. poprzez projekty zmian w prawie, stworzenie spójnego systemu i określenie źródeł finansowania rewitalizacji, promowanie dobrych praktyk, dzielenie się wiedzą czy wypracowanie wzorcowych dokumentów. Skierowany on będzie przede wszystkim do samorządów, ale też do społeczności lokalnych, osób prywatnych, przedsiębiorców, organizacji samorządowych. NPR ma być odpowiedzią na niekorzystne procesy, które zachodzą na obszarach zdegradowanych, głównie w miastach. Te procesy i ich skutki to m.in. problemy ekonomiczne, niszcząca infrastruktura (np. budynki, ulice), osłabienie relacji społecznych. Skala potrzeb jest bardzo duża – wg opracowania Instytutu Rozwoju Miast „Skala degradacji miast w Polsce”, nawet 20% obszarów miejskich wymaga rewitalizacji. Dotyczy to niemal 2,4 mln mieszkańców naszego kraju.

NPR to także reakcja na negatywne zjawiska i tendencje w miastach, np. chaotyczne rozpraszanie zabudowy miejskiej – tzw. rozlewanie się miast, wyludnianie się ich centrów, spadek liczby mieszkańców w ośrodkach miejskich, dominacja indywidualnego transportu

samochodowego nad transportem publicznym, zanieczyszczenie powietrza. NPR ma promować ideę „powrotu do miast” – zwartych w zabudowie, ograniczających emisyjność, charakteryzujących się dbałością o zieloną infrastrukturę i jednocześnie przyjaznych mieszkańcom. Horyzont czasowy dokumentu to 2022 rok. Wyznaczenie go związane jest z jednej strony z dużymi środkami dostępnymi dla Polski z budżetu UE na lata 2014–2020 (przewiduje się, że na szeroko rozumianą rewitalizację będzie to nie mniej niż 25 mld zł), a z drugiej umożliwi zbudowanie mocnych podstaw dla krajowych instrumentów, po jego zakończeniu.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów w latach 2017-2022 uwzględni wszystkie zalecenia dotyczące programów rewitalizacji, określonych w założeniach do NPR. ZPR poprzez realizację kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych przyczyni się do tworzenia zwartej zabudowy, ograniczenia emisyjności, dbałości o „zieloną” infrastrukturę i uczyni miasto przyjaznym mieszkańcom.

5.3. Powiązania z dokumentami regionalnymi

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2020 jest kluczowym dokumentem określającym zasady, obszary i kierunki interwencji polityki rozwoju regionu w horyzoncie czasowym niewykraczającym poza okres objęty aktualnie obowiązującą średniookresową strategią rozwoju kraju. Polityka regionalna jest ukierunkowana na wzmocnienie i wykorzystanie potencjałów endogenicznych terytoriów dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – kreowania wzrostu, zatrudnienia i spójności. Wizja Strategii wyraża stan województwa podlaskiego w przyszłości, które ma być „zielone, otwarte, dostępne i przedsiębiorcze”.

Przyjęte w dokumencie cele strategiczne zakładają równoległe prowadzenie działań w ramach trzech kierunków, które mają zapewnić:

1. Wzrost przedsiębiorczości i konkurencyjności gospodarki
2. Rozwój krajowych i międzynarodowych powiązań społeczno-gospodarczych regionu
3. Wzrost jakości życia mieszkańców

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 poprzez działania rewitalizacyjne stymulujące ponadregionalny wzrost przedsiębiorczości i konkurencyjności lokalnej gospodarki opartej na wiedzy, innowacjach i zrównoważonym rozwoju, wykazuje zgodność z przedmiotowym dokumentem w obszarach:

Cel 1 Konkurencyjna gospodarka

Cel operacyjny 1.1: Rozwój przedsiębiorczości;

Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorców

Cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu;

Cel operacyjny 1.5. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych;

Cel 2 Powiązania krajowe i międzynarodowe

Cel operacyjny 2.1. Aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym;

Cel operacyjny 2.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej

Cel operacyjny 2.3. Rozwój partnerskiej współpracy transgranicznej

Cel 3 Jakość życia

Cel operacyjny 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych;

Cel operacyjny 3.2. Poprawa spójności społecznej

Cel operacyjny 3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego;

Cel operacyjny 3.4. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 (RPOWP)

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 (RPOWP) stanowi instrument realizacji *Umowy Partnerstwa* i realizuje cele i założenia *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*. RPOWP na lata 2014-2020 obejmuje 33 priorytety inwestycyjne w ramach 9 celów tematycznych, ujętych w 10 osiach priorytetowych.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 wykazuje zgodność z przedmiotowym dokumentem w następujących obszarach:

Oś priorytetowa I Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu

Cele szczegółowe:

- Pobudzenie przedsiębiorczości;
- Zapewnienie dostępności terenów inwestycyjnych oraz poprawa gospodarczego wizerunku regionu.

Oś priorytetowa II Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa

Cele szczegółowe:

- Podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia;
- Tworzenie nowych miejsc pracy oraz rozwój przedsiębiorczości;
- Podniesienie kwalifikacji, kompetencji i umiejętności osób pracujących oraz ich dostosowanie do potrzeb regionalnej gospodarki.

Oś priorytetowa III Czysta Energia

Cele szczegółowe:

- Zwiększony poziom produkcji energii z odnawialnych źródeł energii w generacji rozproszonej;
- Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej;
- Obniżona emisyjność pyłów w ośrodkach miejskich województwa; Lepsza jakość powietrza w ośrodkach miejskich województwa)

Oś priorytetowa VII Poprawa spójności społecznej

Cele szczegółowe:

- Poprawa integracji społecznej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych;
- Ułatwienie dostępu do zatrudnienia osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym).

Oś priorytetowa VIII Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej

Cel szczegółowy:

- Wzmocnienie spójności lokalnej poprzez rewitalizację fizyczną, gospodarczą, społeczną obszarów zmarginalizowanych.

Oś priorytetowa IX Rozwój lokalny

Cel szczegółowy:

- Poprawa dobrobytu społeczności lokalnych poprzez wzmocnienie kapitału społecznego i zwiększenie zaangażowania w rozwój lokalny.

5.4. Powiązania z dokumentami lokalnymi

Strategia Rozwoju Miasta Zambrów na lata 2012-2022

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów ma charakter strategiczno-operacyjny, i jest dokumentem realizującym zapisy Strategii Rozwoju Miasta Zambrów na lata 2012-2022 roku, z zakresu rewitalizacji w gminie Zambrów.

W dokumencie szczególny akcent został położony na podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej ośrodka i rozwój gospodarczy - z jednej strony - oraz na bezpieczeństwo i troskę o jakość życia społeczności lokalnej - z drugiej. Misja: „Zambrów - prężnym ośrodkiem ponadlokalnym o korzystnym położeniu geograficznym, wyposażonym w dobrą infrastrukturę techniczną, rozwijającym się gospodarczo w harmonii ze środowiskiem naturalnym, atrakcyjnym dla inwestorów, bezpiecznym i przyjaznym mieszkańcom, dbającym o rosnącą jakość życia społeczności lokalnej”.

Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 wpisuje się w następujące cele i zadania określone w Strategii:

I. Zambrów miastem rozwijającym się gospodarczo, atrakcyjnym dla inwestorów

I.A Tworzenie warunków do inwestowania w mieście

I.B Promocja miasta w kraju i za granicą

II. Zambrów miastem o rozwiniętej infrastrukturze technicznej

II.A Poprawa jakości i rozbudowa infrastruktury drogowej

II.B Zapewnienie prawidłowej gospodarki odpadami

II.C Tworzenie warunków do rozwoju budownictwa oraz poprawa istniejącej substancji mieszkaniowej

II.D Modernizacja i rozbudowa sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, ciepłej, gazowej

III. Zambrów miastem rosnącej jakości życia

III.A Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego

III.B Przeciwdziałanie patologicznym uzależnieniom

III.C Rozwój form opieki społecznej

III.D Rozwój bazy rekreacyjno-sportowej

III.E Tworzenie miejsc kulturalnego spędzania czasu

III.F Podnoszenie standardu bazy oświatowej

III.G Ochrona wartości kulturowych

III.G.1 Rewitalizacja zespołu koszarowego.

IV. Zambrów prężnym ośrodkiem ponadlokalnym integrującym sąsiednie gminy

IV.A Organizacja wspólnych imprez rekreacyjno-sportowych, kulturalnych, oświatowych

IV.B Prowadzenie wspólnych inwestycji z powiatem i sąsiednimi gminami

IV.C Rozwój zorganizowanych form współdziałania ponadlokalnego

IV.D Wspólna promocja z innymi samorządami.

Działania rewitalizacyjne uwzględnione w Strategii Rozwoju Miasta Zambrów zostały przedstawione w analizie SWOT, m.in. pkt 11 „brak koncepcji związanej z rewitalizacją budynków koszarowych” str. 45. Zad. strateg. dot. obsz.: I.A.3, I.B.1, II.C.3, III.A.1, III.A.2, III.B.1, III.B.2, III.D.5, III.G.1 Rewitalizacja zespołu koszarowego, IV.A.1, IV.C.2, str. 49-59.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Zambrów na lata 2011 – 2020

Misja i cele Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Zambrów są zbieżne z celami określonymi w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów i są ukierunkowane na poprawę jakości życia lokalnej społeczności.

Zgodnie z diagnozą problemów społecznych w Zambrówie, cele i zadania miasta w zakresie pomocy społecznej mają się skupić na następujących grupach docelowych:

- bezrobotni - zwłaszcza osoby długotrwale bezrobotne, bez prawa do zasiłku;
- rodziny szczególnego ryzyka - dotknięte problemami uzależnień, przemocy, ubogie, niepełne i wielodzietne;
- niepełnosprawni – na terenie miasta należy zadbać o likwidację barier architektonicznych, a więc zapewnić niepełnosprawnym dostępność do obiektów użyteczności publicznej; istotna jest walka z wykluczeniem społecznym poprzez włączanie niepełnosprawnych w życie społeczno-gospodarcze miasta i w rozwiązywanie jego problemów, a także zapewnienie możliwości korzystania z opieki medycznej;
- osoby młode, absolwenci - należy zadbać o ich czynne włączenie w życie społeczne miasta oraz przywiązanie do niego poprzez zachęty i ułatwienia w poszukiwaniu pracy czy też zakładaniu własnej działalności gospodarczej;
- osoby zagrożone wykluczeniem społecznym - osoby bezdomne, powracający z zakładów karnych, osoby uzależnione;
- osoby w podeszłym wieku - samotni i emeryci oraz osoby przewlekle chore.

W Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Zambrów znajdują się zapisy bezpośrednio odnoszące się do potrzeb w zakresie rewitalizacji, tj. „(...) *zapewnienie*

bezpieczeństwa społecznego mieszkańców Zambrowa (...) przedstawicielom tych kategorii i grup lokalnej społeczności, których funkcjonowanie jest zagrożone wykluczeniem i marginalizacją” [mieszkańcy Koszar]. „Opracowanie (...) programu ma służyć stworzeniu rozwiązań umożliwiających wyprowadzenie z grupy ryzyka, w każdym przypadku, (...) oraz zaproponowaniu działań osłonowych zapobiegających marginalizacji i izolacji” str. 3.

Strategiczne zadania określone w dokumencie (str.33-39), mają przyczynić się do zaspokojenia potrzeb głównie w obszarze rewitalizowanym. Jak wynika z dokumentu rewitalizacja na wyłonionym obszarze, w którym kumulują się negatywne zjawiska jest niezbędna.

Program Ochrony Środowiska Gminy Miasto Zambrów na lata 2015-2018 z perspektywą do roku 2022

Nadrzędny cel Programu został sformułowany w następujący sposób: „Zambrów - miasto rozwijające się w harmonii ze środowiskiem naturalnym”, a jego realizacja umożliwi osiągnięcie harmonijnego rozwoju społeczno-gospodarczego miasta z ochroną walorów środowiskowych. Powyższy nadrzędny cel będzie realizowany poprzez cele i zadania ekologiczne gminy, stanowiące zestaw pożądaných (wskazywanych) kierunków do realizacji lub zaniechania, mających w efekcie poprawić stan jakości środowiska. Zadania zaplanowane do realizacji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji posłużą do spełnienia celów Program Ochrony Środowiska i przyczynią się do zachowania i ochrony wartościowych komponentów środowiska w mieście Zambrów.

Program „Zielony Zambrów”

Gmina Miasto Zambrów mając na uwadze poprawę stanu środowiska i ładu przestrzennego oraz rozwój różnych form rekreacji i wypoczynku prowadzi intensywne prace nad opracowaniem Programu "Zielony Zambrów". Przedsięwzięcia rewitalizacyjne zaplanowane do realizacji w Programie Rewitalizacji Gminy Miasta Zambrów na lata 2017-2022, w tym przede wszystkim urządzenie terenów zieleni, parków i skwerów na terenie Koszar będzie prowadzone w ramach Programu "Zielony Zambrów".

Mając na uwadze wykazane powyżej powiązania wykazano, iż planowana rewitalizacja w Gminie Miasto Zambrów ma charakter kompleksowych przemian zmierzających do wyprowadzenia zdegradowanego obszaru z kryzysu.

6. STRATEGIA I KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

6.1. Wizja i oczekiwane rezultaty rewitalizacji

Rewitalizacja to proces kompleksowy, dotyczący nie jednego obiektu, ale wybranego obszaru zamieszkanego przez grupę społeczną dotkniętą określonymi problemami. Efekty programu rewitalizacji nie pojawią się od razu, dlatego tak ważnym jest przygotowanie długotrwałego programu, który mimo zmian strukturach kadrowych będzie konsekwentnie realizowany przez władze miasta.

W trakcie prac warsztatowych i badań opinii społecznej mieszkańców Zambrowa wyłoniły się następujące potrzeby i oczekiwania wobec procesu rewitalizacji:

Na podstawie przeprowadzonej analizy ankiet mieszkańców Zambrowa wyłoniły się następujące potrzeby rewitalizacyjne:

- Potrzeba poprawy bezpieczeństwa mieszkańców:
  1. Częste patrole policji, również piesze z psem do narkotyków.
  2. Konieczność monitoringu miejsc niebezpiecznych, wejść do bloków, garaży.
  3. Doświetlenie, montaż dodatkowych latarni w miejscach niebezpiecznych, przejściach dla pieszych, przy wejściach do bloków, piwnic itp.
  4. Organizacja świetlicy dla dzieci i młodzieży po szkole do późnych godzin wieczornych. Zorganizowanie im opieki i zagospodarowanie czasu wolnego. Najlepiej wraz z dożywianiem.
  5. Poprawa stanu infrastruktury, remont i naprawa ulic, chodników, placów zabaw.
  6. Eliminacja problemu pijaństwa w miejscach publicznych.
  7. Eliminacja problemu braku opieki nad psami(brak smyczy, kagańców).
- Potrzeba zaangażowania policji w zwalczaniu problemu pijaństwa w miejscach publicznych, wandalizmu, zaśmiecania, zanieczyszczania przez psy, itp.
- Potrzeba integracji, spotkań mieszkańców:
  1. Stworzenie klubu seniora/ domu dziennego pobytu dla osób starszych, organizacja spotkań, zajęć .
  2. Organizacja świetlicy dla dzieci i młodzieży po szkole do późnych godzin wieczornych. Zorganizowanie im opieki i zagospodarowanie czasu wolnego. Najlepiej wraz z dożywianiem.
  3. Organizacja imprez plenerowych, dla dzieci, festynów, spotkań z ciekawymi ludźmi, spotkań dyskusyjnych itp.
  4. Organizacja miejsc spotkań na wolnym powietrzu np. miejsce zadaszone do grillowania.
  5. Większa ilość ławek w parku, przed blokami aby można było spotkać się i porozmawiać.
  6. Większa ilość placów zabaw, piaskownic dla dzieci.
  7. Organizacja prac społecznych, np. wspólne porządki, sadzenie zieleni miejskiej.
- Potrzeba wzbogacenia, poszerzenia, zwiększenia dostępności oferty kulturalnej:
  1. Organizacja imprez plenerowych, dla dzieci, festynów, spotkań z ciekawymi ludźmi, spotkań dyskusyjnych itp.
  2. Stworzenie klubu seniora/ domu dziennego pobytu dla osób starszych, organizacja spotkań, zajęć .
  3. Organizacja świetlicy dla dzieci i młodzieży po szkole do późnych godzin wieczornych. Zorganizowanie im opieki i zagospodarowanie czasu wolnego. Najlepiej wraz z dożywianiem.
  4. Brak informacji o bieżącej ofercie kulturalnej, np. na słupach ogłoszeniowych.
  5. Duża odległość do domu kultury, biblioteki, kawiarenki internetowej, brak lokalizacji na koszarach.
  6. Nie wykorzystany park przy szkole do imprez plenerowych.
  7. Zbyt drogie bilety wstępu na basen, do kina itp. dla dzieci.
- Potrzeba likwidacji problemu pijaństwa w miejscach publicznych:

1. Pijani w parku, na ryneczku, przy klatkach, przy drodze do szkoły
  2. Zaangażowanie policji w karanie mandatami, egzekwowanie zakazu picia w miejscach publicznych.
  3. Zaangażowanie odpowiednich służb do wysyłania na przymusowe leczenie.
- Potrzeba pomocy z problemem bezrobocia i braku pracodawców, firm:
    1. Organizowanie możliwości odpracowania czynszu w ramach prac społecznych : koszenie trawy, odśnieżanie, malowanie klatek, nasadzenia zieleni, sprzątania itp.
    2. Organizacja bezpłatnych szkoleń w ramach których będą wykonywane nasadzenia zieleni, koszenie trawy, odśnieżanie, malowanie klatek, nasadzenia zieleni, sprzątanie itp.
    3. Zatrudniania osób z tego terenu do tych prostych prac w ramach robót interwencyjnych, staży itp.
    4. Wsparcie firm, przedsiębiorców którzy zdecydują się otworzyć swoją firmę lub zwiększyć zatrudnienie na terenie Koszar.
    5. Pomoc w otwarciu spółdzielni socjalnej.
    6. Organizacja szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje, możliwości przekwalifikowania zawodowego
    7. Pozyskanie nowych inwestorów
    8. W budynkach po ZZPB umożliwić prowadzenie działalności na dogodnych warunkach.
  - Potrzeba zadbania o wygląd otoczenia mieszkańców, zadbania o tereny wizualnie nieatrakcyjne oraz o stan środowiska naturalnego:
    1. Problem zaśmiecania i zanieczyszczenia przestrzeni publicznej. Konieczność większej liczby koszy na śmieci i koszy do sprzątania po psach.
    2. Konieczność nowych nasadzeń (zwłaszcza iglastych) drzew i krzewów.
    3. Rozwiązanie problemu ptasich gniazd, ulic i miejsc zanieczyszczonych ptasimi odchodami, problem z przejściem ulicą.
    4. Remont i naprawa ulic, chodników, garaży.
    5. Zadbanie o tereny nieatrakcyjne wizualnie, np. wzdłuż torów, Legionowa.
    6. Dbałość o częstsze koszenie trawy, strzyżenie żywopłotów itp.
    7. Usunięcie sznurków na ubrania między blokami.
    8. Sprzątanie otoczenia w ramach akcji społecznych mieszkańców.
  - Potrzeba uświadamiania mieszkańców zarówno dzieci jak i dorosłych w zakresie:
    1. Sprzątania po sobie, niezaśmiecania, sprzątania po psach, bezpiecznego wprowadzania psów.
    2. Przeszłości historycznej terenów Koszar
    3. Zachowań i nawyków proekologicznych – segregowanie śmieci, niepalenie śmieci.
    4. Zdrowego stylu życia.
    5. Zagrożeń wynikających z picia alkoholu, palenia, narkotyków.
    6. Korzyści dla mieszkańców z dbania o nowe nasadzenia, o zieleń w przestrzeni publicznej.
    7. Odpowiedzialność za otoczenie.
    8. Odpowiedzialnej opieki nad dziećmi.
    9. Zaangażowanie szkół i przedszkoli w te działania.
  - Potrzeba poprawy dla mieszkańców stanu infrastruktury publicznej

1. Budowa/rozbudowa monitoringu
  2. Budowa publicznych toalet
  3. Budowa parkingów, wyznaczenie miejsc do parkowania samochodów w szczególności na ul. AWP, ul. Magazynowej, ul. Fabrycznej
  4. Budowa nowych garaży, komórek, parkingu przy ul. Magazynowej
  5. Budowa placów zabaw dla dzieci AWP 58, 41i modernizacja już istniejących, wymiana piasku w piaskownicach
  6. Budowa zadaszenia na ryneczku i rewitalizacja ryneczku
  7. Zwiększenie ilości koszy na odchody po psach
  8. Dostawienie ławeczek pod blokami, w parku
  9. Dodatkowe latarnie, oświetlenia przy wejściach do bloków, garaży, miejsc niebezpiecznych
- Potrzeba poprawy dla mieszkańców infrastruktury drogowej
    1. Remont, przebudowa, oświetlenie ulicy Magazynowej (w tym mały parking, zatoczka przy przedszkolu, wiata autobusowa przy Magazynowej 5)
    2. Remont, przebudowa, poprawa chodników (zwłaszcza chodników ulicy Grunwaldzkiej) i innych.
    3. Remont, poprawa nawierzchni głównych dróg: AWP, Legionowej, Fabrycznej

W wyniku konsultacji społecznych wyklarowała się wizja stanowiąca obraz przemian obszaru rewitalizacji w perspektywie czasu do 2022 r., która koresponduje z misją określoną w Strategii Rozwoju Miasta Zambrów na lata 2012-2022.

Mając na uwadze wyniki diagnozy, potencjał obszaru przeznaczonego do rewitalizacji oraz nawiązanie do nadrzędnych celów rozwojowych miasta oraz jego otoczenia – zdefiniowano wizję obszaru zrewitalizowanego, która jest spójna z misją rozwoju całego obszaru, w skład którego wchodzi obszar rewitalizacji wspólnie z interesariuszami rewitalizacji sformułowano następująco:

Wizja Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Miasto Zambrów do 2022 r.

Miasto Zambrów poprzez zrównoważony rozwój obejmujący sferę społeczną, gospodarkę, środowisko i współzrządzenie staje się miastem odnowionym, innowacyjnym i pełnym ludzi, przyjaznym mieszkańcom i atrakcyjnym dla inwestorów

Misja określona w Strategia Rozwoju Miasta Zambrów na lata 2012-2022:

Zambrów - prężnym ośrodkiem ponadlokalnym o korzystnym położeniu geograficznym, wyposażonym w dobrą infrastrukturę techniczną, rozwijającym się gospodarczo w harmonii ze środowiskiem naturalnym, atrakcyjnym dla inwestorów, bezpiecznym i przyjaznym mieszkańcom, dbającym o rosnącą jakość życia społeczności lokalnej

6.2. Cele rewitalizacji i kierunki działań

Sposobem na zlikwidowanie stanu kryzysowego i osiągnięcie zakładanej wizji rewitalizacji jest wyznaczenie i realizacja głównego celu oraz przypisanych mu celów szczegółowych. Cele te wyznaczają kierunki działań, których realizacja pozwoli skutecznie urzeczywistnić zdefiniowane w wizji odnowy założenia planistyczne.

<p>CEL NADRZĘDNY: Ożywienie społeczno-gospodarcze, odnowa i wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji</p>
<p>CEL SZCZEGÓŁOWY I: Zmniejszenie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej, technicznej i środowiskowej</p>
<p>CEL SZCZEGÓŁOWY II: Podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej, w tym aktywizacji zawodowej mieszkańców</p>
<p>CEL SZCZEGÓŁOWY III: Uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej</p>
<p>CEL SZCZEGÓŁOWY IV: Poprawa stanu bezpieczeństwa oraz porządku publicznego</p>

Realizacja założonych celów rewitalizacji sprawi, iż zdegradowana dzielnica o zabytkowym charakterze stanie się spójnym, wielofunkcyjnym miejscem podnoszącym poziom życia mieszkańców.

7. PLANOWANE PROJEKTY I PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

Planowane do realizacji projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne będące konkretnymi zadaniami do wykonania stanowią najniższy poziom operacyjności. **Działania rewitalizacyjne zostały zaplanowane tak, aby zapewnić komplementarność tematyczną we wszystkich niezbędnych sferach (społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej) oraz koordynację realizowanych przedsięwzięć.** Projekty rewitalizacyjne zaplanowane do realizacji w ramach Programu dopełniają się tematycznie wywołując efekt synergii we wszystkich ww. aspektach.

Projekty zgłaszane do Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 są zlokalizowane na obszarze rewitalizacji, a ich realizacja zapewni efektywnie oddziaływanie na cały obszar dotknięty kryzysem.

Do realizacji zgłoszono dwa rodzaje wzajemnie się uzupełniających projektów rewitalizacyjnych:

- Projekty inwestycyjne „twarde” – związane z polepszeniem stanu infrastruktury w sferze przestrzenno-technicznej.
- Projekty nieinwestycyjne „miękkie” – związane z polepszeniem stanu społeczności lokalnej oraz szans jej rozwoju – w tym wyjścia ze stanu kryzysowego (w kontekście sytuacji społecznej i ekonomicznej).

Wszyscy interesariusze procesu rewitalizacji mieli nieograniczoną możliwość zgłaszania własnych projektów rewitalizacyjnych na specjalnie przygotowanych formularzach zgłoszeniowych – kartach projektu. Wszystkie pomysły, które wpłynęły zostały poddane ocenie formalno-merytorycznej przez Zespół ds. rewitalizacji, w tym m.in. badano zgodność z celami i kierunkami LPR, efektywność podejmowanych działań, w jakim stopniu projekt przyczyni się do zniwelowania zdiagnozowanych problemów na obszarze rewitalizacji i czy odpowiada na faktyczne potrzeby. Projekty, które spełniały wymogi formalne i zostały wysoko ocenione merytorycznie, zostały pozytywnie zaopiniowane przez Zespół ds. rewitalizacji i włączone do listy projektów rewitalizacyjnych.

Realizacja przyjętych w Programie projektów rewitalizacyjnych koordynowana będzie przez Zespół ds. rewitalizacji, ale zgodnie z zasadą we współpracy z lokalnymi społecznościami, sektorem biznesu, organizacjami pozarządowymi i innymi interesariuszami procesu rewitalizacji.

W ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji zaplanowano do realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjne w zakresie jak niżej:

1. Zwalczanie problemów społecznych – działania skierowane do osób bezrobotnych, głównie w zakresie aktywizacji zawodowej, przedsięwzięcia skierowane do dzieci i młodzieży, osób w wieku produkcyjnym, osób starszych. Program rewitalizacji zakłada realizację projektów odpowiadających na zdiagnozowane problemy w sferze społecznej, wynikających z potrzeb społeczności obszaru zdegradowanego, w tym ukierunkowanych na walk z bezrobociem, aktywizację zawodową, podniesienie świadomości zdrowotnej, zapobieganie wykluczeniu społecznemu i integrację społeczną.
2. Diagnoza przyczyn zwiększonego bezrobocia i podejmowanie działań aktywizacyjnych we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy i organizacjami pozarządowymi. Program rewitalizacji zakłada realizację projektów odpowiadających na zdiagnozowane problemy w sferze gospodarczej, w tym ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru zdegradowanego.
3. Uporządkowanie obszaru pod względem urbanistycznym oraz budowa elementów architektonicznych. Program rewitalizacji zakłada realizację projektów odpowiadających na zdiagnozowane problemy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, ukierunkowane na poprawę estetyki i ładu przestrzennego, zagospodarowanie przestrzeni zgodnie ze społecznymi oczekiwaniami, utworzenie nowych miejsc parkingowych, placów zabaw, miejsc o funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej. Planowana jest również realizacja projektów mających na celu aktywizację ruchową i podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców obszaru zdegradowanego.
4. Program rewitalizacji zakłada realizację projektów ukierunkowanych na poprawę jakości życia mieszkańców, przedsięwzięć odpowiadających na zdiagnozowane problemy w sferze technicznej i ograniczenie problemów w sferze środowiskowej, w tym m.in. likwidacja barier architektonicznych, rozbiórka zbędnych obiektów

burzących ład przestrzenny, remont lub modernizacja budynków i dróg wymagających prac w tym zakresie.

W odniesieniu do indykatywnych ram finansowych, we wszystkich projektach zakłada się finansowanie z wkładu własnego i/lub kredytu oraz środków europejskich, w tym głównie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, a także w ramach krajowych Programów Operacyjnych, łącząc środki własne i finansowanie w ramach EFS, EFRR i FS..

7.1. Kluczowe projekty rewitalizacyjne

W poniższej tabeli przedstawiono zestawienie kluczowych projektów rewitalizacyjnych zgłoszonych do Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022.

Tabela 59. Lista planowanych kluczowych projektów rewitalizacyjnych

Lp.	Nazwa projektu	Nazwa wnioskodawcy/ podmiot realizujący	Zdiagnozowany problem	Cel projektu	Planowane działania	Miejsce realizacji	Szacowana wartość projektu (PLN)	Powiązanie z celem LPR	Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Zamierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji (wskaźniki produktu)
1	Mała architektura na "Koszarach"	Urząd Miasta Zambrów/Urząd Miasta Zambrów	Występowanie terenów niezagospodarowanych i nieurządzonych	Podniesienie atrakcyjności terenu; Stworzenie miejsc umożliwiających mieszkańcom integrację, wypoczynek, wzrost aktywności fizycznej i zabawę	Urządzenie zieleni miejskiej, utworzenie miejsc rekreacji/wypoczynku, ławeczek, placów zabaw, małej architektury	miejsca wskazane do urządzenia na terenie Koszar	0,5 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	Poprawa jakości przestrzeni publicznej w tym służącej rekreacji i wypoczynkowi; Wzrost stopnia zadowolenia mieszkańców z jakości przestrzeni publicznej	Wielkość obszaru objętego projektem
2	Zagospodarowanie terenów przy Alei Wojska Polskiego	Urząd Miasta Zambrów/ Urząd Miasta Zambrów	Występowanie terenów wizualnie nieatrakcyjnych	Podniesienie atrakcyjności terenu;	Likwidacja starych komórek lokatorskich i budowa nowych, budowa miejsc postojowych, likwidacja starych garaży, przebudowa ciągów pieszych, budowa nowego oświetlenia, budowa placów zabaw i zieleni urządzonej	Aleja Wojska Polskiego w Zambrowie (m. in. A.W.P. 43, 54, 58)	1 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	j.w	j.w
3	Zagospodarowanie terenów przy ul. Magazynowej 2, przy tzw. "Podkowie"	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów	Występowanie terenów wizualnie nieatrakcyjnych	Podniesienie atrakcyjności terenu;	Likwidacja starych komórek lokatorskich i budowa nowych, budowa miejsc postojowych, urządzenie zieleni	ul. Magazynowa 2 w Zambrowie	1 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	j.w	j.w
4	Zagospodarowanie terenów przy ul. Magazynowej	Urząd Miasta Zambrów/ Urząd Miasta Zambrów	Występowanie terenów wizualnie nieatrakcyjnych	Podniesienie atrakcyjności terenu;	Likwidacja starych garaży i budowa nowych, urządzenie zieleni i parku	ul. Magazynowa w Zambrowie	2 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	j.w	j.w

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022

5	Ryneczek na "Koszarach"	Urząd Miasta Zambrów/ Urząd Miasta Zambrów	Występowanie terenów wizualnie nieatrakcyjnych	Podniesienie atrakcyjności terenu;	Zagospodarowanie skweru znajdującego się w pobliżu parku na „Koszarach”, w tym budowa zadaszenia (wiaty)		0,7 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	j.w	Wielkość obszaru objętego projektem; Ilość utworzonych obiektów małej infrastruktury rekreacyjnej
6	Dom Seniora	Urząd Miasta Zambrów/ Urząd Miasta Zambrów	Słaba dostępność i jakość oferty kulturalnej	Integracja mieszkańców; pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców;	Utworzenie „Domu dziennego pobytu seniora” – dostosowanie i adaptacja istniejących pomieszczeń lub budowa nowego pawilonu	Aleja Wojska Polskiego w Zambrowie (przy budynku "Caritas")	0,5 mln	Cel szczegółowy II: podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej, w tym aktywizacji zawodowej; Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	Wzrost liczby osób korzystających z oferty Domu Seniora	Liczba utworzonych obiektów
7	Monitoring Koszar	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów, Policja	Przestępczość, przemoc, wandalizm, alkoholizm	Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa i zapobieganie przestępczości w centrum miasta	Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym współpraca z policją, monitoring na „Koszarach” – utworzenie punktu zarządzania porządkiem („centrum monitoringu”) oraz poprawa oświetlenia przy wejściach do bloków, garaży i in. miejsc niebezpiecznych	miejsca wskazane do urządzenia na terenie Koszar	2 mln	Cel szczegółowy IV: poprawa stanu bezpieczeństwa oraz porządku publicznego	Wzrost bezpieczeństwa mieszkańców	Liczba utworzonych punktów zarządzania porządkiem
8	Bezpieczna Droga do szkoły	Urząd Miasta Zambrów/ Urząd Miasta Zambrów	Zagrożenie ze strony pojazdów	Poprawa bezpieczeństwa dzieci w drodze do/ze szkoły	Poprawa bezpieczeństwa dzieci w drodze do szkoły, w tym: wprowadzenie stref zamieszkania	miejsca wskazane do urządzenia na terenie Koszar	0,2 mln	Cel szczegółowy IV: poprawa stanu bezpieczeństwa oraz porządku publicznego	Wzrost bezpieczeństwa mieszkańców	Wielkość obszaru objętego projektem

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022

9	Ładniej na "Koszarach"	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów, wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie mieszkaniowe	Występowanie terenów wizualnie nieatrakcyjnych	Podniesienie atrakcyjności terenu; aktywizacja mieszkańców Koszar, w tym tych korzystających z pomocy społecznej, dotkniętych ubóstwem;	Poprawa wizerunku przestrzeni wspólnych, w tym odnowienie klatek schodowych w blokach na Koszarach, w tym poprawa Porządkowanie terenów zielonych w ramach prac społecznych, szkoleń, pracy za czynsz, pod kontrolą osoby kompetentnej	miejsca wskazane do urządzenia na terenie Koszar	2 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	Poprawa jakości przestrzeni publicznej w tym służącej rekreacji i wypoczynkowi; Wzrost stopnia zadowolenia mieszkańców z jakości przestrzeni publicznej; Wzrost zaangażowania społecznego mieszkańców	Wielkość obszaru objętego projektem
10	Świetlice na "Koszarach"	Urząd Miasta Zambrów/ Urząd Miasta Zambrów, Miejski Ośrodek Kultury w Zambrowie	Słaba dostępność i jakość oferty kulturalnej; Bezradność opiekuńczo-wychowawcza	Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa dzieci i młodzieży; Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego i patologii społecznych;	Zorganizowanie miejsca dla dzieci i młodzieży po lekcjach do późnych godzin wieczornych, np.. Świetlica, filia MOK na terenie Koszar	miejsca wskazane do urządzenia na terenie Koszar	0,1 mln	Cel szczegółowy II: podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej, w tym aktywizacji zawodowej	Wzrost ilości dzieci i młodzieży korzystających z istniejącej oferty kulturalnej	Ilość nowych/przebudowanych obiektów infrastruktury służącej aktywizacji społecznej
11	Mniej śmieci na "Koszarach"	Urząd Miasta Zambrów/ Urząd Miasta Zambrów	Występowanie terenów wizualnie nieatrakcyjnych; Zły stan środowiska naturalnego	Podniesienie atrakcyjności terenu;	Uporządkowanie przestrzeni poprzez usunięcie ptasich gniazd oraz zwiększenie liczby koszy na śmieci i koszy na odchody zwierzęce	miejsca wskazane do urządzenia na terenie Koszar	0,1 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	Zmniejszenie ilości odpadów	-
12	Bezrobocie na "Koszarach"	Urząd Miasta Zambrów /Powiatowy Urząd Pracy w Zambrowie, Urząd Miasta Zambrów	Bezrobocie	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu przy pomocy akcji aktywizacji zawodowej; aktywizacja mieszkańców Koszar, w tym tych korzystających z pomocy społecznej, dotkniętych ubóstwem;	Pomoc w znalezieniu zatrudnienia dla osób bezrobotnych przy prostych pracach porządkowych, np.. poprzez dotacje, współpracę z przedsiębiorcami	miejsca wskazane do urządzenia na terenie Koszar	brak	Cel szczegółowy II: podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej, w tym aktywizacji zawodowej	Zwiększenie się ilości osób pracujących wśród grup zmarginalizowanych	Liczba osób objętych wsparciem

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022

13	Ekologia na "Koszarach"	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów	Występowanie terenów wizualnie nieatrakcyjnych	Wzrost edukacji proekologicznej; Poprawa atrakcyjności terenu;	Uświadamianie społeczności o konieczności prawidłowych zachowań proekologicznych, o konieczności dbania o zieleni i mienie społeczne	miejsca wskazane do urządzenia na terenie Koszar	brak	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	Wzrost ilości odpadów segregowanych; Zmniejszenie ilościowe aktów dewastacji	Ilość inicjatyw proekologicznych
14	"Koszary" kulturalne	Urząd Miasta Zambrów /Miejski Ośrodek Kultury w Zambrowie, Stowarzyszenia, Urząd Miasta Zambrów	Słaba dostępność i jakość oferty kulturalnej	Integracja mieszkańców; Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców;	Poszerzenie oferty kulturalnej przez organizację imprez plenerowych/festynów/dyskotek/wycieczek/spotkań z ciekawymi ludźmi/spotkań dyskusyjnych, organizację kawiarenki internetowej, biblioteki oraz informowanie mieszkańców koszar o bieżącej ofercie kulturalnej - ogłoszenia	miejsca wskazane na terenie Koszar	0,25 mln	Cel nadrzędny: Ożywienie społeczno-gospodarcze, odnowa i wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji; Cel szczegółowy II: podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej, w tym aktywizacji zawodowej	Wzrost liczby osób korzystających z oferty kulturalnej	Ilość osób korzystających z oferty instytucji kultury
15	Zabytek chroniony prawem	"Caritas" w Zambrowie w ramach wolontariatu, właściciele budynków (wspólnoty, spółdzielnie)	Niski poziom edukacji dotyczący zabytkowego kompleksu koszarowego	Przybliżenie wartości i niepowtarzalności Koszar, zahamowanie procesu degradacji obiektów zabytkowych; promocja kompleksu koszarowego; podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców na temat historii miasta;	Oznakowanie obiektów wchodzących w skład rejestru zabytków	teren miasta - Koszary	brak	Cel nadrzędny: Ożywienie społeczno-gospodarcze, odnowa i wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji; Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	Wzrost liczby osób korzystających z oferty, uświadomienie mieszkańców o wartości miejsca	Ilość oznakowanych obiektów zabytkowych

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022

16	Bukiety, Stroiki, Teatrzyki, Wierszyki, Baję, baję, bajeczki...	Ośrodek Wsparcia Rodziny Caritas Diecezji Łomżyńskiej w Zambrowie/"Caritas w Zambrowie", Miejski Ośrodek Kultury w Zambrowie	Słaba dostępność i jakość oferty kulturalnej	Nauka zdolności manualnych i przewyciężania nieśmiałości	Uczestnictwo dzieci ze Świetlicy Profilaktycznej przy OWR w konkursach, w tym: wykonywanie przedmiotów, strojów, nauka tekstów, odgrywanie ról	teren miasta - Koszary, MOK	brak	Cel szczegółowy II: podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej	Zmniejszenie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej; Wzrost liczby osób korzystających z oferty	Ilość ośrodków objętych wsparciem; Ilość dzieci objętych wsparciem
----	---	--	--	--	--	-----------------------------	------	---	--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Zambrów

7.2. Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne

W poniższej tabeli przedstawiono zestawienie pozostałych projektów rewitalizacyjnych zgłoszonych do Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022.

Tabela 60. Lista planowanych pozostałych projektów rewitalizacyjnych

Lp	Nazwa projektu	Nazwa wnioskodawcy/ podmiot realizujący	Zdiagnozowany problem	Cel projektu	Planowane działania	Miejsce realizacji	Szacowana wartość projektu (PLN)	Powiązanie z celem LPR	Prognozowane produkty i rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji
17	Park przy Szkole Podstawowej Nr 3 w Zambrowie	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów	Występowanie terenów wizualnie nieatrakcyjnych	Podniesienie atrakcyjności terenu;	Powiększenie parku przed Szkołą Podstawową Nr 3	ul. Magazynowa w Zambrowie	0,3 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	Produkt: wielkość obszaru poddanego rewitalizacji Rezultat: Zwiększenie powierzchni atrakcyjnej wizualnie w przestrzeni publicznej
18	Zagospodarowanie terenu przy "Caritas"	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów	Występowanie terenów wizualnie nieatrakcyjnych	Poprawa stanu infrastruktury, w tym dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb mieszkańców;	Remont ogrodzenia przy budynku Ośrodka Wsparcia Rodziny „Caritas” w Zambrowie	Aleja Wojska Polskiego 49 w Zambrowie (przy budynku "Caritas")	0,3 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	Produkt: wielkość obszaru poddanego rewitalizacji Rezultat: Zwiększenie powierzchni atrakcyjnej wizualnie w przestrzeni publicznej, poprawa bezpieczeństwa podopiecznych Ośrodka
19	Ogrodzenie SP3	Szkoła Podstawowa Nr 3	Występowanie terenów wizualnie	Zlikwidowanie zagrożenia;	Remont ogrodzenia przy	ul. Magazynowa 13 w Zambrowie	0,3 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie	Produkt: wielkość obszaru poddanego

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022

		w Zambrowie Urząd Miasta Zambrów	nieatrakcyjnych	Poprawa stanu infrastruktury, w tym dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb mieszkańców;	Szkole Podstawowej Nr 3 w Zambrowie			i podniesienie jakości przestrzeni publicznej Cel szczegółowy IV: poprawa stanu bezpieczeństwa oraz porządku publicznego	rewitalizacji Rezultat: Zwiększenie powierzchni atrakcyjnej wizualnie w przestrzeni publicznej, poprawa bezpieczeństwa uczniów
20	Siłownia i wc publicznie dostępne	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów	Występowanie terenów niezagospodarowanych i nieurządzonych	Podniesienie atrakcyjności terenu; Stworzenie miejsc umożliwiających mieszkańcom integrację, wypoczynek, wzrost aktywności fizycznej i zabawę	Utworzenie punktów siłowni na powietrzu oraz udostępnienie lub utworzenie toalet powszechnie dostępnych	miejsca wskazane do urządzenia na terenie Koszar	0,4 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	Produkt: wielkość obszaru poddanego rewitalizacji, ilość obiektów objętych wsparciem Rezultat: Zwiększenie ilości osób korzystających z utworzonej infrastruktury
21	Hala sportowa SP3	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów	Zły stan infrastruktury publicznej	Poprawa stanu infrastruktury, w tym dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb mieszkańców; Poprawa efektywności zajęć w szkole, poprzez zwiększenie powierzchni hali sportowej;	Budowa hali sportowej przy Szkole Podstawowej Nr 3	ul. Magazynowa w Zambrowie	3 mln	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	Produkt: wielkość obszaru poddanego rewitalizacji, ilość obiektów objętych wsparciem Rezultat: Zwiększenie ilości osób korzystających z utworzonej infrastruktury
22	Przystanek autobusowy	Urząd Miasta Zambrów	Zły stan infrastruktury publicznej	Poprawa stanu infrastruktury, w tym dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb mieszkańców;	Budowa wiaty autobusowej przy ul. Magazynowej	ul. Magazynowa w Zambrowie	0,05 mln	Cel szczegółowy IV: poprawa stanu bezpieczeństwa oraz porządku publicznego	Produkt: wielkość obszaru poddanego rewitalizacji, ilość obiektów objętych wsparciem Rezultat: Zwiększenie stopnia zadowolenia mieszkańców ze

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022

									stanu ogólnodostępnej infrastruktury użytku publicznego
23	Ulica Magazynowa	Urząd Miasta Zambrów /Zarządca drogi (Starosta Zambrowski)	Zły stan infrastruktury drogowej	Poprawa stanu infrastruktury drogowej; Obniżenie poziomu hałasu w pobliżu ulicy	przebudowa drogi wewnętrznej oraz ciągu pieszego we współpracy z Urzędem Miasta	ul. Magazynowa w Zambrowie	3 mln	Cel szczegółowy IV: poprawa stanu bezpieczeństwa oraz porządku publicznego	Produkt: wielkość obszaru poddanego rewitalizacji, Rezultat: Zmniejszenie ilości zagrożeń w ruchu drogowym na obszarze objętym wsparciem
24	Ulica Grunwaldzka	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów	Zły stan infrastruktury drogowej	Poprawa stanu infrastruktury drogowej; Obniżenie poziomu hałasu w pobliżu ulicy	remont ulicy Grunwaldzkiej wraz z miejscami postojowymi	ul. Grunwaldzka w Zambrowie	1 mln	Cel szczegółowy IV: poprawa stanu bezpieczeństwa oraz porządku publicznego	Produkt: wielkość obszaru poddanego rewitalizacji, Rezultat: Zmniejszenie ilości zagrożeń w ruchu drogowym na obszarze objętym wsparciem
25	Spółdzielnia socjalna na "Koszarach"	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów	Niewystarczająca komunikacja między mieszkańcami a zarządcami budynków koszarowych	Polepszenie współpracy oraz stosunków między mieszkańcami a zarządcami budynków koszarowych	otwarcie "spółdzielni socjalnej"	miejsce wskazane na terenie Koszar	brak	Cel szczegółowy II: podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej, w tym aktywizacji zawodowej	Produkt liczba przedsiębiorstw społecznych ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach Rezultat: Zwiększenie zatrudnienia wśród osób z grup zmarginalizowanych
26									

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022

27	Wycieczka ścieżką edukacyjną	Ośrodek Wsparcia Rodziny Caritas Diecezji Łomżyńskiej w Zambrowie/"Caritas" w Zambrowie	Niski poziom edukacji dotyczący zabytkowego kompleksu koszarowego	Podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców na temat historii miasta	organizacja wycieczki tzw. żywej lekcji historii ścieżką edukacyjną po wybranych miejscach w kompleksie budynków koszarowych, szczególnie przy tablicach informacyjnych na trasie ścieżki	teren miasta - Koszary	brak	Cel szczegółowy II: podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej, w tym aktywizacji zawodowej	Produkt: Ilość osób objętych wsparciem Rezultat: Wzrost ilości osób z grup zmarginalizowanych korzystających z oferty kulturalnej na terenie miasta
28	Boiska sportowe, plac zabaw i plac do ćwiczeń rehabilitacyjnych oraz tereny OWR	Ośrodek Wsparcia Rodziny Caritas Diecezji Łomżyńskiej w Zambrowie/"Caritas" w Zambrowie	Słaba dostępność i jakość oferty kulturalnej	Propagowanie aktywnych form spędzania wolnego czasu wśród dzieci i młodzieży, poprzez udostępnienie miejsc sprzyjających takiej formie wypoczynku	rozszerzenie oferty udostępniania boisk sportowych, placu zabaw oraz siłowni zewnętrznych dla mieszkańców, możliwość utworzenia miejsca zbiórek rowerzystów korzystających ze ścieżek rowerowych, możliwość utworzenia miejsca rekreacji	teren miasta - "Caritas" - Aleja Wojska Polskiego 49	brak	Cel szczegółowy III: uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej	Produkt: wielkość obszaru poddanego rewitalizacji, ilość obiektów objętych wsparciem Rezultat: Zwiększenie ilości osób korzystających z utworzonej infrastruktury
29	Spotkanie ścieżką edukacyjną	Ośrodek Wsparcia Rodziny Caritas Diecezji Łomżyńskiej w Zambrowie/"Caritas" w Zambrowie	Słaba dostępność i jakość oferty kulturalnej	Promocja kompleksu koszarowego; Podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców na temat historii miasta;	organizacja spotkań pomysłodawców, twórców i realizatorów Ścieżki Edukacyjnej	teren miasta - Koszary	brak	Cel szczegółowy II: podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej, w tym aktywizacji zawodowej	Produkt: Ilość osób objętych wsparciem Rezultat: Wzrost ilości osób z grup zmarginalizowanych korzystających z oferty kulturalnej na terenie miasta

Źródło: Opracowanie własne

7.3. Projekty zintegrowane

Projekt zintegrowany to takie przedsięwzięcie, które obejmuje co najmniej dwa projekty powiązane ze sobą tematycznie w ramach wspólnego celu, jaki ma zostać osiągnięty dzięki ich wspólnej realizacji, których wybór do dofinansowania lub realizacja jest koordynowana przez właściwe instytucje.

W ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 r. Ośrodek Wsparcia Rodziny Caritas Diecezji Łomżyńskiej w Zambrowie zgłosił kilka projektów rewitalizacyjnych powiązanych ze sobą tematycznie, tj.:

1. Projekt pt. „*Bukiety, Stroiki, Teatrzyki, Wierszyki, Baję, baję, bajeczki...*”, w ramach którego będą prowadzone zajęcia aktywizujące dla dzieci ze Świetlicy Profilaktycznej przy OWR, w tym: wykonywanie przedmiotów, strojów, nauka tekstów, odgrywanie ról

powiązany tematycznie z projektem

2. pt. „Boiska sportowe, plac zabaw i plac do ćwiczeń rehabilitacyjnych oraz tereny OWR”, w ramach którego zorganizowane zostaną miejsca rekreacji i aktywizacji mieszkańców.

Oba projekty przyczynia się do podniesienia jakości życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej.

Ośrodek Wsparcia Rodziny Caritas Diecezji Łomżyńskiej w Zambrowie zaplanował również do realizacji projekty zintegrowane pt. „*Wycieczka ścieżką edukacyjną*”, pt. „*Spotkanie ścieżka edukacyjna*” oraz projekt pt. „*Zabytek chroniony prawem*”, które odpowiadają na problem niskiej świadomości nt. zabytkowego kompleksu koszarowego i mają walory edukacyjne.

8. MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH

Komplementarność jest ważnym aspektem w realizacji Programu Rewitalizacji. Zgodnie z Wytycznymi Ministerstwa Rozwoju, programy rewitalizacji muszą być opracowywane z zapewnieniem komplementarności w różnych wymiarach, a w szczególności należy zapewnić komplementarność w pięciu aspektach: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym i źródeł finansowania.

Komplementarność przestrzenna

Poszczególne projekty rewitalizacyjne zaplanowane do realizacji w Programie będą wzajemnie powiązane, a zapewniona komplementarność przyczyni się do wzmocnienia skuteczności oraz efektywności realizacji rewitalizacji i zapewni korelację efektów oddziaływania na sytuację kryzysową.

Zapewnienie komplementarności przestrzennej stanowi gwarancję efektywnego oddziaływania programu rewitalizacji na cały obszar zdegradowany i pozwala na synergię przestrzenną poszczególnych projektów rewitalizacyjnych i synchronizację efektów oddziaływania na sytuację kryzysową. Zaplanowane do realizacji działania nie będą skutkowały transferem problemów na inne obszary miasta oraz nie będą wyzwalaly niepożądanych problemów, takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Komplementarność przestrzenna poprzez koncentrację projektów na jednym, wyznaczonym i delimitowanym obszarze rewitalizacji przyniesie pozytywne skutki dla wybranego obszaru

rewitalizacji, jak również dla całej gminy miasto Zambrów. Tym samym realizacja Programu Rewitalizacji zapewni efektywne oddziaływanie na cały dotknięty kryzysem obszar.

Komplementarność problemowa

Zgodnie z Wytocznymi projekty rewitalizacyjne będą się wzajemnie uzupełniać, przede wszystkim tematycznie, dzięki czemu będą oddziaływać na obszar rewitalizacji we wszystkich głównych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, środowiskowym i technicznym). Takie podejście do procesu rewitalizacji ma za zadanie przeciwdziałać fragmentacji działań koncentrując uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne są powiązane ze strategicznymi kierunkami rozwojowymi Gminy Miasto Zambrów, uzupełniają się wzajemnie oraz skierowane są na osiągnięcie wspólnego celu. Dzięki temu realizacja Programu będzie miała pozytywny wpływ na wszystkie wskazane sfery rewitalizacji: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym przez daną gminę systemie zarządzania w ogóle.

Efektywne współdziałanie różnych instytucji i podmiotów w procesie rewitalizacji jest zapewnione dzięki odpowiednio zaprojektowanemu systemowi zarządzania oraz spójności istniejących procedur. W strukturach Urzędu Miasta zostały powołane odpowiednie komórki organizacyjne, w tym zespół ds. rewitalizacji zobowiązany do koordynacji prac związanych z realizacją projektu, promocji, współpracy z interesariuszami oraz ekspertami zewnętrznymi, gromadzenia danych oraz sprawozdawczości projektowej. W system zarządzania zaangażowani będą lokalni partnerzy z sektorów: publicznych, społecznych i gospodarczych, tym samym zapewniona zostanie współpraca i współdziałanie różnych grup interesariuszy działających na rzecz realizacji Programu i poprawy stwierdzonej sytuacji kryzysowej obszaru rewitalizacji.

Komplementarność międzyokresowa

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasta Zambrów na lata 2017-2022 będzie realizowany z zachowaniem ciągłości programowej, polegającej na kontynuacji lub rozwijaniu wsparcia z polityki spójności 2007-2013. Proponowane projekty rewitalizacyjne zawarte w Programie będą spójne z przedsięwzięciami realizowanymi w latach poprzednich. Takie podejście umożliwi wykorzystanie doświadczeń zdobytych podczas realizacji poprzednich działań rewitalizacyjnych i zapewni efektywne wykorzystanie środków finansowych.

Gmina Miasto Zambrów w poprzedniej perspektywie finansowej 2007-2014, zrealizowała wiele projektów, w tym w ramach Lokalny Program Rewitalizacji Dla Centrum Miasta Zambrów realizowanego w latach 2008-2013, które będą kontynuowane w ramach zadań zaplanowanych w LPR. Kontynuowane będą działania o charakterze inwestycyjnym, mające na celu zagospodarowywanie pustych przestrzeni w harmonii z otoczeniem, renowacji budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym, w tym ich adaptacji na cele: gospodarcze, społeczne, edukacyjne, turystyczne lub kulturalne, przyczyniające się do tworzenia stałych miejsc pracy. Kontynuowana będzie realizacja projektów obejmujących budowę obiektów w celu rozwoju sportu, rekreacji i kultury, tworzone będą strefy bezpieczeństwa i zapobiegania przestępczości, i przedsięwzięcia mające na celu walkę z patologiami społecznymi i bezrobociem, a także projekty szkolenie i kulturalne. Projekty o charakterze „miękkim” w zakresie przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym, wzrostu aktywności społeczno-gospodarczej oraz oferty kulturalno-edukacyjnej będą komplementarne do działań prowadzonych

obecnie na danym obszarze przez OWR Caritas i wolontariat. Środki na ich realizację będą wyodrębnione w rocznych budżetach Miasta.

Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza, że projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne, wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

Projekty uwzględnione w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Miasta Zambrów na lata 2017-2022 opierają się na umiejętnym powiązaniu i uzupełnianiu wsparcia ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, i Funduszu Spójności, przy jednoczesnym wykluczeniu ryzyka podwójnego finansowania. Koordynacja środków programów operacyjnych ze środkami polityk i instrumentów krajowych, oraz łączenie prywatnych i publicznych źródeł finansowania, pozwoli uzyskać korzystne efekty dla obszaru rewitalizacji. Gmina Miasto Zambrów posiada duże doświadczenie w umiejętnym uzupełnianiu i łączeniu wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS (pozyskiwaniu, realizacji i poprawne rozliczanie długiej listy projektów współfinansowanych z różnych źródeł), co wyklucza ryzyko podwójnego dofinansowania.

9. MODEL PARTNERSTWA I PARTYCYPACJI

Jak zaznaczono w Wytocznych Ministerstwa Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, jak i w ustawie o rewitalizacji z 2015 roku, rewitalizacja jest procesem prowadzonym przez jego interesariuszy, tj. w szczególności mieszkańców obszaru zdegradowanego, właścicieli nieruchomości, lokalnych przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, organy władzy publicznej, potencjalnych inwestorów etc.).

Mając na uwadze powyższe zadbano, aby w oparciu o zasadę empowerment zapewnić możliwość udziału i zaangażowania społeczeństwa, zwłaszcza tych grup, których dotyczą zdiagnozowane problemy, w proces powstawania dokumentu. Jak nakazują wytyczne Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasta Zambrów na lata 2017-2022 został opracowany zgodnie z modelem partycypacyjnym, uwzględniającym opinie i rekomendacje mieszkańców, jak też liderów społeczno-gospodarczych reprezentujących różne sfery funkcjonowania miasta. Opinie różnych grup interesariuszy zostały zebrane poprzez badania społeczne o charakterze ilościowym (badania ankietowe), które zostały przeprowadzone w różnych obszarach miasta. Zasada partnerstwa i partycypacji poprzez różnorodne mechanizmy włączania szerokiego grona interesariuszy stosowana była zarówno na etapie diagnozy, po planowanie procesu rewitalizacji, określanie celów, założeń, harmonogramu i budżetu LPR, realizacji, monitoringu, a skończywszy na ewaluacji (zwłaszcza w wymiarze ekonomicznym), i wykorzystaniu potencjału w zakresie podejmowanych działań rewitalizacyjnych w przyszłości.

Do udziału w konsultacjach społecznych uprawnieni są mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy nieruchomości i podmiotów zarządzających nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, mieszkańcy miasta, podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze rewitalizacji działalność gospodarczą lub społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, organy władzy publicznej, inne podmioty realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Szeroki zakres interwencji, oparty na współpracy i otwartym dialogu ze wszystkimi grupami interesariuszy stanowił ważny element wypracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji

do 2022 roku. Partycypacja przynosi pożytek lokalnej demokracji i sprawia, że proces wdrażania wspólnie podejmowanych decyzji przebiega szybciej, sprawniej i efektywniej.

9.1. Model uspołecznienia – system komunikacji społecznej

Z uwagi na fakt, iż opracowany Lokalny Program Rewitalizacji ma służyć mieszkańcom oraz podnieść jakość ich życia w najbliższym otoczeniu, stały dialog i opinia lokalnej społeczności jest istotnym elementem programowania procesu rewitalizacji.

Tworząc system komunikacji społecznej na każdym etapie rewitalizacji zapewniono:

- obustronną komunikację pomiędzy interesariuszami a władzami gminy, co umożliwiło faktyczne uczestnictwo w procesie rewitalizacji, współzrządzenie i współdecydowanie o sprawach publicznych;
- możliwość udziału wszystkich grup zainteresowanych w szerokim spectrum prowadzonych konsultacji, tj. spotkaniach, debatach, panelach dyskusyjnych;
- szeroką dostępność informacji na temat podejmowanych działań i wprowadzanych zmian przez władze, a także możliwość oceny i wyrażenia opinii przez zainteresowane strony.

O wszystkich formach konsultacji społecznych i postępach w realizacji procesu rewitalizacji mieszkańcy oraz inni interesariusze byli na bieżąco informowani poprzez stronę internetową Urzędu Miasta.

Działania promocyjne dotyczące Programu Rewitalizacji Zambrowa

W ramach działań informacyjno-promocyjnych w ramach opracowania Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022, przewidziano takie zadania jak:

- konferencja otwierająca proces opracowywania LPR,
- opracowanie plakatu promującego program rewitalizacji,
- opracowanie podstrony na stronie internetowej miasta www.zambrow.pl poświęconej realizacji procesu rewitalizacji,
- umieszczanie komunikatów i informacji dotyczących opracowania programu na lokalnych portalach internetowych,
- prowadzenie audycji radiowych, komunikatów prasowych w mediach lokalnych,
- przeprowadzenie konkursu plastycznego w szkołach zambrowskich na logo programu rewitalizacji,
- opracowanie gadżetów promujących realizację programu i podnoszących świadomość nt. rewitalizacji – tj. długopisy, breloki.

KONFERENCJA PRASOWA

Konferencja prasowa, zwołana przez Burmistrza Miasta Zambrów Kazimierza Dąbrowskiego, odbyła się 25 listopada w sali konferencyjnej Urzędu Miasta Zambrów. Konferencja w przeważającej części poświęcona była Programowi Rewitalizacji. Głównym celem wydarzenia było przedstawienie planów związanych z realizacją programu. Burmistrz omówił zasady otrzymania dofinansowania na realizację projektu opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji w ramach Programu Pomoc Techniczna. Podczas konferencji uczestnicy wydarzenia

zostali poinformowani o fakcie, że jednym z samorządów, który otrzymał dofinansowanie na realizację zadania w zakresie opracowania LPR jest Miasto Zambrów, a kwota dotacji przewidziana dla miasta wynosi 83 tys. 950 zł.

Podczas spotkania z mediami burmistrz przedstawił wstępny harmonogram działań związanych z opracowaniem LPR, obejmujący pokrótce: powołanie specjalnego zespołu ds. rewitalizacji, przygotowanie diagnozy, konsultacje społeczne oraz uchwalenie LPR przez Radę Miasta.

Organizacja konferencji otwierającej proces rewitalizacji, oraz relacje przekazane przez lokalne media umożliwiły dotarcie i poinformowanie szerokiego grona interesariuszy o rozpoczynającym się procesie opracowania LPR dla miasta Zambrów.

Szczegóły dotyczące konferencji prasowej oraz transmisja video znajdują się na portalu internetowym www.zambrow.org na podstronie:

http://www.zambrow.org/aktualnosci/strona.php?strona=artykuly_pokaz&id=21737

PODSTRONA INTERNETOWA

Zgodnie z założeniami projektu, na głównej stronie internetowej Urzędu Miasta Zambrów została utworzona podstrona poświęcona rewitalizacji. Za jej opracowanie i aktualizację treści odpowiedzialny jest pracownik urzędu. Na podstronie umieszczane są na bieżąco najważniejsze informacje dotyczące poszczególnych etapów opracowania programu, tj. plakat promujący, informacje o kwocie dofinansowania oraz funduszu udzielającym wsparcia, informacje o poszczególnych etapach procesu rewitalizacji. Na podstronie umieszczone są również ogłoszenia o konsultacjach społecznych, istnieje możliwość pobrania ankiet konsultacyjnych i zamieszczane są informacje podsumowujące proces prowadzonych konsultacji. Poniżej wymienione zostały niektóre informacje, które zostały upublicznione na ww. stronie internetowej:

- 16.05.2017 r. na urzędowej podstronie „Rewitalizacja” umieszczono zaproszenie do wzięcia udziału w kolejnej odsłonie konsultacji społecznych, tj. spotkaniu z mieszkańcami, przedsiębiorcami, przedstawicielami stowarzyszeń i instytucji w celu wypracowania współpracy z mieszkańcami oraz pozyskania pomysłów przedsięwzięć przeznaczonych do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji. To samo zaproszenie, dnia 16.05.2017 r., umieszczono na portalu internetowym www.zambrowiacy.pl.
- 18.05.2017 r. na głównej stronie Urzędu Miasta Zambrów, na podstronie „Rewitalizacja” www.zambrow.pl/rewitalizacja/aktualnosci zamieszczono do publicznej wiadomości dwa dokumenty. Pierwszy z nich to zaktualizowany na dzień 18.05.2017 r. projekt dokumentu pt. „Diagnoza i delimitacja obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji”. Drugi – to formularz, w formie „fiszki projektowej”, służący do zgłaszania projektów przeznaczonych do realizacji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji.
- 22.05.2017 r. na tej samej podstronie www.zambrow.pl/rewitalizacja/aktualnosci zamieszczono również wzór ankiety drugiej, przygotowanej w ramach konsultacji społecznych. Termin przeprowadzenia ankiety to 22 – 31.05.2017 r. Badania sondażowe prowadzone przez ankietera.
- 08.06.2017 r. umieszczono zaproszenie na spotkanie konsultacyjne, które odbędzie się dnia 13.06.2017 r. o godzinie 14:30 w Szkole Podstawowej Nr 3 w Zambrowie.
- na bieżąco są udostępniane protokoły ze spotkań zespołu ds. rewitalizacji.

Dzięki komunikatom zamieszczanym na bieżąco na podstronie urzędu miasta Zambrów, społeczeństwo będzie na bieżąco informowane o etapach realizowanych prac rewitalizacyjnych oraz z wyprzedzeniem uzyska wiedzę o potencjalnych przyszłych działaniach.

PLAKAT PROMUJĄCY REWITALIZACJĘ

Jednym z elementów akcji promocyjnej było zaprojektowanie i rozdystrybuowanie plakatów informacyjno-promocyjnych. Plakat promujący proces rewitalizacji został opracowany bezwydatkowo (zgodnie z budżetem projektu) przez pracowników urzędu miasta Zambrów. Plakat dostępny jest na podstronie strony internetowej urzędu miasta: <http://zambrow.pl/rewitalizacja/aktualnosci>.

Plakat zawiera najważniejsze informacje dotyczące projektu, tj. nazwę, logotyp, wartość projektu oraz kwotę dofinansowania z UE. Plakaty informacyjne szeroko dystrybuowano w miejscach publicznych w różnych obszarach miasta Zambrów.

W procesie rewitalizacji poziom natężenia partycypacji, zakres prowadzonych konsultacji i stopień zaangażowania interesariuszy wzrastał na poszczególnych etapach procesu rewitalizacji. W początkowej fazie prac nad Programem komunikacja społeczna ograniczała się jedynie do informowania strony społecznej o podejmowanych działaniach. Następnie poziom natężenia partycypacji wzrastał, i poza informowaniem obejmował również dialog i konsultacje z szerokim gronem interesariuszy. Kontakt i obustronna współpraca interesariuszy z władzami miasta, zebranie uwag i opinii dotyczących obszarów rewitalizowanych, poprzez współdziałanie i współdecydowanie strony społecznej z władzą lokalną i innymi partnerami społeczno-gospodarczymi działającymi na obszarze umożliwiły wypracowanie właściwych rozwiązań istniejących na terenie gminy problemów i efektywną realizację procesu rewitalizacji.

AUDYCJE RADIOWE, KOMUNIKATY PRASOWE W MEDIACH LOKALNYCH, POROTALCH INTERNETOWYCH

- Dnia 27 października 2016 r. na łamach portali internetowych www.zambrow.org i www.zambrowiaczy.pl ukazały się odpowiednio dwa komunikaty o otrzymaniu przez Gminę Miasto Zambrów dofinansowania na opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji Zambrowa w ramach programu Pomoc Techniczna.
- Dnia 25 listopada 2016 na stornie głównej Urzędu Miasta, portalu www.zambrów.org i www.zambrowiaczy.pl ukazały się komunikaty o konferencji prasowej Burmistrza Miasta Zambrów, która odbyła się tego samego dnia o godzinie 10:00 w sali konferencyjnej Urzędu Miasta Zambrów i dotyczyła planów gminy związanych z realizacją programu rewitalizacji. Na spotkaniu z mediami Burmistrz przedstawił harmonogram prac nad projektem.
- Na podstronie głównej strony Urzędu Miasta Zambrów poświęconej Rewitalizacji, jako pierwszy, ukazał się artykuł zatytułowany „Informacje o programie” wraz z plakatem promującym proces opracowania programu.
- Na tej samej stronie, dnia 25.04.2017 r., umieszczono ogłoszenie o rozpoczęciu konsultacji społecznych w ramach opracowania LPR, które zapoczątkowano poprzez ankietę pierwszą dotyczącą delimitacji obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji oraz zjawisk kryzysowych na tym obszarze, skierowaną do wszystkich mieszkańców Zambrowa. Artykuły dotyczące rozpoczęcia konsultacji społecznych zostały zamieszczone również 03.05.2017 r. na łamach portalu www.zambrow.org oraz 4.05.2017 r. na stronie internetowej Polskiego Radia Białystok www.radio.bialystok.pl.

- Dnia 16.05.2017 r. na urzędowej podstronie „Rewitalizacja” umieszczono zaproszenie do wzięcia udziału w kolejnej odsłonie konsultacji społecznych, tj. spotkaniu z mieszkańcami, przedsiębiorcami, przedstawicielami stowarzyszeń i instytucji w celu wypracowania współpracy z mieszkańcami oraz pozyskania pomysłów przedsięwzięć przeznaczonych do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji. To samo zaproszenie, dnia 16.05.2017 r., umieszczono na portalu internetowym www.zambrowiacy.pl.
- Dnia 16.05.2017 r. na portalu internetowym www.zambrowiacy.pl umieszczono zaproszenie do wzięcia udziału w kolejnej odsłonie konsultacji społecznych, tj. spotkaniu z mieszkańcami, przedsiębiorcami, przedstawicielami stowarzyszeń i instytucji w celu wypracowania współpracy z mieszkańcami oraz pozyskania pomysłów przedsięwzięć przeznaczonych do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji.
- Dnia 23.05.2017 r. na portalu www.zambrowiacy.pl zamieszczono relację ze spotkania konsultacyjnego, które odbyło się 22.05.2017 r. w Szkole Podstawowej Nr 3
- Dnia 26.05.2017 r. na łamach portali www.zambrow.org oraz www.zambrowiacy.pl zamieszczono relacje z konferencji Burmistrza Miasta Zambrów, która odbyła się tego samego dnia w Urzędzie Miasta Zambrów. Jednym z tematów poruszanych na konferencji był stan prac nad LPR.

KONKURS PLASTYCZNY

W ramach kampanii informacyjno-promocyjnej projektu pn. „Opracowanie Programu Rewitalizacji dla Gminy Miasto Zambrów” w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 - zorganizowano konkurs plastyczny na koncepcję logo Programu Rewitalizacji Zambrowa. Konkurs został zorganizowany wśród uczniów Szkoły Podstawowej Nr 3 w Zambrowie.

W dniu 05.06.2017 r. powołano komisję konkursową, w składzie:

- Włodzimierz Łąka – koordynator projektu, Naczelnik WRG
- Irena Iwaniuk - Przedstawiciel konserwatora zabytków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku Delegatura w Łomży
- Barbara Zawistowska,
- Weronika Zaniewska,
- Ewa Denkiewicz.

Zadaniem komisji było rozstrzygnięcia konkursu plastycznego. Wyłoniono 4 najlepiej ocenione prace oraz ustalono sposób nagradzania, tj. 1 miejsce oraz trzy wyróżnienia.

Na podstawie pracy plastycznej ucznia Szkoły Podstawowej Nr 3 w Zambrowie, która zdobyła I miejsce w konkursie plastycznym, we współpracy z pracownią plastyczną KOL-PLAST opracowano logo Programu Rewitalizacji:

W ramach kampanii informacyjno-promocyjnej zlecono również wykonanie gadżetów promocyjnych, tj.: długopisów i breloków (po 500 szt.) promujących opracowywany dokument i zwiększających świadomość i potrzebę rewitalizacji.

9.2. Partnerstwo na poziomie programu

W procesie opracowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 mechanizmy włączenia interesariuszy obejmowały zaawansowane metody partycypacji, nie ograniczając się jedynie do przekazu informacji i ankiet. W procesie partycypacji zaplanowano i zrealizowano szereg bezpośrednich interakcji z różnymi grupami interesariuszy, tj. konferencje, spotkania warsztatowe, debaty, konkursy i inne formy komunikacji z mieszkańcami. Prowadzone konsultacje miały charakter proaktywny i odbywały się na wszystkich etapach opracowania Programu, co potwierdza wysoki stopień jego uspołecznienia.

Pierwszy etap włączenia interesariuszy, tj. przygotowanie i zaplanowanie procesu rewitalizacji polegał na właściwym zidentyfikowaniu odbiorców LPR z terenu Gminy Miasto Zambrów, wypracowaniu metod dotarcia do interesariuszy i otwartym planowaniu procesu rewitalizacji z aktywnym udziałem podmiotów zaangażowanych. Istotnymi elementami partycypacji było przeprowadzenie akcji informacyjno-promocyjnej i rozpoznanie problemów, a także wizji i pomysłów mieszkańców miasta.

W ramach opracowywania Programu już na etapie delimitacji obszaru, interesariusze rewitalizacji byli zachęceni do włączenia się w prace nad dokumentem poprzez wyrażenie swojej opinii w badaniach sondażowych. Proces przygotowawczy wspierany był szereg form aktywizacji zachęcających do włączenia się w proces tworzenia Programu, tj. konferencje, szeroka akcja informacyjno-promocyjna, konkursy debaty, spotkania robocze, itp. W ramach cyklu warsztatów strategiczno-diagnostycznych z różnymi grupami interesariuszami, zostały określone najważniejsze problemy i potrzeby mieszkańców obszarów zdegradowanych, zredagowane mocne i słabe strony obszaru rewitalizacji oraz szanse i zagrożenia, a także sformułowano wizję i cele rewitalizacji.

Poniżej zestawiono tabelarycznie mechanizmy włączenia interesariuszy w proces partycypacji:

Tabela 61. Mechanizmy włączenia interesariuszy w proces partycypacji

Termin	Forma interakcji	Opis mechanizmów włączenia interesariuszy
27.10.2016 r. 25.11.2016 r. 25.04.2017 r. 03.05.2017 r. 04.05.2017 r. 16.05.2017 r. 23.05.2017 r. 26.05.2017 r.	Komunikaty w mediach (audycje radiowe, artykuły prasowe, Internet)	Szeroka akcja informacyjno-promocyjna prowadzona w mediach, tj. radio, prasa i mediach internetowych zwiększała świadomość i zaangażowanie w proces rewitalizacji, na każdym z etapów opracowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji.
25.11.2016 r. 26.05.2017 r.	Konferencje prasowe wraz z oraz transmisją video	Konferencje miały charakter otwarty, w wydarzeniach mogły wziąć udział wszystkie zainteresowane procesem rewitalizacji osoby. Podczas konferencji przedstawione były plany, bieżące postępy w realizacji prac na d Programem Rewitalizacji wraz z zachętą do aktywnego włączenia się w proces rewitalizacji.
19.01.2017 r. 07.04.2017 r. 02.06.2017 r. 13.06.2017 r.	Otwarte spotkania zespołu ds. rewitalizacji	Informacje nt. spotkań roboczych zespołu ds. rewitalizacji są powszechnie dostępne i upubliczniane. W spotkaniach poza członkami zespołu biorą udział wszyscy zainteresowani interesariusze, w tym przedstawiciele Urzędu Miasta Zambrów, Rady Miasta, stowarzyszeń zambrowskich, przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Miejskiego Ośrodka Kultury, Powiatowego Urzędu Pracy, Komendy Powiatowej Policji, przedstawiciele spółdzielni i wspólnot, organizacji społecznych, zainteresowani mieszkańcy, eksperci zewnętrzni oraz inni interesariusze którzy chętnie wyrażali swoje opinie i zgłaszali uwagi do opracowywanego Programu.
maj-czerwiec 2017 r.	Konkurs plastyczny	W celu zaangażowania najmłodszych mieszkańców w proces rewitalizacji zorganizowano konkurs plastyczny na logotyp Programu. Przeprowadzona akcja miała wysokie walory edukacyjne, przyczyniła się do wzrostu świadomości dzieci i młodzieży nt. rewitalizacji, co w efekcie pozwoliło na zwrócenie uwagi na problemy dotyczące tę grupę interesariuszy i określenie ich potrzeb.
16.05.2017 r. 18.05.2017 r. 22.05.2017 r. 08.06.2017 r.	Komunikaty na stronie internetowej Urzędu Miasta	Dzięki aktualnym komunikatom, które są zamieszczane na bieżąco na podstronie urzędu miasta Zambrów, społeczeństwo na bieżąco jest informowane o etapach realizowanych prac rewitalizacyjnych oraz z wyprzedzeniem uzyskuje wiedzę o potencjalnych przyszłych działaniach, co stanowi zachętę do włączenia się w proces rewitalizacji i podnosi świadomość mieszkańców o współtworzeniu i współdecydowaniu w procesie rewitalizacji.

10.05.2017 r.	Otwarte spotkanie z przedstawicielami organizacji pożytku publicznego	Głównym powodem spotkania było zapoznanie przedstawicieli stowarzyszeń z ideą rewitalizacji i podkreślenie wagi niezwykle ważnych projektów tzw. „miękkich” odpowiadających na problemy społeczne, a które mogłyby być realizowane przez instytucje pożytku publicznego. Spotkanie miało na celu zachęcenie i włączenie się instytucji pozarządowych w proces tworzenia i realizacji Programu Rewitalizacji oraz wzbudzenie chęci wywołania oddolnych inicjatyw w obszarze tzw. projektów „miękkich”.
4.05.2017 - 9.06.2017	Konsultacje społeczne (badania ankietowe - ankiet pierwsza)	Konsultacje społeczne prowadzone metodą wywiadów kwestionariuszowych metodą PAPI i CAWI (ankieta zamieszczona na stronie urzędu miasta) na obszarze całego miasta. Badanie miało na celu zidentyfikowanie problemowych i negatywnych zjawisk i wyłonienie obszarów, na których występuje szczególna koncentracja niekorzystnych zjawisk. Badanie poprzez uzyskanie opinii mieszkańców Zambrowa na temat negatywnych zjawisk występujących na terenie miasta, jakości życia w mieście, istnieniu potencjałów oraz zasadności prowadzenia rewitalizacji miało na celu pogłębienie diagnozy i delimitacji obszarów zdegradowanych oraz określenie potrzeb i działań rewitalizacyjnych na poszczególnych obszarach. Wyniki konsultacji społecznych przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy uzupełniły przeprowadzoną analizę wskaźnikową, potwierdzając jednocześnie zasadność działań rewitalizacyjnych wskazanych na podstawie badań danych zastanych.
22.05.2017 r.	Konsultacje społeczne (spotkanie konsultacyjne)	Otwarte spotkanie z różnymi grupami interesariuszy, w tym mieszkańcami, przedsiębiorcami, przedstawicielami instytucji pozarządowych, które odbyło się w Szkole Podstawowej Nr 3 w Zambrowie miało na celu prezentację bieżących efektów pracy nad programem i aktywne włączenie się szerokiego grona interesariuszy w proces rewitalizacji, w tym wspólne sformułowanie wizji i celów rewitalizacji. Podczas spotkania dla szerokiego grona interesariuszy przedstawiona została karta zgłaszania przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wyjaśnione zostały zasady zgłaszania projektów. Następnie utworzone zostały zespoły robocze, które warsztatowo pracowały nad propozycjami projektów planowanych do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji.

22.05.2017 - 31.05.2017 r.	Konsultacje społeczne (badania ankietowe - ankietowa druga)	Konsultacje społeczne prowadzone metodą wywiadów kwestionariuszowych metodą PAPI i CAWI (ankieta zamieszczona na stronie urzędu miasta) prowadzone w obszarze zdegradowanym - KOSZARY, w formie anonimowych ankiet. Badanie zostało zrealizowane w celu określenia celów i kierunków rewitalizacji, wizji dla obszaru rewitalizacji w 2022 r. oraz wskazania przedsięwzięć, które przyczynią się do zniwelowania negatywnych zjawisk
13.06.2017 r.	Konsultacje społeczne (spotkanie konsultacyjne)	Otwarte spotkanie z różnymi grupami interesariuszy, w tym mieszkańcami, przedsiębiorcami, przedstawicielami instytucji pozarządowych, które odbyło się w Szkole Podstawowej Nr 3 w Zambrowie miało na celu przedstawienie wyników badań ankietowych. Ponadto został przedstawiony projekt opracowanego Programu Rewitalizacji, który został poddany konsultacjom (uczestników spotkania poinformowano o możliwości zgłaszania uwag do projektu dokumentu).

Źródło: Opracowanie własne

W czasie pierwszego spotkania otwartego spotkania zespołu ds. rewitalizacji, które odbyło się w dniu 19.01.2017 r. w formie warsztatowej został przyjęty plan pracy nad Programem, wyznaczone role i zakresy odpowiedzialności członków zespołu ds. rewitalizacji, zaprogramowano kierunki działań rewitalizacyjnych oraz określono sposoby ich realizacji. Podczas spotkania na podstawie zebranych danych statystycznych zostały wypracowane mierniki przyjęte do analizy wskaźnikowej stanowiącej najważniejszą część Diagnozy i delimitacji obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji.

W czasie kolejnych spotkań, w których uczestniczyło szerokie grono interesariuszy, zostały przedstawione i poddane dyskusji zagadnienia związane z rewitalizacją, konsultowano wypracowaną diagnozę sytuacji Gminy Miasto Zambrów oraz każdorazowo określano plan pracy w kolejnych etapach opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Kolejne spotkania miały formę aktywnych warsztatów diagnostycznych, podczas których wypracowywane były najważniejsze założenia Programu, takie jak wizja, cele i kierunki rewitalizacji, określane problemy i potrzeby, które w dalszej kolejności zostały przełożone na przedsięwzięcia rewitalizacyjne zaplanowane do realizacji w ramach Programu. W spotkaniach każdorazowo uczestniczyli przedstawiciele Urzędu Miasta Zambrów, Rady Gminy, przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Komendy Powiatowej Policji, przedstawiciele organizacji pozarządowych, mieszkańcy, przedsiębiorcy oraz inni interesariusze którzy chętnie wyrażali swoje opinie i zgłaszali uwagi do opracowywanego Programu.

W trakcie programowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasta Zambrów wspólnie z interesariuszami procesu rewitalizacji wypunktowano mocne i słabe strony obszaru oraz szanse i zagrożenia dla obszaru rewitalizacji wraz z określeniem siły oddziaływania poszczególnych czynników. Poprzez uczestnictwo zróżnicowanych grup społecznych możliwe było skonfrontowanie różnych punktów widzenia oraz wypracowanie wspólnej wizji, celów i oczekiwanych rezultatów realizacji Programu.

W dniu 25 kwietnia 2017 r. udostępniono do oceny publicznej dokument „Diagnoza i delimitacja obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji w ramach opracowania Lokalnego

Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017 – 2022”. Zgodnie z zamieszczoną informacją wszystkie zainteresowane osoby mogły zgłosić swoje uwagi do projektu diagnozy społeczno-gospodarczej. Projekt dokumentu został opublikowany na stronie głównej urzędu www.zambrow.pl w zakładce „Rewitalizacja”. Do projektu dokumentu nie zostały zgłoszone uwagi.

W okresie 4 do 31 maja 2017 r. prowadzone było dwuetapowe badanie opinii społecznej. Na tym etapie procesu rewitalizacji istotnymi elementami partycypacji było przeprowadzenie akcji informacyjno-promocyjnej i rozpoznanie problemów, a także wizji i pomysłów mieszkańców miasta. W ramach badania poznano opinię mieszkańców całego miasta Zambrów na temat problemów i negatywnych zjawisk oraz potrzeb rewitalizacyjnych występujących na terenie miasta, na jakich obszarach występuje szczególna koncentracja zjawisk kryzysowych i jakie powinny być prowadzone działania, prowadzące do rozwoju i poprawy jakości życia na terenie miasta Zambrów. Uczestnicy badania wskazywali również mocne strony i potencjały obszaru rewitalizacji, które należy wykorzystać realizując Program.

Przeprowadzona pierwsza tura badań ankietowych obejmowała wszystkich mieszkańców Gminy Miasto Zambrów. Ogłoszenie o konsultacjach społecznych zostało wywieszane na tablicy ogłoszeń w budynku Urzędu Miasta oraz na stronie głównej urzędu www.zambrow.pl w zakładce „Rewitalizacja” dnia 25 kwietnia 2017 r. Dnia 2 maja 2017 r. komunikat pojawił się również na stronie internetowej www.zambrow.org. Ogłoszenia oraz ankiety w formie papierowej zostały rozdystrybuowane w kręgu wielu instytucji miejskich, tj. szkoły, przedszkola, MOK, MOPS, pływalnia, spółdzielnie mieszkaniowe, stowarzyszenia, itd. Ankiety w formie elektronicznej dostępne były do pobrania na stronie internetowej Urzędu Miasta, aby dotrzeć do jak najszerszego grona interesariuszy rewitalizacji. W ramach badania poznano opinię interesariuszy z terenu całego miasta Zambrów na temat problemów i negatywnych zjawisk oraz potrzeb rewitalizacyjnych występujących na terenie miasta, i zdiagnozowano obszary, na jakich występuje szczególna koncentracja zjawisk kryzysowych.

Wnosząc po odpowiedziach respondentów badania ankietowego, najczęstszymi i najbardziej uciążliwymi problemami, występującymi w obszarze numer 2 są przestępczość, alkoholizm, przemoc i wandalizm zaś poza obszarem nr 2 – alkoholizm i wandalizm (znacząca przewaga nad innymi problemami). Zdaniem większości respondentów na obszarze zdegradowanym nie występują inne niewymienione problemy, zaś poza nim, w obszarze nr 8 obserwuje się problem związany z brakiem parkingów oraz zbyt wąską uliczką – ul. Sadowa. Zdaniem mieszkańców/osób przebywających w obszarze nr 2 - największy wpływ na jakość życia w tym miejscu ma stan dróg i chodników oraz dostępność pracy. Według nich dostępność i jakość oferty kulturalnej oraz estetyka i zagospodarowanie przestrzeni mają mniejszy wpływ na jakość życia. Głosy spoza obszaru drugiego rozkładały się mniej więcej równomiernie. Zdaniem respondentów największy wpływ na jakość życia mają stan dróg i chodników, warunki mieszkaniowe oraz wyposażenie budynków mieszkalnych/miejsc pracy w podstawowe media. Mieszkańcy Zambrowa zgodnie przyznali, iż prowadzenie działań rewitalizacyjnych przyczyniających się do wyprowadzenia terenu ze stanu kryzysowego na obszarze nr 2, jest jak najbardziej zasadne. Wszystkie odpowiedzi były twierdzące.

Wyniki przeprowadzonych konsultacji społecznych uzupełniły przeprowadzoną analizę wskaźnikową, potwierdzając jednocześnie zasadność działań rewitalizacyjnych wskazanych na podstawie badań danych zastanych.

W dniu 10.05.2017 r. w siedzibie Urzędu Miasta Zambrów odbyło się spotkanie przedstawicielami organizacji pozarządowych. Na spotkanie zostali zaproszeni przedstawiciele stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego działających na terenie miasta. Przybyli przedstawiciele Stowarzyszenia „Szansa” oraz Ośrodka Wsparcia Rodziny „Caritas”. Głównym powodem spotkania było zapoznanie przedstawiciele

stowarzyszeń z ideą rewitalizacji i podkreślenie wagi niezwykle ważnych projektów tzw. „miękkich” odpowiadających na problemy społeczne, a które mogłyby być realizowane przez instytucje pożytku publicznego. Spotkanie miało na celu zachęcenie i włączenie się instytucji pozarządowych w proces tworzenia i realizacji Programu Rewitalizacji oraz wzbudzenie chęci wywołania oddolnych inicjatyw w obszarze tzw. projektów „miękkich”.

Drugą turę badań sondażowych w ramach konsultacji społecznych, przeprowadzono wyłącznie na wcześniej zdiagnozowanym terenie zdegradowanym i przeznaczonym do rewitalizacji, tj. na obszarze 2, tzw. Koszary - obejmującym ulice: Aleja Wojska Polskiego od ulicy Fabrycznej do torów, Legionowa, Grunwaldzka, Magazynowa, Przykoszarowa, Elektryczna. Ankieta miała charakter anonimowy. Badanie zostało prowadzone w dniach 22 – 31 maja 2017 r. na próbie 147 mieszkańców obszaru 2, co biorąc pod uwagę zasiedlenie tego obszaru (5613 osób) stanowiło ponad 38% populacji i stanowiło reprezentatywną grupę. Za rozpowszechnienie ankiet wśród mieszkańców „Koszar” odpowiedzialny był ankieter. Celem prowadzenia ankiety drugiej było pozyskanie opinii na temat potrzeb mieszkańców oraz ich pomysłów i propozycji działań odpowiadających na zdiagnozowane problemy i prowadzących do rozwoju i poprawy jakości życia na terenie miasta Zambrów.

Wyniki ankietyzacji stanowiły uzupełnienie analizy eksperckiej dotyczącej zbadania koncentracji negatywnych zjawisk w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej, technicznej oraz środowiskowej w Gminie Miasto Zambrów i potwierdziły słuszność delimitacji obszaru rewitalizacji wskazanego w Rozdziale 3 niniejszego opracowania.

W ramach konsultacji społecznych zorganizowano również cykl otwartych spotkań z szerokim gronem interesariuszy, w tym mieszkańcami miasta oraz przedsiębiorcami, członkami i przedstawicielami stowarzyszeń i instytucji publicznych, które odbyło się w dniu 22.05.2017 r. w Szkole Podstawowej nr 3 im. Janusza Kusocińskiego w Zambrowie. Ogłoszenie o spotkaniu zostało wywieszane dnia 16.05.2017 r. na tablicy ogłoszeń w budynku Urzędu Miasta oraz na stronie głównej urzędu www.zambrow.pl w zakładce „Rewitalizacja”. Dnia 17.05.2017 r. wywieszono je również na tablicy ogłoszeń znajdującej się na terenie „Koszar”. Na spotkaniu zostały przedstawione założenia do Lokalnego Programu Rewitalizacji oraz zarys aktualnego stanu prac nad opracowaniem LPR, ze szczególnym uwzględnieniem koncentracji negatywnych zjawisk oraz obszaru przeznaczonego do rewitalizacji. Przedstawiono również treść ankiety prowadzonej w ramach konsultacji społecznych w dniach 22-31.05.2017 r. Spotkanie miało na celu zachęcić szerokie grono interesariuszy do zgłaszania propozycji projektów rewitalizacyjnych i aktywnego włączenia się w proces rewitalizacji. Podczas spotkania przedstawiona została karta zgłaszania przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wyjaśnione zostały zasady zgłaszania projektów. Następnie utworzone zostały zespoły robocze, które warsztatowo pracowały nad propozycjami projektów planowanych do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji. Otwarty nabór przedsięwzięć rewitalizacyjnych zgłaszanych w formie „fiszek projektowych” do realizacji na obszarze rewitalizacji był prowadzony w okresie od 22.05.2017 r. do 09.06.2017 r., poprzez formularze (karty projektu) udostępnione na stronie internetowej Urzędu Miasta oraz przekazywane na spotkaniach z mieszkańcami.

Kolejne otwarte spotkanie w ramach procesu partycypacji odbyło się dnia 13.06.2017 r. w Szkole Podstawowej Nr 3 w Zambrowie. Podczas spotkania przedstawiono wyniki badań ankietowych oraz wskazano listę przedsięwzięć wybranych do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji. Głównym celem spotkania było przedstawienie projektu opracowanego dokumentu pn. „Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów”, który został poddany konsultacjom społecznym. Uczestnicy spotkania zostali poinformowani

o możliwości, zasadach i terminie zgłaszania uwag do projektu dokumentu. Ogłoszenie o spotkaniu zamieszczono na tablicach ogłoszeń m.in. na obszarze Koszar, w siedzibie urzędu, na podstronie poświęconej rewitalizacji oraz na oficjalnej stronie facebook Burmistrza Miasta Zambrów. Informacja pojawiła się również 8.06.2017 r. na portalu www.zambrowiacy.pl. Natomiast opracowany Projekt Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasta Zambrów na lata 2017-2022 poddany został ocenie zespołu ds. rewitalizacji, eksperta zewnętrznego oraz komisji, a następnie przyjęty w drodze uchwały. Zgłaszanie uwag do projektu dokumentu możliwe było na każdym etapie jego powstawania.

Przeprowadzone konsultacje społeczne pozwoliły poznać i zrozumieć potrzeby społeczności lokalnej, zidentyfikować ich potrzeby, a także stworzyć wizję oczekiwanych zmian.

Aktywny udział przedstawicieli Urzędu Miasta w pracach nad przygotowaniem LPR we współpracy z szerokim kręgiem interesariuszy rewitalizacji, pozwolił na spełnienie istotnego z punktu widzenia planowania strategicznego kryterium zgody i reprezentacji społecznej, co pozwala na przypuszczenie, że poprzez aktywny udział w pracach nad przygotowaniem dokumentu społeczność lokalna jest zaangażowana i zmotywowana do wdrożenia oraz osiągnięcia oczekiwanych rezultatów Programu Rewitalizacji.

9.3. Partnerstwo na poziomie wdrażania i monitorowania

Szeroki udział społeczeństwa jest niezwykle ważny na etapie opracowywania Programu, ale równie ważne jest partnerstwo i aktywny udział strony społecznej na etapie wdrażania i monitorowania rezultatów Lokalnego Programu Rewitalizacji.

W związku z powyższym na etapie wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017 – 2022 przewiduje się działania przyczyniające się do zwiększenia zaangażowania społeczności lokalnej w efektywną realizację Programu. Powołany na początku prac nad Programem Zespół ds. rewitalizacji, będzie aktywnie uczestniczył w przyszłej ocenie i monitorowaniu postępów realizacji programu. Członkowie Zespołu będą współdziałali z szerokim gronem interesariuszy procesu rewitalizacji, w szczególności zapewnią szeroki udział społeczeństwa na etapie wdrażania i opiniowania Programu Rewitalizacji, poprzez możliwość zgłaszania opinii i sugestii za pomocą formularza kontaktowego zamieszczonego na stronie internetowej urzędu miasta lub bezpośrednio w siedzibie urzędu.

Zgodnie z zasadą partnerstwa mieszkańcy oraz pozostali interesariusze będą mieli prawo do uzyskiwania informacji z wykonania poszczególnych przedsięwzięć i realizacji celów LPR. Informacje na temat stanu realizacji dokumentu będą udostępniane poprzez stronę internetową urzędu www.zambrow.pl w zakładce „Rewitalizacja”, a także podczas organizowanych cyklicznie spotkań z różnymi grupami interesariuszy, w tym mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi itp.

Zgodnie z ideą partnerstwa zakłada się wspólną realizacją projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, upublicznianie informacji nt. realizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz aktualizowanie danych dotyczących postępów prac, osiągniętych rezultatów. Informacje zachęcające do włączenia się w realizację projektów rewitalizacyjnych, wraz z informacją w zakresie postępów prac i osiągniętych rezultatów będą na bieżąco przekazywane interesariuszom, w tym głównie poprzez stronę internetową urzędu www.zambrow.pl w zakładce „Rewitalizacja”.

10. FINANSOWANIE PROGRAMU - INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE

10.1. Źródła finansowania

Interesariusze procesu rewitalizacji mieli możliwość zgłaszania własnych projektów rewitalizacyjnych na specjalnie przygotowanych formularzach zgłoszeniowych. Zespół ds. rewitalizacji poddał analizie zgłoszone inicjatywy, biorąc pod uwagę powiązanie z głównymi celami określonymi w Programie i zakładane rezultaty zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć. Projekty, które przyczyniały się do zniwelowania zdiagnozowanych problemów na obszarze rewitalizacji i spełniały wymogi formalne zostały zarekomendowane do realizacji.

Zdefiniowanie najważniejszych przedsięwzięć rewitalizacyjnych pozwoliło na wyłonienie projektów, które będą mogły ubiegać się o dofinansowanie w ramach środków z funduszy europejskich i nie tylko. Zgodnie z przyjętymi założeniami Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 jest dokumentem wieloletnim. Prowadzenie oraz realizacja przedsięwzięć ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów w perspektywie do 2022 r. wymaga zaplanowania odpowiednich źródeł finansowania, które będą odpowiadać założonym rezultatom i celom inwestycji.

W ramach Programu rekomenduje się realizację projektów łącząc różne źródła finansowania przy znacznym udziale środków publicznych. W ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 realizowane będą projekty finansowane zarówno ze środków prywatnych, w całości ze środków własnych projektodawców, ze środków unijnych głównie osi priorytetowej 8 RPOWP (działanie 8.5 Rewitalizacja), a także z innych niż unijne środków pomocowych instytucji publicznych czy pozarządowych, a także programów współpracy z organizacjami pożytku publicznego.

10.2. Plan finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 są środki europejskie, pochodzące przede wszystkim z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego oraz środki własne Gminy. Program będzie realizowany zgodnie z zasadą współdziałania w finansowym jednostki samorządu terytorialnego, mieszkańców, właścicieli nieruchomości i innych grup interesariuszy procesu rewitalizacji.

O sukcesie LPR decydować będzie aktywność podmiotów zaangażowanych w jego realizację, umiejętność zdobywania dodatkowych środków finansowych, nie tylko pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Zgodnie z Uchwałą nr 198/XL/10 RM Zambrów z dn. 30.03.2010r. w sprawie określenia zasad udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rej. zabytków, która wpisuje się w założenia LPR, Miasto zobowiązuje się do dofinansowania w/w prac. Koszty dotacji przewidziano w budżecie miasta.

W konkursach ogłaszanych w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, na realizację zadań gminy będą premiowane projekty realizowane na rzecz mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Gros działań rewitalizacyjnych będzie zrealizowana przy wykorzystaniu środków własnych miasta z udziałem dofinansowania z RPOWP, pozostałe ze środków przewidzianych na ten cel w ramach realizacji Strategii LGD. W latach 2014-2015 z wł. środków zrewitalizowano przestrzeń ok. 5,5 ha. Realizując LPR wzrośnie atrakcyjność przestrzeni miejskiej, a przez to

realizacja Programu wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców i wizerunku zaniedbanej części miasta.

Projekty o charakterze „miękkim” w zakresie przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym, wzrostu aktywności społeczno-gospodarczej oraz oferty kulturalno-edukacyjnej będą komplementarne do działań prowadzonych obecnie na danym obszarze przez OWR Caritas i wolontariat. Środki na ich realizację będą wyodrębnione w rocznych budżetach Miasta.

Miasto dysponuje potencjałem i organizacyjnym i finansowym, aby wdrożyć zapisy Programu, posiłkując się częściowo finansowaniem z funduszy zewnętrznych. Koszty inwestycyjne infrastruktury powstałej w ramach przestrzeni publicznej pokrywane będą z budżetu miasta, natomiast koszty utrzymania poniosą właściciele bądź użytkownicy nieruchomości.

Wdrażanie Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów w latach 2017-2022 zaplanowano przy finansowaniu procesu rewitalizacji z różnorodnych źródeł finansowania.

Środki publiczne krajowe

Część środków finansowych pochodzących z budżetu państwa zostanie zaangażowana w formie wkładu krajowego w projekty współfinansowane ze środków pomocowych UE, inicjatyw Komisji Europejskiej i innych. Również kierunkowe programy dotacyjne poszczególnych ministerstw mogą stanowić uzupełnienie finansowania działań dla podmiotów operujących na obszarze wsparcia.

Programy krajowe z jakich mogą być finansowane przedsięwzięcia w ramach Programu rewitalizacji to m.in.:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020,
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020,
- Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój.

Środki publiczne regionalne

Kolejnym źródłem wsparcia finansowego są środki regionalne. Zaliczyć można do nich m.in.:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, z podziałem na dwa fundusze: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejski Fundusz Społeczny (EFS),
- Programy Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Środki prywatne

- wkład własny przedsiębiorców aplikujących o dotację z funduszy unijnych na projekty, objęte LPR.

Ujęcie czasowe realizacji działań wraz ze źródłami finansowania

Tabela 62. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych

L.p.	Nazwa wnioskodawcy/ podmiot realizujący	Nazwa projektu	Źródło finansowania projektu	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	Urząd Miasta Zambrów/Urząd Miasta Zambrów	Mała architektura na "Koszarach"	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POIiŚ, WFOŚiGW		0,15	0,15	0,15	0,05	
2	Urząd Miasta Zambrów/Urząd Miasta Zambrów	Zagospodarowanie terenów przy Alei Wojska Polskiego	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POIiŚ, WFOŚiGW		0,30	0,30	0,30	0,10	
3	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów	Zagospodarowanie terenów przy ul. Magazynowej 2, przy tzw. "Podkowie"	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POIiŚ, WFOŚiGW, partycypacja społeczna		0,70	0,30			
4	Urząd Miasta Zambrów/Urząd Miasta Zambrów	Zagospodarowanie terenów przy ul. Magazynowej	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POIiŚ, WFOŚiGW, partycypacja społeczna				1,00	0,50	0,50
5	Urząd Miasta Zambrów/Urząd Miasta Zambrów	Ryneczek na "Koszarach"	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POIiŚ, WFOŚiGW			0,70			
6	Urząd Miasta Zambrów/Urząd Miasta Zambrów	Dom Seniora	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POIiŚ, WFOŚiGW, partycypacja społeczna stowarzyszenie		0,10	0,40			
7	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów, Policja	Monitoring Koszar	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, Policja		0,70	0,70	0,30	0,20	0,10
8	Urząd Miasta Zambrów/Urząd Miasta Zambrów	Bezpieczna Droga do szkoły	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POIiŚ, WFOŚiGW, Policja		0,05	0,10	0,02	0,02	0,01
9	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów, wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie mieszkaniowe	Ładniej na "Koszarach"	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POIiŚ, WFOŚiGW, partycypacja społeczna		0,40	0,40	0,40	0,40	0,40

10	Urząd Miasta Zambrów/ Urząd Miasta Zambrów, Miejski Ośrodek Kultury w Zambrowie	Świetlice na "Koszarach"	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POIiŚ, WFOŚiGW, wolontariat/MOK		0,04	0,02	0,02	0,01	0,01
11	Urząd Miasta Zambrów/ Urząd Miasta Zambrów	Mniej śmieci na "Koszarach"	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POIiŚ, WFOŚiGW, wolontariat		0,05	0,05			
12	Urząd Miasta Zambrów /Powiatowy Urząd Pracy w Zambrowie, Urząd Miasta Zambrów	Bezrobocie na "Koszarach"	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POWER, PUP						
13	Urząd Miasta Zambrów /Urząd Miasta Zambrów	Ekologia na "Koszarach"	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POIiŚ, WFOŚiGW, partycypacja społeczna						
14	Urząd Miasta Zambrów /Miejski Ośrodek Kultury w Zambrowie, Stowarzyszenia, Urząd Miasta Zambrów	"Koszary" kulturalne	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POWER, MOK		0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
15	/"Caritas" w Zambrowie w ramach wolontariatu, właściciele budynków (wspólnoty, spółdzielnie)	Zabytek chroniony prawem	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POWER, stowarzyszenie						
16	Ośrodek Wsparcia Rodziny Caritas Diecezji Łomżyńskiej w Zambrowie/"Caritas w Zambrowie", Miejski Ośrodek Kultury w Zambrowie	Bukiety, Stroiki, Teatrzyki, Wierszyki, Bajki, bajki, bajeczki...	Gmina Miasto Zambrów, RPO WP, POWER, MOK, stowarzyszenia / wolontariat						

Źródło: Opracowanie własne

10.3. Wysokość środków

Indykatywne ramy finansowe realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE obejmować będą zarówno finansowanie z środków własnych oraz ze środków zewnętrznych, w tym funduszy europejskich.

Tabela 63. Indykatywne ramy finansowe

Lista projektów	Koszt projektów	Źródła finansowania
Kluczowe projekty rewitalizacyjne		Środki z budżetu Miasta, RPOWP 2014-2020, EFS, EFRR, FS
Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne		Środki z budżetu Miasta, RPOWP 2014-2020, EFS, EFRR, sponsorzy

Źródło: Opracowanie własne

11. SYSTEM WDRAŻANIA

Planowanie i wdrażanie Lokalnego Programu Rewitalizacji przez samorząd terytorialny jest przedsięwzięciem złożonym i wymaga odpowiedniego przygotowania i stałej współpracy i komunikacji na wielu poziomach. Aby zapewnić sukces w realizacji Programu niezbędne jest zaplanowanie spójnego i efektywnego systemu zarządzania, który pozwoli na osiągnięcie zakładanych rezultatów. Ważnym elementem są wspólne wysiłki wielu instytucji, organizacji i osób, współpraca pomiędzy jednostkami organizacyjnymi samorządu, właściwa koordynacja pomiędzy wydziałami Urzędu Miasta, i przede wszystkim stałe rozwijanie lokalnego partnerstwa społeczno-gospodarczego.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów w latach 2017-2022 jest jednym z programów operacyjnych wdrażającym cele Strategii Rozwoju Miasta Zambrów na lata 2012-2022. Przyjęte w Programie cele i kierunki działań są spójne z celami założonymi w Strategii, dlatego też system wdrażania LPR jest zgodny z systemem zarządzania przyjętym w realizacji Strategii Rozwoju Miasta Zambrów. **Powyższe potwierdza, iż system zarządzania Programem Rewitalizacji został uwzględniony w ogólnym systemie zarządzania gminą, co zapewnia spójność procedur, efektywne współdziałanie oraz wzajemne współdziałanie wymienionych powyżej instytucji.**

Za zarządzanie Programem Rewitalizacji odpowiedzialny jest Burmistrz Miasta Zambrów, który przygotowanie LPR powierzył zespołowi ds. rewitalizacji składającemu się z pracowników UM Zambrów oraz przedstawicieli instytucji publicznych i pozarządowych działających na terenie Zambrowa. Prace przygotowawcze i realizacja LPR będą odbywały się w ramach stałego zespołu, co zapewni trwałość i efektywność zarządzania i efektywność prowadzonego procesu rewitalizacji.

Zespół ds. sporządzania Programu Rewitalizacji Zambrowa został powołany Zarządzeniem Burmistrza Miasta Zambrów z dnia 12 stycznia 2017 r. w celu współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, a w szczególności ze społecznością obszarów rewitalizowanych.

W czasie pierwszego spotkania członków Zespołu, które odbyło się w dniu 19.01.2017 r. w formie warsztatowej, został przyjęty plan pracy nad Programem, wyznaczone role i zakresy odpowiedzialności członków zespołu ds. rewitalizacji, zaprogramowano kierunki działań rewitalizacyjnych oraz określono sposobów ich realizacji. Podczas spotkania, na podstawie zebranych danych statystycznych, zostały wypracowane mierniki przyjęte do analizy wskaźnikowej stanowiącej najważniejszą część Diagnozy i delimitacji obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji.

W czasie drugiego spotkania Zespołu, które odbyło się w dniu 07.04.2017 r. w formie prelekcji zostały przedstawione zagadnienia związane z rewitalizacją, diagnoza sytuacji Gminy Miasto Zambrów oraz plan pracy w kolejnych etapach opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Na spotkaniu udostępniony został wstępny projekt dokumentu „Diagnoza i delimitacja obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji w ramach opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017 – 2022”, do którego wszystkie zainteresowane osoby mogły zgłosić swoje uwagi. Uczestnikami spotkania byli przedstawiciele Urzędu Miasta Zambrów, Rady Miasta, stowarzyszeń zambrowskich, przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Miejskiego Ośrodka Kultury, Powiatowego Urzędu Pracy, Komendy Powiatowej Policji, przedstawiciele spółdzielni i wspólnot, eksperci zewnętrzni oraz inni interesariusze którzy chętnie wyrażali swoje opinie i zgłaszali uwagi do opracowywanego Programu.

Trzecie spotkanie Zespołu odbyło się w dniu 2.06.2017 r. w celu weryfikacji czynników, ujętych w analizie SWOT, odnoszących się do obszaru rewitalizacji. Spotkanie miało charakter warsztatowy. Zadaniem członków Zespołu było wyszczególnienie najistotniejszych czynników - mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń oraz poddanie ich rangowaniu według siły oddziaływania każdego z czynników na obszar rewitalizacji. Na spotkaniu omówiono również wstępne wyniki badania ankietowego prowadzonego w dniach 22-31.05.2017 r. na terenie „Koszar”. Ostatnim punktem spotkania było przedstawienie terminów przyszłych spotkań Zespołu oraz konsultacji społecznych. Wspomniano również o ważności zgłaszania projektów przeznaczonych do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji, poprzez wypełnianie przygotowanego w tym celu formularza.

Czwarte spotkanie Zespołu zaplanowano na dzień 13.06.2017 r. Cel spotkania zespołu - wskazanie przedsięwzięć przeznaczonych do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji oraz przedstawienie projektu „Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów”.

Zespół został powołany w celu współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszaru rewitalizacji. Do zadań zespołu należy w szczególności:

- współpraca w zakresie diagnozowania obszarów zdegradowanych,
- priorytyzacja problemów dotyczących obszar rewitalizacji,
- definiowanie celów i kierunków działań rewitalizacyjnych,
- komunikacja i realizacja projektu oraz sprawne przeciwdziałanie potencjalnym ryzykom i nieprawidłowościom realizacji Programu,
- opiniowanie i monitorowanie procesu rewitalizacji.

Zespół składa się z przedstawicieli Rady Miasta Zambrów, przedstawicieli Urzędu Miasta (Wydział Rozwoju Gospodarczego) i przedstawicieli poszczególnych komórek organizacyjnych miasta, tj.:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Zambrowie,

- Komendy Powiatowej Policji w Zambrowie,
oraz
- Przedstawiciele organizacji zrzeszających przedsiębiorców,
- Przedstawiciele wspólnot/spółdzielni mieszkaniowych.

Aby zapewnić komplementarność proceduralno-instytucjonalną wypracowanych rozwiązań poza w/w osobami w spotkaniach uczestniczyć będą przedst. społeczeństwa oraz eksperci zew. w zależności od omawianego obszaru działania (m.in. ds. aktywizacji os. bezrobotnych, ds. akt. społ.). Posiedzenia zespołu będą odbywać się nie rzadziej niż raz na kwartał oraz doraźnie w sytuacjach wymagających omówienia. Protokoły z posiedzeń będą upubliczniane. Wszystkie kwestie rozstrzygane będą w drodze konsensusu, w określonej kolejności: propozycja, konsultacje wewnętrzne, projekt rozwiązania, porady eksperckie, konsultacje społeczne, opcjonalna korekta projektu rozwiązania, decyzja.

Bezpośrednio w proces rewitalizacji zaangażowani będą wyznaczeni pracownicy Urzędu Miasta, pełniący następujące funkcje:

1. koordynator/pełnomocnik ds. rewitalizacji – osoba z wieloletnim doświadczeniem (28 l. staż), wykształceniem wyższym technicznym, ukończone podyplomowe studia (prawo administracyjne), 14 l. doświadczenia w realizacji i rozliczaniu projektów unijnych w perspektywie przedakcesyjnej i akcesyjnej oraz ze środków krajowych.
2. pracownik ds. aplikowania, sprawozdawczości, monitoringu, rozliczania przedmiotowego projektu – osoba z wykształceniem wyższym, ekonomicznym, 18 l staż pracy, w tym 12 l doświadczenia w pozyskiwaniu, rozliczaniu, monitorowaniu i promocji wszystkich projektów, które zrealizowała Gmina Miasto Zambrów ze środków UE we wszystkich perspektywach finansowych.
3. pracownik ds. pozyskiwania, gromadzenia danych związanych z rewitalizacją - osoba uczestnicząca w procesie opracowywaniu LPR, odpowiedzialna za działania promocyjne, i obsługę administracyjną prac Zespołu, posiadająca wykształcenie wyższe, podyplomowe zarządzanie projektami UE, doświadczenie: 4 l staż, w tym 2 l. w pracy zw. z funduszami unijnymi.
4. skarbnik – odpowiedzialny za nadzór merytoryczny nad finansowaniem projektu, 34 l. staż pracy, osoba prowadząca ewidencję księgową wszystkich realizowanych przez gminę projektów.

Ponadto w celu opracowania dobrego jakościowo Programu Rewitalizacji zaplanowano wsparcie procesu opracowywania LPR w ramach doradztwa eksperckiego. Aktywnie zaangażowani w proces opracowywania i realizacji Programu będą następujący specjaliści:

1. Ekspert do spraw rewitalizacji – wspierający Gminę Miasto Zambrów w procesie opracowywania Programu Rewitalizacji Zambrowa, świadczący doradztwo na każdym etapie sporządzania dokumentacji, pozostający w stałej współpracy z zespołem ds. rewitalizacji i uczestniczący w procesie konsultacji społecznych.
2. Eksperci do spraw aktywizacji – odpowiedzialni za sporządzenie analizy badania ankietowego w ramach konsultacji społecznych, w tym głównie zestawienie najważniejszych i najczęściej powtarzających się zadań/projektów rewitalizacyjnych; przede wszystkim przedstawienie pomysłów dotyczących przedsięwzięć aktywizujących mieszkańców i niwelujących problemy i negatywne zjawiska

w obszarze rewitalizacji, tj. bezrobocie, przestępczość i odpowiadających na potrzeby mieszkańców i innych grup interesariuszy rewitalizacji.

3. Ekspert do spraw aktywizacji osób bezrobotnych – świadczący doradztwo specjalistyczne w zakresie wykorzystania narzędzi rynku pracy, wydawania opinii na temat sporządzonych dokumentów, konsultacji poszczególnych etapów pracy nad programem, aktywnie uczestniczący w procesie konsultacji i aktywizacji różnych grup interesariuszy, w tym przede wszystkim osób bezrobotnych.
4. Ekspert do spraw aktywizacji społecznej - świadczenie usługi doradztwa specjalistycznego w zakresie wydawania opinii na temat sporządzonych dokumentów, konsultacji poszczególnych etapów pracy nad Programem, aktywnie uczestniczący w procesie konsultacji i aktywizacji różnych grup interesariuszy.

Rola ekspertów do spraw aktywizacji społecznej i osób bezrobotnych w opracowaniu Programu Rewitalizacji polegała na weryfikacji oraz omówieniu wyników badań ankietowych przeprowadzonego wśród mieszkańców obszaru zdegradowanego – Koszary. We współpracy z ekspertami, zostały dokładnie przeanalizowane wszystkie ankiety zawierające zadania, przedsięwzięcia, pomysły mieszkańców, które mogą być zrealizowane w ramach Programu Rewitalizacji. W dniu 9.06.2017 r. otrzymaliśmy analizę ankiet.

Burmistrz powierzy Koordynatorowi ds. rewitalizacji wszystkie operacyjne działania związane z wdrażaniem i monitorowaniem Programu. Koordynator/pełnomocnik ds. rewitalizacji będzie kierował specjalnie wydzieloną w strukturach Urzędu Miasta komórką ds. koordynowania, wdrażania, nadzorowania i monitorowania Programu Rewitalizacji. Koordynator jest odpowiedzialny za całokształt procesu rewitalizacji, zarządza i nadzoruje skuteczność i jakość realizacji Programu. Odpowiada za ustalenie szczegółowego harmonogramu działań, realizację celów LPR, prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych, gromadzenie informacji niezbędnych do monitoringu i ewaluacji procesu rewitalizacji, a także pomiar efektów realizacji Programu.

Koordynator pozostaje w stałej ścisłej współpracy z pozostałymi członkami zespołu ds. rewitalizacji, oraz ekspertami zewnętrznymi, którym może zlecać realizację poszczególnych części zadań.

Aby zapewnić komplementarność proceduralno-instytucjonalną wypracowanych rozwiązań poza w/w osobami w spotkaniach uczestniczyć będą przedstawiciele społeczeństwa oraz eksperci zewnętrzeni w zależności od omawianego obszaru działania (m.in. ds. aktywizacji osób bezrobotnych, ds. aktywizacji społecznej). Posiedzenia zespołu będą odbywać się nie rzadziej niż raz na kwartał oraz doraźnie w sytuacjach wymagających omówienia. Protokoły z posiedzeń będą upubliczniane. Wszystkie kwestie rozstrzygane będą w drodze konsensusu, w określonej kolejności: propozycja, konsultacje wewnętrzne, projekt rozwiązania, porady eksperckie, konsultacje społeczne, opcjonalna korekta projektu rozwiązania, decyzja.

Opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 zostało powierzone instytucji zewnętrznej, która we współpracy z ekspertem zewnętrznym ds. rewitalizacji, i koordynatorem procesu rewitalizacji opracowała dokument.

Pomijając etap przygotowawczy, system wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 obejmuje następujące etapy:

1. Podjęcie uchwały przez Radę Gminy o przyjęciu do realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022

2. Przekazanie Lokalnego Programu Rewitalizacji do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego w celu oceny spełniania wymagań określonych w „Wytycznych Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”. W trakcie oceny występujące ewentualne uchybienia będą podlegały uzupełnieniu lub korekcie.
3. Opracowanie dokumentacji projektowej dla przedsięwzięć wpisanych do Programu (szczegółowy opis, kosztorysy, harmonogramy, pozyskanie niezbędnych pozwoleń).
4. Aplikowanie o finansowanie zewnętrzne - jednym z kluczowych zadań mających wpływ na wdrożenie LPR będzie prawidłowe i sprawne przygotowanie wniosków aplikacyjnych celem pozyskania środków na realizację inwestycji zapisanych w dokumencie, głównie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020.
5. Realizacja i rozliczanie projektów wpisanych do LPR, w tym wsparcie beneficjentów w działaniach rewitalizacyjnych.
6. Realizacja działań informacyjno-promocyjnych Promocja w zakresie rewitalizacji (upublicznianie rezultatów działań podejmowanych w ramach wdrażania Programu rewitalizacji).
7. Monitoring i ewaluacja procesu rewitalizacji (badanie zgodności realizacji Programu z założonym planem).
8. Pomiar efektywności realizacji LPR w oparciu o przyjęte w Programie wskaźniki.
9. Weryfikacja i aktualizacja Programu. Przyjęto, że LPR ma formułę otwartą, co oznacza, że w przypadku zmian w otoczeniu, jeśli zachodzi taka potrzeba w założeniach Programu powinny być wprowadzane modyfikacje, a dokument aktualizowany, w tym przede wszystkim w zakresie przyjęcia do realizacji nowych projektów rewitalizacyjnych. W przypadku ewentualnej aktualizacji LPR zostanie ona poprzedzona konsultacjami społecznymi w zakresie identyfikacji nowych problemów i potrzeb rewitalizacyjnych.

12. MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU

a. System monitorowania i oceny Programu

Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów oznacza kompleksowe i zaplanowane, a co za tym idzie skuteczne działania prowadzące do trwałego wyprowadzenia obszarów kryzysowych i ich mieszkańców ze stanu degradacji i wykluczenia. Kluczowe znaczenie dla prawidłowej i efektywnej realizacji założeń LPR ma system prawidłowo zaplanowany i realizowany system monitoringu i ewaluacja skuteczności działań rewitalizacyjnych.

Podobnie jak za system wdrażania, również za funkcjonowanie systemu monitorowania, dzięki któremu mierzony jest postęp realizacji LPR, odpowiadać będzie koordynator procesu rewitalizacji. System monitorowania i oceny skuteczności działań zakłada okresowe zbieranie i analizowanie danych zarówno ilościowych, jak i jakościowych dot. prowadzonej rewitalizacji. Monitorowanie obejmować będzie zarówno finansowe, jak i rzeczowe aspekty wdrażania Programu i ocenę sprawności wydatkowania środków i efektywność realizacji działań

rewitalizacyjnych. Monitorowaniem objęte zostaną również uwarunkowania zewnętrzne i zmiany zachodzące w całej gminie wpływające na przebieg procesu rewitalizacji, tj. okresowa analiza uwarunkowań społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych.

Prawidłowo prowadzony monitoring staje się skutecznym narzędziem wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach, które weryfikuje skuteczność działań ujętych w Programie. Rzetelny i systematyczny monitoring i ewaluacja mid-term umożliwia korygowanie działań determinując tym samym optymalne wykorzystanie środków finansowych oraz wzrost efektywności podejmowanych działań w ramach polityk publicznych.

Po zakończeniu realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022 zostanie przeprowadzona ewaluacja ex-post, która posłuży do rozliczenia efektów realizacji Programu, a także zostaną podjęte kroki w celu wyznaczenia kierunków rewitalizacji na następne lata. Ewaluacja uwzględni będzie kryteria oceny, które zostaną określone na tzw. kartach oceny przedsięwzięć. Badana będzie zgodność i stopień realizacji celów rewitalizacji, skuteczność i efektywność podejmowanych działań w kontekście zidentyfikowanych problemów i potrzeb, w tym przede wszystkim osiągnięcie założonych wskaźników rewitalizacji.

Monitoring Programu oparty będzie na zdefiniowanym systemie wskaźników obrazujących postęp realizacji celów. Podmioty realizujące poszczególne projekty rewitalizacyjne będą zobowiązane do zbierania wymaganych do monitoringu danych oraz przekazywania ich Zespołowi ds. rewitalizacji. W procesie pozyskiwania danych będą również uczestniczyły podmioty niezależne prowadzące swoje statystyki jak np. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy, Komenda Policji. Każdy z podmiotów odpowiedzialnych za zbieranie i dostarczanie danych zobowiązany będzie do przesłania informacji na temat poziomu osiągniętych wskaźników. Z każdego etapu oceny sporządzany będzie raport z monitoringu, a raporty okresowe stanowiąc będą podstawę raportów ewaluacyjnych weryfikujących efektywność realizacji Programu. Monitoring Programu będzie dokonywany w cyklu rocznym, a pierwsza ocena zostanie przeprowadzona za rok 2018.

b. Wskaźniki realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji

Monitoring będzie się odbywał w oparciu o adekwatny dobór wskaźników produktu i rezultatu dla poszczególnych celów i projektów przyjętych do realizacji.

Narzędzie to będzie obligatoryjnie zawierało odpowiednie wskaźniki, każdy ze wskaźników będzie oparty o: Cel, Miernik, Narzędzie pomiarowe, Jednostka/ wydział odpowiedzialny za pomiar, Wartość początkowa, Wartość końcowa, Wykorzystane do pomiaru źródło danych, Częstotliwość pomiaru, Jednostka miernika.

W poniższych zestawieniach zaproponowano wskaźniki, które można wykorzystać w celu monitorowania wdrażania LPR.

Tabela 64. Wskaźniki realizacji celów

CEL NADRZĘDNY: Ożywienie społeczno-gospodarcze, odnowa i wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji	
CELE	WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE
CEL SZCZEGÓŁOWY I: Zmniejszenie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej, technicznej i środowiskowej	<p>Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie zmniejszenia zjawisk kryzysowych</p> <p>Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie zmniejszenia zjawisk kryzysowych</p> <p>Liczba przeprowadzonych wydarzeń i przedsięwzięć integrujących lokalną społeczność</p> <p>Liczba przestępstw ogółem na 100 mieszkańców</p> <p>Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym</p> <p>Liczba osób bezrobotnych objętych działaniami rewitalizacyjnymi</p> <p>Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców</p> <p>Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu</p> <p>Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie wzrostu aktywności zawodowej i przedsiębiorczości</p> <p>Liczba przedsiębiorstw objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie wzrostu przedsiębiorczości</p> <p>Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie wzrostu przedsiębiorczości</p> <p>Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie ochrony zdrowia i profilaktyki (przeciwdziałanie uzależnieniom)</p> <p>Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie ochrony zdrowia i profilaktyki (przeciwdziałanie uzależnieniom)</p>
CEL SZCZEGÓŁOWY II: Podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez działania w zakresie integracji i	<p>Liczba lokalnych organizacji pozarządowych</p> <p>Liczba wydarzeń kulturalnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców</p> <p>Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie dostosowania infrastruktury społecznej do potrzeb mieszkańców oraz działających organizacji pozarządowych</p>

<p>aktywizacji społecznej, w tym aktywizacji zawodowej mieszkańców</p>	<p>Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie integracji i aktywizacji społecznej</p> <p>Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie integracji i aktywizacji społecznej</p> <p>Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie wzrostu aktywności zawodowej</p> <p>Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie wzrostu aktywności zawodowej</p>
<p>CEL SZCZEGÓŁOWY III: Uporządkowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej</p>	<p>Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie aranżacji przestrzeni publicznej i poprawy środowiskowych walorów życia mieszkańców</p> <p>Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie aranżacji przestrzeni publicznej i poprawy środowiskowych walorów życia mieszkańców</p> <p>Powierzchnia wyremontowanych przestrzeni publicznych</p> <p>Powierzchnia urządzonych terenów zielonych</p>
<p>CEL SZCZEGÓŁOWY IV: Poprawa stanu bezpieczeństwa oraz porządku publicznego</p>	<p>Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie poprawy poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego w mieście</p> <p>Liczba i wartość projektów realizowana w zakresie poprawy poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego w mieście</p>

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 65. Wskaźniki, które można wykorzystać w celu monitorowania wdrażania LPR

Cel	Wskaźnik	Odpowiedzialność za pomiar	Wartość początkowa	Wartość końcowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru	Jednostka
I	Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie zmniejszenie zjawisk kryzysowych	Urząd Miasta Zambrów, Zespół ds. Rewitalizacji oraz podmioty zaangażowane w realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji			Urząd Miasta Zambrów	Raz na rok	osoba
I	Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie zmniejszenie zjawisk kryzysowych				Urząd Miasta Zambrów	Raz na rok	sztuka PLN
I	Liczba				Urząd	Raz na rok	sztuka

	przeprowadzonych wydarzeń i przedsięwzięć integrujących lokalną społeczność				Miasta Zambrów		
I	Liczba przestępstw ogółem na 100 mieszkańców				Powiatowa Komenda Policji	Raz na rok	sztuka
	Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym				Raporty okresowe PUP	Raz na rok	osoba
I	Liczba osób bezrobotnych objętych działaniami rewitalizacyjnymi				Raporty okresowe PUP	Raz na rok	osoba
I	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców				Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Raz na rok	osoba
I	Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu				Urząd Miasta Zambrów, MOPS	Raz na rok	osoba
I	Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie wzrostu aktywności zawodowej i przedsiębiorczości				Urząd Miasta Zambrów, PUP	Raz na rok	osoba
I	Liczba przedsiębiorstw objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie wzrostu przedsiębiorczości				Urząd Miasta Zambrów, PUP	Raz na rok	sztuka
I	Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie wzrostu przedsiębiorczości				Urząd Miasta Zambrów, PUP	Raz na rok	sztuka PLN

I	Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie ochrony zdrowia i profilaktyki (przeciwdziałanie uzależnieniom)				Urząd Miasta Zambrów, MOPS	Raz na rok	sztuka PLN
I	Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie ochrony zdrowia i profilaktyki (przeciwdziałanie uzależnieniom)				Urząd Miasta Zambrów, MOPS	Raz na rok	osoba
II	Liczba lokalnych organizacji pozarządowych				Urząd Miasta Zambrów	Raz na rok	sztuka
II	Liczba wydarzeń kulturalnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców				Urząd Miasta Zambrów	Raz na rok	sztuka
II	Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie dostosowania infrastruktury społecznej do potrzeb mieszkańców oraz działających organizacji pozarządowych				Urząd Miasta Zambrów	Raz na rok	sztuka PLN
II	Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie integracji i aktywizacji społecznej				Urząd Miasta Zambrów, MOPS	Raz na rok	osoba
II	Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie integracji i aktywizacji społecznej				Urząd Miasta Zambrów, MOPS	Raz na rok	sztuka PLN
II	Liczba mieszkańców				Urząd Miasta	Raz na rok	osoba

	bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie wzrostu aktywności zawodowej				Zambrów, MOPS		
II	Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie wzrostu aktywności zawodowej				Urząd Miasta Zambrów, MOPS	Raz na rok	sztuka PLN
III	Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie aranżacji przestrzeni publicznej i poprawy środowiskowych walorów życia mieszkańców				Urząd Miasta Zambrów	Raz na rok	osoba
III	Liczba i wartość projektów realizowana przez różne podmioty w zakresie aranżacji przestrzeni publicznej i poprawy środowiskowych walorów życia mieszkańców				Urząd Miasta Zambrów	Raz na rok	sztuka PLN
III	Powierzchnia wyremontowanych przestrzeni publicznych				Urząd Miasta Zambrów	Raz na rok	km2
III	Powierzchnia urządzonych terenów zielonych				Urząd Miasta Zambrów	Raz na rok	Km2
IV	Liczba mieszkańców bezpośrednio objęta projektami rewitalizacyjnymi w zakresie poprawy poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego w mieście				Urząd Miasta Zambrów	Raz na rok	osoba
IV	Liczba i wartość projektów				Urząd Miasta	Raz na rok	sztuka

realizowana w zakresie poprawy poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego w mieście					Zambrów		PLN
--	--	--	--	--	---------	--	-----

Źródło: Opracowanie własne

13. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Podstawę prawną do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko stanowią Dyrektywa nr 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. Urz. WE L 197 z 21.7.2001, str. 30—37) oraz Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r., poz. 353.).

Ujęte w Lokalnym Programie Rewitalizacji przedsięwzięcia inwestycyjne nie wpłyną na elementy przyrody objęte ochroną w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody ani na obszary Natura 2000. Realizacja zadań wynikających z Programu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, a czas trwania ich oddziaływań na środowisko zostanie ograniczony do czasu wykonywania prac budowlanych oraz organizacyjnych. W związku z powyższym, w świetle ww. ustawy, dokument nie wymaga przeprowadzania procedury Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko.

W celu uzyskania niezbędnych decyzji w zakresie obowiązku wszczęcia procedury Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko oraz uzyskania stosownych opinii i uzgodnień dla projektu dokumentu „Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017- 2022”, wystąpiono do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku oraz do Podlaskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Białymstoku.

W odpowiedzi na wniosek Burmistrza Miasta Zambrów, organ Państwowej Inspekcji Sanitarnej stwierdził, iż projekt przedmiotowego dokumentu nie wymaga opinii organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej w świetle obowiązujących przepisów, a zgodnie z art. 47 w/w ustawy decyzję w tej sprawie powinien podjąć organ opracowujący projekt dokumentu, po uzgodnieniu z właściwym Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Białymstoku w piśmie wyraził zgodę na odstąpienie od przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla „Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miasto Zambrów na lata 2017-2022”, przy czym należy zapewnić ochronę zwierząt, roślin i grzybów objętych ochroną prawną i znajdujących się na terenie miasta Zambrów, podczas realizacji planowanych zadań.

W związku z powyższym w świetle art. 48 ust. 1 ustawy o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, odstąpienie o przeprowadzenia Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko jest zasadne.

14. SPIS TABEL I RYSUNKÓW

Rysunek 1. Ludność Zambrowa w latach 2003-2016	9
Rysunek 2. Struktura wiekowa ludności Zambrowa w latach 2003-2015	10
Rysunek 3. Szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego w Zambrowie w latach 2004-2015	12
Rysunek 4. Migracje na pobyt stały w latach 1995-2015 w Zambrowie	12
Rysunek 5. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego.....	13
Rysunek 6. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych	14
Rysunek 7. Przestępstwa stwierdzone (oszacowane) w Zambrowie w latach 2012-2015.....	15
Rysunek 8. Szkolnictwo podstawowe w Zambrowie – współczynnik solaryzacji brutto w latach 2003-20015	21
Rysunek 9. Szkolnictwo gimnazjalne w Zambrowie – współczynnik solaryzacji brutto w latach 2003-2015	22
Rysunek 10. Podstawowa opieka zdrowotna w Gminie Miasto Zambrów – porady.....	26
Rysunek 11. Liczba mieszkań oddanych do użytku w latach 2008-2015	30
Rysunek 12. Powierzchnia nieruchomości (w m2) oddanych do użytku w latach 2008-2015.....	30
Rysunek 13. Podmioty nowo zarejestrowane w systemie REGON w latach 2009-2016	36
Rysunek 14. Ilość podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w latach 2003-2013.....	37
Rysunek 15. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w latach 2002-2015	38
Rysunek 16. Liczba pracujących według sektorów ekonomicznych w Zambrowie w latach 2006-2014 (brak danych za lata 2015-2016).....	39
Rysunek 17. Zebrane odpady komunalne w ciągu roku w Gminie Miasto Zambrów	46
Rysunek 18. Formy ochrony przyrody zlokalizowane w obrębie miasta Zambrów	48
Rysunek 19. Mapa podziału gminy miasto Zambrów na 9 obszarów badawczych.....	49
Rysunek 20. Strefa społeczna - podsumowanie w ujęciu przestrzennym	66
Rysunek 21. Strefa gospodarcza - podsumowanie w ujęciu przestrzennym.....	71
Rysunek 22. Strefa przestrzenno-funkcjonalna - podsumowanie w ujęciu przestrzennym	76
Rysunek 23. Strefa techniczna - podsumowanie w ujęciu przestrzennym.....	80
Rysunek 24. Strefa środowiskowa - podsumowanie w ujęciu przestrzennym.....	84
Rysunek 25. Obszar zdegradowane w gminie miasto Zambrów w ujęciu przestrzennym	86
Rysunek 26. Obszar rewitalizacji w gminie miasto Zambrów w ujęciu przestrzennym	89

Tabela 1. Prognoza ludności Zambrowa na tle powiatu zambrowskiego i województwa podlaskiego w latach 2017 -2024 r.	11
Tabela 2. Liczba dzieci oraz etaty	16
Tabela 3. Szkoły podstawowe i gimnazja na terenie miasta Zambrów.....	17
Tabela 4. Liczba uczniów i oddziałów w szkołach na przestrzeni lat 2010 – 2016.....	18
Tabela 5. Promocja uczniów	18
Tabela 6. Wyniki sprawdzianu w klasie 6 szkoły podstawowej w mieście Zambrów.....	19
Tabela 7. Wyniki egzaminów gimnazjalnych w Miejskim Gimnazjum nr 1 w roku szkolnym 2015/2016.....	20
Tabela 8. Wyniki egzaminów gimnazjalnych w Miejskim Gimnazjum nr 1.....	20
Tabela 9. Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r. w Gminie Miasto Zambrów dla każdego z obwodów wyborczych.....	27
Tabela 10. Powierzchnia użytków rolnych w Mieście Zambrów [w ha].....	28
Tabela 11. Struktura sieci elektroenergetycznej na terenie Miasta Zambrów.....	33
Tabela 12. Charakterystyka urządzeń sieciowych - wodociągi i kanalizacja, w roku 2014 ...	34
Tabela 13. Zestawienie budynków mieszkalnych w gminie podłączonych do sieci wodociągowej w latach 2008-2014.....	34
Tabela 14. Wyniki pomiarów hałasu w mieście Zambrów w 2013r.....	43
Tabela 15. Struktura i natężenie ruchu pojazdów w punkcie pomiarowym w mieście Zambrów, rok 2013	43
Tabela 16. Zestawienie badan prowadzonych w roku 2008 i 2013 w punkcie pomiarowym na terenie miasta Zambrów	44
Tabela 17. Podział gminy miasto Zambrów na jednostki analityczne	50
Tabela 18. Zestawienie wskaźników	53
Tabela 19. Zebrane dane do wskaźników delimitacji – sfera społeczna.....	55
Tabela 20. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2012-2016 w przeliczeniu na 100 mieszkańców	57
Tabela 21. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta	57
Tabela 22. Liczba długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta	58
Tabela 23. Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym lub poniżej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta.....	58
Tabela 24. Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 lat w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta	59
Tabela 25. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta	59
Tabela 26. Liczba osób korzystających z zasiłków stałych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta	60
Tabela 27. Liczba osób skierowanych na przymusowe leczenie alkoholowe w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta	60
Tabela 28. Liczba nieletnich matek w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta.....	61
Tabela 29. Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta	61
Tabela 30. Udział dzieci objętych dożywianiem w ogóle dzieci uczących się - stymulanta ..	62
Tabela 31. Liczba przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta.....	62
Tabela 32. Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta.....	63

Tabela 33. Liczba organizacji pozarządowych uczestniczących w konkursach na realizację zadań własnych gminy w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta.....	63
Tabela 34. Wskaźnik syntetyczny Perkala - sfera społeczna	64
Tabela 35. Zebrane dane do wskaźników delimitacji – sfera gospodarcza.....	67
Tabela 36. Wskaźnik obciążenia demograficznego - stymulanta	68
Tabela 37. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku do 30 lat w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta	68
Tabela 38. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta.....	69
Tabela 39. Liczba podmiotów gospodarczych nowozarejestrowywanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2012-2016 - destymulanta.....	69
Tabela 40. Wskaźnik syntetyczny Perkala - sfera gospodarcza	70
Tabela 41. Zebrane dane do wskaźników delimitacji – sfera przestrzenno-funkcjonalna	72
Tabela 42. Wskaźnik gęstości zaludnienia - liczba ludności na 1 km ² - stymulanta.....	73
Tabela 43. Liczba lokali socjalnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta	73
Tabela 44. Liczba zabytków wpisanych do rejestru zabytków województwa podlaskiego w przeliczeniu na 100 mieszkańców - stymulanta	74
Tabela 45. Liczba przystanków komunikacji miejskiej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta.....	74
Tabela 46. Wskaźnik syntetyczny Perkala - sfera przestrzenno-funkcjonalna	75
Tabela 47. Zebrane dane do wskaźników delimitacji – sfera techniczna	77
Tabela 48. Liczba lokali i budynków infrastruktury publicznej wymagających remontu o charakterze bieżącym w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta.....	78
Tabela 49. Liczba lokali i budynków infrastruktury publicznej wymagających remontu o charakterze kapitalnym w przeliczeniu na 100 mieszkańców – stymulanta.....	78
Tabela 50. Liczba budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej w przeliczeniu na 100 mieszkańców - destymulanta	79
Tabela 51. Wskaźnik syntetyczny Perkala - sfera techniczna.....	79
Tabela 52. Zebrane dane do wskaźników delimitacji – sfera środowiskowa	81
Tabela 53. Wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej (niezabudowanej) w obszarach ogółem - destymulanta	82
Tabela 54. Stopień skanalizowania – liczba budynków podłączonych do sieci kanalizacji miejskiej w przeliczeniu na 100 mieszkańców – destymulanta	82
Tabela 55. Wskaźnik syntetyczny Perkala - sfera środowiskowa.....	83
Tabela 56. Obszary zdegradowane – podsumowanie	86
Tabela 57. Obszary zdegradowane - zestawienie syntetycznych wskaźników.....	87
Tabela 58. Charakterystyka obszaru rewitalizacji.....	88
Tabela 59. Lista planowanych kluczowych projektów rewitalizacyjnych.....	109
Tabela 60. Lista planowanych pozostałych projektów rewitalizacyjnych	114
Tabela 61. Mechanizmy włączenia interesariuszy w proces partycypacji	126
Tabela 62. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	134
Tabela 63. Indykatywne ramy finansowe.....	136
Tabela 64. Wskaźniki realizacji celów	142
Tabela 65. Wskaźniki, które można wykorzystać w celu monitorowania wdrażania LPR ..	143